

Recenzent:

Prof. JUDr. Peter Škultéty, DrSc.

Autorský kolektív:

JUDr. Vladimír Hutta, CSc.

Doc. JUDr. Soňa Košičiarová, PhD.

Doc. JUDr. Erika Kučerová, CSc.

Doc. JUDr. Ján Pirč, CSc.

Prof. JUDr. Milan Štefanovič, DrSc.

JUDr. Jozef Tóth

JUDr. Ing. Štefan Úradníček

Schválené Vedením PF UK a Edičnou komisiou PF UK
ako učebnica pre študentov Právnickej fakulty UK v Bratislave.

Právo životného prostredia – Osobitná časť, Edícia Učebnice.

© Doc. JUDr. Soňa Košičiarová, PhD. za kolektív, 2002

Redakčná úprava: JUDr. Draga Inovecká

© Heuréka, Záhradnícka 2, 931 01 Šamorín,

<http://www.heureka.sk>, e-mail: heureka@nextra.sk

Január 2003, prvé vydanie.

ISBN 80-89122-01-9

Obsah

Úvod	7
O autoroch	9
Prvá časť: Právna úprava starostlivosti o zložky životného prostredia a ekosystémy	11
I. Ochrana prírody a krajiny	11
II. Ochrana nehnuteľných kultúrnych pamiatok	22
III. Ochrana ovzdušia a ozónovej vrstvy Zeme	28
1. Ochrana ovzdušia	28
2. Ochrana ozónovej vrstvy Zeme	38
IV. Starostlivosť o vodu	40
1. Zákon č. 184/2002 Z. z.	40
2. Zákon č. 442/2002 Z. z.	49
V. Starostlivosť o prírodné liečivé zdroje a prírodné zdroje minerálnych stolových vôd	53
IV. Starostlivosť o pôdu a o poľnohospodársky pôdny fond	56
VII. Starostlivosť o lesy	64
VIII. Starostlivosť o rastlinstvo	71
1. Predmet a systém právnej úpravy	71
2. Právna úprava ochrany rastlinstva podľa predpisov o ochrane prírody a krajiny	72
a) Všeobecná a osobitná ochrana rastlinstva	72
b) Ochrana drevín	74
c) Chránené stromy	76
3. Právna úprava ochrany rastlinstva podľa osobitných predpisov	77
a) Právna úprava obchodu s ohrozenými druhmi	77
b) Starostlivosť o rastlinstvo podľa osobitných predpisov	81
IX. Starostlivosť o živočíšstvo	82
1. Predmet a systém právnej úpravy	82
2. Ochrana živočíchov podľa predpisov o ochrane prírody a krajiny	83
3. Veterinárna starostlivosť	86
4. Starostlivosť o zvieratá	91
a) Starostlivosť o hospodárske zvieratá	91
b) Starostlivosť o iné zvieratá	93
5. Starostlivosť o zver	96
6. Starostlivosť o ryby	98
7. Ochrana živočíchov pred účinkami chemizácie	101

X. Starostlivosť o nerasty, ochrana horninového prostredia, využívanie ložísk nerastov a geologické práce	103
1. Ochrana nerastov podľa predpisov o ochrane prírody a krajiny	103
2. Starostlivosť o nerasty podľa banských predpisov	105
3. Právna úprava geologických prác	108
Druhá časť: Právna úprava ochrany životného prostredia a environmentálne riziká	110
I. Nakladanie s odpadmi	110
II. Zaochádzanie s chemickými látkami a prípravkami	126
III. Jadrová bezpečnosť a radiačná ochrana	135
1. Jadrová bezpečnosť	135
2. Radiačná ochrana	144
IV. Ochrana pred priemyselnými haváriami	147
V. Ochrana pred geneticky modifikovanými organizmami	158
VI. Environmentálna bezpečnosť a vhodnosť stavieb	162
VII. Požiadavky na výrobky	178
1. Predmet a systém právnej úpravy	178
2. Technické požiadavky na výrobky a posudzovanie zhody	178
3. Stavebné výrobky a preukazovanie zhody	181
Tretia časť: Ochrana zdravia ľudí a životné prostredie	190
I. Ochrana zdravia ľudí a starostlivosť o zdravé životné podmienky	190
1. Predmet a systém právnej úpravy	190
2. Starostlivosť o zdravé životné podmienky a pracovné podmienky	191
3. Kúpeľná starostlivosť	199
4. Požiadavky na výrobky z hľadiska ochrany zdravia ľudí	200
II. Ochrana zdravia pred hlukom, vibráciami a neionizujúcim žiarením	204
Register platných predpisov z osobitnej časti environmentálneho práva a súvisiacich právnych predpisov uverejnených v Zbierke zákonov ku dňu 30. 10. 2002	210
Zoznam monografickej literatúry	239

Úvod

Prvá časť dvojdielnej učebnice Právnickej fakulty Univerzity Komenského Právo životného prostredia (Všeobecná časť) je zameraná na objasnenie širších súvislostí platnej právnej regulácie starostlivosti o životné prostredie (základné pojmy, princípy, právna úprava prevencie a právnej zodpovednosti, ekonomické a finančné nástroje, medzinárodné aspekty) a je preto východiskom pre správne pochopenie a aplikáciu konkrétnych predpisov environmentálneho práva analyzovaných v druhej časti učebnice Právo životného prostredia (Osobitná časť).

Cieľom druhého dielu je podať stručný, ale komplexný výklad právnej úpravy súvisiacej so starostlivosťou o životné prostredie vo všetkých jej súvislostiach. To znamená, že nepôjde len o predpisy používané v rámci rezortu Ministerstva životného prostredia SR, ale aj o platnú právnu úpravu v rámci rezortu Ministerstva pôdohospodárstva SR, Ministerstva hospodárstva SR a Ministerstva zdravotníctva SR.

Systém výkladu a výber tém rešpektuje dlhoročnú osvedčenú štruktúru výučby povinného predmetu Environmentálne právo na bratislavskej právnickej fakulte. Vzhľadom na dynamický vývoj legislatívy, pribudli tentoraz i nové témy – mám na mysli predovšetkým rozšírenie výkladu problematiky ochrany životného prostredia pred environmentálnymi rizikami, akými sú priemyselné havárie, geneticky modifikované organizmy a výrobky s vplyvmi na životné prostredie.

Ako študovať z učebnice? Vzhľadom na limitovaný rozsah autorského rukopisu (250 strán) a záujem autorov podať čo najviac informácií na čo najmenšej ploche, sa v prvom rade zvolil netradičný spôsob citovania právnych predpisov – ich úplné názvy, vrátane ich noviel, nájde čitateľ v registri právnych predpisov.

Register obsahuje úplný prehľad platných predpisov uverejnených v Zbierke zákonov ku dňu 30. 10. 2002. Zahŕňa nielen zoznam predpisov publikovaných v zbierke v celom rozsahu, ale i registrovaných predpisov (s výnimkou oblasti ochrany prírody a krajiny, kde je rozsah vydaných úprav nesmierne rozsiahly a pre bežného používateľa učebnice nezaujímavý); register neobsahuje zoznam platných predpisov vydaných krajskými a okresnými úradmi, obcami a samosprávnymi krajinami a bývalými národnými výbormi. Predpisy sú v registri zoradené podľa jednotlivých tém (t. j. kapitol učebnice – ochrana ovzdušia a ozónovej vrstvy Zeme, veterinárna starostlivosť, ochrana prírody a krajiny atď.).

Dátum 30. 10. 2002 sa stal pre autorov učebnice „uzávierkovým“, t. j. predmetom analýzy sú texty predpisov platných k tomuto dátumu. Musím túto skutočnosť zdôrazniť preto, lebo v poslednom období sa stalo rozšíreným legislatívnym javom, že publikovaný právny predpis nadobúda účinnosť postupne (napr. účinnosť niektorých ustanovení predpisov je

viazaná na deň vstupu Slovenskej republiky do Európskej únie a pod.); z tohto dôvodu odporúčam právnej praxi overiť si priamo v zbierke účinnosť konkrétnych ustanovení predpisov.

Úplnou pohromou pre právnikov (no a o to viac pre neprávnikov) sa v poslednom období stáva permanentná novelizácia právnej úpravy. Je preto príjemné, ak sa dajú z registra spätne zistiť všetky novelizácie, aby sa tak dala poskladať „mozaika“ textu účinného právneho predpisu. To však, žiaľ, náš register pre nedostatok priestoru neobsahuje – ak bol predpis novelizovaný viac ako raz, avizuje túto skutočnosť tradičný spôsob citovania pripojením textu „v znení neskorších predpisov“ za názov predpisu. Napriek tomu som presvedčená, že sa čitateľ stretne s prvým serióznym pokusom o kompletný „medzirezortný“ výpočet predpisov slovenského environmentálneho práva; jeho rozsah bude možno tak trochu prekvapením aj pre skúsených právnikov, nakoľko legislatívny vývoj v poslednom desaťročí značne predbehol tradičnú predstavu o tejto špeciálnej právnej oblasti. Register má len jednu chybu – sám sa nebude dopĺňať, pokiaľ, pravda, nevyjde po určitom čase ďalšie vydanie učebnice alebo pokiaľ si záujemca nebude register aktualizovať priebežne sám.

Systém výkladu jednotlivých kapitol v učebnici je s menšími odchýlkami nasledovný – predmet úpravy, legislatívne súvislosti, analýza obsahu východiskovej zákonnej úpravy, základné pojmy (ich výber bol limitovaný s prihliadnutím na ich právny význam v danej oblasti úpravy), odkazy na kľúčové vykonávacie predpisy (podľa uváženia autora).

Formálna štruktúra výkladu – v záujme jeho jednoty a ľahšej overiteľnosti – kopíruje základné členenie analyzovaného predpisu (aj s uvedením jeho paragrafového znenia), aby sa záujemca rýchlejšie zorientoval, ak si bude chcieť konkrétny problém, resp. podrobnosti k téme, vyhľadať priamo v platnom právnom predpise.

Na záver Vám, milí študenti, prajem veľa úspechov pri štúdiu a výborné výsledky na skúške z predmetu Environmentálne právo.

Bratislava, november 2002

Doc. JUDr. Soňa Košičiarová, PhD.

O autoroch

Autori jednotlivých častí:

JUDr. Vladimír Hutta, CSc.:	druhá časť VI., VII. 2. a 3.
Doc. JUDr. Soňa Košičiarová, PhD.:	prvá časť I., III., IV. 2., VII. až IX. 2., IX. 4. b) až 7, X.; druhá časť I., III. 2., V., VII. 1.; register predpisov
Doc. JUDr. Erika Kučerová, CSc.:	prvá časť IV. 1., V.; tretia časť II.
Doc. JUDr. Ján Pirč, CSc.:	prvá časť IX. 3. až 4. a); tretia časť I.
Prof. JUDr. Milan Štefanovič, DrSc.:	prvá časť VI.
JUDr. Jozef Tóth:	prvá časť II.; druhá časť II.
JUDr. Ing. Štefan Úradníček:	druhá časť IV.

JUDr. Vladimír Hutta, CSc., nezávislý právnik, člen Legislatívnej rady vlády SR (od r. 1990) a predseda jej Stálej pracovnej komisie pre správne právo (od r. 1987). Odborník pre správne právo so špecializáciou na normotvorbu, autor modelu reformy verejnej správy v rokoch 1990-1992. Prednáša problematiku organizácie verejnej správy a správneho konania na právnických fakultách v Bratislave a v Trnave a v bratislavskej Akademii Istropolitana. Pôsobí taktiež ako člen redakčných rád odborných časopisov Správni právo a Verejná správa.

Doc. JUDr. Soňa Košičiarová, PhD., zodpovedá za koncepciu a rozvoj výučby environmentálneho práva na Právnickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave; autorka monografií (Ekologická ujma a škoda v práve životného prostredia 1997), učebných textov (napr. Právo životného prostredia 1995, Právo životného prostredia európskych krajín 1997) a odborných článkov. Špecializuje sa na expertíznu činnosť. Od roku 1993 pôsobí v osobitnej komisii ministra životného prostredia pre preskúmavanie rozhodnutí Ministerstva životného prostredia SR. Je členkou Stálej pracovnej komisie Legislatívnej rady vlády SR pre správne právo.

Doc. JUDr. Erika Kučerová, CSc., pracuje na Katedre správneho a environmentálneho práva Právnickej fakulty UK v Bratislave. Je docentkou v odbore správne právo, ktorému sa venovala až do roku 1993. V súčasnosti prednáša environmentálne právo. Publikovala viaceré štúdie, odborné články a učebné texty. Známa je najmä jej publikácia Správne konanie – Komentár.

Doc. JUDr. Ján Pirč, CSc., pôsobí na Právnickej fakulte UPJŠ v Košiciach, kde od r. 1985 zabezpečuje výučbu práva životného prostredia. Absolvoval študijné pobyty na univerzitách vo Švajčiarsku, Rakúsku, Belgicku a Veľkej Británii. Autor vysokoškolských učebných textov a učebníc z oblasti environmentálneho práva, publikoval články týkajúce sa environmentálnej politiky Európskej únie a Slovenskej republiky.

Prof. JUDr. Milan Štefanovič, DrSc., dlhoročný učiteľ Právnickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave, v súčasnosti vedúci Katedry správneho práva, práva životného prostredia, finančného práva na Právnickej fakulte Trnavskej univerzity. Odborník v oblasti práva životného prostredia, pozemkového práva, družstevného práva i právnej komparistiky. K jeho najznámejším publikáciám patrí *Pozemkové právo* (1971, 1997), *Základy porovnávacej právovedy* (1996), *Právne aspekty stavebných pozemkov* (1988) a iné.

JUDr. Jozef Tóth, asistent na Katedre správneho a environmentálneho práva Právnickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave, so špecializáciou na výučbu práva životného prostredia. V rámci doktorandského štúdia sa dlhodobo venuje výskumu právnej úpravy prístupu k informáciám o životnom prostredí.

JUDr. Ing. Štefan Úradníček, audítor a právny expert pre systémy environmentálneho manažérstva. Do r. 1998 pracoval na Legislatívnom odbore Ministerstva životného prostredia SR. V súčasnosti ako podnikateľ poskytuje poradenskú a konzultačnú činnosť v oblasti životného prostredia a technických vied.

Právna úprava starostlivosti o zložky životného prostredia a ekosystémy

I. Ochrana prírody a krajiny

Podľa § 2 ods. 1 *zákona č. 543/2002 Z. z.* ochranou prírody a krajiny treba rozumieť:

- obmedzovanie zásahov, ktoré môžu ohroziť, poškodiť alebo zničiť podmienky a formy života, prírodné dedičstvo, vzhľad krajiny, znížiť jej ekologickú stabilitu,
- odstraňovanie následkov takýchto zásahov,
- starostlivosť o ekosystémy.

Pôsobnosť zákona č. 543/2002 Z. z. Právna teória zaraďuje v systéme zákonnej úpravy starostlivosti o životné prostredie právnu úpravu týkajúcu sa ochrany prírody a krajiny na „rozhranie“ medzi tzv. prierezovými predpismi a tzv. zložkovými predpismi. Túto výnimočnú pozíciu podporuje aj § 1 ods. 2 *zákona č. 543/2002 Z. z.*, v zmysle ktorého *ak zákon neustanovuje inak, vzťahujú sa na ochranu zložiek životného prostredia osobitné predpisy.*

Tento zákon sa však podľa § 1 ods. 3 *nevzťahuje* na ochranu:

- poľnohospodárskych plodín a kultúr (zákon NR SR č. 285/1995 Z. z. o rastlinolekárskej starostlivosti v znení zákona č. 471/2001 Z. z.),
- hospodársky významných druhov a rodov rastlín a zvierat (napr. zákon č. 132/1989 Zb. o ochrane práv k novým odrodám rastlín a plemenám zvierat v znení neskorších predpisov),
- rastlinných a živočíšnych škodcov vonkajšej a vnútornej karantény (zákon NR SR č. 285/1995 Z. z. o rastlinolekárskej starostlivosti v znení zákona č. 471/2001 Z. z.),
- rastlinných a živočíšnych pôvodcov nákaz a ochorení ľudí a zvierat (zákon NR SR č. 277/1994 Z. z. o zdravotnej starostlivosti v znení neskorších predpisov).

Základné pojmy (§ 2). Zákon zakotvil mnoho legálnych definícií pojmov, z ktorých ako kľúčové možno uviesť právne pojmy zložky ekosystémov, voľne rastúca rastlina, voľne žijúci živočích, jedinec rastliny (živočích), drevina rastúca mimo lesa, osobitne chránená časť prírody a krajiny, nepôvodný druh.

Zložky ekosystémov sú horniny a nerasty, reliéf, pôda, voda ovzdušie, rastlinstvo, živočíšstvo a antropické objekty a látky. Zložky sa skladajú z prvkov ekosystémov (sú nimi najmä jedince druhov rastlín, živočíchov,

nerastov a skamenelín, ich časti a vývinové štádiá, tvary reliéfu, pôdne typy, jazerá, pramene, formy osídlenia využitia krajiny).

Volne rastúca rastlina je jedinec rastlinného druhu alebo druhu húb, ktorého populácia sa udržuje samovoľne, a to i v prípade jeho držby (pestovania) mimo jeho prirodzeného výskytu v biotopoch (t. j. miesta ich prirodzeného výskytu).

Volne žijúci živočích je jedinec živočíšneho druhu, ktorého populácia sa udržuje samovoľne, a to i v prípade jeho držby vrátane chovu v ľudskej opatere.

Jedinec je rastlina (živočích) určitého druhu, živý alebo mŕtvy, všetky jeho časti a vývinové štádiá, ako aj akýkoľvek výrobok a tovar, pri ktorom je zo sprievodnej dokumentácie (obalu, štítku alebo akýchkoľvek iných okolností) zrejme, že je vyrobený z častí rastlín (živočíchov) tohto druhu.

Drevina rastúca mimo lesa je strom (ker) vrátane jeho koreňovej sústavy rastúci jednotlivo alebo v skupinách mimo lesného pôdneho fondu.

Osobitne chránená časť prírody a krajiny.

Patria sem:

- chránené druhy (§ 33),
- *chránené časti krajiny*,¹ *najmä chránené územia* (§ 17), *územia európskeho významu* (§ 27), *súkromné chránené územia* (§ 31), *chránené objekty* (podľa § 49 sú to chránené stromy), *ochranné pásma* (podľa § 17 a 49 sú to ochranné pásma chránených území a chránených stromov).

Nepôvodný druh je taký, ktorý sa vyskytuje mimo svojho prirodzeného areálu, ako aj mimo areálu v rámci svojho prirodzeného rozptylového potenciálu; za nepôvodný druh sa považuje aj kríženec jedincov pôvodného a nepôvodného druhu.

Zákon v rámci *druhej časti* upravuje tzv. všeobecnú ochranu prírody a krajiny, v rámci *tretej časti* upravuje tzv. osobitnú ochranu prírody a krajiny. Vo svojej podstate ide o dva rôzne právne režimy uplatňujúce sa v rámci zákona č. 543/2002 Z. z., pričom právna ochrana podľa tretej časti zákona je prísnejšia ako ochrana podľa druhej časti zákona. Platný právny stav možno vyjadriť aj tak, že kým všeobecná ochrana predstavuje súhrn štandardných pravidiel ochrany, osobitná ochrana predstavuje súhrn nadštandardných pravidiel, ktoré sa uplatňujú vo vzťahu k výnimočným a neopakovateľným zložkám životného prostredia.

Všeobecná ochrana prírody a krajiny (§ 3 až 10). Obsahom právnej regulácie je úprava základných práv a povinností osôb, vrátane kompetencií orgánov ochrany prírody.

¹ Podľa § 2 ods. 1 písm. c) zákona č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku v znení neskorších predpisov sem patria chránené územia, chránené objekty, oblasti pokoja a ochranné pásma, ak nevznikajú podľa osobitných predpisov inak.

Podľa § 3 ods. 1 je každý povinný chrániť prírodu a krajinu a starať sa (podľa svojich možností) o jej zložky a prvky na účel ich zachovania, zlepšovania stavu životného prostredia a vytvárania a udržiavania územného systému ekologickej stability. *Významný krajinný prvok možno užívať len takým spôsobom*, aby nebol narušený jeho stav a nedošlo k ohrozeniu (oslabeniu) jeho ekologickostabilizačnej funkcie.

Zákon vyhlasuje za *verejný záujem*:

- vytváranie a udržiavanie územného systému ekologickej stability (§ 3 ods. 3),
- udržiavanie a dosiahnutie priaznivého stavu časti krajiny (§ 5 ods. 4).

Osobitné povinnosti ukladá zákon podnikateľom a právnickým osobám (napr. povinnosť vykonávať na vlastné náklady opatrenia v prípade, ak činnosťou zasahujú do ekosystémov, pričom tieto opatrenia sú povinní zahrnúť už do návrhov projektov, programov, plánov a ostatnej dokumentácie vypracúvanej podľa osobitných predpisov).

Udržiavanie (dosiahnutie) priaznivého stavu krajiny je povinnosťou vlastníka (správcu, nájomcu) pozemku s osobitne chránenou časťou prírody a krajiny za zákonom ustanovených podmienok, ktorú musí plniť pri bežnom obhospodarovaní pozemku. Ak túto povinnosť nemôže zabezpečiť bežným obhospodarovaním (§ 61) možno mu poskytnúť *finančný príspevok* (§ 60). V zákonom určených prípadoch môže túto úlohu plniť organizácia ochrany prírody.

Podľa § 6 každý, kto zasiahne do *biotopu európskeho alebo národného významu*, je povinný uskutočniť primerané *náhradné revitalizačné* opatrenia (táto povinnosť neplatí, ak ide o bežné obhospodarovanie poľnohospodárskych alebo lesných kultúr). Ak ich nemožno uskutočniť, je povinný uhradiť finančnú náhradu do *výšky spoločenskej hodnoty* zasiahnutého biotopu (§ 95). Podrobnosti o opatreniach (finančnej náhrade) určuje orgán ochrany prírody v súhlase.

V rámci *všeobecnej ochrany rastlín a živočíchov* (§ 4) je každý povinný pri výkone činnosti, ktorou môže ohroziť, poškodiť, zničiť rastliny (živočíchy) alebo ich biotopy, povinný postupovať tak, aby nedochádzalo k ich zbytočnému úhynu (poškodzovaniu, ničeniu). Ak by takáto činnosť viedla k ohrozeniu existencie druhov rastlín a živočíchov (k ich degenerácii, k narušeniu rozmnožovacích schopností, k zániku ich populácie) orgán ochrany prírody túto činnosť po predchádzajúcom upozornení *obmedzí (zakáže)*.

Zákon ustanovuje generálny zákaz odchyty a usmrcovania živočíchov na miestach ich prirodzeného výskytu (§ 4 ods. 3).

Tento zákaz neplatí v zákonom určených prípadoch:

- ak sa uskutočňuje v súvislosti s vykonávaním vedeckovýskumnej činnosti,

- ak hrozí bezprostredné ohrozenie života, zdravia človeka alebo poškodenie jeho majetku,
- ak to ustanovujú osobitné predpisy (na úseku poľovníctva, veterinárnej starostlivosti, rybárstva atď.).

Podľa § 4 ods. 4 každý, kto buduje (plánovane rekonštruuje) nadzemné elektrické vedenie, je povinný použiť také technické riešenie, ktoré bráni usmrcovaniu vtákov. Zo zákona vyplýva i právomoc orgánu nariadiť správcovi elektrických vedení (telekomunikačných zariadení) vykonať technické opatrenia zabráňujúce usmrcovaniu vtákov.

Zákon vo svojej druhej časti upravuje taktiež *ochranu prirodzeného druhového zloženia ekosystémov* (§ 7).

Táto ochrana zahŕňa:

- reguláciu zámerného rozširovania nepôvodných druhov,
- sledovanie nepôvodných druhov (výskyt, veľkosť populácií, spôsob šírenia),
- odstraňovanie tzv. *inváznych druhov* (t. j. druhov, ktoré sa samovoľne šíria a vytlačujú pôvodné druhy z ich prirodzených biotopov, čím znižujú biologickú rozmanitosť).

Zákon *zakazuje* nakladanie s inváznymi druhmi (resp. aj s výrobkami z nich, ktoré by mohli spôsobiť samovoľné rozšírenie invázneho druhu).

Vlastník (správca, nájomca) pozemku je povinný odstraňovať invázne druhy a o pozemok sa starať spôsobom, aby zamedzil opätovnému šíreniu, a to na náklady pôvodcu ich šírenia (ak je známy), inak na náklady štátu. Orgán ochrany prírody je oprávnený nariadiť mu v tejto súvislosti opatrenia na odstránenie inváznych druhov (§ 7 ods. 4). V prípade nebezpečenstva vzniku škodlivých následkov môže orgán vykonať odstránenie inváznych druhov sám.

Zákon č. 543/2002 Z. z. v § 8 taktiež upravuje právomoc orgánu ochrany prírody *ukladať opatrenia* (preventívne aj nápravné). Orgán po predchádzajúcom upozornení obmedzí (zakáže) činnosť, ktorá predstavuje environmentálne riziko. Tomu, kto činnosťou nevyžadujúcou rozhodnutie orgánu ochrany prírody poškodzuje alebo ničí prírodu (krajinu) nariadi odstránenie škodlivých následkov činnosti a určí podmienky na jej ďalšie vykonávanie.

Orgán taktiež obmedzí (zakáže) činnosť tomu, kto:

- nesplnil povinnosti uložené v ním vydanom rozhodnutí podľa § 8 ods. 2 (t. j. neodstránil škodlivé následky svojej činnosti),
- vykonáva činnosť bez súhlasu,
- vykonáva činnosť napriek zákazu podľa tohto zákona.

Ak uvedenou činnosťou vznikli škodlivé následky na prírode a krajine, ktoré povinný v určenej lehote neodstráni, môže to urobiť orgán na náklady povinného.

Zákon v § 9 upravuje postavenie orgánu ochrany prírody ako *dotknutého orgánu*, ktorý uplatňuje záujmy ochrany prírody a krajiny najmä formou *vyjadrenia* alebo *iného stanoviska* k činnosti podľa osobitného predpisu a súčasne vypočítava činnosti, ku ktorým sa vyžaduje vyjadrenie podľa § 9 ods. 1. Z § 10 vyplýva jeho povinnosť ako dotknutého orgánu poskytnúť potrebnú *súčinnosť* iným orgánom rozhodujúcim podľa osobitných predpisov, najmä ak ide o rozhodnutie o predbežnej otázke.

Osobitná ochrana prírody a krajiny (§ 11 až 53) sleduje ochranu *osobitne chránených častí prírody a krajiny* [§ 2 písm. o)], t. j. takých častí prírody a krajiny, spoločným a určujúcim znakom ktorých je, že sú vo svojej existencii či už v štátnom alebo celosvetovom meradle jedinečné a z hľadiska vedeckého, ekologického alebo estetického predstavujú osobitnú hodnotu, ktorá si vyžaduje prísnejšiu právnu ochranu vo verejnom záujme.

Zákon č. 543/2002 Z. z. v tejto súvislosti upravuje ochranu *územnú, druhovú a ochranu drevín*.

Územná ochrana (§ 11 až 31) je ochrana prírody a krajiny na území Slovenskej republiky alebo jeho časti. Pre územnú ochranu sa ustanovuje päť stupňov ochrany. Najprísnejší je piaty stupeň ochrany (rozsah obmedzení je v ňom najväčší).

Na území Slovenskej republiky, na ktorom neboli vyhlásené chránené územia a ich ochranné pásma, platí ex lege *prvý stupeň* ochrany. Jeho obsah určuje taxatívny výpočet činností, na výkon ktorých je potrebný *súhlas* orgánu ochrany prírody (§ 12).

Pre *druhý až piaty stupeň ochrany* je typické, že zákon v rámci nich:

- ustanovuje zákazy činností (súčasne ustanovuje, na ktoré prípady sa zákaz nevzťahuje),
- vypočíta taxatívnym spôsobom činnosti, na ktoré sa vyžaduje súhlas orgánu ochrany prírody (a tiež, v ktorých prípadoch sa súhlas na takéto činnosti nevyžaduje).

Stupne ochrany sú oddelené od kategórií chránených území.

V dôsledku toho je možné vyhlásiť v tej-ktorej kategórii chráneného územia stupeň ochrany diferencovane v závislosti od charakteru hodnôt v ňom sa nachádzajúcich².

Kategórie chránených území a ich ochranné pásma (§ 17). Lokality, ktoré spĺňajú podmienky podľa § 17 ods. 1, možno vyhlásiť za chránené územia:

- chránená krajinná oblasť,
- národný park,
- chránený areál,

² Oddelenie stupňov od kategórií umožní uplatniť v chránenom areáli tretí, štvrtý alebo piaty stupeň ochrany, v prírodnej rezervácii a prírodnej pamiatke štvrtý alebo piaty stupeň.

- prírodná rezervácia,
- prírodná pamiatka,
- chránený krajinný prvok,
- chránené vtáčie územie.

Ochranné pásma vyhlasuje orgán spôsobom, akým sa vyhlasuje príslušné chránené územie, ak to vyžaduje záujem ochrany chráneného územia (národného parku, chráneného areálu, prírodnej rezervácie, prírodnej pamiatky). Stupeň ochrany v ochrannom pásme môže byť *druhý až štvrtý*.

Ak ochranné pásma chráneného územia *bolo vyhlásené*, platí v ňom o jeden stupeň nižší stupeň ochrany ako v chránenom území (napr. chránené územie s tretím stupňom ochrany – jeho ochranné pásma s druhým stupňom ochrany).

V prípade tzv. maloplošných chránených území (prírodná a národná prírodná rezervácia, prírodná a národná pamiatka), ak ich ochranné pásma nebolo vyhlásené, je ním územie v rozsahu ustanovenom priamo zákonom (napr. do vzdialenosti 100 m von od jeho hranice) a *ex lege* v ňom platí tretí stupeň ochrany. Toto neplatí, ak ide o ochranné pásma jaskyne a prírodného vodopádu (§ 24).

Ak ochranné pásma tzv. maloplošných chránených území nebolo vyhlásené, a ak nie je vo verejnom záujme, aby malo ochranné pásma, orgán ochrany prírody spôsobom, akým sa chránené územie vyhlasuje ustanoví, že ochranné pásma neplatí.

Spôsob vyhlasovania chránených území a režim ochrany v nich. Prvým predpokladom na to, aby určitá časť územia Slovenskej republiky požívala druhý až piaty stupeň ochrany podľa zákona č. 543/2002 Z. z. je, že musí *de facto spĺňať vlastnosti* ustanovené týmto zákonom. Až na základe toho je možné, aby túto časť územia príslušný orgán vyhlásil za chránené územie, a to formou *všeobecne záväzného právneho predpisu*. Obsahom tohto predpisu sú ustanovenia o podrobnostiach územnej ochrany (resp. jeho ochranného pásma), časová a územná doba platnosti a vymedzenie hraníc.

Chránenú krajinnú oblasť (§ 18) vyhlasuje všeobecne záväzným predpisom Ministerstvo životného prostredia SR (ďalej len „ministerstvo“). Na jej území platí druhý stupeň ochrany, ak v zákone nie je ustanovené inak.

Národný park môže vláda SR vyhlásiť nariadením. Na jeho území platí tretí stupeň ochrany (ak v zákone nie je ustanovené inak). Na územiach národných parkov možno vyhlasovať len ochranné lesy a lesy osobitného určenia. Orgán ochrany prírody môže na území národného parku obmedziť rozsah a spôsob dopravy a vstup verejnosti do národného parku (do jeho časti), ak je to v záujme ochrany prírody a krajiny. Krajský úrad, v ktorého územnom obvode je najväčšia časť národného parku (za zákonom ustanovených podmienok) vydáva všeobecne záväznou vyhláškou

návštevný poriadok národného parku a jeho ochranného pásma (možno ho vydať aj pre časť územia národného parku). Vlastník (správca, nájomca) dotknutého pozemku je oprávnený k návrhu návštevného poriadku uplatniť pripomienky (§ 20 ods. 2).

Chránený areál (§ 21) a jeho ochranné pásma vyhlasuje krajský úrad všeobecne záväznou vyhláškou. Na jeho území môže platiť tretí až piaty stupeň ochrany.

Prírodnú rezerváciu (§ 22) vyhlasuje krajský úrad všeobecne záväznou vyhláškou. Prírodnú rezerváciu, ktorá spĺňa zákonom určené vlastnosti, môže ministerstvo ustanoviť všeobecne záväzným právnym predpisom za *národnú prírodnú rezerváciu*. Na ich území platí štvrtý alebo piaty stupeň ochrany. V prípade ohrozenia rezervácie návštevnosťou môže orgán ochrany prírody rozhodnúť o jej uzavretí (o uzavretí jej časti) alebo dočasne obmedziť vstup. Zákaz alebo obmedzenie vstupu je povinný vopred prerokovať s dotknutými obcami.

Prírodnú pamiatku vyhlasuje krajský úrad všeobecne záväznou vyhláškou; ministerstvo vyhlasuje všeobecne záväzným predpisom *národnú prírodnú pamiatku*. Ministerstvo svoje vyhlásenie zruší (fakultatívne - ak sa zistia nové skutočnosti a obligatórne - ak sa národná prírodná pamiatka stane súčasťou vyhlásených zón chránenej krajiny alebo národného parku). Na území (národnej) prírodnej pamiatky platí štvrtý alebo piaty stupeň ochrany, ak zákon neustanovuje inak.

Prírodnou pamiatkou *zo zákona* sú *jaskyne a prírodné vodopády* (§ 24). Jaskyne a prírodné vodopády, ktoré spĺňajú vlastnosti ustanovené zákonom, môže ministerstvo vyhlásiť za národnú prírodnú pamiatku. Zákon vypočítava činnosti, ktoré sú v jaskyniach a v prírodných vodopádoch *zakázané* (§ 24 ods. 4, 6), činnosti na ktoré je potrebné v jaskyni súhlas (§ 24 ods. 5, 7). Ak si to vyžaduje záujem ochrany, môže krajský úrad vyhlásiť všeobecne záväznou vyhláškou *ich ochranné pásma*, a to rovnakým postupom, akým sa vyhlasuje prírodná pamiatka (§ 50). Zákon ustanovuje činnosti, ktoré sú v ochrannom pásme jaskyne a prírodného vodopádu *zakázané* alebo je na ich výkon potrebný *súhlas*.

Ak pri určitých prácach dôjde k objaveniu jaskyne, osoba, ktorá jaskyňu objavila, je povinná zastaviť práce a neodkladne nahlásiť objavenie jaskyne orgánu ochrany prírody. Súhlas na sprístupnenie jaskyne (jej časti) sa vydáva za zákonom určených podmienok. V *sprístupnenej jaskyni* alebo jej časti sa možno pohybovať len so sprievodcom po označených trasách zakreslených v dokumentácii ochrany prírody a musí byť zaistený bezpečný pohyb návštevníkov. Okrem tzv. sprístupnených jaskýň pozná zákon aj inštitút *verejnosti voľne prístupných jaskýň*. Za zákonom určených podmienok môže orgán po prerokovaní so správcom jaskyne vydať všeobecne záväznou vyhláškou *návštevný poriadok jaskyne* (sprístupnenej, aj verejnosti voľne prístupnej).

Jaskyne ako vlastníctvo štátu spravuje organizácia ochrany prírody zriadená ministerstvom (Správa slovenských jaskýň), ktorá môže previesť túto správu a dať jaskyňu do nájmu aj inému subjektu (po predchádzajúcom súhlase ministerstva, najviac na tri roky).

Chránený krajinný prvok (§ 25) môže vyhlásiť okresný úrad všeobecne záväznou vyhláškou. Na jeho území môže platiť druhý až piaty stupeň ochrany. Dôvodom na zavedenie tejto kategórie chráneného územia bola snaha zvýšiť ekologickú stabilitu územia mimo chránených území, v tzv. voľnej krajine.

Za *chránené vtáčie územie* (§ 36) možno vyhlásiť biotopy druhov vtákov európskeho významu a biotopy sťahovavých druhov vtákov. Ministerstvo obstaráva národný zoznam navrhovaných chránených vtáčích území, ktorý *schvaľuje vláda uznesením*. Zoznam vtáčích území uverejňuje ministerstvo vo svojom vestníku. Ministerstvo vyhlasuje právnym predpisom (všeobecne záväznou vyhláškou) *biotopy* druhov vtákov európskeho významu a sťahovavých druhov vtákov (uvedené v schválenom zozname vtáčích území) za *chránené vtáčie územie*. Zákon ustanovuje v § 26 ods. 4 deň schválenia zoznamu za deň vyhlásenia tohto chráneného územia (pri posudzovaní vplyvov akejkoľvek činnosti na životné prostredie podľa zákona NR SR č. 127/1994 Z. z. o posudzovaní vplyvov na životné prostredie v znení neskorších predpisov, pri povoľovaní tejto posudzovanej činnosti podľa osobitných predpisov, ako aj pri inej činnosti podľa zákona č. 543/2002 Z. z.).

Zóny chránených území (§ 30). Chránené územie možno členiť najviac na štyri zóny (A, B, C, D). Zóny sa odstupňujú podľa povahy prírodných hodnôt (piaty stupeň – zóna A až druhý stupeň – zóna D). Stupeň ochrany podľa zón *má prednosť* pred stupňom ochrany určeným zákonom alebo právnym predpisom vyhlasujúcim chránené územie. Vyhlasuje ich všeobecne záväzným právnym predpisom zásadne orgán oprávnený vyhlásiť chránené územie. Zóny v národnom parku ustanoví predpisom ministerstvo po dohode s Ministerstvom pôdohospodárstva SR.

Osobitné ustanovenia § 26 až 28 zákona sú venované podmienkam pre tvorbu *súvislej európskej sústavy chránených území* (NATURA 2000). Sústavu tvoria územia, ktoré majú byť členským štátmi Európskej únie navrhované do súvislej európskej sústavy chránených území. Zákon označuje takéto územia ako *chránené vtáčie územia* (§ 26) a *územia európskeho významu* (§ 27).

Po vytypovaní vhodných lokalít spĺňajúcich kritériá ustanovené pre územia európskeho významu, vytvorí (obstará) ministerstvo tzv. národný zoznam týchto lokalít (po prerokovaní s Ministerstvom pôdohospodárstva SR, s vlastníckymi dotknutými pozemkami). Národný zoznam prerokúva vláda, ktorá ho po odsúhlasení zasiela Európskej komisii na schválenie. Národný program (po jeho odsúhlasení vládou) vyhlási *ministerstvo všeobecne záväzným právnym predpisom*. Územie zaradené do vyhláseného

národného programu sa považuje za chránené územie vyhlásené podľa zákona č. 543/2002 Z. z. so stupňom ochrany uvedeným v národnom zozname. Pri posudzovaní vplyvov akejkoľvek činnosti na životné prostredie, pri povoľovaní posudzovanej činnosti ako aj inej činnosti podľa zákona č. 543/2002 Z. z. sa postupuje v súlade so stupňom ochrany *navrhovaného* územia európskeho významu, tak ako vo vyhlásenom chránenom území.

Navrhované územie európskeho významu sa môže nachádzať aj na chránenom území, aj v jeho ochrannom pásme. Ak sa ich stupne ochrany rôznia, platia na spoločnom území podmienky ochrany určené vyšší stupňom.

V rámci súvislej európskej sústavy chránených území platia *osobitné podmienky* ochrany prírody a krajiny ustanovené v § 28.

Súkromné chránené územie a jeho ochranné pásmo (§ 31). Vlastník pozemku, ktorý spĺňa podmienky pre tzv. maloplošné chránené územia (chránený areál, prírodnú rezerváciu, prírodnú pamiatku) a nebol vyhlásený za chránený, môže na základe predloženého projektu požiadať krajský úrad o vyhlásenie súkromného chráneného územia. Ak to vyžaduje záujem ochrany súkromného chráneného územia, môže krajský úrad na základe žiadosti vlastníka vyhlásiť jeho ochranné pásmo (avšak iba ak je žiadateľ zároveň aj vlastníkom navrhovaného ochranného pásma alebo ak vlastníci dotknutých pozemkov s vyhlásením súhlasia – súhlas vlastníkov zabezpečí žiadateľ).

Súkromné chránené územie a jeho ochranné pásmo vyhlasuje krajský úrad všeobecne záväznou vyhláškou. V nej sa ustanoví aj stupeň ochrany a podrobnosti o územnej ochrane, vrátane ich územnej a časovej doby platnosti). Zriadená ochrana sa zapisuje v katastrí nehnuteľností formou poznámky.

V súkromnom chránenom území môže platiť len stupeň ochrany zodpovedajúci príslušnému chránenému územiu a jeho ochrannému pásmu. Vlastník pozemku, na ktorom bolo vyhlásené súkromné chránené územie a jeho ochranné pásmo, je povinný ho označiť do šiestich mesiacov odo dňa jeho vyhlásenia.

Orgán ochrany prírody na žiadosť vlastníka pozemku zruší súkromné chránené územie (§ 53). Na zrušenie alebo zmenu súkromného chráneného územia sa vzťahujú obdobne ustanovenia § 31 a 51 zákona.

Vyhlasovanie, zmena a zrušenie ochrany osobitne chránenej časti prírody a krajiny.

Podľa § 50 ods. 1 zámer vyhlásiť chránené územie (chránený krajinný prvok, chránený areál, prírodnú rezerváciu alebo pamiatku) a chránený strom je orgán ochrany prírody povinný písomne oznámiť:

- vlastníckovi (správcovi, nájomcovi) pozemku dotknutého zamýšľanou ochranou, ktoré možno zistiť z evidencie v katastrí nehnuteľností,
- dotknutej obci,
- dotknutým orgánom štátnej správy.

Obec je povinná do 15 dní od doručenia oznámenia zámeru informovať o ňom verejnosť a umožniť nahliadnúť doň. Zákom určené subjekty (vlastník, správca, nájomca dotknutého pozemku, obec, dotknutý orgán štátnej správy) majú v tejto súvislosti právo podať k zámeru písomné pripomienky orgánu ochrany prírody, ktorý je povinný prerokovať ich s nimi.

Vlastník (správca, nájomca) dotknutého pozemku je povinný odo dňa oznámenia zámeru, až do vyhlásenia časti prírody za chránenú, bezodkladne oznámiť výkon činnosti, na ktorú je potrebný súhlas (je zakázaná podľa zákona).

Tieto ustanovenia sa nevzťahujú na vyhlasovanie súkromného chráneného územia a jeho ochranného pásma.

Zmena (zrušenie) vyhlásenia sa vykonáva (ak sa zistia nové skutočnosti, ktoré majú závažný vplyv na predmet ochrany alebo ak predmet ochrany zanikol) rovnakým spôsobom, akým bola ochrana vyhlásená.

Orgán ochrany prírody, ktorý vyhlásil ochranu, zašle do 30 dní odo dňa nadobudnutia účinnosti všeobecne záväznej vyhlášky ministerstvu podklady na vykonanie zápisu osobitne chránenej časti prírody a krajiny do štátneho zoznamu osobitne chránených častí prírody a krajiny, ktorý vedie ministerstvo (§ 51). V prípade zrušenia ochrany ministerstvo zápis zo zoznamu vyškrtne. Zápis do zoznamu nemá konštitutívny charakter, zoznam slúži ako nástroj evidencie.

Označenie (§ 52) chránených území, ich zón, chránených stromov ako aj ich ochranných pásiem sa vykonáva *tabuľami so štátnym znakom* Slovenskej republiky a s nápisom. Zákon pripúšťa aj ďalšiu možnosť, a to použiť *tabule s osobitným označením* (pre chránené územia a zariadenia ochrany prírody a krajiny v nich a chránené stromy so súhlasom orgánu ochrany prírody, a pre súkromné chránené územia).

Dokumentácia ochrany prírody a krajiny (§ 54) je podkladom na vypracovanie územnoplánovacej dokumentácie, dokumentov, plánov a projektov a na činnosť a rozhodovanie orgánov ochrany prírody, a preto zákon venuje pozornosť jej obsahu, vyhotovovaniu (obstarávaniu) a schvaľovaniu. Dokumentácia je verejne prístupná. Vyhotovuje ju organizácia ochrany prírody alebo odborne spôsobilá osoba v zmysle § 55 zákona.

Podmienky a predpoklady na *výkon prieskumu a výskumu prírody a krajiny* upravuje zákon v § 56.

Zákon v § 57 zakotvuje *všeobecné právo každého na prechod cez pozemky* (pri rekreácii, turistike a obdobnom užívaní prírody), ak tým nespôsobí škodu na majetku alebo zdraví inej osoby. Je pritom povinný rešpektovať práva vlastníka (správcu, nájomcu) pozemku, ako aj podmienky ochrany prírody a krajiny. Pri oplocovaní pozemku, ktorý nie je vylúčený z práva voľného prechodu, zabezpečiť jeho vlastník (správca, nájomca) možnosť voľného prechodu na vhodnom mieste pozemku.

Právo sa ex lege nevzťahuje na pozemky vypočítané zákonom (napr. zastavané pozemky, dvory, záhrady, vinice). Orná pôda, lúky a pasienky sú z tohto práva vylúčené v čase, keď môže dôjsť k poškodeniu porastov alebo pôdy, ako aj keď sa na nich pasie dobytok.

Vstupné do chráneného územia môže na účely regulácie využívania chráneného územia (jeho časti) vyberať orgán ochrany prírody (ním poverená organizácia) alebo vlastník súkromného chráneného územia.

Vyberá sa za:

- vjazd a zotrvanie motorového vozidla v chránenom území,
- vstup do jeho vybraných častí za hranicami zastavaného územia obce.

Zákon vypočítava *osoby*, ktoré neplatia vstupné (napr. osoby pracujúce v chránenom území) a *činnosti*, pri ktorých sa nevyberá (napr. v súvislosti s ochranou zdravia a majetku, vjazd motorových vozidiel nemoobilných zdravotne postihnutých osôb). Vstupné je príjmom štátneho rozpočtu (príjmom vlastníka súkromného chráneného územia).

Podľa § 61 vlastník pozemku je povinný strieť obmedzenia a opatrenia vyplývajúce zo zákazov a iných podmienok ochrany prírody a krajiny. Ak dochádza v dôsledku tohto k obmedzeniu bežného obhospodarovania pozemkov (poľnohospodárskeho, lesného, iného) patrí mu *náhrada* (nevzťahuje sa však na vlastníka súkromného chráneného územia a jeho ochranného pásma). Osobou oprávnenou na uplatnenie nároku je vlastník pozemku (ak je vlastníkom pozemku štát, je touto osobou správca).

Vlastníctvo štátu k pozemkom a vodným plochám v územiach s tretím až piatym stupňom ochrany je ex lege *zakázané previesť* na iné osoby (§ 62). K pozemkom nachádzajúcim sa za hranicami zastavaného územia obce v územiach s tretím až piatym stupňom ochrany, ktoré nie sú vo vlastníctve štátu, má štát *predkupné právo*. Predkupné právo štátu má prednosť pred predkupným právom dohodnutým zmluvou (§ 63).

Štátnu správu vo veciach ochrany prírody a krajiny vykonáva: ministerstvo, Slovenská inšpekcia životného prostredia, krajský a okresný úrad, obec, Štátna veterinárna a potravinová správa (§ 64). Právne postavenie *stráže prírody* a osôb, ktoré majú oprávnenia a povinnosti člena stráže prírody, upravuje zákon v § 72 až 80.

Zákon taktiež ustanovuje špeciálne – a pomerne podrobné – pravidlá týkajúce sa *správneho konania* vo veciach ochrany prírody a krajiny. V súvislosti s vydávaním súhlasov podľa § 82 (alebo povolenia výnimky) je *účastníkom konania* len *žadateľ*, ak zákon neustanovuje inak. Účastníkom konania je zo zákona aj *občianske združenie*, splňajúce podmienky ustanovené zákonom (§ 82 ods. 3). Účastníkom konania o vydanie súhlasu na zriadenie zoologickej záhrady je aj *obec*, splňajúca zákonom ustanovenú podmienku.

Zákon výslovne zakotvuje, kedy môže orgán žiadosť zamietnuť (§ 82 ods. 11) a ustanovuje, že vo vydanom rozhodnutí môže orgán určiť

podrobnejšie podmienky vykonávania činnosti, zabezpečujúce ochranu prírody a krajiny a obmedziť ich časovú platnosť.

Administratívnoprávnu zodpovednosť za porušenie povinností na úseku ochrany prírody a krajiny za správne delikty a priestupky upravuje zákon v § 90 až 93. Zákon v § 93 upravuje možnosť orgánu *zaistiť vec* na prerokovanie priestupku alebo iného správneho deliktu.

II. Ochrana nehnuteľných kultúrnych pamiatok

Kultúrne pamiatky sa zaraďujú medzi umelo vytvorené (antropické) zložky životného prostredia, ktoré sú súčasťou sídelných útvarov alebo krajinného prostredia. Kultúrne pamiatky majú súčasne charakter výnimočných a neopakovateľných zložiek (sú vo svojej existencii jedinečné, či už z hľadiska dejinného, estetického, vedeckého alebo antropologického) a preto im právna úprava poskytuje osobitnú zákonnú ochranu. *Starostlivosť o kultúrne pamiatky* zahŕňa činnosti, opatrenia a rozhodnutia, ktorými príslušné orgány ochrany pamiatkového fondu zabezpečujú zachovanie, ochranu a vhodné spoločenské využívanie kultúrnych pamiatok.

Platná právna úprava starostlivosti o kultúrne pamiatky vychádza z druhej hlavy *Ústavy Slovenskej republiky* (ďalej len „ústava“). Podľa čl. 44 ods. 2 a 3 je každý povinný chrániť a zveľaďovať kultúrne dedičstvo a nikto nesmie nad mieru ustanovenú zákonom ohrozovať ani poškodzovať kultúrne pamiatky. Článok 20 ods. 3 ústavy zakotvuje, že výkon vlastníckeho práva nesmie poškodzovať kultúrne pamiatky.

Starostlivosť o kultúrne pamiatky je zabezpečená aj prostredníctvom *medzinárodných dohovorov*, ktorými je Slovenská republika viazaná (Dohovor o ochrane svetového kultúrneho a prírodného dedičstva, Dohovor o ochrane architektonického dedičstva Európy atď.). Súčasťou svetového kultúrneho dedičstva sú nielen napríklad Versailles, Benátky, egyptské pyramidy, Veľký čínsky múr, Socha slobody, Alhambra, ale aj Vlkolínec, Spišský hrad, Banská Štiavnica s okolitými technickými pamiatkami a mestská pamiatková rezervácia Bardejov.

Systém právnej úpravy. Základným predpisom regulujúcim starostlivosť o kultúrne pamiatky je *zákon č. 49/2002 Z. z.* Popri ňom treba ešte spomenúť *zákon č. 100/2002 Z. z.* (jeho účelom je utvoriť podmienky zachovania urbanizovaného priestoru historického jadra Banskej Štiavnice a okolia, zachovanie existujúcich architektonických, umelecko-historických a technických pamiatok v ich pôvodnom prírodnom prostredí, na zabezpečenie obnovy a oživenia stredovekého historického mesta) a *zákon č. 176/2002 Z. z., vrátane podzákonných právnych predpisov, týkajúcich sa územnej ochrany kultúrnych pamiatok* (napr. *nariadenie vlády SR č. 479/1990 Zb., nariadenie vlády SR č. 300/1991 Zb.*).

Predmet úpravy zákona č. 49/2002 Z. z. (ďalej len „zákon“) podľa § 1 možno rozdeliť do štyroch oblastí:

- úprava podmienok ochrany kultúrnych pamiatok a pamiatkových území,
- úprava organizácie a pôsobnosti orgánov štátnej správy a územnej samosprávy,
- úprava práv a povinností vlastníkov a iných fyzických a právnických osôb pri starostlivosti o pamiatkový fond,
- úprava zodpovednosti za protiprávne konanie na úseku ochrany pamiatkového fondu.

Základné pojmy (§ 2). Medzi základné pojmy definované v § 2 zákona patrí pojem pamiatkový fond, kultúrna pamiatka, pamiatkové územie a ochrana pamiatkového fondu.

Pamiatkový fond je súbor huteľných a nehnuteľných vecí vyhlásených za národné kultúrne pamiatky (ďalej len „kultúrnej pamiatky“), pamiatkové rezervácie a pamiatkové zóny (za *súčasť fondu* sa považujú aj veci, o ktorých sa začalo konanie o vyhlásenie za kultúrne pamiatky, pamiatkové rezervácie a pamiatkové zóny).

Kultúrna pamiatka je huteľná alebo nehnuteľná vec pamiatkovej hodnoty, ktorá je z dôvodu ochrany vyhlásená za kultúrnu pamiatku. Ak ide o archeologický nález, kultúrnou pamiatkou môže byť aj neodkrytá huteľná (nehnuteľná) vec zistená metódami a technikami archeologického výskumu.

Pamiatkové územie je sídelný alebo krajinný územný celok sústredených pamiatkových hodnôt alebo archeologických nálezov a nálezísk, ktorý je z dôvodu ich ochrany vyhlásený za *pamiatkovú rezerváciu* alebo *pamiatkovú zónu*.

Ochrana pamiatkového fondu je súhrn činností a opatrení zameraných na identifikáciu, evidenciu, výskum, zachovanie, obnovu, reštaurovanie a využívanie kultúrnych pamiatok a pamiatkových území.

Pôsobnosť orgánov štátnej správy a orgánov územnej samosprávy na ochranu pamiatkového fondu (§ 3 až 14).

Sústavu orgánov štátnej správy v oblasti ochrany pamiatkového fondu (§ 3) tvoria:

- Ministerstvo kultúry SR (ďalej len „ministerstvo“),
- Pamiatkový úrad SR,
- krajské pamiatkové úrady.

Kompetencia ministerstva je upravená v § 4 (vykonáva ústredný štátny dohľad prostredníctvom *pamiatkovej inšpekcie*, preskúmava rozhodnutia Pamiatkového úradu SR vydané v správnom konaní atď.).

Pamiatkový úrad SR (ďalej len „pamiatkový úrad“) je podľa § 9 špecializovaným orgánom štátnej správy na ochranu pamiatkového fondu. Na

čele úradu stojí generálny riaditeľ, ktorý ho riadi a zodpovedá za jeho činnosť. Menuje a odvoláva ho minister kultúry po prerokovaní s pamiatkovou radou, ktorá je podľa § 6 ods. 1 odborným poradným a iniciatívnym orgánom ministerstva.

Kompetenciu pamiatkového úradu zakotvuje zákon v § 10. Vo vzťahu ku krajským pamiatkovým úradom riadi a kontroluje ich činnosť (výkon štátnej správy), rozhoduje o odvolaniach proti ich rozhodnutiam (aj mimo odvolacieho konania) a vykonáva v druhom stupni štátnu správu vo veciach, o ktorých v prvom stupni rozhodli krajské pamiatkové úrady.

Krajské pamiatkové úrady (§ 11) rozhodujú o právach a povinnostiach fyzických a právnických osôb na úseku ochrany pamiatkového fondu v prvom stupni, vykonávajú štátny dohľad, poskytujú výpisy z Ústredného zoznamu pamiatkového fondu, poskytujú obciam odbornú pomoc pri evidovaní miestnych pamätihodností a usmerňujú právnické a fyzické osoby pri obnove a využívaní pamiatkového fondu. Ak zistia nedodržanie zákonných povinností, môžu prijímať opatrenia na odstránenie nedostatkov, ako aj vyvodzovať zodpovednosť.

Na ochrane pamiatkového fondu sa okrem orgánov štátnej správy podieľajú aj *samosprávne kraje* (§ 13) a *obce* (§ 14).

Vyhlasovanie kultúrnej pamiatky a pamiatkového územia. Pamiatkový fond tvoria kultúrne pamiatky a pamiatkové územia. Skôr než sa na ne začne vzťahovať osobitná ochrana, musí prebehnúť zákonný postup, ktorý sa označuje ako *vyhlásenie* (ide o správne konanie) a má za následok zmenu právneho statusu veci alebo územia z hľadiska zákona.

Nehuteľnú vec, ktorá má pamiatkovú hodnotu, môže vyhlásiť za kultúrnu pamiatku ministerstvo na návrh pamiatkového úradu (§ 15 ods. 1). Pamiatkový úrad vypracuje návrh na vyhlásenie z vlastného podnetu alebo z podnetu inej osoby. Vlastník veci navrhutej na vyhlásenie je zo zákona účastníkom konania. Ak má byť vyhlásená za kultúrnu pamiatku nehnuteľná vec, účastníkom konania je aj stavebný úrad a obec.

Vlastník veci navrhutej na vyhlásenie je povinný od doručenia oznámenia o začatí konania chrániť vec pred poškodením, zničením alebo od cudzením a oznámiť každú (či už zamýšľanú alebo uskutočnenú) zmenu jej vlastníctva, poskytnúť údaje o veci prípadne jej obhliadku za účelom vytvorenia odbornej dokumentácie.

Po skončení konania ministerstvo bezodkladne zašle právoplatné rozhodnutie o vyhlásení veci za kultúrnu pamiatku (alebo o jeho zamietnutí) vlastníčkovi a pamiatkovému úradu. V prípade nehnuteľnej veci ho zasiela aj stavebnému úradu a obci, a oznámenie o právoplatnosti rozhodnutia o vyhlásení zasiela aj katastrálnemu úradu.

Pamiatkový fond a ochranné pásmo (§ 15 až 26). *Územná ochrana nehnuteľných kultúrnych pamiatok* sa zabezpečuje prostredníctvom právneho inštitútu pamiatkovej rezervácie, pamiatkovej zóny a ochranného pásma.

Za *pamiatkovú rezerváciu* môže vláda SR na návrh ministerstva formou nariadenia vyhlásiť územie s uceleným historickým sídelným usporiadaním a s veľkou koncentráciou nehnuteľných kultúrnych pamiatok alebo významných archeologických nálezov a nálezísk, ktoré možno topograficky zobraziť. Návrh na vyhlásenie rezervácie pripravuje pamiatkový úrad v súčinnosti s orgánmi územnej samosprávy (§ 16).

Za *pamiatkovú zónu* môže ministerstvo rozhodnutím, v ktorom vymedzí jej územie, na návrh pamiatkového úradu vyhlásiť územie spĺňajúce zákonom určené vlastnosti (§ 17 ods. 1). V tomto prípade sú účastníci konania o rozhodnutí informovaní verejnou vyhláškou.

Ochranné pásmo vyhlasuje pamiatkový úrad po dohode so stavebným úradom rozhodnutím, v ktorom vymedzil jeho územie. Účelom ochranného pásma je vymedziť územie, ktoré má napomáhať zabezpečeniu ochrany okolia nehnuteľnej kultúrnej pamiatky, pamiatkovej rezervácie alebo zóny.

K *zmene*, vyhláseniu vo verejnom záujme môže dôjsť v prípade, ak nastanú nové skutočnosti (§ 20 ods. 1), k *zrušeniu* vyhlásenia po zániku pamiatkových hodnôt.

Kultúrne pamiatky a pamiatkové územia sa zapisujú do *ústredného zoznamu*, ktorý vedie pamiatkový úrad (§ 22). Ak nastane prípad, že kultúrna pamiatka alebo pamiatkové územie spĺňa podmienky Dohovoru o ochrane svetového kultúrneho a prírodného dedičstva, môže ministerstvo z vlastného podnetu (z podnetu pamiatkového úradu či inej osoby) takúto pamiatku alebo územie navrhnúť na zápis do Zoznamu svetového dedičstva za podmienok ustanovených v medzinárodnej zmluve (§ 21).

Zápis do zoznamu vykoná pamiatkový úrad najneskôr do 30 dní od vyhlásenia veci za kultúrnu pamiatku (vyhlásenia pamiatkového územia). Zápis kultúrnej pamiatky sa bezodkladne oznamuje vlastníčkovi. V zozname pamiatkový úrad vyznačuje, či sa nehnuteľná kultúrna pamiatka nachádza v rezervácii, zóne alebo ochrannom pásme, či majú veci alebo územia vyhlásené ochranné pásma, alebo či sú zapísané v Zozname svetového dedičstva. V prípade zrušenia vyhlásenia pamiatkový úrad vykoná *výmaz zápisu* zo zoznamu.

Z uvedeného vyplýva, že účelom zoznamov je evidencia, pričom samotný zápis do zoznamu nemá z právneho hľadiska konštitutívny charakter (ten má totiž právny akt vyhlásenia príslušným orgánom), ale len deklaratórny.

Zoznamy pamiatkového fondu vo svojom územnom obvode vedú aj krajské pamiatkové úrady.

Právne postavenie vlastníka kultúrnej pamiatky. Ústava dáva zákonodarcovi právo obmedziť vlastníka pri výkone jeho vlastníckych práv z dôvodu verejného záujmu na ochrane kultúrnych pamiatok. Tieto obmedzenia sa týkajú nakladania s predmetom vlastníctva a majú rôznu podobu. V tejto súvislosti treba spomenúť *predkupné právo štátu na kúpu kultúrnej*

pamiatky (§ 23), obmedzenia týkajúce sa *premiestňovania kultúrnej pamiatky* (§ 24) a *vývozu kultúrnych pamiatok do zahraničia* (§ 25).

Predkupné právo štátu. V prípade, ak by chcel vlastník predať kultúrnu pamiatku, musel by ju najprv písomne ponúknuť na kúpu štátu zastúpenému ministerstvom. V tomto prípade môžu nastať rôzne situácie:

- štát ponuku prijme (ministerstvo určí štátnu organizáciu povinnú do 90 dní odo dňa prijatia ponuky uzavrieť s vlastníkom kúpnu zmluvu, ak nie je dohodnuté inak, pričom štát musí zaplatiť za kultúrnu pamiatku cenu ponúknutú niekým iným, ak nie je dohodnuté inak),
- štát ponuku prijme, ale jeho predkupné právo zanikne, ak nemôže splniť podmienky ponúknuté popri cene a ak ich nemožno vyrovnáť ani odhadnou cenou,
- štát ponuku neprijme do 30 dní odo dňa jej doručenia (v takom prípade mu predkupné právo zaniká a vlastník môže s kultúrnou pamiatkou voľne nakladať).

Nehnutelnú kultúrnu pamiatku (jej súčasť) možno *premiestniť* iba na základe rozhodnutia pamiatkového úradu po predchádzajúcom vyjadrení obce. Ak krajský pamiatkový úrad nepovolí vlastníčkovi *premiestnenie* tejto pamiatky, patrí vlastníčkovi za toto obmedzenie vlastníckeho práva primeraná náhrada, o ktorej rozhodne pamiatkový úrad v rozhodnutí podľa § 24 ods. 3.

Zákon v § 25 *zakazuje trvalý vývoz* kultúrnych pamiatok z územia Slovenskej republiky. Kultúrnu pamiatku (jej súčasť) je teda možné vyviezť do zahraničia len dočasne (tento vývoz zákon limituje maximálnou dĺžkou na tri roky) na základe povolenia ministerstva a po predchádzajúcom vyjadrení pamiatkového úradu. V odôvodnených prípadoch môže ministerstvo viazať vydanie povolenia na uzavretie poisťnej zmluvy alebo záruky podľa ceny pamiatky určenej znaleckým posudkom.

Vlastník je povinný vrátenie kultúrnej pamiatky na územie Slovenskej republiky bezodkladne oznámiť pamiatkovému úradu, ktorý do 30 dní odo dňa oznámenia overí zhodu vrátenej kultúrnej pamiatky (z dôvodu, či nedošlo v zahraničí k zámene) a posúdi jej stav. Dovoz kultúrnej pamiatky na naše územie je možné len na základe písomného súhlasu príslušného orgánu krajiny vývozu. Podrobnosti upravuje vyhláška ministra zahraničných vecí č. 15/1980 Zb. o Dohovore o opatreniach na zákaz a zamedzenie ne-dovoleného dovozu, vývozu a prevodu vlastníctva kultúrnych statkov.

Ochrana pamiatkového fondu (§ 27 až 31).

Podľa § 27 *základná ochrana kultúrnej pamiatky* je súhrn činností a opatrení vykonávaných na:

- predchádzanie ohrozeniu, poškodeniu zničeniu alebo odcudzeniu kultúrnej pamiatky,
- trvalé udržiavanie dobrého stavu vrátane prostredia kultúrnej pamiatky,
- taký spôsob využívania a prezentácie, ktorý zodpovedá jej pamiatkovej hodnote a technickému stavu.

Práva a povinnosti vlastníka kultúrnej pamiatky. Zákon zakotvil práva vlastníka v § 28 ods. 1 (požiadať o bezplatné poskytnutie odbornej pomoci vo veci ochrany kultúrnej pamiatky, požiadať o finančný príspevok alebo o poskytnutie štátnej pomoci na zachovanie pamiatkovej hodnoty kultúrnej pamiatky, právo na primeranú náhradu preukázateľnej ujmy, ktorá mu vznikne aplikáciou tohto zákona alebo rozhodnutím podľa tohto zákona).

Nositelom *povinností* je však v zmysle § 44 ods. 1 nielen ich vlastník, ale i ďalšie zákonom určené subjekty, ktoré nie sú vlastníčkmi (správca, iný držiteľ). Podľa § 28 ods. 2 je vlastník povinný na vlastné náklady vykonávať jej základnú ochranu, užívať ju v súlade s jej pamiatkovou hodnotou, oznámiť zmluvnej strane v prípade prevodu vlastníctva, že na kultúrnu pamiatku sa vzťahuje režim ochrany podľa tohto zákona, oznámiť krajskému pamiatkovému úradu a obci každé jej ohrozenie, poškodenie, zničenie či odcudzenie, každú zmenu jej využitia a do 30 dní aj každú zmenu vlastníctva, strpieť prístupenie kultúrnej pamiatky, ak nie je obydľím, pre verejnosť (podľa vopred určených podmienok, na určený čas a za náhradu), ak tak rozhodol krajský pamiatkový úrad, umožniť zamestnancom orgánov na ochranu pamiatkového fondu vstupovať do priestorov nehnuteľnej kultúrnej pamiatky (ak nie je obydľím). V čase brannej pohotovosti štátu je povinný zabezpečiť *osobitnú ochranu kultúrnej pamiatky* a nehnuteľnú kultúrnu pamiatku zabezpečiť podľa medzinárodných noriem (vyhláška ministra zahraničných vecí č. 94/1958 Z. z. o Dohovore na ochranu kultúrnych statkov za ozbrojeného konfliktu a Protokole k nemu). Podľa § 28 ods. 3 je vlastník nositeľom oznamovacej povinnosti.

Osobitné povinnosti má vlastník v prípade *obnovy* kultúrnej pamiatky (§ 32), ako aj pri jej *reštaurovaní* (§ 33). V tejto súvislosti zákon zakotvil, že ak vlastník nemôže čiastočne alebo úplne uhradiť náklady na tieto činnosti, môže požiadať o finančný príspevok ministerstvo a obec (§ 34). Na poskytnutie príspevku však nie je právny nárok.

Vlastník nehnuteľnosti, ktorá *nie je kultúrnou pamiatkou*, ale sa *nachádza v pamiatkovej rezervácii, zóne alebo ochrannom pásme*, má na jednej strane právo požiadať krajský pamiatkový úrad o bezplatnú odbornú a metodickú pomoc, ale na strane druhej je povinný s nehnuteľnosťou nakladať a užívať ju tak, aby neohrozoval pamiatkové hodnoty nehnuteľnej kultúrnej pamiatky, pamiatkovej rezervácie alebo pamiatkovej zóny.

Okrem základnej ochrany kultúrnych pamiatok (§ 27) upravuje zákon aj *základnú ochranu pamiatkového územia* (§ 29). Jej cieľom je zabezpečiť zachovanie pamiatkových hodnôt v území, ich dobrý (technický, prevádzkový a estetický) stav, ako aj vhodný spôsob využitia a vhodné technické vybavenie pamiatkového územia. Za týmto účelom krajský pamiatkový úrad vypracúva *zásady ochrany pamiatkového územia*, ktoré sú dokumentom na vykonávanie základnej ochrany územia.

Zákon v § 30 zakotvuje *všeobecné podmienky pri ochrane pamiatkového fondu*. V tejto súvislosti ustanovil všeobecnú povinnosť každého správať sa tak, aby neohrozil základnú ochranu kultúrnych pamiatok a pamiatkových území a nespôsobil nepriaznivé zmeny pamiatkového fondu a stavu archeologických nálezísk. Zákon zakotvil inštitút stanovísk krajských pamiatkových úradov, ktoré sa vyžaduje ku všetkým rozhodnutiam iných orgánov štátnej správy a samosprávy, ktorými môžu byť dotknuté záujmy ochrany pamiatkového fondu.

Právne aspekty obnovy a reštaurovania kultúrnych pamiatok upravuje zákon v § 32 až 33; problematiku pamiatkového výskumu a nakladania s nálezmi (t. j. s vecami pamiatkovej hodnoty, ktoré sa nájdu výskumom, pri stavebnej alebo inej činnosti v zemi, pod vodou alebo v hmote historickej stavby) zakotvuje v § 40. Zákon v § 42 a 43 upravil *administratívnu zodpovednosť* za priestupky na úseku ochrany pamiatkového fondu a zodpovednosť právnických osôb (fyzických osôb, ktoré sú podnikateľmi) za správne delikty.

III. Ochrana ovzdušia a ozónovej vrstvy Zeme

1. Ochrana ovzdušia

Predmetom právnej regulácie v tejto oblasti sú také ľudské aktivity, uskutočňovanie ktorých priamo alebo nepriamo ovplyvňuje kvalitu ovzdušia, a to vnášaním znečisťujúcich látok alebo energií. Ochrana ovzdušia spočíva:

- v realizácii preventívnych opatrení a zábran pred vnášaním znečisťujúcich látok do ovzdušia ľudskou činnosťou,
- v obmedzovaní príčin a zmierňovaní následkov znečisťovania.

Predmetom právnej ochrany je predovšetkým tzv. *vonkajšie ovzdušie* (ďalej len „ovzdušie“) t. j. okolité ovzdušie v troposfére *okrem ovzdušia v pracovných priestoroch*.

Ochrana ovzdušia sa zabezpečuje reguláciou:

- opatrení vo vzťahu k:
  - *stacionárnym* zdrojom znečisťujúcim ovzdušie (pozri zákon č. 478/2002 Z. z., zákon č. 401/1998 Z. z., vyhlášku MŽP SR č. 111/1993 Z. z., vyhlášku MŽP SR č. 299/1995 Z. z., vyhlášku MŽP SR č. 208/1996 Z. z., vyhlášku MŽP SR č. 200/1999 Z. z., vyhlášku MŽP SR č. 127/2000 Z. z., vyhlášku MŽP SR č. 474/2000 Z. z.) a
  - *mobilným* zdrojom znečisťujúcim ovzdušie (pozri výnos FMD z 30. 3. 1984 čj. 10 729/84, vyhlášku MDPT SR č. 265/1996 Z. z., vyhlášku MDPT SR č. 116/1997 Z. z., vyhlášku MDPT č. 327/1997 Z. z.),

- požiadaviek na akosť výrobkov, využívanie ktorých ovplyvňuje kvalitu ovzdušia (pozri vyhlášku MŽP SR č. 144/2000 Z. z.),
- ustanovením hygienických požiadaviek na kvalitu ovzdušia z hľadiska ochrany ľudského zdravia (pozri napr. úpravu MZ SSR – hlavného hygienika SSR z 20. 1. 1981 č. Z-4546/1980-B/3-04, úpravu MZ SSR – hlavného hygienika SSR z 24. 1. 1981 č. Z-353/1980-B/3-04), ktorá je súčasťou právnej úpravy starostlivosti o zdravé životné podmienky.

Zákon č. 478/2002 Z. z. Predmetom úpravy zákona sú práva a povinnosti právnických a fyzických osôb pri ochrane ovzdušia, ciele v kvalite ovzdušia, pôsobnosť orgánov ochrany ovzdušia a zodpovednosť za porušenie povinností.

Znečisťujúcou látkou v zmysle zákona je akákoľvek látka vnášaná ľudskou činnosťou *priamo* alebo *nepriamo* do ovzdušia (emisie), ktorá má alebo môže mať škodlivé účinky na zdravie ľudí alebo na životné prostredie [§ 2 písm. b)]. To znamená, že z právneho hľadiska za takúto látku treba považovať každú, ktorá spĺňa tieto vlastnosti bez ohľadu na to, či bol pre ňu právnym predpisom určený emisný limit, emisná kvóta alebo všeobecné podmienky prevádzkovania. *Úroveňou znečistenia ovzdušia* sa rozumie koncentrácia znečisťujúcej látky v ovzduší alebo jej depozícia na zemskom povrchu v danom čase [§ 2 písm. c)].

Zákon delí *zdroje znečisťovania ovzdušia* na stacionárne a mobilné (§ 3 ods. 1). Stacionárne zdroje sa členia podľa miery vplyvu technologického procesu na ovzdušie alebo podľa rozsahu znečisťovania na *veľké, stredné a malé zdroje*. *Mobilnými zdrojmi* sú pohyblivé zariadenia so spaľovacím motorom alebo iným hnacím motorom, ktoré znečisťujú ovzdušie, najmä cestné motorové vozidlá podľa § 2 ods. 1 vyhlášky MDPT SR č. 116/1997 Zb., železničné koľajové vozidlá podľa zákona NR SR č. 258/1993 Z. z., plavidlá podľa zákona č. 338/2000 Z.z a lietadlá podľa zákona č. 143/1998 Z. z. V pochybnostiach o vymedzení, začlenení a o jeho kategorizácii rozhoduje okresný úrad v správnom konaní (§ 3 ods. 3).

Úprava *prípustnej úrovne znečisťovania ovzdušia* (§ 4) je výrazom uplatnenia zásady prípustnej miery znečisťovania životného prostredia v predpisoch o ochrane ovzdušia.

Prípustnú úroveň znečisťovania ovzdušia určujú:

- emisné limity,
- všeobecné podmienky prevádzkovania,
- národné emisné stropy,
- emisné kvóty.

Emisný limit je najvyššia prípustná miera vypúšťania znečisťujúcej látky do ovzdušia zo zdroja, zariadenia alebo inej súčasti zdroja, vyjadrená ako hmotnostná (objemová) koncentrácia znečisťujúcej látky. Zákon

upravuje spôsob jej vyjadrenia tak pre stacionárne, ako aj pre mobilné zdroje znečisťovania (§ 4 ods. 2 a 3). Prevádzkovatelia veľkých a stredných zdrojov znečisťovania sú povinní dodržiavať určené emisné limity v súhlasoch vydaných orgánom ochrany ovzdušia, emisné limity ustanovené vykonávacím predpisom a preukazovať ich dodržiavanie ustanoveným spôsobom (získovanie množstva vypúšťaných znečisťujúcich látok, spôsob, podmienky získavania, sledovania a preukazovania údajov o dodržaní určených emisných limitov ustanovuje *vyhláška MŽP SR č. 474/2000 Z. z.*). Ak sa zistí, že emisné limity boli prekročené, sú povinní o tom bezodkladne informovať Slovenskú inšpekciu životného prostredia a okresný úrad. Zákon č. 478/2002 Z. z. ustanovuje zásadu, že emisné limity a všeobecné podmienky prevádzkovania stacionárnych zdrojov určené pre *nové zdroje* vychádzajú z možností najlepších dostupných techník (t. j. techník zodpovedajúcich najúčinnejšiemu a najpokročilejšiemu stavu rozvoja činností a technológií a metód ich prevádzkovania, ktoré sú ekonomicky a technicky dostupné, a ktoré zabezpečujú vysoký stupeň ochrany zdravia ľudí a životného prostredia) s prihliadnutím na primeranosť výdavkov na ich obstaranie a prevádzku (§ 4 ods. 4).

Národný emisný strop je maximálne množstvo znečisťujúcej látky (skupiny znečisťujúcich látok), ktoré sa môžu v priebehu kalendárneho roka vypustiť do ovzdušia zo všetkých zdrojov na území Slovenskej republiky; vychádza zo záväzných medzinárodných dokumentov na ochranu ovzdušia, ktorými je Slovenská republika viazaná.

Úprava inštitútu emisných kvót bola objektívne vyvolaná požiadavkami, vyplývajúcimi z medzinárodných dohôrov o ochrane ovzdušia, v rámci ktorých sa Slovenská republika zaviazala prispievať k zníženiu obsahu konkrétnych znečisťujúcich látok v ovzduší. Sám inštitút emisných limitov totiž neumožňoval znižovať celkový strop sledovaných znečisťujúcich látok v rámci územia. V praxi sa tak stávalo, že prevádzkovatelia zdrojov znečisťovania sice dodržiavali určené emisné limity, ale vplyvy ich prevádzok spôsobovali celkový nárast znečisťujúcich látok v ovzduší.

Emisná kvóta je zákonom definovaná ako najväčšie prípustné množstvo znečisťujúcej látky, ktoré sa môže v priebehu kalendárneho roka vypustiť do ovzdušia z veľkých a stredných zdrojov. Emisné kvóty pre Slovenskú republiku v členení na jednotlivé okresy ustanovuje Ministerstvo životného prostredia SR (ďalej len „ministerstvo“) všeobecne záväzným predpisom (v súčasnosti platí *vyhláška MŽP SR č. 127/2000 Z. z.*, ktorá určuje emisné kvóty oxidu siričitého na roky 2002 až 2004). Po ich ustanovení okresný úrad určí emisné kvóty pre znečisťujúce látky vypúšťané z jednotlivých zdrojov tak, aby sa emisné kvóty určené pre okres neprekročili, a to formou rozhodnutia o určení emisných kvót v správnom konaní. Takto určená emisná kvóta platí len v kalendárnom roku, na ktorý je určená.

- Ak okresný úrad nerozdelí celú emisnú kvótu určenú pre okres, môže:
- nerozdeliť časť bezodplatne poskytnúť inému okresnému úradu,
- v prípade potreby na základe opodstatnenej žiadosti prevádzkovateľa zdroja rozdeliť zdrojom umiestneným v okrese.

Okresný úrad, ktorý získa emisnú kvótu od iného okresného úradu, ju môže za zákonom ustanovených podmienok rozdeliť zdrojom umiestneným v okrese. Pri rozhodovaní o zvýšení emisnej kvóty možno v takom prípade emisné kvóty určené pre okres prekročiť za podmienok ustanovených v zákone. Zákon v § 4 ods. 14 zakazuje takéto zvýšenie emisnej kvóty od 1. 1. 2005 pre zdroje umiestnené v tzv. oblastiach riadenia kvality ovzdušia (k tomu pozri ďalej).

Platná právna úprava v § 4 ods. 15 až 18 zákona zakotvuje ustanovenia, obsah ktorých sa približuje k tomu, čo sa v odbornej ekonomickej literatúre označuje ako „obchod s emisnými právami“. Podstata tohto inštitútu vychádza zo skutočnosti, že ak znečisťovatelia získajú právo znečisťovať, vytvára sa aj možnosť obchodovania s týmto právom, lebo znečisťovatelia majú rozdielne náklady späté so znížením jednotky emisií. Uplatnením obchodu s emisiami tak môže vzniknúť trh zložený zo znečisťovateľov predávajúcich povolenia a zo znečisťovateľov kupujúcich povolenia.

Slovenská právna úprava v súčasnosti umožňuje, aby prevádzkovatelia veľkých a stredných zdrojov znečisťovania na základe dohody o vzájomnom poskytnutí svojich emisných kvót (alebo ich častí) požiadali o ich zmenu (to platí aj pre zmeny emisných kvót v rámci viacerých zdrojov jedného prevádzkovateľa). Motívom pre takéto ich konanie je, že poskytnutie emisných kvót umožňuje podnikateľom realizovať podnikateľské zábery, ktoré spôsobujú zvýšenú produkciu emisií (to však predpokladá, že na inom zdroji sa emisie musia „ušetriť“). Podmienky, za ktorých si prevádzkovatelia poskytnú kvóty, závisia od ich dohody. Emisné kvóty budú predávať prevádzkovatelia, ktorí dokážu znížiť emisie najlacnejšie. Nakupovať budú tí, ktorí by na realizáciu opatrení na zníženie emisií museli vynaložiť vyššie náklady než na nákup kvót.

Pri zmene emisných kvót prevádzkovateľov zdrojov možno prekročiť emisné kvóty určené pre okres za podmienok ustanovených v zákone. Ak je navrhovaná zmena emisných kvót v súlade so zákonom, okresný úrad rozhodnutím o určení emisnej kvóty túto zmenu potvrdí; zároveň zruší predchádzajúce rozhodnutie.

- Zákon zakazuje od 1. 1. 2005 poskytovanie emisných kvót (ich častí):
- a) zo zdrojov umiestnených v oblastiach s dobrou kvalitou ovzdušia zdrojom, ktoré sú umiestnené v oblastiach riadenia kvality ovzdušia,
  - b) medzi zdrojmi, ktoré sú umiestnené v rôznych oblastiach riadenia kvality ovzdušia.

Z § 4 ods. 19 vyplýva pre ministerstvo povinnosť sprístupňovať informácie o emisných kvótach určených všetkým veľkým a stredným zdrojom a informácie o nerozdelených emisných kvótach prostredníctvom internetu.

Kvalita ovzdušia (§ 5 až 17). Cieľom v kvalite ovzdušia podľa § 5 ods. 1 je udržať kvalitu ovzdušia v miestach, kde je dobrá a v ostatných prípadoch zlepšiť kvalitu ovzdušia. Zákon v prílohe č. 1 ustanovuje zoznam znečisťujúcich látok na účely hodnotenia a riadenia kvality ovzdušia (napr. oxid siričitý, olovo, ozón, ortuť, oxid uhoľnatý). Pravidelné sledovanie a hodnotenie kvality ovzdušia na celom území zabezpečuje ministerstvom poverená organizácia (je ním Slovenský hydrometeorologický ústav).

Informovanie verejnosti o kvalite ovzdušia (§ 6). Ministerstvo a okresný úrad sú povinní sprístupňovať aktuálne informácie o kvalite ovzdušia a o podiele jednotlivých zdrojov na jeho znečisťovaní; pri smogovej situácii je krajský úrad vždy povinný informovať verejnosť.

Krajský úrad zabezpečí *pravidelné* sprístupňovanie aktuálnych informácií o koncentráciách monitorovaných znečisťujúcich látok pre verejnosť, vrátane ďalších subjektov určených zákonom (napr. mimovládnych organizácií, ktorých predmetom činnosti je ochrana životného prostredia) prostredníctvom hromadných informačných prostriedkov, tlače, informačných tabúlí alebo služieb poskytovaných elektronickou formou.

O aktuálnej úrovni znečistenia ovzdušia môže ministerstvo a krajský úrad informovať verejnosť aj prostredníctvom poverenej organizácie, pričom zákon v § 6 ods. 4 ustanovil podmienky aktualizácie poskytovaných informácií a požiadavky na sprístupňované informácie (napr. musia byť zrozumiteľné).

Hodnotenie kvality ovzdušia (§ 7) vykonáva poverená organizácia pre zákonom určené znečisťujúce látky *metódami* určenými vykonávacím predpisom alebo metódami uznanými ministerstvom. Spôsob hodnotenia kvality ovzdušia v *aglomeráciách* (t. j. v husto osídlených zónach, v ktorých žije viac ako 250 000 obyvateľov, prípadne územia s menším počtom obyvateľov, ale s vysokou hustotou osídlenia ustanovené vykonávacím predpisom ministerstva) a v *zónach* (t. j. vo vymedzených častiach územia Slovenskej republiky, ktoré ustanoví vykonávací predpis ministerstva) preveruje ministerstvo (prípadne poverená organizácia) najmenej raz za päť rokov. Zóny a aglomerácie sa z hľadiska úrovne znečistenia ovzdušia znečisťujúcimi látkami, pre ktoré *sú určené limitné hodnoty*, rozdeľujú do *troch skupín*, pričom do prvej skupiny sa zaraďujú tie, ktoré vykazujú najvyššiu úroveň znečistenia ovzdušia. *Zaradenie aglomerácií a zón do skupín* každoročne preveruje ministerstvo (prípadne poverená organizácia) a ich zoznam uverejňuje vo Vestníku Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky (ďalej len „vestník“).

Oblasťami vyžadujúcimi osobitnú ochranu ovzdušia podľa § 9 zákona sú:

- oblasti riadenia kvality ovzdušia (sú nimi aglomerácie alebo vymedzené časti zóny, ktoré splňajú podmienky ustanovené v § 9 ods. 2, zverejnené vo vestníku),
- vymedzené časti zón alebo aglomerácií s rozlohou najmenej 50 km², ak sa v nich vyskytujú pachové znečisťujúce látky v koncentráciách, ktoré zneprijemňujú život obyvateľstvu (zverejnené vo vestníku),
- národné parky,
- chránené krajinné oblasti,
- kúpeľné miesta.

Opatrenia na obmedzenie znečisťovania ovzdušia (§ 10). Základné požiadavky na opatrenia upravuje § 11 ods. 14.

Tieto opatrenia:

- a) musia zohľadniť integrovaný prístup k ochrane ovzdušia, vody a pôdy,
- b) nesmú porušiť osobitné predpisy na ochranu zdravia a bezpečnosti pri práci,
- c) nesmú mať významné negatívne účinky na životné prostredie susediacich štátov.

K základným právnym prostriedkom realizácie opatrení v ochrane ovzdušia patrí:

- právomoc okresného úradu *určiť v súhlasoch prísnejšie* emisné limity a podmienky ochrany ovzdušia ako sú ustanovené vykonávacím predpisom, tak aby bolo znečisťovanie čo najnižšie a v súlade s najlepšou dostupnou technikou (v oblastiach vyžadujúcich osobitnú ochranu nemusí byť zohľadnená primeranosť výdavkov na obstaranie a prevádzku najlepšej dostupnej techniky),
- vypracovanie *programov a integrovaných programov* krajským úradom určujúcich opatrenia na zlepšenie kvality ovzdušia v oblastiach riadenia kvality ovzdušia (*fakultívne* v súlade s § 11 ods. 13, *obligatórne* v súlade s § 11 ods. 2), a to po prerokovaní so zákonom určenými subjektmi (obcou, vyšším územným celkom, prevádzkovateľom zdroja, poverenou organizáciou, s dotknutými orgánmi),
- vypracovanie a vydanie *akčného plánu* všeobecne záväznou vyhláškou krajského úradu a priebežné zverejňovanie informácií o jeho plnení podľa § 12 (obsahuje krátkodobé opatrenia, ktoré sa musia vykonať tam, kde je riziko prekročenia limitných hodnôt; vypracúva ho krajský úrad v spolupráci so zákonom určenými subjektmi *pred termínom dosiahnutia limitných hodnôt* určených vykonávacím predpisom; môže ustanoviť opatrenia na regulovanie činnosti a tam, kde je to nevyhnutné, aj na zastavenie činnosti vrátane automobilovej dopravy, ktoré prispievajú k prekročeniu limitných hodnôt).

Podľa § 11 zákona *program* v oblastiach riadenia kvality ovzdušia sa vypracúva, ak sa prekračuje limitná hodnota pre jednu znečisťujúcu látku; ak sú limitné hodnoty prekračované pre viac ako jednu znečisťujúcu látku, krajský úrad vypracuje *integrovateľný program*.

V oboch prípadoch je krajský úrad je povinný:

- zverejniť návrh programu v mieste svojho sídla obvyklým spôsobom najmenej na 30 dní tak, aby sa s ním mohla oboznámiť verejnosť z dotknutého územia, ktorá má právo podať písomné pripomienky,
- uskutočniť verejné prerokovanie návrhu programu,
- pri dopracúvaní programu prihliadať na podané písomné pripomienky (pripomienky uplatnené najneskôr na verejnom prerokovaní),
- vydať program vo svojom vestníku a sprístupniť ho verejnosti prostredníctvom internetu.

Smogový varovný a regulačný systém (§ 13) je súbor opatrení na *časovo obmedzenú* reguláciu zdrojov, ktoré sa rozhodujúcim spôsobom podieľajú na znečistení ovzdušia. Zriaďuje ho krajský úrad na ochranu pred veľmi znečisteným ovzduším *pre oblasti riadenia kvality ovzdušia*, a taktiež určuje režim jeho prevádzkovania.

Systém tvoria:

- súbory informácií,
- predpovede rozptylových podmienok a úrovne znečistenia ovzdušia,
- signály upozornenia, regulácie, varovania,
- záväzné texty vyhlásenia týchto signálov.

Krajský úrad na základe podkladov od poverenej právnickej osoby vyhlasuje a odvoláva varovné a regulačné opatrenia určenými *signálmi*. Regulačné opatrenia možno vyhlásiť na nevyhnutne potrebný čas s uvedením dôvodu a s určením územia, na ktoré sa vzťahujú. Krajský úrad podľa § 14 vydáva *prevádzkový poriadok smogového regulačného systému* všeobecne záväznou vyhláškou po prerokovaní so zákonom ustanovenými subjektami (ak regulovaná oblasť presahuje územie jedného kraja, vydá ho krajský úrad poverený ministerstvom). Prevádzkový poriadok obsahuje zoznam zdrojov podliehajúcich regulácii, regulačné opatrenia prevádzkovateľov mobilných zdrojov, signály smogového regulačného systému atď.

Prevádzkovatelia *veľkých a stredných zdrojov podliehajúcich regulácii* vypracujú *regulačný poriadok* týchto zdrojov, ktorými sa budú riadiť pri regulácii emisií po vyhlásení regulačných opatrení. Schvaľuje ho krajský úrad; ten však nemôže zo zákona regulačný poriadok schváliť, ak nie je v súlade s prevádzkovým poriadkom.

Regulačný poriadok obsahuje: regulačné opatrenia, časový rozvrh uplatnenia opatrení, okruh osôb zodpovedných za vykonanie opatrení, rozsah regulácie emisií (§ 15 ods. 1).

Podľa *druhu vyhláseného signálu*:

- prevádzkovatelia zdrojov vykonajú opatrenia na zníženie emisií (v súlade so schváleným prevádzkovým a regulačným poriadkom),
- krajský úrad informuje verejnosť o zhoršení kvality ovzdušia, o vyhlásení a odvolaní signálov upozornenia a regulácie a o súvisiacich opatreniach spôsobom uvedeným v prevádzkových poriadkoch.

Pre prípady, v ktorých by zvýšená koncentrácia ozónu mohla spôsobiť smogovú situáciu (§ 2 písm. ab)), vytvára sa ozónový *smogový varovný systém* (§ 17).

Riadiacim strediskom je *poverená organizácia*, ktorá:

- vyhlasuje a odvoláva signály upozornenia a varovania prostredníctvom hromadných informačných prostriedkov,
- poskytuje informácie o úrovni nameraných koncentrácií a predpovedí úrovne znečistenia ovzdušia *denne v čase trvania ozónovej smogovej situácie* v tlači a prostredníctvom hromadných informačných prostriedkov.

Povinnosti prevádzkovateľov zdrojov. Zákon upravuje v § 18 *všeobecné povinnosti podnikateľov*; popritom upravuje *osobitné povinnosti* prevádzkovateľov všetkých druhov zdrojov znečisťovania ovzdušia (§ 19 až 21).

Podľa § 18 ods. 1 každý podnikateľ, ktorý vyrába, dováža alebo predáva palivá, je povinný tak robiť v súlade s požiadavkami na ich kvalitu, viesť prevádzkovú evidenciu a poskytovať okresnému úradu potrebné údaje. Výrobcovia, dovozcovia a predajcovia palív sú povinní vyrábať, dovážať a predávať palivá v súlade s požiadavkami na ich kvalitu, ktoré ustanovuje *vyhláška MŽP SR č. 144/2000 Z. z.*

V zariadeniach na spaľovanie palív sa nesmú spaľovať iné palivá než určené výrobcom zariadení (prípadne uvedené v súbore technicko-prevádzkových parametrov a technicko-organizačných opatrení na zabezpečenie prevádzky zdrojov alebo uvedené v súhlase orgánu ochrany ovzdušia podľa § 22 ods. 1. Pri výstavbe nových zariadení, ktoré môžu byť zdrojom, alebo pri modernizácii existujúcich zariadení sa musí voliť najlepšia dostupná technika s prihliadnutím na primeranosť výdavkov na jej obstaranie a prevádzku.

K povinnostiam prevádzkovateľov *veľkých a stredných zdrojov znečisťovania* patria tie, ktoré majú vzťah k prevádzkovaniu zdroja v súlade s požiadavkami platných predpisov (napr. prevádzkovať zdroje v súlade s dokumentáciou, dodržiavať určené emisné limity), k predchádzaniu vzniku rôznych situácií, ktoré by mohli spôsobiť ohrozenie kvality ovzdušia prípadne k odstraňovaniu takýchto stavov pokiaľ vznikli (napr. odstraňovať bezodkladne nebezpečné stavy ohrozujúce kvalitu ovzdušia v prevádzke zdrojov), viesť prevádzkovú evidenciu o zdrojoch (k tomu pozri

vyhlášku MŽP SR č. 200/1999 Z. z.), informačné povinnosti nielen vo vzťahu k orgánom ochrany ovzdušia, ale aj vo vzťahu k verejnosti, a to aj v prípade vážneho a bezprostredného ohrozenia alebo zhoršenia kvality ovzdušia, povinnosť vypracovať na vyzvanie okresného úradu program znižovania emisií zo zdrojov znečisťovania (k tomu pozri bližšie vyhlášku MŽP SR č. 208/1996 Z. z.) atď.

Prevádzkovatelia malých zdrojov majú povinnosti ustanovené v § 20, avšak niektoré z nich sa vzťahujú len na osoby, ktoré sú podnikateľmi.

Z § 21 vyplýva povinnosť *prevádzkovateľom mobilných zdrojov*:

- prevádzkovať a udržiavať mobilné zdroje znečisťovania v súlade s podmienkami určenými ich výrobcami a dodržiavať určené emisné limity (k tomu pozri vyhl. MDPT SR č. 116/1997 Z. z.),
- v určených lehotách bez vyzvania dať overiť na vlastné náklady, či ich mobilné zdroje spĺňajú určené emisné limity a podmienky určené ich výrobcami (k tomu pozri vyhl. MDPT SR č. 265/1996 Z. z., vyhl. MDPT SR č. 327/1997 Z. z.),
- dodržiavať uplatňované regulačné opatrenia v oblastiach riadeniach kvality ovzdušia v rozsahu určenom § 21 ods. 3.

Za znečisťovanie ovzdušia sú povinní prevádzkovatelia zdrojov znečisťovania platiť *poplatky* za podmienok ustanovených *zákonom č. 401/1998 Z. z.*

Povoľovanie zdrojov. Na výkon zákonom ustanovených činností je podľa zákona č. 478/2002 Z. z. potrebný *súhlas orgánu ochrany ovzdušia*. Ak orgán vydáva tomu istému žiadateľovi súčasne niekoľko súhlasov, môže tak urobiť jedným rozhodnutím.

Zákon upravuje náležitosti žiadosti o vydanie súhlasu, a to *obligatórne* (preukázanie voľby najlepšej dostupnej techniky a odôvodnenie riešenia najvýhodnejšieho z hľadiska ochrany ovzdušia) alebo *fakultatívne*, ak o to v zmysle zákona orgán požiada (napr. zhodnotenie vplyvu zdroja na úroveň znečistenia v okolí umiestnenia tohto zdroja, odborný posudok vyhotovený tzv. oprávneným posudzovateľom – k tejto problematike pozri tiež vyhlášku MŽP SR č. 111/1993 Z. z.).

Osobitným spôsobom je upravený postup pri vydávaní súhlasu na povolenie stavby *spaľovne odpadov alebo zariadenia na spoluspaľovanie odpadov* (ďalej len „zariadenie“) a na ich zmeny (§ 23). K žiadosti o vydanie súhlasu musí žiadateľ priložiť súhlas, vyjadrenie alebo povolenie podľa osobitných predpisov (zákon č. 223/2001 Z. z., zákon č. 184/2002 Z. z.). Okresný úrad je povinný doručiť jej kópiu obci, v ktorej územnom obvode sa zariadenie nachádza alebo v ktorej bude umiestnené. Obec je povinná zverejniť informáciu a umožniť nahliadnuť do nej. Verejnosť má právo podať k žiadosti písomné pripomienky okresnému úradu. Okresný úrad je povinný uskutočniť verejné prerokovanie žiadosti a prihliadať na pripomienky verejnosti. Podľa § 23 ods. 7 okresný úrad vydá súhlas na

povolenie stavby zariadenia a na jej zmeny obsahujúci podmienky okresného úradu a orgánov, ktoré vydávajú súhlasy a vyjadrenia podľa osobitných predpisov, ak sa preukáže splnenie požiadaviek ustanovených v § 23 ods. 1.

Okresný úrad *periodicky preskúmava podmienky prevádzkovania* týchto zariadení a podľa potreby ich upraví alebo určí nové podmienky prevádzkovania (začne konanie z vlastného podnetu alebo z podnetu dotknutých orgánov štátnej správy a vydá súhlas na povolenie ďalšej prevádzky týchto zdrojov alebo tento súhlas aktualizuje). Preskúmanie sa musí vykonať najneskoršie do siedmich rokov od uvedenia zdroja do prevádzky (aj po zmene) alebo od vydania súhlasu na povolenie jeho ďalšej prevádzky.

Meranie emisií na stacionárnych zdrojoch a meranie úrovne znečistenia ovzdušia.

Na účely konania pred orgánmi ochrany ovzdušia slúžia podľa § 25 ods. 1 výsledky:

- meraní a skúšok vykonaných oprávnenou osobou,
- meraní monitorovacích systémov prevádzkovaných v súlade s platnou právnou úpravou,
- meraní úrovne znečistenia ovzdušia vykonaných poverenou organizáciou.

Vykonávať tzv. oprávnené meranie môže len podnikateľ, ktorému bolo vydané oprávnenie na vykonávanie oprávneného merania, t. j. oprávnená osoba (v súlade s vyhláškou MŽP SR č. 299/1995 Z. z.). Zásady výkonu oprávneného merania sú uvedené v prílohe č. 3 zákona.

Orgány ochrany ovzdušia podľa § 28 sú: ministerstvo, Ministerstvo dopravy, pôšt a telekomunikácií SR, Slovenská inšpekcia životného prostredia, krajské a okresné úrady, obce. Obec plní úlohy v rámci preneseného výkonu štátnej správy podľa § 34 zákona.

K oprávneniam orgánov ochrany ovzdušia patrí aj oprávnenie okresného úradu, inšpekcie alebo obce uložiť prevádzkovateľovi stacionárneho zdroja, ktorý neplní povinnosti ustanovené predpismi na ochranu ovzdušia *opatrenia na nápravu* (§ 27 ods. 1). Krajský úrad môže nariadiť *obmedzenie (zastavenie)* prevádzky veľkého a stredného zdroja za podmienok ustanovených § 27 ods. 2 (taktiež ak vznikne riziko prekročenia limitných hodnôt v súlade s akčným plánom obmedziť alebo zastaviť prevádzku zdroja na nevyhnutne potrebný čas). V oboch prípadoch môže rozhodnutie o obmedzení (zastavení) prevádzky zdroja oznámiť ústne a uviesť ho do zápisnice; písomné vyhotovenie rozhodnutia treba bezodkladne doručiť prevádzkovateľovi zdroja. Proti rozhodnutiu možno podať odvolanie do troch dní odo dňa doručenia písomného vyhotovenia rozhodnutia. Odvolanie nemá odkladný účinok a odvolací orgán o ňom rozhodne bezodkladne.

Dôležitou súčasťou činnosti orgánov ochrany ovzdušia je výkon štátneho dozoru podľa § 37 a právomoc ukladať pokuty za správne delikty (§ 38). Konanie o uložení pokuty alebo opatrenia na nápravu vykonáva orgán, ktorý prvý začal konanie. Ak súčasne začnú konanie dva orgány a nedôjde medzi nimi k dohode o tom, kto konanie dokončí, je na ďalšie konanie príslušná Slovenská inšpekcia životného prostredia (§ 39 ods. 6).

2. Ochrana ozónovej vrstvy Zeme

Ohrozenie ozónovej vrstvy Zeme v dôsledku vnášania látok, ktoré sú spôsobiteľné ju porušovať (freóny, halóny), patrí ku kľúčovému problému ochrany životného prostredia. Cieľom je obmedziť možnosti úniku látok poškodzujúcich ozónovú vrstvu Zeme do ovzdušia. Platná právna úprava je v tomto smere ovplyvnená predovšetkým obsahom medzinárodných dohôd, ktorými je Slovenská republika viazaná (napr. Viedenský dohovor o ochrane ozónovej vrstvy Zeme z r. 1985, Montrealský protokol o látkach, ktoré porušujú ozónovú vrstvu z r. 1987, Dodatok k Montrealskému protokolu z r. 1990).

Zákon č. 76/1998 Z. z. upravuje:

- povinnosti subjektov nakladajúcich s regulovanými látkami poškodzujúcimi ozónovú vrstvu Zeme [§ 2 písm. a)] a výrobkami [§ 2 písm. b)],
- poplatky za nakladanie s látkami a výrobkami,
- pôsobnosť orgánov štátnej správy,
- zodpovednosť za porušenie zákonných povinností.

Na nakladanie s látkami poškodzujúcimi ozónovú vrstvu Zeme sa nevzťahujú osobitné predpisy upravujúce odpadové hospodárstvo (s výnimkou ustanovení o zneškodňovaní látok alebo spätnom vývoze dovezených látok, ktoré nemožno recyklovať alebo regenerovať a o zneškodňovaní odpadov vzniknutých z procesu recyklácie a regenerácie), ak zákon č. 76/1998 Z. z. neustanovuje inak.

Podľa zákona č. 76/1998 Z. z. nakladať s látkami alebo výrobkami možno iba tak, aby nedochádzalo k úniku látok nad rámec podmienok určených príslušným orgánom štátnej správy, v súlade s možnosťami najlepších dostupných technológií a s prihliadnutím na primeranosť výdavkov na ich obstaranie a prevádzku. Zákon súčasne ukladá povinnosť vykonať preventívne opatrenia na zabránenie úniku látok vypočítaných v § 3 ods. 1.

Nakladať s látkami alebo výrobkami, dovážať zariadenia na recykláciu alebo regeneráciu látok a prepravovať látky cez územie Slovenskej republiky môžu len podnikatelia, ak spĺňajú podmienky ustanovené zákonom.

Ministerstvo určuje a vydáva vo svojom vestníku v súlade s medzinárodnými zmluvami, ktorými je Slovenská republika viazaná, ročné kvóty

vypočítanej úrovne spotreby látok, na základe ktorých sa reguluje výroba, dovoz a vývoz látok. Ročné kvóty pritom môžu byť nižšie, ako sú ustanovené medzinárodnými zmluvami. V prípade pochybností, či ide o výrobky podľa zákona, predloží podnikateľ certifikát výrobcu. Zoznam výrobcov, ktoré môžu obsahovať látky, ustanoví všeobecne záväzný právny predpis, ktorý vydá ministerstvo (§ 3 ods. 4).

Podľa § 4 ods. 1 dovoz a vývoz látok možno uskutočniť iba na základe, v rozsahu a za podmienok určených licenciou Ministerstva hospodárstva SR (ďalej len „ministerstvo hospodárstva“) udelenou podľa osobitného predpisu. Ministerstvo hospodárstva pri vydávaní licencie reguluje dovoz a vývoz látok tak, aby nedošlo k prekročeniu ročných kvôt vypočítanej úrovne spotreby látok.

Podmienkou na udelenie licencie je:

- vyjadrenie ministerstva k dovozu (vývozu) látok vydané na príslušné obdobie,
- certifikát o kvalite látky pre vybrané látky uverejnené vo vestníku Úradu pre normalizáciu, metrológiu a skúšobníctvo SR.

Ako podklad na vyjadrenie môže ministerstvo vyžadovať od žiadateľa o licenciu predloženie odborného posudku z hľadiska ochrany životného prostredia vydaného odborne spôsobilou osobou (k tomu pozri bližšie vyhlášku MŽP SR č. 283/1998 Z. z.).

Ministerstvo taktiež dáva súhlasy a vyjadrenia k zákonom vypočítaným činnostiam (§ 5 ods. 1, 2, 3). Zákon určuje náležitosti žiadosti o súhlas alebo vyjadrenie (§ 5 ods. 7), náležitosti vydaného súhlasu (§ 5 ods. 10) a podmienky zrušenia vydaného súhlasu (§ 6).

Zákon v § 11 ods. 1 ustanovuje zákazy činností, ktoré sa však nevzťahujú na činnosti vypočítané v § 11 ods. 3.

Podľa § 11 ods. 2 sa zakazuje:

- z územia Slovenskej republiky vyvážať látky a výrobky na územie štátu, ktorý nie je signatárom medzinárodných zmlúv na ochranu ozónovej vrstvy Zeme, ktorými je Slovenská republika viazaná,
- dovážať a uvádzať na trh látky a výrobky z územia takého štátu na územie Slovenskej republiky.

Výnimky z tohto zákazu môže v odôvodnených prípadoch povoliť ministerstvo, ak tzv. nesignatársky štát plní z takýchto zmlúv vyplývajúce povinnosti (vrátane zákazu vývozu a dovozu látok a výrobkov). Podľa § 11 ods. 4 ministerstvo môže v osobitných prípadoch po vyžiadaní vyjadrenia príslušného ústredného orgánu štátnej správy výnimočne povoliť výrobu alebo uvádzanie látok alebo výrobkov na trh, dovoz alebo vývoz látok a výrobkov aj po termíne ich zákazu.

Zákon v § 11a upravuje osobitné pravidlá pre reguláciu uvedenia na trh a použitia chlórfluorovaných neplnohalogénovaných uhľovodíkov.

Informovanie verejnosti. Podľa § 13 verejné oznamovacie prostriedky pravidelne bezodplatne informujú verejnosť o stave ozónovej vrstvy Zeme a o hodnotách ultrafialového žiarenia dopadajúceho na územie Slovenskej republiky, a to na základe podkladov poskytovaných organizáciou poverenou ministerstvom.

Poplatky za nakladanie s látkami a výrobkami platia podnikatelia uvedení v § 14 ods. 2 až 4, a to v zákonom ustanovenej výške. V štvrtej časti zákona je upravená administratívno-právna zodpovednosť za porušenie povinností (správne delikty podnikateľov v § 17, priestupky v § 20).

IV. Starostlivosť o vodu

1. Zákon č. 184/2002 Z. z.

Voda (hydrosféra) je základnou a nenahraditeľnou prírodnou zložkou životného prostredia.

Právna úprava starostlivosti o vodu je komplexná, obsiahnutá v právnych predpisoch rôznej právnej sily, ktoré sú navzájom previazané vertikálnymi a horizontálnymi vzťahmi³. Východiskovým právnym predpisom je zákon č. 184/2002 Z. z., cieľom ktorého je vytvoriť právne podmienky na ochranu povrchových a podzemných vôd (vrátane vodných ekosystémov a od vôd priamo závislých krajinných ekosystémov), na zlepšovanie stavu vôd a na ich účelné a hospodárne využívanie.

Predmetom právnej úpravy obsiahnutej v zákone podľa § 1 ods. 2 je:

- úprava práv a povinností fyzických a právnických osôb k povrchovým a podzemným vodám a nehnuteľnostiam, ktoré s nimi súvisia (pri ich ochrane a účelnom hospodárnom využívaní),
- úprava oprávnení a povinností orgánov štátnej vodnej správy a
- zodpovednosť za porušenie povinností ustanovených týmto zákonom.

Zákon vymedzuje *základné pojmy* v § 2. Patrí medzi ne napríklad povodie, kanalizácia, verejná kanalizácia, splašková, priemyselná, komunálna odpadová voda, čistiareň odpadových vôd, primárne, sekundárne, dvojstupňové čistenie odpadových vôd, vypúšťanie vôd, priame a nepriame vypúšťanie odpadových vôd, škodlivá (obzvlášť škodlivá) látka, nebezpečná látka, limitná hodnota ukazovateľov znečistenia, znečistenie vôd, povodeň.

³ Hovoríme o vertikálnej a horizontálnej systémovosti. Vertikálna systémovosť znamená zladenosť právnych noriem rozličného stupňa právnej sily, horizontálna systémovosť znamená vzájomnú spätosť právnych ustanovení, prostredníctvom ktorých poznáme všetky štruktúrne súčasti právnych noriem.

Rozdelenie vôd (§ 3). Zákon člení vodu na *povrchové vody* (§ 3 ods. 2) a *podzemné vody* (§ 3 ods. 3)⁴.

Podzemné vody si zachovávajú svoj právny status aj po ich odkrytí prirodzeným prepadosm nadložia, banskou činnosťou, činnosťou vykonávanou banským spôsobom, alebo vykonávaním inej odbornej činnosti (právny režim podzemných vôd sa bude teda vzťahovať aj na bagroviská a štrkoviská a právny režim povrchových vôd na vodné nádrže, jazerá a horské plesá).

Podzemné vody sú *prednostne určené* na zásobovanie obyvateľstva pitnou vodou a na účely, na ktoré je použitie pitnej vody ustanovené osobitným predpisom (zákon NR SR č. 272/1994 Z. z.). Iné použitie podzemných vôd je možné iba pri zachovaní ich prednostného určenia.

Zákon pozná aj kategóriu *osobitných vôd* (§ 3 ods. 5).

Sú nimi:

- povrchové (podzemné) vody vyhlásené za prírodné liečivé zdroje alebo za prírodné minerálne vody podľa osobitných predpisov (pozri zákon NR SR č. 277/1994 Z. z.),
- vody, ktoré sú vyhradenými nerastmi a banskými vodami (zákon č. 44/1988 Zb.).

Osobitné vody sú čiastočne vyňaté z právneho režimu povrchových vôd a podzemných vôd. Zákon č. 184/2002 Z. z. sa totiž na osobitné vody vzťahuje, len ak to výslovne ustanovuje.

Výskyt a stav povrchových a podzemných vôd (§ 4 až 9).

Zisťovanie výskytu a hodnotenie stavu povrchových a podzemných vôd je činnosť, ktorá slúži na:

- výkon štátnej vodnej správy,
- zabezpečenie potrebných podkladov na tvorbu koncepcií trvalo udržateľného rozvoja,
- informovanie verejnosti.

Ide o činnosť odborného charakteru, dôležitú aj z hľadiska medzinárodnej spolupráce pri ochrane a využívaní vôd. Ministerstvo životného prostredia SR (ďalej len „ministerstvo“) ju zabezpečuje prostredníctvom tzv. poverenej osoby a správcu vodohospodársky významných vodných tokov. Pre tieto účely je potrebné budovať monitorovacie a informačné systémy. Na základe zistených údajov a ich hodnotení sa vypracúva a pravidelne aktualizuje *vodná bilancia* (§ 5).

⁴ Pri prameňoch ide o podzemnú vodu, ktorá sa prirodzeným spôsobom dostala na zemský povrch, a preto patrí do režimu podzemných vôd. Odtok vody z prameňa však už patrí do režimu povrchových vôd.

Zo zákona vyplýva povinnosť identifikovať:

- vodné útvary povrchových a podzemných vôd určené na odber vody pre pitnú vodu (§ 6),
- vodné útvary vhodné na kúpanie (§ 7),
- vodu určenú na závlahy (§ 8) a
- vodu vhodnú pre život a reprodukciu pôvodných druhov rýb (§ 9).

Tieto jednotlivé kategórie vodných útvarov musia z hľadiska ich použitia spĺňať požiadavky na kvalitu vody ustanovené právnymi predpismi (pozri zákon NR SR č. 272/1994 Z. z., zákon NR SR č. 277/1994 Z. z., nariadenie vlády SR č. 491/2002 Z. z.).

Vodné plánovanie (§ 10 až 12). Účelom vodného plánovania je vypracovanie vodných plánov, ustanovenie kvalitatívnych cieľov pri ochrane, zlepšovaní stavu vôd a ich využití ako prírodného zdroja, ochrana pred škodlivými účinkami vôd a sucha. Túto činnosť zabezpečuje ministerstvo a Ministerstvo pôdohospodárstva SR.

Vodnými plánmi v zmysle § 11 ods. 1 sú:

- hydroekologické plány čiastkových povodí,
- vodohospodárske plány čiastkových povodí a
- generel využívania vôd a ich ochrany.

Podľa § 12 ods. 4 orgán štátnej vodnej správy je povinný pri svojom rozhodovaní vychádzať z vodných plánov a z výsledkov zisťovania a hodnotenia stavu povrchových a podzemných vôd.

Nakladanie s vodami (§ 13 až 25). Z právno-teoretického hľadiska možno tento pojem definovať ako súhrn právne významných aktivít právnických a fyzických osôb vo vzťahu k vodám (ako zložkám životného prostredia a ako k jednej zo základných podmienok života na Zemi). Zákon v § 13 ods. 1 definuje obsah tohto zákonného pojmu prostredníctvom taxatívneho výpočtu činností, súvisiacich s používaním vôd na najrôznejšie účely. Ide najmä o odbery povrchových a podzemných vôd, vypúšťanie odpadových vôd, využitie vôd k plavbe, k rekreácii; súčasťou nakladania s vodami sú i činnosti, ktoré majú vplyv na vodné pomery.

Zákon v § 13 upravuje základné povinnosti pri nakladaní s vodami. Ich nositeľom je každý, kto nakladá s vodami (napr. povinnosť dbať o ich ochranu, dbať o ochranu vodných stavieb). Kto nakladá s vodami na výrobné účely, je povinný vykonávať úpravy v technológii výroby a prijímať opatrenia na viacnásobné používanie vôd. Pri vypúšťaní odpadových vôd z priemyselného zdroja sa musia v nich obsiahnuté škodlivé látky postupne obmedzovať (obzvlášť škodlivé látky obmedzovať až do ich úplného vylúčenia). Opatrenia prijaté na ochranu vôd a na znižovanie znečisťovania vôd nesmú mať za následok zvyšovanie znečisťovania iných zložiek životného prostredia (najmä ovzdušia a pôdy).

Platná právna úprava rozoznáva nakladanie s vodami, na ktoré:

- nie je potrebné povolenie ani súhlas orgánu štátnej vodnej správy,
- je treba povolenie orgánu štátnej vodnej správy,
- je treba súhlas orgánu štátnej vodnej správy.

V súlade s § 14 zákona *povolenie ani súhlas* orgánu štátnej vodnej správy sa *nevyžaduje* na tzv. *všeobecné užívanie vôd*. Zmyslom úpravy tohto inštitútu je zabezpečiť, aby voda slúžila všetkým, ktorí ju potrebujú, aby sa pritom vylúčili konflikty medzi užívateľmi vody. Všeobecné užívanie vôd zahŕňa odoberanie (iné používanie) povrchových a podzemných vôd na uspokojovanie osobných potrieb domácností (ak sa takéto odber alebo iné používanie vykonáva na mieste, ktoré je na to vhodné, jednoduchým zariadením a spôsobom, ktorý neobmedzí alebo neznemožní rovnaké používanie iným). Taktiež nie sú takéto rozhodnutia potrebné na zachytávanie povrchovej vody jednoduchými zariadeniami (§ 14 ods. 3) na jednotlivých nehnuteľnostiach, ani na zmenu jej prirodzeného odtoku na účely ochrany týchto nehnuteľností proti škodlivým účinkom vody.

Pri všeobecnom užívaní vôd sa nesmie ohrozovať ani zhoršiť ich kvalita (zdravotná bezchybnosť), narušovať prírodné prostredie, zhoršovať odtokové pomery, poškodzovať brehy, vodné stavby a zariadenia a zariadenia na chov rýb; všeobecné užívanie vôd nesmie slúžiť na podnikateľské účely. Ak to vyžaduje verejný záujem (ochrana zdravia a bezpečnosť osôb, ochrana vodných stavieb a zariadení, ochrana rybníctva, ochrana prírodného prostredia), môže orgán štátnej vodnej správy všeobecné užívanie vôd *bez náhrady obmedziť, zmeniť alebo zakázať*.

Povolenie ani súhlas sa nevyžaduje na používanie vôd na plavbu a na plavenie dreva (§ 15) a na používanie banských vôd (§ 16).

Tzv. osobitné užívanie vôd (jeho obsah je definovaný v § 17 od. 1 zákona s tým, že zahŕňa napr. vypúšťanie odpadových vôd, používanie vôd na hospodársky chov rýb, vypúšťanie vôd z povrchového odtoku) je možné iba na základe a v rozsahu povolenia orgánu štátnej správy (okrem činností taxatívnym spôsobom vypočítaných v § 17 ods. 3 zákona – napr. na jednorazový odber povrchových alebo podzemných vôd pri záchranných prácach v súvislosti s mimoriadnymi udalosťami, požiarom, na vypúšťanie odpadových vôd do verejnej kanalizácie). Povolenie na vypúšťanie odpadových vôd do povrchových vôd možno vydať najviac na 10 rokov (a ak odpadové vody obsahujú obzvlášť škodlivé látky, najviac na štyri roky); povolenie na vypúšťanie odpadových vôd do podzemných vôd a do verejnej kanalizácie možno vydať na štyri roky. Orgán štátnej vodnej správy môže platnosť povolenia predĺžiť, ak sa nezmenia podmienky, za ktorých bolo povolenie vydané.

Povolenie je rovnako potrebné aj na niektoré činnosti, ktoré nemožno de facto považovať za nakladanie s vodami (§ 19). Ide o vysádzanie stromov a krov v korytách vodných tokov, ťažbu piesku, štrku, bahna

(s výnimkou liečivého bahna) z pozemkov tvoriacich koryto vodných tokov, zasypávanie odstavených ramien vodných tokov atď.

Povolenie orgánu štátnej vodnej správy sa vyžaduje aj na uskutočnenie, zmenu alebo odstránenie *vodnej stavby* (§ 22). V povolení orgán určí záväzné podmienky uskutočnenia stavby a užívania stavby. Pri vodných stavbách má orgán štátnej vodnej správy pôsobnosť stavebného úradu.

Povolenie na nakladanie s vodami je rozhodnutím, ktorým sa zakladajú určité práva, prípadne ukladajú povinnosti fyzickým alebo právnickým osobám. Zákon upravuje inštitút *zmeny, zrušenia, dočasného obmedzenia povolenia* na osobitné užívanie vôd. V § 20 taxatívne vymedzuje prípady, keď je orgán štátnej vodnej správy kompetentný ním vydané povolenie na osobitné používanie vôd zmeniť alebo zrušiť (a to buď fakultatívne alebo obligatórne). V tejto súvislosti zákon osobitne rieši právomoc tohto orgánu zakázať alebo obmedziť zásobovanie pitnou vodou z verejného vodovodu (inak upraviť jej používanie) pri prechodnom nedostatku vody vo vodárenskom zdroji.

Pri zmene a zrušení povolenia treba vydať nové rozhodnutie; pri *zániku* na základe právnych skutočností taxatívne vymedzených v zákone (§ 21) sa nevyžaduje vydanie samostatného rozhodnutia v správnom konaní.

Súhlas orgánu štátnej vodnej správy sa vydáva na *činnosti vypočítané* v § 23 ods. 1 zákona (napr. na líniové stavby, leteckú aplikáciu hnojív a chemických látok na ochranu rastlín). Spoločné majú tieto činnosti to, že sa týkajú uskutočňovania, zmeny alebo odstraňovania stavieb a zariadení, alebo že ide o činnosti, na ktoré nie je potrebné povolenie, ktoré však môžu ovplyvniť stav povrchových a podzemných vôd. Orgán pritom môže určiť podmienky a čas platnosti súhlasu. Ak je súhlas podkladom na konanie podľa osobitných predpisov, jeho platnosť zaniká, ak sa takéto konanie nezačalo do jedného roka od vydania súhlasu.

Súhlas orgánu štátnej vodnej správy *nie je potrebný* na dočasné stavby, zariadenia alebo činnosti, ktoré sú potrebné pri cvičení jednotiek armády, polície alebo požiarnej ochrany (§ 23 ods. 4).

Z procesného hľadiska sú súhlasy vydané podľa § 23 zákona rozhodnutím v správnom konaní; *vyjadrenia* vydané podľa § 24 však nemajú povahu administratívneho rozhodnutia. Vyjadrenia taktiež nenahradzujú povolenie ani súhlas vydané podľa zákona č. 184/2002 Z. z.

V súlade s § 24 ods. 1 je stavebník pred zhotovením projektovej dokumentácie stavby alebo zmeny stavby povinný požiadať orgán štátnej vodnej správy o vyjadrenie k zámeru stavby (či je predpokladaná stavba alebo zmena stavby možná z hľadiska ochrany vodných pomerov a za akých podmienok ju možno uskutočniť alebo používať). Vyjadrenie sa vyžaduje aj v ďalších zákonom vypočítaných prípadoch (§ 24 ods. 2). V *stavebnom konaní* sú súhlasy aj vyjadrenia podkladom rozhodnutia stavebného úradu, s tým rozdielom, že súhlasy sa považujú za rozhodnutia

o predbežnej otázke, a teda ich obsahom je stavebný úrad viazaný (pozri § 40 ods. 1 zákona č. 71/1967 Zb. o správnom konaní).

Aby bol vždy k dispozícii aktuálny prehľad o všetkých skutočnostiach a právnych pomeroch, týkajúcich sa nakladania s vodami, vedú orgány štátnej vodnej správy *evidenciu o vodách* (§ 25) v rozsahu ustanovenom zákonom. Zápisy v evidencii o vodách majú evidenčný charakter a osvedčujú zapísané údaje až do času, kým sa nepreukáže ich zmena. Evidencia o vodách je prístupná verejnosti u poverenej osoby (na príslušnom orgáne štátnej vodnej správy) a každý má právo robiť si z nej výpisy.

Ochrana vodných pomerov a vodárenských zdrojov (§ 26 až 38). Účinná ochrana vôd vyžaduje chrániť aj územia ich prirodzeného výskytu a obnovy tak, aby v dôsledku ľudskej činnosti nedošlo k ohrozeniu alebo poškodeniu týchto vôd.

Za týmto účelom zákonodarca zakotvil:

- v § 26 *všeobecné povinnosti* zákonom určených subjektov (napr. vlastníka poľnohospodárskych a lesných pozemkov),
- *špeciálne právne režimy* vzťahujúce sa na konkrétne *kategórie území* z hľadiska záujmov ochrany vôd (chránená vodohospodárska oblasť, ochranné pásma vodárenských zdrojov, citlivé oblasti, zraniteľné oblasti),
- *reguláciu aktivít, ktoré môžu ohroziť alebo poškodiť záujmy ochrany vôd* (ochrana vôd pred znečistením dusičnanmi z poľnohospodárskych zdrojov, vypúšťanie odpadových a osobitných vôd do povrchových a podzemných vôd, do verejnej kanalizácie, zaobchádzanie s nebezpečnými látkami, postup v prípade mimoriadneho zhoršenia kvality vôd alebo ich mimoriadneho ohrozenia).

Chránená vodohospodárska oblasť (§ 27) je vymedzené územie, ktoré svojimi prírodnými podmienkami tvorí významnú prirodzenú akumuláciu vôd a ktoré za také vyhlási vláda (pozri *nariadenie vlády SSR č. 46/1978 Zb., nariadenie vlády SSR č. 13/1977 Zb.*). V chránenej vodohospodárskej oblasti možno plánovať a vykonávať činnosť, len ak sa zabezpečí všestranná ochrana povrchových a podzemných vôd a ochrana podmienok ich tvorby, výskytu, prirodzenej akumulácie vôd a obnovy ich zásob. S uvedenými požiadavkami musia byť v chránenej vodohospodárskej oblasti zosúladené výrobné záujmy, dopravné záujmy a iné dokumentácie. Aby sa zabezpečila skutočne efektívna ochrana vôd v chránených vodohospodárskych oblastiach, zákon *zakazuje výkon činností* vypočítaných v zákone taxatívnym spôsobom (§ 27 ods. 4).

Ochranné pásma vodárenských zdrojov (§ 28). *Vodárenským zdrojom* je vodný útvar povrchových alebo podzemných vôd využívaný ako zdroj pitnej vody súčasne spĺňajúci požiadavky v zmysle § 6 ods. 1 zákona. Vzhľadom na účel ich využitia je prirodzené, že zákonodarca kladie veľký dôraz na zachovanie vyhovujúcej kvality a kvantity takýchto zdrojov.

Jedným z právnych nástrojov ich ochrany je preto inštitút ochranných pásiem vodárenských zdrojov.

Ochranné pásma vodárenských zdrojov. Na základe *záväzného posudku* orgánu ochrany zdravia, určí orgán štátnej vodnej správy ochranné pásma, ktorými sa zabezpečuje ochrana výdatnosti, kvality a zdravotnej bezchybnosti konkrétneho vodného zdroja, ktorý sa využíva alebo plánuje využiť na hromadné zásobovanie obyvateľstva pitnou vodou. Ochranné pásma sú súčasne pásmami *hygienickej ochrany* podľa osobitných predpisov (zákon NR SR č. 272/1994 Z. z.).

Ochranné pásma vodárenských zdrojov sa členia na tri stupne. Ak podmienky na území ochranného pásma I. stupňa zabezpečujú ochranu výdatnosti, kvality a zdravotnej bezchybnosti vodárenského zdroja v dostatočnej miere, ďalšie stupne ochranných pásiem sa neurčujú.

Návrh na určenie ochranných pásiem je povinný podať subjekt určený zákonom (napr. ten, kto má povolenie na odber vody z vodárenského zdroja, vlastník vodnej stavby slúžiacej na vzdúvanie vody vo vodárenskej nádrži).

Rozhodnutím o určení ochranných pásiem vodárenského zdroja sa určia ich hranice a spôsob ochrany (najmä zákazy, obmedzenia činností, ktoré sa majú v ochrannom pásme vykonať). Práva a povinnosti vyplývajúce z rozhodnutia prechádzajú na ďalšieho nadobúdateľa (užívateľa) majetku, s ktorým sú tieto práva a povinnosti spojené. Za obmedzenie hospodárenia na pozemkoch v takýchto ochranných pásmach patrí vlastníčkovi pozemkov náhrada majetkovej ujmy. Orgán štátnej vodnej správy môže rozhodnutie *zmeniť* alebo *nahradiť novým* rozhodnutím; ak pominú dôvody ochrany vodárenského zdroja, vydané rozhodnutie *zruší*. Podrobnosti o určovaní ochranných pásiem vodárenských zdrojov ustanovuje *vyhláška MŽP SR č. 398/2002 Z. z.*

Citlivé oblasti sú územia, ktoré spĺňajú požiadavky podľa § 29 ods. 1 (napr. vodné útvary povrchových vôd využívané ako vodárenské zdroje); *zraniteľné oblasti* sú poľnohospodársky využívané územia spĺňajúce požiadavky podľa § 30 ods. 1 zákona. Kritériá na ich identifikáciu sú uvedené v prílohe zákona. Tieto oblasti ministerstvo pravidelne prehodnocuje, a to v časových úsekoch nie dlhších ako štyri roky.

Požiadavky na *zabezpečenie ochrany vôd pred znečistením dusičnanmi z poľnohospodárskych zdrojov* upravuje § 31 zákona (napr. opatrenia na aplikáciu hnojív, vhodné spôsoby obrábania pôdy). Zabezpečenie všeobecne prijateľnej úrovne ochrany vôd pred znečistením dusičnanmi upravuje *Kódex správnej poľnohospodárskej praxe*. V zraniteľných oblastiach sa zabezpečuje zvýšená ochrana vôd pred poľnohospodárskym znečistením podľa *Programu poľnohospodárskych činností*, ktorý vychádza z najnovších vedeckých a technických poznatkov, prírodných podmienok a potreby ochrany vôd. Program pravidelne prehodno-

cuje Ministerstvo pôdohospodárstva SR v časových úsekoch nie dlhších ako štyri roky, a to podľa výsledkov monitorovania kvality vôd.

Vypúšťanie odpadových a osobitných vôd (§ 32 až 34). Zákon ustanovuje podmienky tzv. regulovaného znečisťovania vôd, ktoré sa považuje za spôsob zneškodňovania odpadových a osobitných vôd, pričom ustanovuje požiadavky na takéto činnosti.

Komunálne odpadové vody (§ 2 ods. 12) z aglomerácií (§ 2 ods. 13) sa môžu vypúšťať do povrchových vôd len verejnou kanalizáciou (z tejto všeobecnej zásady však pozná zákon výnimku v zmysle § 32 ods. 1). Takéto vody (a organicky znečistené priemyselné odpadové vody) musia pred ich vypúšťaním *prejsť minimálne dvojstupňovým čistením*. Pri povolení vypúšťania je orgán viazaný ustanovenými ukazovateľmi (pozri *nariadenie vlády SR č. 491/2002 Z. z.*). Orgán môže v záujme ochrany vôd určiť pre vypúšťané odpadové a osobitné vody prísnejšie limitné hodnoty znečistenia (resp. určiť ďalšie limitné hodnoty). Limitné hodnoty však nemožno zabezpečiť riedením odpadových a osobitných vôd s inými vodami (okrem odpadových vôd vypúšťaných z technologických zariadení atómových elektrární).

Orgán môže povoliť vypúšťanie takýchto vôd do povrchových vôd *výnimočne nad rámec limitných hodnôt* znečistenia len v zákonom určených prípadoch (§ 32 ods. 7). Odpadové vody zo zdravotníckych zariadení (§ 32 ods. 9) sa musia po vyčistení pred ich vypúšťaním *dezinfikovať*. Vypúšťať čistiarenský kal a obsah žump do vôd je *zakázané*.

Orgán štátnej vodnej správy vydá povolenie na vypúšťanie odpadových a osobitných vôd *do podzemných vôd len po predchádzajúcom zisťovaní* (hydrogeologických pomerov, rizík znečistenia atď.), ktoré zabezpečí žiadateľ o vydanie povolenia na svoj náklad (§ 33 ods. 1). Zákon výslovne zakazuje vypúšťanie odpadových vôd atď. z konkrétnych zdrojov (zo zdravotníckych zariadení uvedených v § 32 ods. 9, z iných infekčných zariadení a z technologických zariadení atómových elektrární) do podzemných vôd.

Vypúšťanie odpadových a osobitných vôd do verejnej kanalizácie je možné len na základe *povolenia* orgánu (§ 34). Orgán štátnej vodnej správy povolí takéto osobitné užívanie vôd, ak žiadateľ preukáže splnenie zákonom určených požiadaviek.

Zákon ukladá v § 35 ods. 2 povinnosť každému, kto *zaobchádza s nebezpečnými látkami* urobiť primerané opatrenia, aby nevnikli do povrchových alebo podzemných vôd. Špeciálne povinnosti upravuje § 35 ods. 3 vo vzťahu k *subjektom, ktoré zaobchádzajú s takýmito látkami v rozsahu určenom zákonom* (napr. zostaviť havarijný plán, monitorovať vplyvy, ustanoviť vodohospodára). S použitými obalmi nebezpečných látok sa zaobchádza ako s nebezpečnými látkami. Umývať motorové vozidlá a mechanizmy v povrchových vodách, na miestach z ktorých by uniknuté pohonné látky a mazivá mohli vniknúť do vôd atď., je *zakázané*.

V § 37 zákona je definované *mimoriadne zhoršenie (ohrozenie) kvality vôd*. Môže byť náhle, nepredvídané a môže byť spôsobené napríklad vypúšťaním odpadových vôd bez povolenia alebo v rozpore s ním, prípadne spôsobené neovládateľným únikom nebezpečných látok, ktoré sa prejavujú najmä zafarbením alebo zápachom vody, tukovým povlakom, výskytom uhynutých rýb na hladine vody a pod.

Každý, kto zistí príznaky mimoriadneho zhoršenia vôd je povinný túto skutočnosť bez zbytočného odkladu ohlásiť (§ 37 ods. 2). Pôvodca mimoriadneho zhoršenia vôd je povinný vykonať bezprostredné opatrenia na zneškodnenie takého zhoršenia (ako aj na odstránenie jeho škodlivých následkov). Podrobnosti týkajúce sa postupu pri mimoriadnom zhoršení vôd upravuje *vyhláška MŽP SR č. 556/2002 Z. z.*

Vodné toky a ich správa (§ 39 až 53). Zákon člení vodné toky z *hľadiska ich významu* (na vodohospodársky významné vodné toky a drobné vodné toky) a z *hľadiska ich využitia* (na vodárenské toky a ostatné vodné toky). Zoznam vodohospodársky významných vodných tokov a vodárenských tokov ustanovuje *vyhláška MŽP SR č. 525/2002 Z. z.* Evidenciu vodných tokov a ich povodí zabezpečuje Ministerstvo pôdohospodárstva SR.

Správa vodných tokov je všestranne zameraná starostlivosť o zachovanie a rozvoj všetkých funkcií vodných tokov (§ 44 ods. 1), zahŕňajúca zákonom vypočítané činnosti (sledovanie stavu vodných tokov, udržiavanie brehových porastov, sledovanie odberu vôd a vypúšťanie odpadových vôd, udržiavanie korýt vodných tokov atď.).

Správu vykonávajú:

- správca vodohospodársky významných vodných tokov (je ním štátna odborná organizácia Ministerstva pôdohospodárstva SR),
- správcovia drobných vodných tokov.

Zákon č. 184/2002 Z. z. upravuje v ôsmej časti problematiku starostlivosti o *vodné stavby*. V rámci tohto vymedzuje napríklad pojem vodnej stavby (§ 48), upravuje povinnosti vlastníka vodnej stavby (§ 49), oprávnenia vlastníka vodnej stavby k susedným pozemkom (§ 50), ochranu vodných stavieb (§ 51) a v § 52 upravuje problematiku odborného technicko-bezpečnostného dohľadu nad vodnými stavbami. Podrobnosti o výkone tohto dohľadu ustanovuje *vyhláška MP SR č. 524/2002 Z. z.*

Pôsobnosť orgánov štátnej vodnej správy (§ 54 až 66). Orgánmi štátnej vodnej správy sú: ministerstvo, krajské úrady, okresné úrady, Slovenská inšpekcia životného prostredia, obce (v prenesenom výkone pôsobnosti na úseku štátnej vodnej správy).

Ďalej je v zákone vymedzená pôsobnosť Ministerstva pôdohospodárstva SR, Ministerstva zdravotníctva SR a orgánov na ochranu zdravia. Zákon taktiež upravuje štátny vodoochranný dozor, oprávnenia osôb vykonávajúcich vodoochranný dozor, postavenie vodnej stráže, funkciu vodohospodára ako odbornej osoby (§ 66).

Osobitostí konania v rámci výkonu štátnej vodnej správy upravuje dešiatu časť zákona, a administratívnoprávnu zodpovednosť za porušenie povinností (správne delikty, pokuty, priestupky) upravuje jeho jedenásta časť.

Spoplatňovanie za užívanie vôd (§ 74 až 75). Tí, ktorí užívajú povrchové (podzemné) vody a tí, ktorí vypúšťajú odpadové vody do povrchových (podzemných) vôd sú povinní za tieto činnosti platiť. Spoplatnenia sa vykonávajú *systémom platieb a poplatkov*. Zákonom je napríklad spoplatnené užívanie vôd formou platieb; poplatky platia užívatelia vôd napríklad za vypúšťanie odpadových vôd. Platby a poplatky vyberá správca vodného toku. Platby za užívanie vôd sú príjmom správcu vodného toku (slúžia mu na úhradu nákladov súvisiacich so správou vodných tokov a správou povodia); poplatky sú príjmom štátneho rozpočtu.

Ochrana pred povodňami (§ 76). Zákon zakotvuje ciele opatrení na ochranu pred povodňami (predchádzanie a obmedzovanie škôd spôsobených povodňami, ovplyvňovanie priebehu povodní najmä zabezpečovacími a záchrannými prácami vykonávanými podľa povodňových plánov a príkazov povodňových orgánov). Zákon taktiež zakotvuje povinnosti organizácií a občanov pri povodniach. Podrobnosti o vykonávaní ochrany pred povodňami upravuje osobitný predpis (*zákon SNR č. 135/1974 Zb.*,⁵ *nariadenie vlády SSR č. 32/1975 Zb.*).

2. Zákon č. 442/2002 Z. z.

Predmetom úpravy tohto zákona je:

- zriaďovanie, rozvoj a prevádzkovanie verejných vodovodov a verejných kanalizácií,

⁵ Zákon ustanovuje v § 17 všeobecné povinnosti organizácií a občanov pri ochrane pred povodňami (t. j. v čase nebezpečenstva povodne a počas povodne sú povinní na príkaz príslušných povodňových orgánov najmä poskytnúť dopravné a mechanizačné prostriedky, náradie a iné potrebné prostriedky, zúčastniť sa podľa svojich možností a síl na prácach na ochranu a záchranu ľudí a majetku ohrozeného povodňou, trpieť odstránenie stavieb, ich častí alebo porastov), avšak povodňové orgány môžu ukladať tieto povinnosti len v nevyhnutne potrebnom rozsahu. V zmysle § 18 riadenie ochrany pred povodňami zabezpečujú povodňové orgány. Orgány, organizácie a občania sú povinní neodkladne hlásiť nebezpečenstvo povodne povodňovým orgánom (§ 19 ods. 1). Orgány a organizácie, najmä tie, ktoré zabezpečujú telekomunikačné služby, sú povinné prednostne zabezpečovať komunikáciu správ a hlásení predpovednej a hlásnej povodňovej služby vo veciach ochrany pred povodňami. Podľa § 20 orgány, organizácie a občania znášajú náklady, ktoré im vzniknú vlastnými opatreniami na ochranu ich majetku (majetku v ich správe alebo užívaní) pred povodňami. Zákon taktiež upravuje problematiku náhrady škody spôsobenej opatreniami vykonávanými na ochranu pred povodňami (§ 21).

- práva a povinnosti fyzických a právnických osôb pri zriaďovaní a prevádzkovaní verejných vodovodov a verejných kanalizácií vrátane ich prípojok,
- pôsobnosť orgánov verejnej správy na úseku verejných vodovodov a verejných kanalizácií.

Základné pojmy vymedzuje zákon formou legálnych definícií v § 2. Spomedzi týchto pojmov treba spomenúť predovšetkým pojem verejný vodovod, verejná kanalizácia (súčasťou vymedzenia týchto pojmov je aj ich negatívne vymedzenie upravené v § 3 ods. 3, 4), komunálne odpadové vody a vodohospodárska činnosť.

Podľa § 2 písm. b) zákona *verejnou kanalizáciou* je prevádzkovo samostatný súbor objektov a zariadení slúžiacich verejnej potrebe na hromadné odvádzanie odpadových vôd umožňujúcich neškodný príjem, odvádzanie a spravidla aj čistenie odpadových vôd. *Komunálnymi odpadovými vodami* (ďalej len „odpadové vody“) sú odpadové vody obsahujúce rôzny podiel odpadových vôd z domácností, zariadení, priemyslu, zo služieb, sociálnej vybavenosti a vody z povrchového odtoku, ako aj všetkých ostatných vôd vtekajúcich do verejnej kanalizácie. *Vodohospodárskou činnosťou* súvisiacou s prevádzkovaním verejných vodovodov a verejných kanalizácií (ďalej len „vodohospodárska činnosť“) sa rozumie odber, zachytávanie a úprava surovej vody, zhromažďovanie, akumulácia a dodávka pitnej vody, ako aj príjem, odvádzanie a čistenie odpadovej vody v zariadeniach, z ktorých je následne vypúšťaná do povrchových vôd.

Podľa § 3 ods. 1 sa verejné vodovody a kanalizácie zriaďujú a prevádzkujú vo *verejnom záujme* (najmä na účely hromadného zásobovania obyvateľov pitnou vodou a hromadného odvádzania odpadových vôd zo sídelných útvarov). *Vlastníkom* verejných vodovodov a verejných kanalizácií môže byť z dôvodu verejného záujmu iba právnická osoba so sídlom na území Slovenskej republiky.

Odberateľom vody je fyzická osoba, ktorá má uzatvorenú zmluvu o dodávke vody s vlastníkom verejného vodovodu a ktorá odoberá vodu z verejného vodovodu na účely konečnej spotreby vody alebo jej ďalšej dodávky konečnému spotrebiteľovi. *Producentom odpadových vôd* vypúšťaných do verejnej kanalizácie je osoba, ktorá má uzatvorenú zmluvu o odvádzaní odpadových vôd s vlastníkom verejnej kanalizácie a ktorá vypúšťa odpadové vody do verejnej kanalizácie.

Vlastníkom vodovodnej (kanalizačnej) prípojky je osoba, ktorá zriadila prípojku na svoje náklady (spôsobom určeným prevádzkovateľom verejného vodovodu alebo kanalizácie). Ak je vlastníkom prípojky vlastník nehnuteľnosti, prechádza pri zmene vlastníctva nehnuteľnosti vlastníctvo prípojky na nového vlastníka nehnuteľnosti. Vlastník vodovodnej prípojky je okrem iného povinný zabezpečiť, aby vodovodná prípojka bola vybudovaná

vaná tak, aby nemohlo dôjsť k znečisteniu pitnej vody vo verejnom vodovode a aby nemohlo dôjsť k zmiešaniu vody z iného zdroja s vodou vo verejnom vodovode, zabezpečiť opravy a údržbu kanalizačnej prípojky na vlastné náklady.

Oprávnenie prevádzkovať verejný vodovod alebo verejnú kanalizáciu má len osoba, ktorej bolo udelené živnostenské oprávnenie na prevádzkovanie verejných vodovodov alebo verejných kanalizácií (§ 5).

Za odborný výkon vodohospodárskych činností zodpovedá pri prevádzkovaní verejných vodovodov alebo verejných kanalizácií fyzická osoba, ktorá má status *odborného zástupcu* (§ 7 ods. 1).

Všeobecné technické požiadavky na zriaďovanie a prevádzkovanie verejných vodovodov a kanalizácií (§ 10 až 11). Verejné vodovody musia byť navrhnuté a vybudované v súlade s poznatkami technického pokroku tak, aby bolo zabezpečené dostatočné množstvo zdravotne bezchybnej pitnej vody pre verejnú potrebu a aby bola zabezpečená nepretržitá dodávka pitnej vody pre odberateľov. Taktiež musia byť chránené proti zamrznutiu, pred poškodzovaním vonkajšími vplyvmi, vonkajšou a vnútornou koróziou a pred vníkaním škodlivých mikroorganizmov, chemických a iných látok zhoršujúcich kvalitu pitnej vody. Verejné kanalizácie musia byť navrhnuté a vybudované v súlade s poznatkami stavu technického pokroku tak, aby negatívne neovplyvnili životné prostredie a bola zabezpečená dostatočná prevádzková kapacita pre nepretržité odvádzanie a čistenie odpadových vôd od producentov pri všetkých štandardných miestnych klimatických podmienkach aj so zohľadnením sezónnych výkyvov v zaťažení a aby spĺňali požiadavky na vypúšťanie odpadových vôd ustanovené osobitnými predpismi. Kanalizačné potrubia na odvádzanie odpadových vôd musia byť pri súbehu alebo krížení uložené hlbšie ako vodovodné potrubia na dodávku pitnej vody. Výnimku môže povoliť okresný úrad (za predpokladu, že sa vykoná také technické opatrenie, ktoré zamedzí možnosti kontaminácie pitnej vody odpadovou vodou, a to tak pri bežnej prevádzke, ako aj v prípade poruchy).

Požiadavky na kvalitu vody odoberanej na úpravu na pitnú vodu (§ 12). Surová voda odoberaná z povrchových alebo z podzemných vodných zdrojov na účely úpravy musí spĺňať (v mieste odberu pred jej dopravou do miesta úpravy vody) požiadavky na jej kvalitu vo väzbe na štandardné metódy úpravy povrchovej a podzemnej vody na pitnú vodu. Výnimku z tejto zásady je oprávnené povoliť Ministerstvo pôdohospodárstva SR (ak možno predpokladať, že technológia úpravy vody z takéhoto zdroja povrchovej vody zaručuje zdravotnú bezchybnosť pitnej vody ustanovenú osobitným predpisom).

Sledovanie kvality vôd (§ 13). Pitná voda dodávaná verejným vodovodom musí spĺňať požiadavky na zdravotnú bezchybnosť pitnej vody ustanovenú osobitným predpisom. Vlastník verejného vodovodu, resp. verejnej kanalizácie, je povinný zabezpečiť monitoring v zákonom ustanovenej

venom rozsahu a zistené hodnoty výsledkov odovzdávať príslušnému orgánu (okresnému úradu, resp. aj orgánu na ochranu zdravia). Najvyšším metodickým centrom na kontrolu kvality vody a s vodou súvisiacich matric na všetkých stupňoch nakladania s vodou v zmysle tohto zákona je *Národné referenčné laboratórium pre oblasť vôd na Slovensku*; ním určené hodnoty pri stanovovaní jednotlivých prvkov vo vode sú *záväznú* pre všetky orgány verejnej správy.

Vlastník verejnej kanalizácie je podľa § 16 zákona povinný zabezpečiť:

- plynulé a bezpečné odvádzanie odpadových vôd (a ak má verejnú kanalizáciu vybudovanú čistiareň odpadových vôd, zabezpečiť aj čistenie odpadových vôd),
- aby pri nakladaní s kalom vznikajúcim pri čistení odpadových vôd nebolo ohrozené životné prostredie,
- aby verejné kanalizácie spĺňali technické požiadavky uvedené v § 11,
- rozvoj verejnej kanalizácie v súlade so schváleným plánom rozvoja [§ 36 ods. 3 písm. b)] s ohľadom na ekologické aspekty alebo ekonomické možnosti,
- vypracovanie a aktualizáciu prevádzkového poriadku verejnej kanalizácie.

Pásma ochrany verejných vodovodov a verejných kanalizácií (§ 19). K bezprostrednej ochrane verejných vodovodov (kanalizácií) pred poškodením a na zabezpečenie ich prevádzkyschopnosti sa vymedzuje pásmo ochrany, ktorým sa rozumie priestor v bezprostrednej blízkosti verejného vodovodu (kanalizácie); ochranné pásma vodných zdrojov podľa osobitného predpisu (t. j. zákona č. 184/2002 Z. z.) týmto nie sú dotknuté. Pásma určuje rozhodnutím okresný úrad. Zákon vypočítava činnosti, realizácia ktorých je v pásme ochrany *zakázaná* (napr. vysádzať trvalé porasty, umiestňovať skládky, vykonávať terénne úpravy).

Podľa § 23 ods. 5 do verejnej kanalizácie možno vypúšťať alebo odvádzat iba odpadové vody mierou znečistenia a množstvom zodpovedajúce *prevádzkovému poriadku verejnej kanalizácie* (ak sa ich producent nedohodne s prevádzkovateľom verejnej kanalizácie inak). Odpadové vody presahujúce túto najvyššiu prípustnú mieru znečistenia sa môžu vypúšťať až po ich *predčistení* u producenta odpadových vôd na mieru zodpovedajúcu prevádzkovému poriadku verejnej kanalizácie alebo rozhodnutiu okresného úradu. V prípade, že súčasťou verejnej kanalizácie je *čistiareň odpadových vôd*, ktorá zabezpečuje zodpovedajúce čistenie odpadových vôd v súlade s povolením na nakladanie s vodami, je *zakázané* vypúšťať odpadové vody do verejnej kanalizácie cez domové čistiarne odpadových vôd a žumpy.

Producent odpadových vôd je povinný v mieste a v rozsahu ustanovenom prevádzkovým poriadkom verejnej kanalizácie kontrolovať mieru

znečistenia vypúšťaných odpadových vôd do verejnej kanalizácie (s výnimkou vypúšťania odpadových vôd z domácností). Odvádzanie komunálnych odpadových vôd a vôd z povrchového odtoku a ich zneškodňovanie z nehnuteľnosti, ktorá slúži na výkon samosprávy obce (na verejné účely) alebo z verejných priestranstiev, zabezpečuje vlastník nehnuteľnosti na vlastné náklady.

Ak má verejná kanalizácia delenú sústavu, treba odpadové vody a vody z povrchového odtoku z jednotlivých nehnuteľností odvádzat v delenej sústave.

Neoprávnené vypúšťanie odpadových vôd do verejnej kanalizácie je definované v § 25 ods. 3 zákona. Kto neoprávnené vypúšťa odpadové vody do verejnej kanalizácie, je povinný nahradiť prevádzkovateľovi verejnej kanalizácie spôsobenú škodu.

Zákon upravuje problematiku úhrady *ekonomických nástrojov* týkajúcich sa využívania verejných vodovodov a kanalizácií v § 28 (*vodné a stočné*), avšak ich výšku ustanovuje osobitná právna úprava (tzv. cenové predpisy). Právo na stočné vzniká vtokom odpadových vôd do verejnej kanalizácie. Meranie množstva vody dodanej verejným vodovodom zabezpečuje vlastník verejného vodovodu svojím meradlom (§ 29 ods. 1). Meranie množstva vody odvedenej do verejnej kanalizácie zabezpečuje producent svojím meradlom, ak to ustanovuje prevádzkový poriadok verejnej kanalizácie.

Orgány verejnej správy na úseku verejných vodovodov a verejných kanalizácií podľa § 36 zákona sú: Ministerstvo pôdohospodárstva SR, Úrad pre reguláciu sieťových odvetví, krajské a okresné úrady, vyššie územné celky, obce.

V. Starostlivosť o prírodné liečivé zdroje a prírodné zdroje minerálnych stolových vôd

Podľa § 65 ods. 1 *zákona NR SR č. 277/1994 Z. z.* prírodné liečivé zdroje a prírodné zdroje minerálnych stolových vôd sú vo vlastníctve štátu.

Za prírodné liečivé zdroje možno vyhlásiť prírodné zdroje vôd, rašelin, slatín, bahien, plynov, emanácií ak:

- vzhľadom na svoje chemické zloženie a fyzikálne vlastnosti majú vedecky preukázané a pre ľudské zdravie prospešné účinky,
- možno ich použiť na liečebné účely v prirodzenom stave alebo po takej úprave, ktorá nenaruší ich liečivé účinky,
- ich aplikácia pôsobí priaznivo na ľudský organizmus a
- sú hygienicky neškodné (§ 65 ods. 2).

Za *prírodné zdroje minerálnych stolových vôd* môžu byť vyhlásené prírodné zdroje minerálnych vôd, ak sú:

- vzhľadom na svoje chemické zloženie, fyzikálne a zmyslové vlastnosti vhodné ako osviežujúce nápoje priaznivo pôsobiace na ľudský organizmus,
- hygienicky neškodné a
- vhodné na plnenie do spotrebiteľského balenia a to buď v prírodzenom stave alebo po vhodnej úprave (§ 65 ods. 3).

Podnet na vyhlásenie môže podať právnická alebo fyzická osoba, ktorá chce prírodný zdroj využívať na poskytovanie kúpeľnej starostlivosti alebo na plnenie do spotrebiteľského balenia. Podnet sa podáva Ministerstvu zdravotníctva SR (ďalej len „ministerstvo“); tento musí obsahovať náležitosti ustanovené v § 65 zákona. Náklady spojené s podaním podnetu na vyhlásenie znáša osoba, ktorá podala podnet a chce taký zdroj využívať na poskytovanie kúpeľnej starostlivosti alebo na plnenie do spotrebiteľského balenia.

Ministerstvo *vyhlasuje* prírodný zdroj za prírodný liečivý zdroj (za zdroj minerálnej stolovej vody) a ochranné pásmo tohto zdroja všeobecne záväzným *právnym predpisom*. Obdobne postupuje pri jeho zrušení v prípade, že zdroj stratil predpísané vlastnosti alebo účinky. Podľa § 65a ods. 2 využitie rašelin a slatín vyhlásených za prírodný liečivý zdroj môže ministerstvo povoliť len po predchádzajúcom súhlase Ministerstva životného prostredia SR.

Prírodný liečivý zdroj (prírodný zdroj minerálnej stolovej vody) môže fyzická alebo právnická osoba využívať iba na základe *povolenia* vydaného ministerstvom. *Žiadosť o vydanie povolenia* musí obsahovať náležitosti uvedené v § 65 ods. 7 písm. a) a v § 65a ods. 8 a 9 zákona. Povolenie sa vydáva najviac na desať rokov. Vydané povolenie sa môže za podmienok ustanovených v zákone nahradiť novým povolením. V takom prípade sa pôvodné povolenie *zruší* (§ 65b ods. 4). Ministerstvo zruší povolenie aj vtedy, ak užívateľ zdroja prestal spĺňať podmienky uvedené v povolení na užívanie, alebo ak požiada o zrušenie povolenia.

Povolenie zaniká:

- uplynutím času, na ktorý bolo vydané,
- zrušením vyhlásenia prírodného zdroja za prírodný liečivý zdroj alebo za prírodný zdroj minerálnej stolovej vody a
- smrťou fyzickej osoby, jej vyhlásením za mŕtvu alebo zánikom právnickej osoby.

Na plnenie do spotrebiteľského balenia a na verejnú distribúciu pod označením „Prírodná liečivá voda“ („Prírodná minerálna stolová voda“) možno využívať len prírodný zdroj vody vyhlásený za prírodný liečivý zdroj (prírodný zdroj minerálnej stolovej vody). Akékoľvek iné označenie

pre prírodné minerálne vody plnené do spotrebiteľského balenia a verejne distribuované je zakázané.

V záujme zachovania kvalitatívnych a kvantitatívnych hodnôt a racionálneho využitia prírodných liečivých zdrojov alebo prírodných zdrojov minerálnych stolových vôd sa na území, na ktorom sa nachádzajú, zriaďujú *ochranné pásma* (§ 66). V ochranných pásmach možno vykonávať geologické práce len so súhlasom ministerstva.

Ochranné pásma sa zriaďujú *spravidla v troch stupňoch*, a to na základe hydrogeologického návrhu, ktorý obsahuje konkrétne ochranné opatrenia na vnútornú a vonkajšiu ochranu týchto zdrojov.

Ochranné pásmo I. stupňa chráni *výverovú oblasť* a určuje konkrétne ochranné opatrenia. V ochrannom pásme I. stupňa je zakázané:

- zriaďovať skládky odpadov a toxických látok,
- umiestňovať stavby určené pre poľnohospodársku a chemickú výrobu,
- vykonávať chemický posyp komunikácií,
- vykonávať činnosť, ktorá môže negatívne ovplyvniť fyzikálne vlastnosti, chemické zloženie alebo zdravotnú neškodnosť týchto zdrojov.

Ochranné pásmo II. stupňa chráni *akumulačnú oblasť* a určuje konkrétne ochranné opatrenia. Bez vydania záväzného posudku od ministerstva je zakázané:

- zriaďovať skládky odpadov a toxických látok,
- prepravovať a skladovať ropné látky, pohonné hmoty a chemické látky,
- vykonávať vrty hlbšie ako 6 m,
- vykonávať banskú činnosť a
- vykonávať neplánovanú ťažbu dreva, ťažiť štrk a zeminu.

Ochranné pásmo III. stupňa chráni *infiltračnú oblasť* a určuje konkrétne opatrenia. Bez vydania záväzného posudku od ministerstva je zakázané:

- vykonávať ťažbu dreva mimo schváleného lesného hospodárskeho plánu,
- vykonávať banskú činnosť,
- vykonávať činnosti, ktoré môžu ovplyvniť vsakovacie pomery v oblasti.

V zmysle § 66a za odber z prírodného liečivého zdroja alebo z prírodného zdroja minerálnej stolovej vody platí užívateľ *úhradu*, ktorá je príjmom štátneho rozpočtu. Užívateľ zdroja je povinný vypočítať úhradu, oznámiť jej výšku a predložiť podklady na výpočet ministerstvu.

Povinnosti orgánov, fyzických a právnických osôb pri ochrane prírodných liečivých zdrojov a prírodných zdrojov minerálnych stolových vôd (§ 69). Zákon ukladá viaceré povinnosti v záujme ochrany prírodných zdrojov (napr. povinnosť orgánov oprávnených schvaľovať územné plány a ich zmeny a doplnky, a orgánov oprávnených na vydávanie stavebných, územných a kolaudačných rozhodnutí vyžiadať si záväzný posudok ministerstva, povinnosť vlastníkov a správcov lesných porastov v kúpeľnom

mieste a v ochranných pásmach prispôbiť obhospodarovanie týchto porastov podmienkam kúpeľného prostredia, ochrany prírodných liečivých zdrojov, vlastníkov pozemkov, na ktorých sa nachádza zdroj, zdržať sa všetkých činností, ktoré môžu negatívne ovplyvniť vlastnosti prírodného zdroja). Podľa § 69 ods. 2 majetkovú ujmu spojenú s obmedzením vlastníckych práv v súvislosti s využívaním prírodných liečivých zdrojov a prírodných zdrojov minerálnych stolových vôd uhrádza ten, kto ich využíva.

V § 70 ods. 2 zákona je taktiež upravená aj *administratívno-právna zodpovednosť* podnikateľov v súvislosti s porušením povinností v oblasti ochrany prírodných zdrojov. Pri ukladaní pokút sa prihliada najmä na mieru ohrozenia prírodných liečivých zdrojov (prírodných zdrojov minerálnych stolových vôd) a rozsah škodlivých následkov, ako aj na to, či fyzická osoba oprávnená na podnikanie alebo právnická osoba už v minulosti porušila povinnosti uložené týmto zákonom.

VI. Starostlivosť o pôdu a o poľnohospodársky pôdny fond

Starostlivosť o pôdu. Pôda (litosféra) je základným zdrojom obživy na našej planéte, nenahraditeľným a nezastupiteľným zdrojom národného bohatstva, základným výrobným prostriedkom pre poľnohospodárstvo a lesníctvo. Poľnohospodárska výroba je bez pôdneho fondu prakticky nemysliteľná. Pre poľnohospodárstvo je dôležité a aj najvýhodnejšie, aby malo k dispozícii čo *najväčšiu rozlohu poľnohospodárskej pôdy* a aby táto bola z hľadiska jej úrodnosti čo *najkvalitnejšia*. Taký istý význam má súčasne aj jej plné, *racionálne*, efektívne a najvhodnejšie *využívanie*. Na obyvateľa Slovenskej republiky pripadá 0,45 ha z celkovej výmery poľnohospodárskej pôdy, čo je veľmi málo v porovnaní s inými štátmi. Z týchto dôvodov naša legislatíva dbá o ochranu poľnohospodárskej a aj lesnej pôdy (k problematike starostlivosti o lesný pôdny fond pozri prvú časť VII. kapitoly).

Z právneho hľadiska má pôda status *zložky životného prostredia* (§ 2 zákona č. 17/1992 Zb. o životnom prostredí v znení neskorších predpisov) a *obnoviteľného prírodného zdroja*.

Pôda má podľa účelu využitia rôzny právny režim ochrany.

Iný právny režim ochrany má napríklad:

- poľnohospodársky pôdny fond (zákon SNR č. 307/1992 Zb., nariadenie vlády SR č. 152/1996 Z. z., oznámenie MP SR č. 207/1997 Z. z.),
- pôda lesných pozemkov,
- pôda v chránených územiach (predpisy o ochrane prírody a krajiny určujú špeciálne režimy tak lesných, ako aj využívania poľnohospodárskych pozemkov napríklad v národných parkoch; pôda je predmetom ochrany podľa týchto predpisov nakoľko je súčasťou prírodného

dedičstva, ukazuje charakteristiku vzhľadu voľnej prírody, krajiny, a má dôležitú úlohu z hľadiska udržania ekologickej stability a ochrany ekosystémov),

- pôda na ktorej boli zriadené ochranné pásma,
- pôda v zastavanom území (zákon č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku v znení neskorších predpisov).

Právny režim ochrany poľnohospodárskeho (aj lesného) pôdneho fondu nie je teda upravený v jedinom predpise, ale jej úprava je rozptýlená vo vzájomných väzbách vo viacerých právnych predpisoch t. j. neexistuje ucelený pozemkový kódex. *Cieľom* regulácie je zabezpečiť zachovanie (zvefadenie) jej prirodzených vlastností (vrátane *zdravého stavu*) a racionálne využívanie.

Právna úprava je ovplyvnená i *režimom vlastníckych vzťahov* a naopak – zákonná ochrana pôdy sa vzťahuje na pôdu bez ohľadu na vlastnícke pomery, ktoré sa viažu na konkrétny pozemok. Tak *verejný záujem* chrániť pôdu ako zložku životného prostredia spätne ovplyvňuje obsah zákonných povinností vlastníkov, resp. nájomcov pôdy. Dôležitú úlohu v tomto smere zohráva inštitút *pozemkových úprav*.

Podľa § 1 *zákona SNR č. 330/1991 Zb.* pozemkové úpravy predstavujú racionálne priestorové usporiadanie pozemkového vlastníctva v určitom území (spravidla v rámci daného katastrálneho územia) a ostatného nehnuteľného poľnohospodárskeho a lesného majetku s ním spojeného v súlade s požiadavkami a podmienkami ochrany životného prostredia a tvorby územného systému ekologickej stability, s funkciami poľnohospodárskej krajiny a prevádzkovo ekonomickými hľadiskami moderného poľnohospodárstva a lesného hospodárstva.

Dôvody pozemkových úprav spočívajú práve v potrebe obnovovania a zlepšovania funkcií ekologickej stability v územnom systéme a formovania prijateľného obrazu a celkového rázu poľnohospodárskej krajiny alebo hospodárenia na pôde (§ 2). Pozemkové úpravy sa vykonávajú tiež vtedy, ak má dôjsť k obmedzeniu poľnohospodárskej alebo lesnej výroby z dôvodov vyhlásenia ochranných pásiem, chránených území alebo z iných dôvodov a ak má dôjsť alebo už došlo k podstatným zmenám hraníc medzi poľnohospodárskym a lesným pôdnym fondom. Pozemkové úpravy sú tiež technické, biologické, ekologické opatrenia súvisiace s novým usporiadaním právnych pomerov.

Starostlivosť o poľnohospodársky pôdny fond. Podľa § 1 *zákona SNR č. 307/1992 Zb. poľnohospodársky pôdny fond* je nezastupiteľnou zložkou životného prostredia a nenahraditeľným prírodným zdrojom. Tvoria ho poľnohospodárske pozemky, ktoré sú v katastri nehnuteľností členené na ornú pôdu, chmelnice, vinice, záhrady, ovocné sady a trvalé trávne porasty. Do poľnohospodárskeho pôdneho fondu patria aj pozemky, ktoré slúžia na zabezpečenie účelu využívania jednotlivých druhov pozemkov

(§ 2 ods. 1). Z tohto dôvodu je potrebné *rozlišovať* medzi právnymi pojmami *pôda* a *poľnohospodársky pôdny fond* – pojem pôda je právne širší (z biologického hľadiska je pôdou samotná úrodná prst', kvalitná zemina) než pojem poľnohospodársky pôdny fond. Ten zahŕňa v podstate administratívne vyčlenené a vymedzené pozemky, určené na základe správneho konania a zaevidované v evidencii nehnuteľností ako súčasť poľnohospodárskeho pôdneho fondu; patria sem navyše aj pozemky, ktoré slúžia poľnohospodárstvu, ako napríklad poľné cesty, pozemky, na ktorých sú poľnohospodárske stavby a vybudované poľnohospodárske zariadenia. Určujúcim je teda záznam v evidencii nehnuteľností s podmienkou, že akákoľvek zmena parciel musí byť doložená príslušným právnym aktom (rozhodnutím o vyňatí) a zmena musí byť zapísaná v evidencii. Podľa § 9 ods. 1 v pochybnostiach o tom, či pozemky tvoria poľnohospodársky pôdny fond, alebo či patria do poľnohospodárskeho pôdneho fondu, rozhodne orgán ochrany poľnohospodárskeho pôdneho fondu rozhodnutím v správnom konaní, ktoré má deklaratórny charakter.

Zaradovanie pozemkov podľa ich kategorizácie znamená právne určovanie účelového poslania daného pozemku. Pôvodné začleňovanie pozemkov do poľnohospodárskeho alebo do lesného pôdneho fondu sa dialo podľa skutočného stavu, a to už pred viac ako dvomi storočiami. Dnes sa považuje pozemok za súčasť poľnohospodárskeho pôdneho fondu, ak je tak zapísaný v katastrí nehnuteľností. Trvalosť je daná zápisom do evidencie v rámci katastra. Samozrejme, v praxi dochádza často k potrebe zmeniť zaradenie pozemku a preradiť ho do inej kategórie. Za tým účelom zákon upravuje vlastný správny proces, konanie o odímaní pozemku z poľnohospodárskeho pôdneho fondu (k tomu pozri ďalej).

Cieľom ochrany poľnohospodárskeho pôdneho fondu je ustanoviť režim šetrného zaobchádzania s pozemkami, a to za účelom ochrany ich kvality (bonity) a aj kvantity (teda rozlohy).

Podľa § 1 zákona je *každý* povinný chrániť jeho prirodzené funkcie a vyhnúť sa konaniu, ktoré by viedlo k jeho zhoršeniu.

Pri vypracúvaní tohto zákona už od roku 1990 bola nastolená otázka – vzhľadom na prechod na princípy trhového mechanizmu – či chrániť poľnohospodársky pôdny fond pred jeho zmenšovaním, keďže sa objavila požiadavka slobody vlastníctva a tým aj právo vlastníka úplne disponovať objektom svojho vlastníctva, teda aj svojou pôdou a užívať ju na účel najvhodnejší pre majiteľa. Vzhľadom na komplexný stav nášho poľnohospodárstva a hodnôt vidieckej krajiny, na potrebu zabezpečenia výživy národa, akceptovala sa zásada naďalej chrániť poľnohospodársky pôdny fond, nedovoliť jeho zmenšovanie.

Zákon vymedzuje základné pravidlá v súvislosti s *využívaním* poľnohospodárskeho pôdneho fondu. Podľa § 2 ods. 2 vlastní, prípadne nájomca pozemkov patriacich do poľnohospodárskeho pôdneho fondu (ďalej len „vlastník“) je povinný podľa účelu jednotlivých druhov pozemkov

vykonávať také agrotechnické opatrenia, ktoré zaručujú ochranu, zachovanie a obnovu prirodzených vlastností poľnohospodárskej pôdy, predchádzajú výskytu a šíreniu burín, zabraňujú znehodnoteniu a poškodeniu poľnohospodárskej pôdy. Spôsob využívania poľnohospodárskeho pôdneho fondu musí zodpovedať prírodným podmienkam v danom území, zaručovať funkčnú spätosť prírodných procesov v krajinnom priestore a nesmie ohrozovať ekologickú stabilitu územia.

Zachovanie prirodzených vlastností (kvality, bonity) poľnohospodárskeho pôdneho fondu. Podľa § 4 ods. 1 vlastní a nájomca pôdy, ktorý využíva poľnohospodársky pôdny fond na poľnohospodársku výrobu, je povinný využívať poľnohospodársku pôdu spôsobom a na účely ustanovené zákonom a zachovať prirodzenú úrodnosť poľnohospodárskej pôdy.

V záujme zabezpečenia režimu poľnohospodárskej pôdy z hľadiska jej bonity, zavádza sa systém hodnotení BPEJ (bonitované pôdno-ekologické jednotky), ktoré sa evidujú v registri katastra nehnuteľností v grafickej časti. Podklady BPEJ sa preberajú od orgánov patriacich do pôsobnosti Ministerstva pôdohospodárstva SR (ďalej len „ministerstvo“) a to od Výskumného ústavu pôdnej úrodnosti a jeho pracovísk v Bratislave, Banskej Bystrici a v Prešove. Podobný význam majú aj opatrenia ministerstva o najvyšších prípustných hodnotách škodlivých látok v pôde a o určení organizácií oprávnených zisťovať skutočné hodnoty týchto látok.

Zákon upravuje ochranu proti poškodzovateľom bonity pôdy. Podľa § 5 ods. 1 kto svojou činnosťou alebo nečinnosťou poškodí prirodzené vlastnosti poľnohospodárskej pôdy alebo vyvolá hrozbu takéhoto poškodenia (ďalej len „poškodenie“), je povinný bezodkladne poškodenie odstrániť (§ 4 a 6). Ak tak neurobí, orgán ochrany poľnohospodárskeho pôdneho fondu rozhodnutím určí *opatrenia na odstránenie poškodenia*. Orgán môže pred vydaním rozhodnutia o odstránení poškodenia rozhodnutím uložiť povinnosť tomu, kto spôsobil poškodenie, zabezpečiť vypracovanie *odborného posúdenia poškodenia* (odborné posúdenie obsahujúce stupeň, rozsah, príčiny a zdroj, ktorý spôsobil poškodenie). Súčasťou odborného posúdenia je návrh opatrení na odstránenie poškodenia poľnohospodárskej pôdy, pričom odborné posúdenie overuje ministerstvo. Ak ten, kto poškodenie spôsobil, nie je známy, vypracovanie odborného posúdenia zabezpečí orgán ochrany poľnohospodárskeho pôdneho fondu. Finančné prostriedky vynaložené na vypracovanie odborného posúdenia uhradí ten, kto poškodenie poľnohospodárskej pôdy spôsobil, ak sa stal známym. Ten, kto spôsobil poškodenie a tento stav neodstránil do jedného roka od právoplatnosti rozhodnutia o určení opatrení, zaplatí ministerstvu pokutu; povinnosť odstrániť poškodenie poľnohospodárskej pôdy však zaplatením pokuty nezaniká. Zákon ďalej v § 5 ods. 5 ustanovuje spôsob určovania výšky finančnej pokuty, jej splatnosť (§ 5 ods. 6) a spôsob úhrady (odsek 7).

Osobitná sústava obhospodarovania (§ 6) predstavuje také zásahy do režimu hospodárenia na pôde, ktoré zaväzujú poľnohospodárov prispôbiť podmienky využívania pôdy potrebám jej ochrany, a to v prípade, ak riadne využívanie pôdy je ohrozené. Osobitnú sústavu obhospodarovania vyhlasuje orgán ochrany poľnohospodárskeho pôdneho fondu po dohode s orgánom ochrany prírody a krajiny.

Osobitná sústava obhospodarovania pôdy sleduje úlohy ochrany poľnohospodárskeho pôdneho fondu v tých prípadoch, ak ide o:

- ohrozený pôdny fond,
- kontaminovaný a zdravotne závadnými alebo inak nebezpečnými cudzorodými látkami poškodený a
- ochranný pôdny fond.

Ohrozený pôdny fond je poškodzovaný najmä eróziou alebo nežiadúcimi zmenami štruktúrneho stavu. Pozemky sú ohrozované zmenami vo vodnom režime, podobne v procese aplikácie chemických prvkov, v dôsledku ktorých sa menia chemické vlastnosti pôdy. Pôdny fond však môže byť ohrozený aj inými nepriaznivými zmenami prirodzených vlastností pôdy.

Kontaminovaný pôdny fond pôsobí negatívne na prirodzené vlastnosti poľnohospodárskej pôdy podobne ako iné zdravotne závadné vplyvy a vplyvy inak nebezpečných cudzorodých látok, ktoré poškodzujú pôdny fond. V tomto smere sa zabráňuje škodlivým vplyvom na krmivá, potraviny a iné zložky životného prostredia alebo na prírodné zdroje.

Ochranný pôdny fond sa ustanovuje na ochranu ďalších prírodných zdrojov alebo zložiek životného prostredia.

Orgán ochrany poľnohospodárskeho pôdneho fondu vyhlasuje osobitnú sústavu obhospodarovania po dohode s príslušnými zainteresovanými orgánmi, najmä s orgánmi vodného hospodárstva, orgánmi ochrany prírody a krajiny a pod., nakoľko aj ony chránia verejné záujmy. Východiskom je schválený projekt pozemkových úprav, ktorý sa zostavuje za spolupráce všetkých zainteresovaných orgánov.

Osobitnou sústavou obhospodarovania dochádza spravidla ku zmenám účelového určenia pozemku v rámci poľnohospodárskeho pôdneho fondu. Spravidla to bude rekultivácia, so zmenami v úprave vodného režimu (závlahy, odvodnenia), poskytnutie ochrany prírodným liečivým zdrojom a prírodným minerálnym stolovým vodám; patria sem aj opatrenia na likvidáciu alebo aspoň na neutralizáciu rôznych imisíí a ich vplyvov. Rozhodnutie o osobitnej sústave obhospodarovania môže prípadne obsahovať opatrenia na obmedzenie distribúcie alebo použitie poľnohospodárskych výrobkov a môže dôjsť k nariadeniu ich osobitnej kontroly, prípadne možno predpísať alebo zakázať niektoré, najmä agrotechnologické opatrenia.

Príslušný orgán ochrany poľnohospodárskeho pôdneho fondu vo svojom rozhodnutí súčasne určí povinnosť uhradiť vlastníčkovi pozemku vzniknutú *majetkovú ujmu*. Vzniknutú ujmu je povinný zaplatiť vlastníčkovi ten, v záujme koho sa osobitná sústava obhospodarovania vyhlási. Ak je vyhlásenie vo verejnom záujme, vtedy ujmu uhradí štát.

Spôsob výpočtu vzniknutej majetkovej ujmy určuje § 6 ods. 5. Majetková ujma sa vzťahuje na zmenu kvality pôdy, a preto východiskom pri jej určovaní je výpočet z produkčno-ekonomického ocenenia BPEJ a koeficientu zníženia určeného na základe posúdenia vplyvu príslušných faktorov obmedzujúcich poľnohospodársku prvovýrobu. Spôsob výpočtu určujú *prílohy zákona*, a to osobitne pre *chránené územie* a osobitne pre *imisie ohrozené územie*. Povinnosť úhrady majetkovej ujmy v systéme osobitnej sústavy obhospodarovania vzniká na základe jej vyhlásenia z dôvodov, ktoré vymedzuje zákon a uhrádza sa vlastníčkovi so splatnosťou každoročne najneskôr do 30. septembra.

Pôdny fond možno v praxi využívať aj na iný účel než je poľnohospodárstvo alebo lesníctvo. Sú – samozrejme – prípady, keď je potrebné aj kvalitnú úrodnú pôdu *dočasne* alebo *trvalo* (na dobu dlhšiu ako jeden rok) použiť na iný účel, najmä na výstavbu, na banskú činnosť, na rôzne priemyselné podnikanie, ale aj na športové či kultúrne podujatia alebo stavby (napr. dopravné). V takom prípade sa postupuje podľa štvrtej časti zákona s názvom „použitie poľnohospodárskeho pôdneho fondu v osobitných prípadoch“.

Zákon definuje v § 7 *zásady ochrany poľnohospodárskeho pôdneho fondu*, ktoré treba dodržať, ak sa má pôda použiť na iné účely.

- a) Zákon dovoľuje, *aby sa poľnohospodársky pozemok použil na iné účely, než ktorým slúži* ako súčasť poľnohospodárskeho pôdneho fondu, avšak v rozsahu a za podmienok postačujúcich na dosiahnutie tohto účelu. To znamená, že ten, kto žiada odňať pozemok z poľnohospodárskeho pôdneho fondu, musí preukázať na aký účel sa má pozemok odňať. Súčasne pri tomto odnímaní žiadateľ musí preukázať, akú výmeru pre použitie na iné účely potrebuje. Je mysliteľné, aby sa pozemok rozdelil, a to na pôdu, ktorá sa zaberie pre budúce využitie vcelku a na pôdu, ktorú možno povoliť použiť iba dočasne, napríklad ako pomocné pozemky s využitím počas samotnej výstavby (sklady stavebného materiálu, prístupové cesty).
- b) Pri použití poľnohospodárskeho pôdneho fondu na iné účely treba *súčasne čo najmenej obmedzovať funkcie ostatných jeho súčastí*. Je to dôležité napríklad z hľadiska umiestnenia odnímanej plochy tak, aby sa na susedných plochách nezhoršovali podmienky pre ich využitie, a to i z hľadiska prístupu, rešpektovania novej hranice a podobne, čo je osobitne dôležité najmä pri pozemkoch na ktorých sú špeciálne plodiny, napríklad vinohrady, sady či záhrady.

- c) Podobne a v tomto zmysle platí zásada, aby sa čo najmenej narušovala organizácia poľnohospodárskeho pôdneho fondu. Týka sa to napríklad rozmiestňovania stavieb diaľkového vedenia elektriny, výstavby prenosných rozhlasových vysielačích staníc. Zákon touto zásadou sleduje záujem čo najmenej narušovať ekologickú stabilitu dotknutého územia.
- d) Zákon zdôrazňuje ochranu poľnohospodárskej pôdy najlepšej kvality. Novela zákona sprísnila režim odnímania z hľadiska určených bonitovaných pôdno-ekologických jednotiek (BPEJ). Sem patria kvalitatívne najlepšie tri skupiny poľnohospodárskych pôd, ktoré sa nachádzajú v príslušnom katastrálnom území a patria sem aj ovocné sady, vinice, chmeľnice a poľnohospodárska pôda, na ktorej sú vykonané hydromelioračné alebo iné opatrenia na zachovanie a zvýšenie úrodnosti pôdy. Z týchto ustanovení napríklad vyplýva, že žiadateľ o odňatie príslušnej parcely z poľnohospodárskeho pôdneho fondu by mal predložiť dva varianty na odňatie, aby príslušný orgán, ktorý schvaľuje odňatie, mohol posúdiť, či možno vyňať práve tú najlepšiu pôdu. Zákon však takúto povinnosť výslovne neukladá.
- e) V súvislosti so zábermi pôdy pre nepoľnohospodárske účely bývajú dotknuté režimy týchto alebo susedných pozemkov z hľadiska vybudovania zariadení na efektívne využívanie pôdy. Zákon preto ukladá povinnosť chrániť zariadenia na zachovanie a zvýšenie jej úrodnosti s tým, aby sa mohla zlepšovať funkčnosť pozemkov. Zohľadňujú sa dotknuté pozemky, a to tak tie, ktoré sa odnímajú, ako aj susedné, a preto treba zohľadniť nielen to, že odnimané pozemky sa nebudú priamo pre poľnohospodárstvo využívať, ale zohľadniť možnosti vylepšiť daný režim na susedných pozemkoch. Pôjde najmä o technické vymoženosti. Ak sa budú pozemky zaberat' pre potreby vodného hospodárstva, možno súčasne žiadať, aby sa s novou výstavbou riešili aj otázky závlah alebo využívania vodného režimu pre poľnohospodárstvo. Taktiež možno vyžadovať, aby žiadateľ súčasne prispel na vylepšenie režimu pôdy na susedných pozemkoch.
- f) V praxi sa vykonáva súčasne s odnímaním pôdy poľnohospodárskej výroby aj *skrývka humusu* (kvalitnej pôdy) k tomu, aby táto kvalitná prst' slúžila poľnohospodárstvu aj naďalej. Kvalitná pôda vzniká totiž počas dlhého historického obdobia a úrodnú pôdu možno „vyrobiť“ len s veľkými nákladmi. Preto zákon ukladá povinnosť vykonávať skrývku humusového horizontu použitej poľnohospodárskej pôdy a urobiť opatrenia na jej účelné využitie podľa rozhodnutí orgánu ochrany poľnohospodárskeho pôdneho fondu. Je známe, že skrývka sa vykonávala pri výstavbe sídlisk v minulom období v našich väčších mestách, kde sa skrývka následne použila na úpravu terénu v rámci nového sídliska s parkovou výsadbou.

- g) Zákon ukladá povinnosť narušenú poľnohospodársku pôdu rekultivovať. Je to najmä vtedy, ak sa zaberá pre nepoľnohospodárske účely pôda na určenú dobu a dodatočne po skončení jej používania sa vracia späť poľnohospodárstvu. Rekultivácie sú technické úpravy poškodennej pôdy. Preto sa súčasne zdôrazňuje, aby sa dočasne používaná poľnohospodárska plocha nedevastovala, nekontaminovala, nakoľko takú už je ťažké navrátiť poľnohospodárskej výrobe. Podľa § 8 ods. 4 spôsob vykonania rekultivácie schvaľuje orgán ochrany poľnohospodárskeho pôdneho fondu v rozhodnutí o odňatí poľnohospodárskej pôdy (alebo iných súčastí poľnohospodárskeho pôdneho fondu) z poľnohospodárskeho pôdneho fondu (ďalej len „rozhodnutie o odňatí“).

Konanie o odnímaní pôdy poľnohospodárskej výroby. Zákon ustanovuje základné pravidlo v § 8 ods. 1 takto: ak je potrebné poľnohospodársky pôdny fond použiť na iné účely ako ich určuje zákon a súčasne ide o použitie na dobu dlhšiu ako jeden rok, môže k tomu dôjsť len na základe rozhodnutia o odňatí príslušného orgánu ochrany poľnohospodárskeho pôdneho fondu. O odňatí rozhoduje orgán, v obvode ktorého leží odnímaná poľnohospodárska pôda, prípadne jej najväčšia časť.

Zákon ustanovuje podklady pre vydanie rozhodnutia o odňatí (§ 8 ods. 2) a obsahové náležitosti rozhodnutia (§ 8 ods. 3). V rozhodnutí orgánu o odňatí sa uvedie: výmera odnímanej poľnohospodárskej pôdy, doba odňatia, výška odvodu za odňatie a napokon sa určia opatrenia na ochranu podľa vyššie uvedených zásad (rekultivácia, skrývka a pod.). Rozhodnutie o odňatí je dôležitým dokumentom aj pre registráciu nehnuteľností na orgánoch katastra.

Z procesného hľadiska osobitný režim sa podľa § 9 vzťahuje na poľnohospodársku pôdu, ktorá sa nachádza v tzv. intraviláne (v zastavanom území obce) a na pôdu, ktorá je určená na výstavbu poľnohospodárskych usadlostí a ak sú podľa územnoplánovacej dokumentácie určené na výstavbu. Týmto ustanovením zákon vyšiel v ústrety vznikajúcim farmám a rozširovaniu stavieb pre lazníkov, kopaničiárov a pod. Pre účely formovania fariem zákon v § 9 ods. 2 definuje *poľnohospodársku usadlosť* nasledovne: poľnohospodársku usadlosť tvoria pozemky a súbor obytných stavieb a hospodárskych stavieb, ktoré slúžia na zabezpečovanie prvovýroby vykonávanej samostatne hospodáriacim roľníkom s cieľom získať trvalý zdroj príjmov, pričom zastavaná plocha obytných stavieb môže tvoriť najviac tretinu zo zastavanej plochy hospodárskych stavieb.

Zákon zjednodušil konanie o vydaní rozhodnutia o odňatí pôdy vtedy, ak sa poľnohospodárska pôda nachádza v tzv. intraviláne. Ak sa totiž poľnohospodárska pôda nachádza v zastavanom území obce alebo aj keď ide o poľnohospodársku pôdu určenú na výstavbu poľnohospodárskych usadlostí (a je to súčasťou schválenej územnoplánovacej dokumentácie), potom sa samostatné rozhodnutie o odňatí nevydáva, ale je

súčasťou rozhodnutia o výstavbe, t. j. o odňatí sa rozhoduje priamo v *stavebnom povolení*, ktoré nahrádza rozhodnutie o odňatí.

Odvody za odňatie poľnohospodárskej pôdy z poľnohospodárskeho pôdneho fondu. Ten, na žiadosť koho sa odníma poľnohospodárska pôda na iné účely, je povinný zaplatiť odvod. Základné sadzby odvodov pre jednotlivé druhy poľnohospodárskych pozemkov ustanovuje *nariadenie vlády SR č. 152/1996 Z. z.*

Ustanovenie § 13 zákona SNR č. 307/1992 Zb. upravuje administratívnoprávnu zodpovednosť. Za správne delikty (napr. za neoprávnenú činnosť na poľnohospodárskom pôdnom fonde, nesplnenie ohlasovacej povinnosti o použití poľnohospodárskej pôdy na iné účely) sa ukladajú pokuty. Uložením pokút nie sú dotknuté všeobecné predpisy o náhrade škody. Zodpovednosť za priestupky je upravená zákonom SNR č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov.

Orgánmi ochrany poľnohospodárskeho pôdneho fondu sú: Ministerstvo pôdohospodárstva SR, krajské a okresné úrady (§ 15 zákona SNR č. 307/1992 Zb.).

Systém ekologického poľnohospodárstva. Ochrane poľnohospodárskeho pôdneho fondu napomáha aj *zákon č. 224/1998 Z. z. o ekologickom poľnohospodárstve a výrobe biopotravín*, regulujúci pravidlá pre zavedenie a prevádzkovanie systému ekologického poľnohospodárstva. Tento spôsob hospodárenia schvaľuje Ministerstvo pôdohospodárstva SR. V systéme sa uplatňuje hnojenie hospodárskymi hnojivami, pestovanie medziplodín, využitie biologických prípravkov na ochranu rastlín. Na obnovu biodiverzity sa používa pestrý oševný postup.

VII. Starostlivosť o lesy

Systém právnej úpravy starostlivosti o lesy tvoria predpisy:

- o lesoch a o hospodárení v lesoch (zákon č. 61/1977 Zb., zákon SNR č. 100/1977 Zb. a vykonávacie vyhlášky),
- upravujúce registráciu odrôd a klónov lesných drevín a uvádzanie osív a sadív lesných drevín do obehu (zákon č. 291/1996 Z. z., vyhláška MP SR č. č. 64/2001 Z. z., zákon č. 215/2001 Z. z.),
- regulujúce úpravu vlastníckych vzťahov a usporiadanie pozemkového vlastníctva k lesným pozemkom (zákon č. 229/1991 Zb., zákon SNR č. 330/1991 Zb.).

Zákon č. 61/1977 Zb. Lesy sú jednou zo zložiek životného prostredia a v zmysle výkladu § 7 zákona č. 17/1992 Zb. o životnom prostredí v znení neskorších predpisov, ekosystémom aj obnoviteľným prírodným zdrojom.

Preto *cieľom právnej úpravy* v rámci starostlivosti o lesy podľa § 1 zákona č. 61/1977 Zb. je:

- chrániť lesný fond, ktorý tvoria pozemky patriace do lesného pôdneho fondu a lesné dreviny na nich,
- sústavná a plánovitá starostlivosť o zveľobovanie lesov,
- hospodárenie v lesoch podľa zásad pokrokovej biológie, techniky a ekonomiky.

Lesný pôdny fond a jeho ochrana (§ 2 až 9). Pojem lesný pôdny fond je *obsahovo užší* ako pojem lesný fond. Lesný pôdny fond podľa § 2 ods. 1 zákona tvoria pozemky, ktoré sú *trvale určené* na plnenie funkcií lesov (ďalej len „lesné pozemky“).

Lesné pozemky vymedzuje zákon:

- *pozitívnym spôsobom*, t. j. tak, že zákon taxatívne vypočítava pozemky, ktoré sú *ex lege* lesnými pozemkami (patria sem napr. pozemky porastené lesnými drevinami, ktoré slúžia na plnenie funkcií lesov, pozemky nad hornou hranicou stromovej vegetácie vo vysokohorských oblastiach s výnimkou zastavaných pozemkov a ich príjazdových komunikácií) a súčasne taxatívnym spôsobom ustanovuje, ktoré pozemky *môže orgán štátnej správy lesného hospodárstva za lesné pozemky vyhlásiť* (napr. pozemky, ktoré možno najhospodárnejšie využiť na zalesnenie),
- *negatívnym spôsobom*, t. j. zákon ustanovuje, že lesnými pozemkami nie sú, a ani sa za ne nemôžu vyhlásiť pozemky, pokiaľ sú súčasťou poľnohospodárskeho pôdneho fondu.

V pochybnostiach, či ide o pozemok patriaci do lesného pôdneho fondu rozhoduje *orgán štátnej správy lesného hospodárstva* (ďalej len „príslušný orgán“).

Správca, vlastník alebo užívateľ lesných pozemkov (ďalej len „užívateľ“) je povinný:

- oznámiť každú zmenu v správe (vlastníctve, užívaní) lesných pozemkov príslušnému orgánu (§ 3 ods. 1),
- viesť vlastnú evidenciu lesných pozemkov a stavieb, ktoré užíva.

Spôsob vedenia evidencie lesných pozemkov a stavieb užívateľom upravuje podrobnejšie *vyhláška MP SR č. 65/1995 Z. z.*

V rámci ochrany lesného pôdneho fondu zákon ustanovuje *základné povinnosti*. Užívateľia sú povinní lesné pozemky a lesné porasty (t. j. lesné dreviny, ktoré slúžia na plnenie funkcií lesov) chrániť a racionálne ich využívať na plnenie funkcií lesov; za týmto účelom môžu príslušné orgány uložiť užívateľom, aby na vlastné náklady vykonali na lesných pozemkoch potrebné opatrenia. Medzi základné povinnosti užívateľov lesov podľa § 12 zákona SNR č. 100/1977 Zb. patrí aj povinnosť vykonávať na lesných pozemkoch lesníckotechnické meliorácie a iné opatrenia na zlepšenie úrodnosti lesnej pôdy.

Súčasťou úpravy ochrany lesného pôdneho fondu je regulácia *vyňatia lesných pozemkov z lesného pôdneho fondu (alebo obmedzenia v ich využívaní)* – ďalej len „vyňatie“.

Základnými *právnymi prostriedkami* v tejto oblasti je úprava:

- špeciálnych zásad ochrany lesného pôdneho fondu,
- regulácia procesu rozhodovania príslušných orgánov v súvislosti s vyňatím,
- úprava finančných platieb za vyňatie.

Vedúcou zásadou je, že lesné pozemky sa nesmú vyňať, pokiaľ o ich vyňatí nerozhodol príslušný orgán; k vyňatiu môže dôjsť len v nevyhnutných a odôvodnených prípadoch (§ 4 ods. 2 zákona č. 61/1977 Zb.). Príslušný orgán vychádza zo zásad ochrany lesného pôdneho fondu nielen pri rozhodovaní o vyňatí, ale aj pri spoločensky odôvodnených vzájomných výmenách medzi lesným a poľnohospodárskym pôdnym fondom (§ 4 ods. 5).

Zákon rozoznáva *trvalé vyňatie* (t. j. trvalú zmenu spôsobu využitia lesného pozemku) a *dočasné vyňatie* (ak sa počíta s využitím lesného pozemku na iné účely na čas určený v rozhodnutí, najdlhšie však na 12 rokov).

Správne konanie o vyňatí sa spravuje tzv. *dispozičnou zásadou* – začína sa návrh, ktorým je podľa § 1 a 2 *vyhlášky MLVH SSR č. 103/1977 Zb.* žiadosť s ustanovenými obsahovými náležitosťami. Ten, na žiadosť koho sa vynímajú lesné pozemky z lesného pôdneho fondu, je povinný zaplatiť *odvod* (v súlade s *nariadením vlády SR č. 1/1994 Z. z.*).

Ochrana lesného pôdneho fondu je zabezpečená úpravou povinností zákonom určených subjektov pri rôznych činnostiach (pri územnoplánovacej činnosti, pri spracovaní návrhov na určenie dobývacích priestorov, pri spracovaní dokumentácie stavieb, pri geologickom prieskume atď.), vykonávaných na základe osobitných predpisov (napr. zákona č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku v znení neskorších predpisov, zákona č. 44/1988 Zb. o ochrane a využití nerastného bohatstva v znení neskorších predpisov), ktoré však môžu mať a majú vplyv na lesy.

Náhrady za poškodzovanie lesov (§ 10 zákona č. 61/1977 Zb.). Pri úprave tejto problematiky je potrebné vychádzať z *všeobecnej povinnosti* každého dbať, aby nedochádzalo k poškodzovaniu lesného fondu, ani objektov a zariadení na lesných pozemkoch slúžiacich lesnému hospodárstvu. Okrem toho však zákon zakotvuje *špeciálne pravidlá*, zmyslom ktorých je poskytnúť právnu ochranu užívateľovi lesa.

Ak dôjde k poškodeniu, je ten, kto ho spôsobil, povinný uviesť dotknuté miesta do pôvodného stavu. Ak sa tak nestane (lebo to nie je možné alebo hospodársky účelné atď.), je povinný poskytnúť poškodenému náhradu podľa predpisov o náhrade škody. Pri *poškodení lesných*

porastov sa uhrádza aj to, čo by poškodený dosiahol, keby k poškodeniu nebolo došlo. Osobitný postup sa vzťahuje na úhradu poškodenému, ak v súvislosti s uskutočňovaním investičnej výstavby došlo k prerušeniu súvislostí ucelených lesných častí (lesných ciest alebo iných objektov a zariadení slúžiacich lesnému hospodárstvu) a za lesný porast likvidovaný v súvislosti s uskutočňovaním investičnej výstavby.

Ten, z prevádzky koho unikajú látky (plynné, kvapalné alebo tuhé) spôsobujúce škody na lesných pozemkoch alebo porastoch, je povinný robiť opatrenia na zabránenie (zmiernenie ich úniku a na výzvu príslušného orgánu z podnetu vlastníka (správcu alebo užívateľa) lesa zúčastňovať sa na zisťovaní škodlivých účinkov týchto látok.

Príslušný orgán môže podľa § 10 ods. 7 uložiť:

- aby sa poškodenie odstránilo uvedením do pôvodného stavu,
- aj iné opatrenia (aby sa hroziacim škodám zabránilo a aby ďalšie škody nevznikli).

Lesný majetok vo vlastníctve štátu (§ 11). Lesný majetok štátu tvorí lesný fond, stavby a zariadenia slúžiace lesnému hospodárstvu, ktoré sú vo vlastníctve štátu. Spravujú ho štátne organizácie lesného hospodárstva založené ústredným orgánom štátnej správy lesného hospodárstva; lesný majetok štátu nevyhnutný pre potreby obranu štátu spravujú štátne organizácie lesného hospodárstva založené Ministerstvom obrany SR. Ministerstvo obrany SR taktiež vykonáva štátnu správu lesného hospodárstva v tzv. *vojenských lesoch* (§ 25).

Poslanie lesov a ich kategorizácia (§ 22 až 24).

Lesy ako ekosystémy plnia určité funkcie (§ 1 ods. 1) a z hľadiska *prevažujúcich* funkcií lesov sa členia na:

- *hospodárske lesy* (lesy, ktorých hlavným poslaním je produkcia akostnej drevnej hmoty pri súčasnom zabezpečovaní ostatných funkcií lesov),
- *ochranné lesy* (lesy, ktorých funkčné zameranie vyplýva z daných prírodných podmienok – sú to napr. lesy na mimoriadne nepriaznivých stanovištiach, zabezpečujúce stabilitu pôdy na sutiach, na znižovanie vzniku nebezpečenstva lavín),
- *lesy osobitného určenia* (lesy s osobitným poslaním, ktoré vyplýva zo špecifických, dôležitých spoločenských potrieb – napr. lesy v národných parkoch, lesy určené na lesnícky výskum).

Podrobnejšiu špecifikáciu jednotlivých kategórií lesov, ktoré vyhlasuje príslušný orgán, upravuje *vyhláška MP SR č. 5/1995 Z. z.* Vyhlásená kategorizácia lesov má právny význam z toho hľadiska, že určuje *konkrétny právny režim starostlivosti* o tieto lesy, vrátane spôsobu hospodárenia v nich (k tomu pozri bližšie § 6 a 7 zákona SNR č. 100/1977 Zb.).

Podľa poslania lesov (prírodných a hospodárskych podmienok, ako aj podľa spoločenských záujmov a potrieb) sa vymedzujú *oblasti lesov* (§ 24), ktoré tvoria *územný rámec* pre hospodársku úpravu lesov (v zmysle § 2 zákona SNR č. 100/1977 Zb.). Za *oblasť lesov* boli *nariadením vlády SR č. 49/1997 Z. z.* vyhlásené Biele Karpaty, Zvolenská kotlina, Slovenský kras, Spišsko-gemerský kras, Tatry atď.

Zákon SNR č. 100/1977 Zb. upravuje hospodárenie v lesoch, starostlivosť o lesné porasty, odborné obhospodarovanie lesov, užívanie lesov a ochranu lesov atď.

Hospodárenie v lesoch (§ 1 až 7). Východiskom v právnej úprave je ustanovenie, v zmysle ktorého sa *všetky lesy* (bez ohľadu na ich veľkosť, správu, vlastníctvo a užívanie) musia plánovite obhospodarovať *ako lesný fond* tak, aby sa zabezpečovali a zlepšovali funkcie lesov a utvárali predpoklady na racionalizáciu lesného hospodárstva.

Tzv. *hospodárska úprava lesov* zahŕňa opatrenia zamerané na zisťovanie stavu lesov a podmienok hospodárenia v nich. V rámci nej sa vypracúvajú *podklady* na určovanie cieľov (výhľadov, plánovaných úloh) *integrovaného* hospodárenia v lesoch a sleduje sa uskutočňovanie týchto cieľov.

Základným nástrojom v tomto smere sú:

- lesné hospodárske plány (§ 2),
- inštitút priestorového rozdelenia lesa (§ 2a).

Lesné hospodárske plány (§ 2) sa vyhotovujú podľa zásad schválených príslušným orgánom na základe komplexného zisťovania stavu a sledovania vývoja lesov v lesných hospodárskych celkoch. Vyhotovujú sa pre časti lesov podľa ich užívania, spravidla na obdobie desiatich rokov. Ich návrhy vyhotovujú odborné osoby (na základe osvedčenia o ich odbornej a technickej spôsobilosti vydaného Ministerstvom pôdohospodárstva SR – ďalej len „ministerstvo“). Lesné hospodárske plány schvaľujú v správnom konaní príslušné orgány (ktoré kontrolujú aj ich dodržiavanie a môžu v odôvodnených prípadoch povoliť ich zmeny). Účastník konania sa môže proti rozhodnutiu o schválení (alebo povolení jeho zmeny) odvolať len v tej časti, ktorá sa ho týka; platnosť rozhodnutia voči ostatným účastníkom konania tým nie je dotknutá.

Okrem lesných hospodárskych plánov vypracúvaných pre časti lesov podľa § 3 zákona, sa môžu vypracúvať aj *súhrnné lesné hospodárske plány* (Slovenskej republiky alebo oblastí lesov), ktoré schvaľuje ministerstvo (§ 4).

Pestovanie lesných porastov a ťažba dreva (§ 8 až 11). Zákon ustanovuje povinnosti užívateľov lesov obnovovať a vychovávať lesné porasty; vlastníci alebo užívatelia lesov sú taktiež povinní zabezpečiť dostatočné množstvo vhodného osiva a sadeníc potrebných na obnovu lesných porastov a na zalesnenie pozemkov na to určených. Verejným záujmom je,

aby sa na obnovu lesných porastov využívalo kvalitné osivo a sadenice lesných drevín; preto zákon v tejto súvislosti upravuje *požiadavky na podnikateľov* špecializovaných na činnosti s tým súvisiace (zber semien, produkciu sadeníc lesných drevín, obchod) a ich *povinnosti* (viest' evidenciu pôvodu semien a sadeníc lesných drevín a pri ich predaji odovzdať kupujúcemu aj údaje o ich pôvode). Zalesňovanie lesných pozemkov semenami a sadenicami dovezenými zo zahraničia je možné len na základe osvedčenia vydaného organizáciou poverenou ministerstvom. Podrobnosti upravuje *vyhláška MP SR č. 64/2001 Z. z.*

Dôležitou úpravou v rámci starostlivosti o lesné porasty je problematika ťažby dreva. Zákon SNR č. 100/1977 Zb. rozoznáva ťažbu dreva:

- úmyselnú (vykonáva sa pri výchove a obnove lesných porastov v rozsahu a do výšky určenej lesnými hospodárskymi plánmi),
- mimoriadnu (vykonáva sa pri vyňatí lesného pozemku a pri odlesňovaní lesných pozemkov pre potreby lesného hospodárstva),
- náhodnú (vykonáva sa pri odstraňovaní následkov mimoriadnych prírodných vplyvov alebo inej škodlivej činnosti).

Vzhľadom na to, že aktuálnym problémom právnej praxe sa stalo predchádzanie a obmedzovanie nelegálnej ťažby dreva, prijatými novelami zákona sa sprísnila požiadavky týkajúce sa vykonávania ťažby dreva a preukazovania jej legálnosti. Podľa § 10 ods. 3 zákona je možné ťažbu dreva vykonávať len po jej predchádzajúcom vyznačení a písomnom súhlase vydanom odborným lesným hospodárom, ktorým je *vykonávateľ ťažby* povinný sa preukázať. Za účelom identifikácie vyťaženého dreva musí byť vyťažené drevo na čele kmeňa označené čiachou užívateľa lesa registrovanou príslušným orgánom (podrobnosti v tomto smere upravuje *vyhláška MP SR č. 244/1997 Z. z.*). Podľa § 11 ods. 3 zákona SNR č. 100/1977 Zb. je prepravca alebo nákupca dreva povinný na požiadanie príslušníkov Policajného zboru, orgánov štátnej správy lesného hospodárstva alebo lesnej stráže preukázať pôvod prepravovaného dreva dokladom od vlastníka (oprávneného užívateľa lesa). Osoby spracúvajúce drevo sú taktiež povinné týmto orgánom preukazovať pôvod spracúvaného a skladovaného dreva a viesť o ňom evidenciu.

Odborné obhospodarovanie lesov (§ 13 až 14a). Starostlivosť o lesy predstavuje vo svojej podstate činnosť, ktorá musí byť vykonávaná kvalifikovaným spôsobom, s odbornou znalosťou veci; keďže vlastníci a užívatelia lesov nie vždy majú príslušné poznatky, zákon SNR č. 100/1977 Zb. ukladá vlastníkom a užívateľom lesov zabezpečiť hospodárenie v lesoch *odborným lesným hospodárom* (ak v zmysle § 13 ods. 3 vlastníci alebo užívatelia sami nespĺňajú kritériá kladené zákonom na odborného lesného hospodára – t. j. odborné vzdelanie lesníckeho zamerania a prax v lesníckych činnostiach, odborná spôsobilosť preukázaná skúškou). Odborný lesný hospodár vykonáva svoju činnosť vlastným menom, na vlast-

ný účet a zodpovednosť; jeho činnosť môže zabezpečovať aj právnická osoba svojimi pracovníkmi, ktorí sú držiteľmi osvedčenia podľa § 14 ods. 2 zákona.

Užívanie a ochrana lesov (§ 17 až 24). Zákon SNR č. 100/1977 Z. z. v § 17 ustanovuje *všeobecné užívacie právo občanov k lesom*. Jeho obsahom je právo každého vstupovať na lesné pozemky a do lesných porastov, zbierať pre vlastnú potrebu lesné plodiny a raždie; pritom je povinný les chrániť, zachovávať v lese potrebnú opatrnosť a nerušiť lesné prostredie. Príslušný orgán (s jeho súhlasom užívateľ) môže zakázať (prípadne obmedziť) takéto užívanie lesov, ak to vyžaduje ochrana lesov alebo iné dôležité záujmy spoločnosti. Na konanie o vydávaní a odvolávaní týchto zákazov a obmedzení sa nevzťahujú všeobecné predpisy o správnom konaní. Tieto zákazy a obmedzenia sa určujú na obmedzený čas a musia sa vhodným spôsobom zverejniť.

Okrem toho zákon upravuje *užívanie lesov organizáciami podľa osobitných predpisov* (napr. podľa zákona č. 23/1962 Zb. o poľovníctve v znení neskorších predpisov). Ak organizácie vykonávajú v lese takéto činnosti (na ktoré nie je potrebné povolenie podľa zákona č. 61/1977 Zb. alebo zákona SNR č. 100/1977 Zb.), sú povinné oznámiť rozsah a účel týchto činností najmenej 15 dní pred ich začatím príslušnému orgánu a užívateľovi lesa. Zákon však umožňuje príslušnému orgánu výkon takýchto činností organizáciami obmedziť, prípadne inak upraviť (ak to vyžaduje ochrana lesov alebo iné dôležité záujmy spoločnosti).

Zákon v § 19 ods. 1 vypočítava taxatívnym spôsobom *činnosti, ktoré sú v lesoch zakázané* (zakladať oheň, vchádzať a stáť s motorovými vozidlami, rušiť pokoj a ticho, vykonávať zber semena atď.). Niektoré z týchto zákazov sa však nevzťahujú na činnosti vykonávané vlastníckmi a užívateľmi lesov v rámci plnenia svojich úloh podľa predpisov o lesoch (resp. ak sú činnosti povolené osobitnými predpismi). Príslušný orgán môže po vyjadrení užívateľov lesov *povolit' výnimky z týchto zákazov činností* (na povolenie výnimky sa nevzťahujú predpisy o správnom konaní).

V rámci *ochrany lesov* zákon ustanovuje povinnosti pri ich ochrane a opatrenia na predchádzanie škodám v lesoch (§ 20), ako aj opatrenia v prípade mimoriadnych okolností a nepredvídaných škôd (§ 21). Užívateľia lesov sú povinní taktiež sústavne chrániť lesné porasty pred škodami spôsobovanými zverou (§ 22 ods. 1). Za účelom ochrany lesov sú užívateľia lesného fondu povinní zabezpečiť riadny výkon ochrannej služby v lesoch (t. j. lesnú stráž). Lesná stráž vykonáva svoju funkciu vo všetkých lesoch určeného obvodu pôsobnosti bez ohľadu na vlastnícke a užívacie vzťahy k lesom. Podrobnosti o lesnej strážii upravuje *vyhláška MP SR č. 79/1995 Z. z.*

Orgánmi štátnej správy lesného hospodárstva sú: ministerstvo, krajské a okresné úrady.

Administratívno-právnu zodpovednosť za *priestupky na úseku lesného hospodárstva* upravuje zákon v § 19a; zodpovednosť za *správne delikty vlastníkov alebo užívateľov lesa, fyzických osôb prepravujúcich alebo spracúvajúcich drevo alebo právnických osôb* upravuje § 34 zákona.

VIII. Starostlivosť o rastlinstvo

1. Predmet a systém právnej úpravy

Predmetom právnej úpravy je ochrana, zveľaďovanie, šľachtenie nových druhov, introdukcia (zámerné rozširovanie nepôvodných druhov rastlín) a racionálne využívanie rastlinstva ako prírodného zdroja. Treba si uvedomiť, že rastlinstvo ako zložka životného prostredia môže v určitých prípadoch predstavovať aj *environmentálne riziko* (napr. rastlinní škodcovia vonkajšej a vnútornej karantény, rastlinní pôvodcovia nákaz a ochorení ľudí a zvierat) a tak v platnom práve nájdeme i ustanovenia, ktoré sledujú ochranu životného prostredia, resp. ekosystémov a zdravia pred vplyvmi takýchto environmentálnych rizík (pozri napr. ochranu prírodného druhového zloženia ekosystémov pred šírením invázných druhov v zákone č. 543/2002 Z. z.).

V slovenskej právnej úprave *neexistuje právny predpis, ktorý by komplexne* upravoval problematiku starostlivosti o rastlinstvo. Určitú ambíciu v tomto smere má *zákon č. 543/2002 Z. z.*, ktorý vystupuje ako *zastrešujúci právny predpis*, avšak popri ňom existujú i *osobitné predpisy* pochádzajúce z rôznych období a upravujúce *čiastkové aspekty* starostlivosti o rastlinstvo.

Zákon č. 543/2002 Z. z. sa dotýka právnej úpravy starostlivosti o rastlinstvo tak v rámci všeobecnej ochrany prírody a krajiny, ako i osobitnej ochrany prírody a krajiny (v rámci regulácie územnej ochrany, druhovej ochrany a ochrany drevín).

- Osobitné predpisy* sú typické tým, že predmetom ich regulácie sú:
- *rôzne činnosti* hospodárskeho významu (napr. poľnohospodárstvo, lesná výroba), ktoré úzko súvisia s rastlinstvom; v tejto súvislosti regulujú najmä požiadavky týkajúce sa ochrany rastlinstva, ktoré môže byť z právneho hľadiska kvalifikované rôzne (napr. lesné porasty, poľnohospodárske plodiny a kultúry, hospodársky významné druhy a rody rastlín) alebo ochrany častí rastlinstva (osivo, sadivo, genetické zdroje rastlín),
  - *iné činnosti súvisiace s rastlinstvom* (napr. obchod, šľachtenie nových druhov).

Taktiež existujú predpisy, ktoré obsahujú čiastkovú úpravu *ochrany rastlinstva v súvislosti s výkonom určitých činností* (napr. verejná zeleň, cestná zeleň, stromy a kry v korytách vodných tokov).

V širšom zmysle slova sem patria aj predpisy, ktoré upravujú ochranu pred nepriaznivými vplyvmi rastlinstva a rastlinných výrobkov na životné prostredie, zdravie ľudí a zvierat (napr. problematika úpravy rastlinolekárskej starostlivosti, veterinárnej starostlivosti, krmív).

2. Právna úprava ochrany rastlinstva podľa predpisov o ochrane prírody a krajiny

a) Všeobecná a osobitná ochrana rastlinstva

Zákon č. 543/2002 Z. z. v rámci všeobecnej ochrany prírody a krajiny (§ 3 až 10) upravuje všeobecné povinnosti pri ochrane rastlín, pričom sleduje ochranu nielen voľne rastúcich rastlín, ale aj ochranu ich miest prirodzeného výskytu (každý, kto pri vykonávaní činnosti, ktorou môže ohroziť, poškodiť alebo zničiť rastliny alebo ich biotopy, je povinný postupovať tak, aby nedochádzalo k ich zbytočnému úhynu alebo k poškodzovaniu a ničeniu). Súčasťou ochrany je ochrana prirodzeného druhového zloženia ekosystémov, ktoré zahŕňa aj ochranu pred tzv. inváznymi druhmi (§ 7). Podľa § 9 je potrebné vyjadrenie orgánu ochrany prírody potrebné na vydanie povolenia na výrub drevín podľa osobitných predpisov (napr. podľa § 14 ods. 3 zákona č. 135/1961 Zb.) a na vydanie súhlasu na zalesnenie poľnohospodárskeho pozemku.

Osobitná ochrana prírody a krajiny (§ 11 až 53). V rámci regulácie územnej ochrany sa ochrana rastlinstva zabezpečuje nepriamo, prostredníctvom obmedzení uplatňujúcich sa v rámci jednotlivých stupňov územnej ochrany. Napríklad na území Slovenskej republiky s prvým stupňom ochrany je potrebný súhlas na rozšírenie nepôvodného druhu rastliny za hranicami zastavaného územia obce, umiestnenie výsadby drevín a ich druhové zloženie za hranicami zastavaného územia obce (mimo ovocného sadu, vinice, chmeľnice a záhrady), na území s druhým stupňom ochrany je potrebný súhlas na likvidáciu existujúcich trvalých trávnych porastov s výnimkou činnosti povoľovanej podľa osobitných predpisov (zákon č. 50/1976 Zb.); na území s tretím stupňom ochrany je zakázané rozširovať nepôvodné druhy rastlín, zbierať rastliny vrátane ich plodov atď.

Druhová ochrana chránených rastlín. V rámci nej ide o osobitnú ochranu druhov rastlín a obmedzenie využívania vybraných druhov rastlín.

Chráneným druhom podľa § 33 sú rastliny (druhy európskeho významu a druhy národného významu) ustanovené Ministerstvom životného prostredia SR (ďalej len „ministerstvo“) všeobecne záväzným právnym predpisom za chránené rastliny. Za chránené rastliny sa považujú aj tie, ak najmenej jeden z ich rodičov je chránenou rastlinou. Chránené rastliny sa považujú za chránené v rozsahu ustanovenom právnym predpisom, ktorým sa vydáva ich zoznam.

Zákon výslovne vylučuje ochranu chránenej rastliny, ak:

- rastie prirodzene vo vnútri poľnohospodárskej (lesnej) kultúry a je poškodzovaná (ničená) v súvislosti s bežným obhospodarovaním (§ 34 ods. 6) týchto kultúr,
- ide o druh národného významu a ak jej držiteľ preukáže, že rastlina pochádza z dovozu.

Zákon v § 34 ustanovuje zákazy činností vo vzťahu k chráneným rastlinám (chránené rastliny je zakázané poškodzovať, ničiť, trhať, vykopávať, vyrezávať, zbierať v jej prirodzenom areáli) aj vo vzťahu k biotopu chránenej rastliny. Niektoré zo zákazov činností sa nevzťahujú na chránené rastliny, ktoré nepochádzajú z voľnej prírody (držať a pestovať, premiestňovať alebo prepravovať, predávať, kupovať), alebo ak podmienky výkonnú tejto činnosti sú upravené osobitným predpisom (napr. ich vývoz zákonom č. 237/2002 Z. z.).

Okrem kategórie chránený druh (v rámci toho chránená rastlina) zákon v § 37 umožňuje ustanoviť osobitné podmienky využívania vybraných druhov rastlín, zoznam ktorých vyhlási predpisom ministerstvo po dohode s Ministerstvom pôdohospodárstva SR.

Zákazy činností vo vzťahu k chráneným druhom a vybraným druhom rastlín sa zo zákona neuplatňujú v prípadoch ustanovených § 40 (napr. ak sa činnosť vykonáva v súvislosti s výkonom štátneho dozoru) alebo na základe povolenia výnimky orgánu ochrany prírody.

Osobitné povinnosti platia pre osoby, ktoré majú chránené rastliny v držbe. Ide napríklad o povinnosť viesť o nich evidenciu (§ 41) a na požiadanie orgánu ochrany prírody preukázať pôvod chránenej rastliny (§ 42).

Zákon v § 45 ustanovuje podmienky prevádzkovania zariadení na záchranu chránených rastlín, t. j. botanických záhrad a arborét.

Správa vybraných chránených druhov (§ 94). V rámci tejto problematiky zákon upravuje pravidlá súvisiace so správou chránených druhov, ktoré sa stali majetkom štátu na základe rozhodnutia správneho orgánu (o prepadnutí veci, o zhabaní chráneného druhu podľa § 96) alebo rozhodnutia súdu (o prepadnutí veci, o zhabaní chráneného druhu v tresnom konaní). Správu vykonáva ministerstvo, ktoré môže poveriť správou majetku štátu ním zriadenú organizáciu ochrany prírody. Zákon v tejto súvislosti upravuje nakladanie s chránenými druhmi vo vlastníctve štátu a ustanovuje obmedzenia týkajúce prevodu jedincov a zmeny ich držiteľa.

Spoločenská hodnota chránených druhov, drevín a biotopov (§ 96) vyjadruje ich biologickú, ekologickú a kultúrnu hodnotu, ktorá sa určuje s prihliadnutím na ich vzácnosť, ohrozenosť a plnenie mimoprodukčných funkcií. Uplatňuje sa najmä pri posudzovaní závažnosti konania spočívajúceho v nepovolenom nakladaní s nimi a pri vyčíslení takto vzniknutej

ujmy, určenia výšky prospechu, hodnoty veci a rozsahu činu⁶, vypracovania znaleckých posudkov, rozhodovaní o rozsahu *finančnej náhrady*. Z zvedeného vyplýva, že *predmetný inštitút sa odlišuje* od inštitútu náhrady škody predovšetkým *kritériami* pre vyčísľovanie rozsahu nepriaznivých následkov činností osôb.

Štát v konaniach o náhrade škody, ktorá bola spáchaná na osobitne chránených častiach prírody a krajiny, zastupuje okresný úrad, a to vo výške vyčíslenej spoločenskej hodnoty, ak osobitný predpis neustanovuje inak (napr. zákon č. 237/2002 Z. z.).

b) Ochrana drevín

Drevina (t. j. drevina rastúca mimo lesa) je podľa § 2 písm. m) zákona č. 543/2002 Z. z. strom (ker) vrátane jeho koreňovej sústavy rastúci jednotlivito alebo v skupinách mimo lesného pôdneho fondu.

Právny režim ochrany drevín. Drevina môže byť podľa zákona č. 543/2002 Z. z. chránená ako „chránená rastlina“ (v takom prípade sa na jej ochranu použijú ustanovenia § 32 až 34) alebo ako „obyčajná drevina“ (v takom prípade sa na jej ochranu použijú ustanovenia § 47 až 49). Okrem toho nájdeme špeciálne ustanovenia týkajúce sa ochrany drevín aj v *osobitných predpisoch*.

Ochrana drevín (§ 48 až 49). Zákon č. 543/2002 Z. z. ustanovuje generálny zákaz poškodzovania a ničenia drevín.

Vlastník (správca, nájomca) pozemku, na ktorom sa nachádza drevina, je povinný sa o ňu starať, najmä ju ošetrovať a udržiavať. Pri poškodení alebo výskyte náznaky dreviny chorobami mu môže orgán ochrany prírody uložiť vykonať nevyhnutné opatrenia na jej ozdravenie alebo rozhodnúť o jej vyrúbaní.

Osobitné ustanovenia sa venujú problematike postupu pri *výrube drevín*. Na výrub dreviny sa vyžaduje *súhlas* orgánu ochrany prírody, *ak zákon neustanovuje inak*. Podľa § 47 ods. 4 sa *súhlas nevyžaduje v taxatívne vypočítaných prípadoch* – napríklad ak ide o stromy s obvodom kmeňa do 40 cm meraným vo výške 130 cm nad zemou a krovité porasty s výmerou do 10 m² (ale len v prípade, že drevina nerastie na území s druhým alebo tretím stupňom ochrany, na cintorínoch alebo ako súčasť verejnej zelene), pri bezprostrednom ohrození zdravia alebo života človeka alebo značnej škody na majetku, pri obnove produkčných ovocných drevín ak sa výsadba nových uskutoční do šiestich mesiacov odo dňa výrubu, ak oprávnenie alebo povinnosť výrubu vyplýva z osobitných predpisov.

⁶ Podľa § 89 ods. 14 Trestného zákona, ak ide o trestné činy uvedené v § 181a, 181b, 181c, ujmu sa rozumie spoločenské ohodnotenie chránených rastlín, chránených živočíchov, exemplárov a drevín, ktoré vyjadrujú ich biologickú, ekologickú a kultúrnu hodnotu s prihliadnutím na ich vzácnosť a stupeň ohrozenia, vyčíslené osobitným predpisom.

Zákon bližšie ustanovuje *podmienky vydania súhlasu* orgánu ochrany prírody (podľa § 69 ods. 1 je ním obec). Súhlas možno vydať len po posúdení skutočností vypočítaných zákonom a so súhlasom vlastníka (správcu prípadne nájomcu) ak mu takéto oprávnenie vyplýva z nájomnej zmluvy, pozemku, na ktorom drevina rastie, ak žiadateľom nie je jeho vlastník (správca, nájomca) a po vyznačení dreviny určenej na výrub.

Výrub dreviny možno *vykonať len po*:

- jej predchádzajúcim vyznačením orgánom ochrany prírody a
- po právoplatnosti súhlasu orgánu ochrany prírody.

Vykonávateľ výrubu dreviny je povinný na požiadanie preukázať sa právoplatným súhlasom orgánu ochrany prírody. *Prepravca alebo nákupca dreva* je povinný na požiadanie príslušníkov Policajného zboru, orgánov ochrany prírody alebo členov stráže prírody preukázať pôvod prepraveného dreva súhlasom orgánu ochrany prírody na výrub dreviny.

Pri obnove produkčných ovocných drevín a pri bezprostrednom ohrození zdravia, života, majetku je ten, kto drevinu vyrúbal, povinný túto skutočnosť písomne oznámiť a zároveň preukázať splnenie podmienok na výrub drevín obci najneskôr do piatich dní od uskutočnenia výrubu.

Ak dochádza k výrube dreviny na základe oprávnení (povinností) vyplývajúcich z *osobitných predpisov* (napr. zákon č. 135/1961 Zb., zákon č. 195/2000 Z. z., zákon č. 184/2002 Z. z.), je oprávnený subjekt povinný túto skutočnosť písomne oznámiť orgánu ochrany prírody najmenej 15 dní pred uskutočnením výrubu.

Orgán ochrany prírody môže v tejto súvislosti:

- určiť podrobnejšie podmienky uskutočnenia výrubu alebo
- výrub pozastaviť, obmedziť alebo zakázať za zákonom ustanovených podmienok.

Náhradná výsadba (§ 48). Orgán ochrany prírody uloží žiadateľovi v súhlase na výrub dreviny povinnosť *primeranej náhradnej výsadby* drevín na vopred určenom mieste, a to na náklady žiadateľa. Ak žiadateľ nie je vlastníkom pozemku, na ktorom sa náhradná drevina vysadila, môže mu orgán uložiť i *starostlivosť o ňu* (najviac však na dobu troch rokov a len s predchádzajúcim súhlasom vlastníka dotknutého pozemku).

Spoločenská hodnota dreviny. Ak nemožno uložiť náhradnú výsadbu, orgán uloží *finančnú náhradu* do výšky spoločenskej hodnoty dreviny. Podľa § 95 ods. 3 sa inštitút spoločenskej hodnoty drevín používa aj pri rozhodovaní o náhradnej výsadbe a určovaní výšky finančnej náhrady za vyrúbané dreviny. Podľa § 48 ods. 1 povinnosť zaplatiť finančnú náhradu uloží orgán aj tomu, kto vyrúbal dreviny bez súhlasu do výšky *spoločenskej hodnoty dreviny*. Spoločenská hodnota drevín sa používa aj na vyčíslenie spoločnej hodnoty lesných porastov rastúcich v územiach so štvrtým alebo piatym stupňom ochrany a chránených stromov (§ 95 ods. 1).

c) Chránené stromy

Osobitný právny režim ochrany požívajú podľa zákona č. 543/2002 Z. z. tzv. chránené stromy (§ 49 ods. 2). Aby sa strom stal chráneným stromom, musí *de facto* spĺňať zákonom ustanovené podmienky (musí byť kultúrne, vedecky, ekologicky, krajnotvorne alebo esteticky mimoriadne významný) a musí byť za chránený strom vyhlásený všeobecne záväznou vyhláškou krajského úradu [§ 67 písm. c)].

Chráneným stromom môže byť strom, ktorý má *status chránenej rastliny*, môže to však byť aj *obyčajný strom* (napr. smrek, dub, lipa). Spomedzi chránených stromov možno spomenúť napr. bojnickú lipu (nazývanú tiež lipou kráľa Mateja nachádzajúcu sa v areáli Bojnického zámku), ginko v Mednom, hrušku v Berku, platan v Tibave, Kazimírske duby⁷.

Zákon zakazuje poškodzovať a ničiť chránené stromy a ukladá povinnosti vlastníkovi (správcovi, nájomcovi) pozemku, na ktorom sa nachádza, povinnosť starať sa oň a upravuje postup v súvislosti s výrubom chráneného stromu.

Na výrub a spôsob ošetrovania chráneného stromu sa vyžaduje *súhlas krajského úradu*. V prípade povoleného výrubu sa použije obdobne ustanovenie o náhradnej výsadbe a orgán ochrany prírody následne zruší vyhlásenie ochrany chráneného stromu.

Ustanovenia § 50 o vyhlasovaní ochrany osobitne chránených častí prírody a krajiny sa vzťahujú aj na *vyhlasovanie chráneného stromu*. Za chránené stromy možno vyhlásiť aj stromy rastúce na lesnom pôdnom fonde. Chránené stromy sa nevyhlasujú na zákonom určených kategóriách chránených území (na území chránených krajinných prvkov, prírodných rezervácií a prírodných pamiatok). Vyhlásené chránené stromy sa považujú za chránený objekt podľa zákona č. 50/1976 Zb.

Ochranné pásmo chráneného stromu.

Každý chránený strom má zabezpečenú územnú ochranu v rámci svojho ochranného pásma, ktoré:

- vyhlásil krajský úrad všeobecne záväznou vyhláškou (v takomto ochrannom pásme platí primerane tretí stupeň územnej ochrany, ak orgán neurčil prísnejšie podmienky ochrany),
- existuje zo zákona (ak nebolo vyhlásené a ex lege v ňom platí druhý stupeň ochrany).

⁷ Na Slovensku bolo k 31. 12. 2000 vyhlásených 481 chránených stromov a ich skupín, vrátane stromoradií. Najstarším a zároveň najhrubším stromom je sedemstoročná Bojnická lipa, ktorej obvod kmeňa je 1100 cm. Najvyšším chráneným stromom na Slovensku je 50 m vysoký sekvojovec mamutí v parku v Cíferi. Medzi chránenými stromami je najpočetnejšie zastúpený rod lipa. Katalóg chránených stromov je prístupný na adrese <http://www.sazp.sk/chs>.

3. Právna úprava ochrany rastlinstva podľa osobitných predpisov

a) Právna úprava obchodu s ohrozenými druhmi

Nelegálny obchod s exotickými rastlinami a živočíchmi je veľmi výnosný. Celosvetové zisky z neho sa ročne odhadujú na niekoľko miliárd dolárov; z hľadiska príjmov sa radí hneď za obchod so zbraňami a drogami. Slovenská republika, ktorá je signatárom *Dohovoru o medzinárodnom obchode s ohrozenými druhmi voľne žijúcich živočíchov a rastlín – CITES* (oznámenie FMZV č. 572/1992 Zb.), transponovala niektoré ustanovenia tohto medzinárodného dohovoru už do zákona NR SR č. 287/1994 Z. z. o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov, avšak prax ukázala, že v nedostatočnom rozsahu. Keďže krajiny Európskej únie, ktoré sú tiež signatármi tohto dohovoru, prijali prísnejšiu právnu úpravu ako ustanovuje sám dohovor, bolo potrebné v rámci aproximácie práva prijať osobitný predpis, a to *zákon č. 237/2002 Z. z.*

Cieľom tohto zákona je predovšetkým upraviť dovoz, vývoz, opätovný vývoz a tranzit *ohrozených druhov rastlín a živočíchov* (prežitie ktorých by mohlo byť ohrozené medzinárodným obchodovaním s nimi), ktoré sa na účely zákona rozdeľujú do *štyroch skupín* (A, B, C, D). Predmetná kategorizácia ovplyvňuje *právny režim nakladania* s takýmito druhmi (najprísnejší režim platí vo vzťahu ku skupine A). Zoznam exemplárov vrátane tých, ktoré boli vyňaté spod pôsobnosti zákona, ustanovuje *vyhláška MŽP č. 346/2002 Z. z.*

Základné pojmy (§ 3).

Ochrana podľa tohto zákona sa vzťahuje *na exempláre* rastlín a živočíchov (v rozsahu ustanovenom predpisom), čo je *širší právny pojem* než pojem voľne rastúca rastlina alebo voľne žijúci živočích podľa zákona č. 543/2002 Z. z., nakoľko *zahŕňa*:

- *živého alebo* neživého jedinca (vrátane jeho vývinových štádií),
- akúkoľvek jeho časť (derivát),
- akýkoľvek tovar, o ktorom je zrejmé (zo sprievodných dokumentov, balenia, značky, nálepky alebo z akýchkoľvek iných okolností), že sám je alebo obsahuje časti alebo deriváty rastlín alebo živočíchov týchto druhov (napr. taburetka zo sloních nôh, mapa Afriky zo slonieho ucha).

Obchodom sa pritom rozumie:

- *dovoz* exemplárov na územie Slovenskej republiky (*vrátane dovozu z mora* - t. j. dovoz exemplára získaného a dovážaného priamo z morského prostredia, ktoré *nie je pod právnou zvrchovanosťou žiadneho štátu*, vrátane vzdušného priestoru nad morom, a morského dna a jeho spodných vrstiev, na územie Slovenskej republiky),
- *ich vývoz a opätovný dovoz*,

- ich využitie, premiestnenie a prevod vlastníctva k nim v rámci Slovenskej republiky.

Štát pôvodu je štát, v ktorom bol exemplár odobratý z voľnej prírody, odchovaný v zajatí alebo umelo vypestovaný. *Predaj* je aj nájom, barterový obchod, výmena alebo akýkoľvek iný spôsob prevodu exemplára. *Držiteľ* je osoba, ktorá prechováva exempláre, najmä vlastníč, nájomca, vypožičiatel.

Dovoz, vývoz, opätovný vývoz a tranzit exemplárov (§ 4 až 21).

Na dovoz exemplárov druhov patriacich do skupiny:

- A a B sa vyžaduje *povolenie na dovoz* vydané Ministerstvom životného prostredia SR (ďalej len „ministerstvo“) pred vstupom na územie Slovenskej republiky,
- C a D sa vyžaduje *oznámenie o dovoze*, ktoré podáva dovozca pri vstupe na územie Slovenskej republiky.

Dovoz exemplárov sa môže uskutočniť len cez vybrané colné priechody a colné letiská spôsobom, aby sa minimalizovalo riziko ich poranenia, poškodenia zdravia alebo krutého zaobchádzania.

Zákon ustanovuje *hmotnoprávne podmienky* na vydanie povolenia na dovoz exemplárov druhov patriacich do skupiny A, B, ktoré musia byť splnené, ak sa má povolenie vydať (§ 5 a 6) a podmienky, ktoré je potrebné splniť v prípade dovozu exemplárov druhov patriacich do skupiny C, D.

Zákon navyše v § 10 ustanovuje podmienky, za ktorých možno dovoz *niektorých* exemplárov druhov patriacich do skupiny A, B *obmedziť* (napr. ak živé exempláre majú veľkú úmrtnosť počas prepravy, predstavujú ekologické ohrozenie pre pôvodné druhy).

Osobitné pravidlá sa uplatňujú pri dovoze:

- exemplárov osobného alebo rodinného charakteru (§ 8),
- exemplárov evidovaných vedcami alebo vedeckými inštitúciami, ministerstvom v osobitnom zozname na základe ich žiadosti (§ 9).

Dovozca je povinný – za zákonom určených podmienok – vopred ohlásiť ministerstvu čas a colný priechod, cez ktorý bude dovážať exempláre, predložiť povolenie na dovoz (oznámenie o dovoze) zamestnancom colného úradu (bez toho nemôžu byť exempláre postúpené na colné vybavenie). Ak dovozca nesprevádza dovážané exempláre sám, jeho povinnosti sa *ex lege vzťahujú na dopravcu* exemplárov.

Zákon výslovne ustanovil aj možnosť ministerstva v odôvodnených prípadoch *vydať dodatočne* povolenie na dovoz (§ 11 ods. 7).

Na *vývoz alebo opätovný vývoz* exemplárov patriacich do skupín A, B, C sa vyžaduje *povolenie ministerstva na vývoz (opätovný vývoz)* vydané pred výstupom z územia Slovenskej republiky. Na vývoz druhov skupiny D sa povolenie nevyžaduje (§ 12).

Vedecký orgán Slovenskej republiky (ustanovený v súlade s čl. 9 medzinárodného dohovoru CITES) je oprávnený monitorovať vydávanie povolení na vývoz pre exempláre skupiny B a skutočné vývozy týchto exemplárov. Ak zistí, že vývoz by mal byť obmedzený na účely zachovania tohto druhu v jeho areáli, navrhne ministerstvu vhodné opatrenia na obmedzenie vydávania povolení. Ministerstvo v prípade potreby nepovolí vývoz exemplárov daného druhu (§ 14).

Zákon ustanovuje osobitné pravidlá pre postup týkajúci sa *povoľovania dovozu (vývozu, opätovného vývozu) exemplárov* v § 18. Podľa § 18 ods. 10, ak sú splnené podmienky podľa tohto zákona, ministerstvo vydá povolenie. Na rozhodnutie o vydaní povolenia sa nevzťahuje § 47 zákona č. 71/1967 Zb. o správnom konaní, ktorý upravuje náležitosti rozhodnutia vydané v správnom konaní, ak sa žiadateľovi vyhovuje v plnom rozsahu.

Zákon upravuje podmienky, kedy musí ministerstvo žiadosť o vydanie povolenia zamietnuť; odvolanie proti rozhodnutiu nemá zo zákona odkladný účinok. Zákon ustanovuje právomoc orgánu odobrať (§ 19), zmeňiť alebo zrušiť vydané povolenie (§ 20).

Tranzit exemplárov cez územie Slovenskej republiky (§ 21). Na tranzit sa povolenie na dovoz alebo oznámenie o dovoze nevyžaduje. Toto všeobecné pravidlo sa však uplatní vo vzťahu k exemplárom druhov zaradených do príloh k medzinárodnému dohovoru CITES, len ak ich pri vstupe sprevádza platné povolenie alebo iný doklad preukazujúci pôvod exemplára vydaný v súlade s medzinárodným dohovorom s uvedením miesta určenia exemplárov (tieto povolenia sa môžu predložiť dodatočne, ak sú splnené podmienky na ich vydanie; exempláre sa do predloženia týchto povolení zaistia).

Komerčné činnosti a premiestnenie exemplárov (§ 22 až 24). Zákon zakotvuje *všeobecný zákaz komerčnej činnosti* pri exemplároch skupiny A, B (napr. kúpa a ponuka na kúpu, nadobudnutie na komerčné účely, predaj, držba na predaj, iné využitie za úhradu) s výpočtom zákonných výnimiek z tohto zákazu a s právomocou ministerstva povoliť výnimkou zo zákazu.

Podľa § 22 ods. 5 ministerstvo môže *obmedziť alebo zakázať* držbu živých exemplárov patriacich do skupiny A. Zoznam vybraných druhov živých exemplárov druhov patriacich do skupiny A, ktorých držba sa zakazuje alebo obmedzuje, ustanovuje vyhláška MŽP č. 346/2002 Z. z.

Podnikateľ, ktorý predáva exempláre (týka sa to aj predaja tovaru a poskytovania služieb mimo prevádzkarne, na trhovách miestach a burzách) je povinný zverejniť informácie v zákonom určenom rozsahu.

Na *premiestnenie* živého exemplára druhu skupiny A v rámci Slovenskej republiky sa vyžaduje predchádzajúci *súhlas ministerstva* (to sa nevzťahuje na výpožičky, dary a výmeny medzi vedcami a vedeckými inštitúciami za zákonom ustanovených podmienok).

Ďalšie povinnosti držiteľa exemplárov. Ten, kto má v držbe exempláre mimo prirodzeného výskytu v biotopoch, je povinný viesť o nich *evidenciu* v rozsahu ustanovenom zákonom (§ 25). Múzeá s prírodovedným zameraním pri zbierkovej činnosti vedú evidenciu o exemplároch rastlín (živočíchov) podľa zákona č. 115/1998 Z. z. o múzeách a galériách a ochrane predmetov múzejnej hodnoty a galerijnej hodnoty. Vedenie evidencie sa považuje za jej vedenie podľa zákona č. 237/2002 Z. z., len ak sú v nej uvedené úplné a pravdivé údaje.

Ten, kto má v držbe exempláre mimo prirodzeného výskytu v biotopoch, je povinný na požiadanie oprávneného subjektu preukázať jeho pôvod (§ 26). Na identifikáciu exemplárov slúži aj inštitút *nezameniteľného označovania exemplárov* (§ 27). Podrobnosti o vedení evidencie exemplárov, o ich nezameniteľnom označení, ako aj o preukaze o pôvode ustanovuje vyhláška MŽP č. 346/2002 Z. z. Pravidlá ustanovené zákonom č. 237/2002 Z. z. sú špeciálne a uplatňujú sa len vo vzťahu k exemplárom v zmysle tohto zákona (okrem toho všeobecné pravidlá týkajúce sa evidencie a označovania chránených druhov, sú upravené zákonom č. 543/2002 Z. z.).

Orgánmi štátnej správy na úseku ochrany exemplárov sú: ministerstvo, krajský a okresný úrad, Slovenská inšpekcia životného prostredia (§ 28). Úlohy na úseku ochrany exemplárov plní aj colný úrad. Postavenie vedeckého orgánu Slovenskej republiky má ministerstvom poverená právnická osoba (§ 30).

Zákon upravuje *administratívnoprávnu zodpovednosť* podnikateľov a právnických osôb (§ 31), pričom zákon ustanovuje právomoc uložiť za iný správny delikt týchto osôb *pokutu a prepadnutie veci*. Zákon ustanovuje právomoc uložiť pomerne vysokú pokutu za priestupok fyzickej osoby (§ 32).

K ďalším právomociam správnych orgánov podľa § 33 patrí právomoc na prerokovanie deliktu *zaistiť vec* (bez ohľadu na práva tretích osôb) a *zhabať exemplár* (§ 35). Vlastníkom zhabaného exemplára sa stáva štát dňom právoplatnosti rozhodnutia o zhabaní.

Nakladanie s exemplármi, ktoré sa stali majetkom štátu, upravuje zákon v § 36 o *správe majetku štátu*. V tejto súvislosti zakotvuje generálny zákaz akéhokoľvek prevodu exemplárov (akúkoľvek zmenu ich držiteľa) na osobu, ktorej boli exempláre zhabané alebo ktorá sa dopustila protiprávneho konania podľa zákona č. 237/2002 Z. z. alebo zákona č. 543/2002 Z. z. alebo trestného činu proti životnému prostrediu a na neštátny subjekt (len v prípade exemplárov ustanovených zákonom), ak nejde o osobu zapojenú do medzinárodných záchranných programov vo vzťahu k predmetnému druhu.

Podľa § 38 ods. 7 každý, kto nájde exemplár, je povinný vydať ho vlastníkovi. Ak vlastník nie je známy, nálezcia je povinný odovzdať ho okresnému úradu. Ak sa oň vlastník neprihlási v zákonnej lehote, prepadá exemplár do vlastníctva štátu.

b) Starostlivosť o rastlinstvo podľa osobitných predpisov

Súčasťou slovenského právneho poriadku sú predpisy, ktoré obsahujú čiastkové ustanovenia, týkajúce sa ochrany rastlinstva v súvislosti s výkonom konkrétnych činností (doprava, energetika, výstavba).

Predmetom ich úpravy v tejto súvislosti sú:

- *právomoc správneho orgánu* (napr. podľa § 19 zákona č. 184/2002 Z. z. je potrebné povolenie orgánu štátnej vodnej správy na vysádzanie, stínanie a odstraňovanie stromov a krov v korytách vodných tokov, na pobrežných pozemkoch a inundačných územiach; toto povolenie však nie je potrebné, ak tieto činnosti vykonáva správca vodného toku v súvislosti so správou vodného toku),
- *povinnosti subjektu* (napr. podľa § 127 ods. 1 zákona č. 50/1976 Zb., ak pri konaní alebo postupe podľa stavebného zákona dôjde k nepredvídaným nálezom chránených častí prírody, t. j. chránenej rastliny, stavebník a organizácia uskutočňujúca stavbu je povinná nálež ihneď ohlásiť stavebnému úradu a orgánu ochrany prírody a urobiť nevyhnutné opatrenia, aby sa nález nepoškodil alebo nezničil, pokiaľ o ňom nerozhodne stavebný úrad po dohode s orgánom ochrany prírody),
- *oprávnenia subjektu* (napr. zákon č. 135/1961 Zb., zákon NR SR č. 164/1996 Z. z., zákon NR SR č. 168/1996 Z. z., zákon č. 70/1998 Z. z., zákon č. 195/2000 Z. z.).

Podľa § 14 zákona č. 135/1961 Zb. cestné správne orgány dbajú o to, aby bola na pomocných cestných pozemkoch, prípadne na iných vhodných pozemkoch tvoriacich súčasť diaľnic, ciest a miestnych komunikácií (svahy násypov, odpočívadlá a podobne), primerane podľa miestnych podmienok, pestovaná vhodná *cestná zeleň*; pritom je potrebné, aby nebola ohrozovaná bezpečnosť cestnej premávky alebo aby nebolo neúmerne sťažované použitie týchto pozemkov na účely správy diaľnic, ciest a miestnych komunikácií alebo na obhospodarovanie susediacich pozemkov. Pri riešení cestnej zelene sa rešpektuje hľadisko bezpečnosti cestnej premávky pri jeho prerokovaní s orgánmi ochrany prírody a životného prostredia. O umiestňovaní a druhovom zložení cestnej zelene a o výrube jej drevín rozhoduje cestný správny orgán po dohode s orgánom životného prostredia.

Oprávnenie, resp. povinnosť na výrub drevín vyplýva z osobitných predpisov, v rámci ktorých sa rieši stret záujmov s verejnoprávnymi požiadavkami na bezpečnosť a kvalitu prevádzkovania určitých činností. Napríklad podľa § 8 ods. 4 zákona č. 164/1996 Z. z. je vlastník (správca, užívateľ) nehnuteľnosti v záujme bezpečnosti dráhy a dopravy na dráhe povinný v ochrannom pásme dráhy odstrániť stromy, kry, iné porasty, ktoré by mohli ohroziť bezpečné a plynulé prevádzkovanie dráhy a dopravy na dráhe. Podľa § 9 ods. 6 zákona č. 70/1998 Z. z. je držiteľ licencie

oprávnený odstraňovať a okliesňovať stromy a iné porasty ohrozujúce bezpečnosť a spoľahlivosť prevádzky rozvodných zariadení, ak tak po predchádzajúcej výzve neurobil ich vlastník alebo nájomca, alebo správca. Podľa § 29 ods. 3 zákona č. 143/1998 Z. z. letecký úrad v rozhodnutí o určení ochranných pásiem zakáže alebo obmedzí v ochranných pásiach vysádzať porasty alebo ich nechať rásť nad určenú mieru a vykonávať činnosti, ktoré môžu ohroziť bezpečnosť leteckej prevádzky. Podľa § 45 ods. 3 zákona č. 195/2000 Z. z. je vlastník nehnuteľnosti povinný udržiavať porasty na pozemkoch v ochrannom pásme tak, aby neohrozovali bezpečnosť a spoľahlivosť vedenia verejnej telekomunikačnej siete; podľa § 46 ods. 1 je prevádzkovateľ telekomunikačného zariadenia (verejnej telekomunikačnej siete) oprávnený vo verejnom záujme odstraňovať a okliesňovať v nevyhnutnom rozsahu stromy a iné porasty ohrozujúce bezpečnosť a spoľahlivosť prevádzky telekomunikačného zariadenia, ak to po predchádzajúcej výzve neurobil vlastník pozemku. Podľa § 20 ods. 1 zákona č. 442/2002 Z. z. je prevádzkovateľ oprávnený odstraňovať a okliesňovať v nevyhnutnom rozsahu stromy a iné porasty ohrozujúce bezpečnosť a spoľahlivosť prevádzky verejného vodovodu (kanalizácie), ak to po predchádzajúcej výzve neurobil vlastník pozemku (jeho správca, užívateľ).

IX. Starostlivosť o živočíšstvo

1. Predmet a systém právnej úpravy

Predmetom právnej regulácie v rámci environmentálneho práva je ochrana živočíchov ako zložky životného prostredia, resp. zložky ekosystémov (napr. pred týraním, poškodzovaním ich zdravia a bezdôvodným usmrtením, pred účinkami chemizácie), vrátane ochrany ich biotopu. Platné predpisy sa však zameriavajú aj na problematiku *šľachtenia a plemenitby* (napr. zákon č. 132/1989 Zb., zákon č. 194/1998 Z. z.), *introdukcii živočíchov* (zámerného rozširovania nepôvodných druhov) v prírode, *obchodovania* s nimi a na ich *racionálne využívanie* ako obnoviteľného prírodného zdroja (napr. v rámci úpravy výkonu práva poľovníctva, rybárstva, úpravy hospodárskeho chovu).

V slovenskej právnej úprave *neexistuje právny predpis, ktorý by komplexne* upravoval problematiku starostlivosti o živočíšstvo. Zastrešujúcim predpisom je zákon č. 543/2002 Z. z., avšak popri ňom existujú i *osobitné predpisy* pochádzajúce z rôznych období, upravujúce *čiastkové aspekty* starostlivosti o živočíšstvo, resp. o niektoré jeho *právne kategórie*.

Špecifický problém ochrany *exemplárov* (t. j. živých ako aj mŕtvych jedincov voľne žijúcich živočíchov, všetkých ich častí a vývinových štádií, ako aj akýchkoľvek výrobkov a tovaru vyrobeného z častí živočíchov tohto

druhu) v súvislosti s medzinárodným obchodom s ohrozenými druhmi upravuje zákon č. 237/2002 Z. z. [k tejto problematike pozri prvú časť učebnice, VIII. kapitolu, 3. písm. a)].

Osobitná skupina predpisov sa vzťahuje na starostlivosť o *zvieratá* (napr. hospodárske, spoločenské, pokusné). Sú to predovšetkým predpisy o veterinárnej starostlivosti (zákon č. 488/2002 Z. z.), ale aj predpisy upravujúce požiadavky na zaobchádzanie so zvieratami (napr. zákon č. 282/2002 Z. z., vyhláška MP SR č. 230/1998 Z. z., vyhláška MP SR č. 231/1998 Z. z.).

Predpisy o poľovníctve upravujú starostlivosť o *zver* (zákon č. 23/1962 Zb.) a predpisy o rybárstve starostlivosť o *ryby a ostatné vodné organizmy* (zákon č. 139/2002 Z. z.).

2. Ochrana živočíchov podľa predpisov o ochrane prírody a krajiny

Zákon č. 543/2002 Z. z. sa dotýka právnej úpravy starostlivosti o *živočíchov* (t. j. o voľne žijúce živočíchov, ktorých populácia sa udržiava samovoľne, a to i v prípade ich držby vrátane chovu v ľudskej opatere), tak v rámci všeobecnej, ako i osobitnej ochrany prírody a krajiny (k všeobecnej ochrane prírody a krajiny pozri bližšie prvú časť učebnice, I. kapitolu).

V rámci *osobitnej ochrany prírody a krajiny* sa ochrana *nepriamo* poskytuje i prostredníctvom *územnej ochrany*, nakoľko zákon formuluje určité obmedzenia a zákazy činností vo vzťahu k živočíchom (napr. v rámci tretieho stupňa ochrany platí zákaz rozširovania nepôvodných druhov živočíchov, organizovania spoločných poľovačiek).

Druhá ochrana chránených živočíchov (§ 32 až 45) je osobitná ochrana živočíchov a obmedzenie využívania vybraných druhov živočíchov.

Za *chráneného živočícha* sa považujú:

- druhy európskeho a národného významu ustanovené Ministerstvom životného prostredia SR (ďalej len „ministerstvo“) všeobecne záväzným právnym predpisom,
- všetky druhy voľne žijúcich vtákov prirodzene sa vyskytujúcich na európskom území členských štátov Európskeho spoločenstva,
- živočíchov, ak najmenej jeden z ich rodičov je chráneným živočíchom (okrem poľovnej zveri).

Podľa § 37 zákona však možno aj pre živočíchov, ktoré nie sú chráneným druhom, ustanoviť *vybrané podmienky* *druhovej ochrany*.

Zákon vypočítava *zákazy činností* vo vzťahu k chráneným živočíchom (napr. chytať, zraňovať, usmrcovať v ich prirodzenom prostredí, ničiť a poškodzovať ich biotop, zbierať ich vývinové štádiá vo voľnej prírode vrátane prázdnych vajec, medzidruhovo krížiť). Zákaz chovu v ľudskej

opatere, predaja, kúpy, premiestňovania, prepravy sa však *nevzťahuje* na chráneného živočicha, ktorý *nepochádza* z voľnej prírody.

Kto nájde chorého (poraneného, poškodeného, uhynutého) chráneného živočicha v prírodnom prostredí (ten, kto sa o nález dozvedel) je povinný to bezodkladne oznámiť orgánu ochrany prírody (ak je nálezom poľovná zver, oznámi sa nález aj užívateľovi poľovného revíru). Úhyn chráneného živočicha vybraného druhu držaného v ľudskej opatere a príčinu jeho úhynu je držiteľ povinný preukázať potvrdením veterinárneho lekára.

Zákon v § 36 upravuje *zakázané metódy a prostriedky odchyty, usmrčovania* chráneného živočicha.

Kto má v držbe chránené živočichy podľa § 41, je povinný viesť o nich *evidenciu* buď podľa zákona č. 543/2002 Z. z. alebo podľa zákona č. 237/2002 Z. z. Evidenciu živých chránených živočíchov (na ktorých držbu sa nevzťahuje zákaz podľa zákona č. 543/2002 Z. z.) tvorí *druhá karta a kniha chovu*.

Kto má v držbe chránené živočichy podľa § 42, je povinný na požiadanie orgánu ochrany prírody preukázať *pôvod chráneného živočicha*. V súvislosti s problematikou preukazovania pôvodu je pôvodný držiteľ pri prevode jedinca chráneného živočicha povinný odovzdať novému držiteľovi aj originál *preukazu o pôvode*. Nový držiteľ je povinný nadobudnúť jedinca len spolu s preukazom o pôvode, ktorý jedinca sprevádza aj pri každom jeho premiestnení. Držiteľ živého jedinca chráneného živočicha je povinný ho v zákonom ustanovenom prípade aj *nezameniteľne označiť* (§ 43). Nezameniteľné označenie uhynutého (usmrteného) jedinca sa nesmie znovu použiť na označenie jedinca chráneného živočicha (okrem výnimky ustanovenej zákonom).

Zákon upravuje *podmienky na prevádzkovanie zoológických záhrad*. Legálnu definíciu zoológickej záhrady zakotvuje § 44 ods. 1, pričom pod tento pojem sa zahŕňa aj delfinárium a terárium. Zákon súčasne vypočítava taxatívnym spôsobom, čo *ex lege* nie je zoológickou záhradou (napr. cirkusy, obchody s živočíchmi, akváriá, zariadenia na záchranu chránených živočíchov podľa § 45).

Na zriadenie a prevádzkovanie zoológickej záhrady je potrebný *súhlas* orgánu ochrany prírody (vydáva sa najviac na štyri roky). Súhlas možno vydať len za zákonom ustanovených podmienok (ak sa preukážu a orgán miestnou ohliadkou overí zákonom určené skutočnosti, žiadateľ je dôveryhodnou osobou v zmysle § 44 ods. 6 a vydanie súhlasu odporučí v stanovisku Komisia pre zoológické záhrady zriadená ministerstvom).

Ak prevádzkovateľ zoológickej záhrady nesplní podmienky na jej zriadenie (prevádzkovanie), ministerstvo môže za zákonom určených podmienok rozhodnúť o uzavretí záhrady (jej časti) pre verejnosť a súhlas zmeniť (zrušiť). Po uzavretí má však zriaďovateľ aj naďalej povinnosť zabezpečiť riadnu starostlivosť o živočichy a ich vhodné umiestnenie v súlade s osobitnými predpismi (napr. vyhláška MP SR č. 231/1998 Z. z.).

Zariadeniami na záchranu chránených živočíchov sú chovné stanice, rehabilitačné stanice zriadené štátom určené na umiestnenie živočíchov, ktoré sa stali vlastníctvom štátu (§ 45 ods. 7) a záchytné strediská. Na ich zriadenie (s výnimkou záchytných stredísk) sa vyžaduje súhlas orgánu ochrany prírody.

Náhrada škody spôsobená živočíchmi (§ 97 až 102). Na právne vzťahy o náhrade škody spôsobenej určenými živočíchmi sa vzťahujú všeobecné ustanovenia o náhrade škody, ak tento zákon neustanovuje inak. To znamená, že zákon č. 543/2002 Z. z. zakotvuje *špeciálne pravidlá*, ktoré majú prednosť pri aplikácii pred Občianskym zákonníkom.

Zákon v § 97 vypočítava prípady, keď:

- štát zodpovedá za škodu spôsobenú na území Slovenskej republiky tzv. určenými živočíchmi (ich zoznam ustanoví ministerstvo predpisom) - na živote a zdraví fyzickej osoby, pastierskych psoch, rybách chovaných na hospodársky účel v rybníkoch alebo rybochovných zariadeniach, na včelstvách a včelárskych zariadeniach, nepozberaných poľných plodinách, drevinách alebo lesných porastoch alebo poľovnej raticovej zveri v oblasti s celoročnou druhovou ochranou určených živočíchov,
- štát nezodpovedá za škodu spôsobenú určeným živočíchom alebo vzniknutú lovcovi pri love určeného živočicha, ktorý škodu spôsobil.

Zákon určuje rozsah náhrady škody na živote a zdraví fyzickej osoby v § 99; pri škode na majetku sa uhradí skutočná škoda. Na preukázanie rozsahu škody možno použiť znalecké posudky (rozsah škody na rybách sa však preukazuje znaleckým posudkom vždy). Ak by bola náhrada škody poskytnutá podľa osobitného predpisu (napr. podľa § 27 vyhlášky MPV č. 59/1967 Zb., ktorou sa vydávajú vykonávacie predpisy k zákonu o poľovníctve v znení neskorších predpisov), náhrada škody sa zníži o sumu náhrady škody podľa osobitného predpisu.

Právo na náhradu škody zanikne, ak sa neuplatní v zákonom ustanovených lehotách (§ 100 ods. 2). Náhrada škody sa poškodenému *ex lege neposkytne*, ak jeho žiadosť neobsahuje predpísané údaje, resp. ak k nej neboli pripojené požadované doklady (ani na základe výzvy orgánu ochrany prírody); tým však nie je dotknuté právo poškodeného domáhať sa priznania náhrady škody na súde, a to najskôr po uplynutí lehoty podľa § 101 ods. 3 zákona (t. j. lehoty, ktorú má poškodený k dispozícii na uplatnenie nároku podľa zákona č. 543/2002 Z. z.).

Základným predpokladom na uplatnenie nároku je tiež preukázanie škody, resp. jej rozsahu. Podľa § 101 ods. 3, ak nie je škoda alebo jej rozsah preukázaný, orgán ochrany prírody náhradu škody nezaplatí. V takom prípade sa môže poškodený domáhať voči tomuto orgánu priznania škody na súde v lehote ustanovenej zákonom č. 543/2002 Z. z.

3. Veterinárna starostlivosť

Hoci právna regulácia, ktorá sa vzťahuje na pravidlá a podmienky starostlivosti o zvieratá osobitne z jej veterinárneho aspektu má u nás dlhodobú tradíciu s výrazne historickými koreňmi⁸, v odbornej právnickej literatúre sa so skúmaním danej problematiky dá stretnúť skôr ojedinele⁹.

Zákon č. 488/2002 Z. z. ustanovuje predovšetkým:

- veterinárne požiadavky na zdravie živých zvierat (t. j. zvierat a násadových vajec) a na zárodočné produkty (t. j. spermú, embryá a vajíčka zvierat) z hľadiska zvierat,
- požiadavky na ochranu zvierat,
- veterinárne požiadavky na produkty živočíšneho pôvodu v záujme ochrany zdravia ľudí a zvierat,
- práva a povinnosti osôb vo veterinárnej oblasti, ako aj odborné veterinárne činnosti (§ 1).

Veterinárne požiadavky ustanovené týmto zákonom sa vzťahujú na živé zvieratá a zárodočné produkty, na produkty živočíšneho pôvodu a na dodržiavanie požiadaviek na medikované krmivá (§ 3).

Orgánmi štátnej správy vo veterinárnej oblasti sú: Ministerstvo pôdohospodárstva SR (ďalej len „ministerstvo“), Štátna veterinárna a potravinová správa SR (ďalej len „správa“), krajské a regionálne veterinárne a potravinové správy. Orgánom štátnej správy na úseku veterinárnych liekov je Ústav štátnej kontroly veterinárnych biopreparátov a liečiv (ďalej len „ústav“).

Veterinárny inšpektor (§ 13) je úradný veterinárny lekár, ktorý vykonáva kontroly a inšpekcie vrátane štátnych veterinárnych činností podľa zákona č. 488/2002 Z. z. Na zabezpečenie plnenia odborných úloh v súvislosti s veterinárnou starostlivosťou slúžia štátne veterinárne laboratória zriaďované ministerstvom (§ 14), ktoré musia spĺňať podmienky určené zákonom (vybavenie a akreditácia).

Zákon člení odborné veterinárne činnosti na štátne a súkromné.

Štátne veterinárne činnosti môže vykonávať len úradný veterinárny lekár vymenovaný ministrom pôdohospodárstva na základe návrhu hlavného veterinárneho lekára; v zákonom ustanovených prípadoch ich však môže vykonávať aj súkromný veterinárny lekár.

⁸ Napríklad rakúsky zákon č. 177/1909 v. z. o zamedzení a potláčaní nákaz zvierat, zákon č. 100/1933 Sl. z. o tmení zvieracích nákaz, zákon č. 66/1961 Zb., zákon č. 87/1987 Zb. a zákon č. 337/1998 Z. z. o veterinárnej starostlivosti.

⁹ Napríklad Pospíšil, B.: Právo životného prostredia. SPN, Praha 1982, s. 192-204; Košíčiarová, S. a kol.: Právo životného prostredia. PF UK, Bratislava 1995, s. 282-286; Pírč, J. a kol.: Právo a životné prostredie. PF UPJŠ, Košice 2000, s. 140-145.

Povinnosti a oprávnenia súkromných veterinárnych lekárov upravuje zákon č. 488/2002 Z. z. v § 12. Veterinárny lekár môže vykonávať súkromnú veterinárnu činnosť, ak spĺňa podmienky ustanovené zákonom SNR č. 10/1992 Zb., a ak získa povolenie vydané Komorou veterinárnych lekárov SR po dohode s ministerstvom.

Zabezpečenie ochrany zdravia zvierat je dôležitým verejným záujmom nielen z hľadiska samých zvierat, ale i vzhľadom na zdravie človeka, ktorý je na konci tzv. potravinového reťazca (konzument mäsa, vajec atď.)¹⁰. Navyše, šírenie určitých chorôb hospodárskych zvierat spôsobuje nepriaznivé ekonomické následky, a preto zákon č. 488/2002 Z. z. upravuje problematiku kontroly, prevencie a diagnostiky chorôb určených právnymi predpismi. V prípade podozrenia alebo výskytu takejto choroby je vlastník (držiteľ) zvierat povinný hlásiť orgánu veterinárnej starostlivosti túto skutočnosť. Orgán je oprávnený nariadiť opatrenia na zabránenie šíreniu choroby (najmä izoláciu, usmrtenie zvierat, zákaz premiestňovania, obmedzenie plemenitby atď.). Na zabezpečenie vykonávania takýchto opatrení sa vypracúvajú a schvaľujú pohotovostné plány (národné, krajské a okresné).

Nástrojom na splnenie cieľov sledovaných zákonom je aj identifikácia a registrácia zvierat. Identifikačné údaje zvierat (ustanovené aproximácnym nariadením vlády SR) sa vedú v centrálnom registri zvierat.

Osobitné ustanovenia sa v tomto ohľade týkajú hovädzieho dobytká vzhľadom na aktuálny problém výskytu BSE. Systém identifikácie a registrácie hovädzieho dobytká musí byť mimoriadne prepracovaný tak, aby sa dali identifikovať a sledovať všetky konkrétne kusy hovädzieho dobytká počas celého ich života.

Systém musí obsahovať:

- ušné značky na individuálnu identifikáciu zvierat,
- počítačové databázy pre centrálny register zvierat,

¹⁰ Zvýšený záujem o hospodárske zvieratá, a to aj z pozície práva, sa prejavil v ostatnom období skôr z obavy z možných negatívnych dôsledkov prenosu ochorenia z nich na človeka, či už priamo, alebo sprostredkovane cestou konzumácie živočíšnych produktov. Máme tu na mysli výskyt ohnísk chorôb tzv. šíalených kráv (BSE – bovinna spongiforma encefalopatia), či slintačky a krívačky, predovšetkým vo Veľkej Británii, ale aj v niektorých iných európskych krajinách, vrátane Slovenska. Len v období od februára do marca 2001 bolo napríklad vo Veľkej Británii zaznamenaných viac ako 1 000 ohnísk slintačky a krívačky, pričom v tejto súvislosti bolo v rovnakom období zlikvidovaných vyše pol milióna zvierat. Celkove však bolo v roku 2001 vo Veľkej Británii utratených asi 4 milióny kusov hospodárskych zvierat. Na Slovensku sa choroba tzv. šíalených kráv vyskytla vo viacerých prípadoch, pričom z preventívnych dôvodov bolo zlikvidovaných niekoľko desiatok kusov hovädzieho dobytká. Farmári úniu z obáv odmietli. Pravda, č. 82, roč. XI, (7.4.2001), s. 1 a 9. Panebože, ako zúrim. Pravda, č. 84, roč. XI, (9. 4. 2001), s. 7.

- pasy zvierat (t. j. sprievodný doklad každého kusa hovädzieho dobytku vydaný poverenou plemenárskou organizáciou),
- individuálne registre vedené v každom chove.

Vyhľadávka MP SR č. 17/2001 Z. z. v tejto súvislosti podrobnejšie upravuje spôsob označovania (prvotné, trvalé, tetovanie, označenie čipovou značkou). *Identifikáciou* sa pritom rozumie určenie totožnosti každého kusa hovädzieho dobytku a jeho pôvodu vzhľadom na chov, miesto narodenia v krajine pôvodu. Takéto označenie určitej časti jeho tela umožňuje aj identifikáciu jeho biologického pôvodu, ako aj zmeny v jeho lokalizácii a držiteľov počas jeho života.

Podľa § 18 ods. 3 zákona č. 488/2002 Z. z. ku všetkým údajom systému musí byť umožnený trvalý prístup všetkým orgánom veterinárnej správy; iným subjektom (osobám, ktoré preukážu odôvodnený záujem, organizáciám na ochranu spotrebiteľa a iným organizáciám), s výnimkou údajov podliehajúcim utajenosti a ochrane údajov podľa osobitných predpisov.

Hovädzie mäso a produkty z neho sa musia osobitne označovať etiketami a údajmi, ktorými sa zabezpečí súvislosť medzi identifikáciou tiel zvierat (štvrtí, dielov, kusov mäsa) a zvierat, z ktorých mäso pochádza, resp. skupiny takýchto zvierat.

Zdravotné požiadavky pri *premiestňovaní živých zvierat a zárodočných produktov* (§ 19). Zákon ustanovuje podmienky na premiestňovanie (vo vzťahu k pôvodu, k požiadavkám na dopravné prostriedky, požiadavke schválenia ich sprostredkovateľa). Premiestňovanie podlieha veterinárnym kontrolám. Ich *dovoz* z tretích krajín (t. j. krajín, ktoré nie sú členmi Európskeho spoločenstva) je podmienený splnením požiadaviek ustanovených právnymi predpismi (tretia krajina schválená na dovoz, požiadavky na organizácie a zariadenia z ktorých pochádzajú, sprevádzanie certifikátom vydaným orgánom krajiny pôvodu). Rovnaké požiadavky sú analogicky ustanovené k podmienkam dovozu produktov živočíšneho pôvodu z tretích krajín (§ 24).

Uvádzanie produktov živočíšneho pôvodu na trh. Podľa § 22 na trh možno uvádzať len produkty, ktoré spĺňajú zákonom ustanovené požiadavky (napr. sú zdravotne neškodné, boli vyrobené v schválených alebo povolených prevádzkarniach, sú označené zdravotnými značkami). Zákon ustanovuje všeobecnú požiadavku v tom smere, že takéto produkty možno získavať, spracúvať a vyrábať len ak pochádzajú zo zvierat (surovín živočíšneho pôvodu), ktoré *spĺňajú zdravotné a hygienické požiadavky a sú veterinárne kontrolované.*

V záujme zabezpečenia zdravotnej neškodnosti produktov živočíšneho pôvodu sa musí vykonávať *monitorovanie látok a ich rezíduí* (ustanovených aproximačným nariadením vlády SR) v živých zvieratách, v ich krmivách a napájacej vode, ako aj v produktoch živočíšneho pôvodu (§ 26).

Zákon výslovne *vyhlasuje za nepoživatelné pre ľudí* produkty:

- ktoré pochádzajú zo zvierat, pri ktorých sa zistilo ošetrovanie *zakázanými látkami alebo liekmi* alebo ich podanie (§ 25),
- v ktorých sa zistilo prekročenie maximálnych limitov rezíduí.

Takéto produkty sa musia vylúčiť z uvádzania na trh. Prevádzkovatelia vykonávajúci prvotné spracovanie produktov musia zabezpečovať vykonávanie vlastných kontrol a ex lege sú spoluzodpovední za monitorovanie a zisťovanie.

Špeciálne pravidlá platia pre *nakladanie s odpadmi živočíšneho pôvodu* (§ 28). Cieľom právnej úpravy je prevencia výskytu patogénov v krmivách živočíšneho pôvodu (vrátane krmív z rýb), resp. aby sa zabránilo inému ohrozeniu zdravia zvierat, ľudí alebo poškodeniu životného prostredia. Odpady živočíšneho pôvodu určené na zneškodnenie (na uvádzanie na trh) možno spracúvať len v prevádzkarniach schválených (povolených) orgánom veterinárnej správy, ktoré sú pod veterinárnym dozorom.

Pri *nakladaní s medikovanými krmivami* (§ 29) sa musí postupovať tak, aby sa:

- predchádzalo ohrozeniu (poškodeniu) zdravia zvierat,
- zabezpečila zdravotná neškodnosť produktov živočíšneho pôvodu získaných zo zvierat, ktorým sa takéto krmivá podali.

Medikované krmivá môžu pripravovať len výrobcovia, ktorí majú na túto činnosť ústavom schválené priestory a podmienky, a ktoré podliehajú veterinárnemu dozoru.

Certifikáty alebo iné doklady (§ 34) slúžia v praxi na osvedčovanie dodržiavania veterinárných požiadaviek. Zákon ustanovuje, kto ich môže podpisovať. Osoby poverené podpisovaním certifikátov nesmú osvedčiť údaje, o ktorých nemajú osobnú znalosť, alebo ktoré si nemôžu úradne overiť. Kontrolu a opatrenia na zabezpečenie spoľahlivosti certifikácie vykonáva správa (napr. predchádzanie potvrdzovaniu falšovaných alebo zavádzajúcich certifikátov).

Povinnosti osôb vo veterinárnej starostlivosti ustanovuje zákon v § 35.

Podrobne je upravený postup *schvaľovania prevádzkarní a zariadení, povoľovania činností a ich ohlasovania* (§ 37). Zákonom vypočítané prevádzkarne a zariadenia sú povinné pred začatím činnosti požiadať o schválenie alebo o povolenie činnosti orgán veterinárnej správy, ktorý schváli (povolí) prevádzkareň, zariadenie alebo činnosť na základe žiadosti, ak spĺňa zákonom určené požiadavky, inak žiadosť zamietne. Účinky právoplatného rozhodnutia nastávajú dňom doručenia rozhodnutia. Ak po vydaní rozhodnutia dôjde k zmene vlastníka (užívateľa) prevádzkarne, nový vlastník (užívateľ osoba, ktorá prevádzkuje činnosť) je povinný oznámiť túto skutočnosť orgánu veterinárnej správy. Ak po vydaní rozhodnutia dôjde k podstatným zmenám podmienok, na základe ktorých sa

rozhodnutie vydalo (k zmene rozsahu, druhu vykonávanej činnosti) sú zákonom určené subjekty povinné podať znovu žiadosť a podrobiť sa novému schvaľovaniu (povoleniu). Podmienky na pozastavenie platnosti a zrušenia schválenia alebo povolenia ustanovuje § 38.

Úhrada škôd a nákladov pri výskyte chorôb zvierat.

Ak sa na území Slovenskej republiky vyskytne niektorá z chorôb zo zoznamu uvedeného v prílohe č. 1 zákona (slintačka, krívačka, mor hovädzieho dobytku, mor hydiny atď.), vlastník zvieratá má zákonný nárok na úhradu vo výške 100 %:

- nákladov (vynaložených napr. za usmrtenie zvierat, za dezinfekciu chovov a zariadení),
- škôd (spôsobených usmrtením zvierat, zničením ich produktov a za zničenie krmív a zariadení, ktoré sa nemôžu dezinfikovať).

Nárok na úhradu vznikne, ak vlastník splní zákonom vypočítané a nariadené núdzové opatrenia. Úhradu poskytuje ministerstvo na základe žiadosti vlastníka.

Zákon v § 42 ustanovuje *poplatky* za vykonávanie veterinárnej inšpekcie a kontroly, ktoré sú povinné platiť subjekty vypočítané zákonom (najmä vlastníci a držiteľia živých zvierat, zárodočných produktov a odpadov živočíšneho pôvodu, vlastníci alebo užívatelia prevádzkarní, dovozcovia). Poplatky sú príjmom štátneho rozpočtu.

Požiadavky na veterinárne lieky, veterinárne zdravotnícke pomôcky a veterinárne prípravky, ako aj kompetenciu štátnej správy na úseku veterinárnej farmácie upravuje zákon č. 140/1998 Z. z.

Ochrana zvierat (§ 21).

Keďže zákon č. 488/2002 Z. z. zrušil zákon NR SR č. 115/1995 Z. z. o ochrane zvierat, problematiku ochrany zvierat (či už hospodárskych alebo iných) možno nájsť upravenú:

- v zákone o veterinárnej starostlivosti,
- vo vykonávacích predpisoch k už neplatnému zákonu o ochrane zvierat, ktoré sú stále súčasťou platného právneho poriadku Slovenskej republiky (vyhláška MP SR č. 230/1998 Z. z., vyhláška MP SR č. 231/1998 Z. z.),
- v osobitných predpisoch (zákon č. 224/1998 Z. z.).

Zákon č. 488/2002 Z. z. upravuje *povinnosť vlastníka* (držiteľa) pri chove alebo držaní zvierat zabezpečiť ich ochranu a pohodu, a to dodržiavaním požiadaviek určených zákonom (na ustajnenie zvierat, kŕmenie, napájanie, vykonávanie zákrokov na zvieratách, prepravu zvierat, vykonávanie pokusov na zvieratách atď.).

Zákon výslovne *zakazuje týranie zvierat*, ktorým je každé konanie (okrem odôvodneného zdravotného a schváleného pokusného dôvodu), kto-

rým sa spôsobujú následky uvedené v § 21 ods. 2 (napr. trvalé alebo dlhodobé poškodenie zdravia, porucha správania, neprimeraná bolesť, poranenie alebo utrpenie, obmedzovanie výživy a napájania atď.).

Zákon taktiež ustanovuje *dalšie zákazy spolu s výnimkami z týchto zákazov* (napr. štváť zvierat proti zvieratú okrem poľovníckeho výcviku psa spôsobom vylučujúcim poranenie zvierat, zákaz používať živé zvieratá ako návnadu, okrem schválených pokusných dôvodov). Zákon zakazuje opustiť zvieratá s úmyslom zbaviť sa ho (za opustenie sa nepovažuje vypustenie divého zvieratá do jeho prirodzeného prostredia, ak to dovoľuje jeho zdravotný stav a charakteristika prostredia). Taktiež je zakázané usmrtiť zvieratá bez primeraného dôvodu (čo je primeraným dôvodom ustanovuje zákon). Všetky zákazy činností sa vzťahujú len na stavovce.

Vlastník (držiteľ) zvieratá je povinný urobiť opatrenia na zabránenie jeho úteku a neplánovaného (nežiadúceho) rozmnožovania. Štát a obce podporujú zriaďovanie a prevádzku vhodného počtu útulkov a karantén pre zvieratá.

4. Starostlivosť o zvieratá

a) Starostlivosť o hospodárske zvieratá

Pre výklad pojmu *hospodárske zvieratá* je východiskom ich zoznam vyhlásený vyhláškou FMPV č. 164/1989 Zb. (do tejto právnej kategórie sa zaraďuje napríklad domáci tur, kôň, sviňa, ovca, ale aj kapor obyčajný, pstruh dúhový, liška polárna, norok americký, včela medonosná, pštros africký).

So špecifickým a v zásade s účelovým členením hospodárskych zvierat sa možno stretnúť v zákone č. 194/1998 Z. z. Konkrétne v tomto právnom predpise sa *pre účely šľachtenia a plemenitby hospodárskych zvierat* spomínajú čistokrvné plemenné zvieratá, plemenné zvieratá, hybridné zvieratá, chovné zvieratá a úžitkové zvieratá.

Vyhláška MP SR č. 230/1998 Z. z. rozlišuje *druhy jatočných zvierat*, a to *veľké* (hovädzí dobytok, teľatá, domáce nepárnokopytníky, ošípané, ovce, jahňatá, kozy, kozľatá, pštrosy a iné druhy hospodárskych zvierat porovnateľné veľkosťou a hmotnosťou) a *malé* (králiky, hydina, holuby určené na jatočné účely).

Predmetom právnej úpravy v rámci starostlivosti o hospodárske zvieratá je regulácia ich ochrany, chovu, šľachtenia a plemenitby, ako aj ich usmrcovania.

Chov hospodárskych zvierat – okrem zákona č. 448/2002 Z. z. – upravujú aj ďalšie predpisy.

Vyhláška MP SR č. 230/1998 Z. z. upravuje podrobnosti o chove hospodárskych zvierat (držanie, ustajnenie, výživa, ošetrovanie) a o usmrcovaní jatočných zvierat.

V rámci chovu hospodárskych zvierat ustanovuje *všeobecné* (§ 2 a 3) a *osobitné* podmienky chovu (§ 4 až 62).

Všeobecné podmienky zahŕňajú požiadavky na dostatočné počty ošetrovateľov s vedomosťami o druhu a so zručnosťami, dennú kontrolu zdravotného stavu a správania v chove, zisťovanie príčiny príznakov zhoršeného stavu zvierat, zákaz trvalého chovu hospodárskych zvierat potme, požiadavky na ustajňovacie priestory (čistenie, vetranie, ustajňovanie počas karantény).

Osobitné podmienky chovu sa vzťahujú konkrétne na hovädzí dobytok, ošípané, ovce, kozy, hydinu, kone, králiky, kožušinové zvieratá, pštrosy, ryby.

V zmysle § 63 vyhlášky MP SR č. 230/1998 Z. z. k usmrcovaniu jatočných zvierat dochádza v zásade na *bitúnkoch*, ktoré sú špecializovanými zariadeniami určenými na daný účel, a ktoré majú osvedčenie orgánu veterinárnej správy.

Mimo bitúnkov možno podľa vyhlášky usmrcovať ryby, jatočné zvieratá pre vlastnú potrebu (okrem nepárnokopytníkov a hovädzieho dobytku staršieho ako 6 mesiacov). Mimo bitúnku je možné za zákonom ustanovených podmienok aj *nutné usmrtienie jatočného zvieratá* z dôvodov bolesti po nehode, biologických a funkčných problémov.

Vyhláška taktiež upravuje podmienky a spôsob prepravy jatočných zvierat (§ 65), starostlivosť o jatočné zvieratá pred usmrtením (§ 66), ako aj dovolený spôsob usmrcovania jatočných zvierat (§ 69) na bitúnkoch.

So starostlivosťou o hospodárske zvieratá súvisí aj *zákon č. 224/1998 Z. z. Ekologickou poľnohospodárskou výrobou* sa v zmysle § 2 ods. 1 tohto zákona rozumie aj chov hospodárskych zvierat, pre ktoré sa používajú výlučne krmivá pochádzajúce z ekologickej rastlinnej výroby a ktorým sa súčasne venuje osobitná veterinárna starostlivosť.

Podľa § 6 ods. 3 je v tejto súvislosti zakázané používať pre zdravé zvieratá syntetické prípravky vrátane liečiv a stimulátory rastu. Ekologický výrobca je súčasne povinný chovať zvieratá zaradené do systému ekologickej poľnohospodárskej výroby tak, aby boli zabezpečené fyziologické a ekologické požiadavky a postupy ustanovené právnymi predpismi.

Významný vplyv na zdravie zvierat a následne aj na zdravie ľudí, ktorí sú konzumentmi produktov živočíšneho pôvodu, má nepochybne používanie *vhodných krmív a zmesí z nich vyrobených pre chov zvierat*. Účelom *zákona č. 184/1993 Z. z.* je preto v tomto ohľade upraviť práva a povinnosti osôb uvádzajúcich krmivo do obehu a pravidlá pre výkon štátnej odbornej kontroly krmív.

Podľa § 3 uvádzať do obehu možno len krmivo, ktoré bolo na základe overenia jeho akosti, výživnej hodnoty, zdravotnej nezávadnosti a použiteľnosti zapísané do registra krmív. To neplatí, ak ide o krmivo, ktoré nepodlieha registrácii v zmysle § 4 zákona.

Register krmív je zoznam, do ktoré sa zapisujú údaje o krmivách a o ich dodávateľoch ustanovené zákonom, ktorý vedie Ústredný kontrolný a skúšobný ústav poľnohospodársky (ďalej len „kontrolný ústav“). Krmivo, ktoré svojím zložením a použiteľnosťou spĺňa požiadavky predpísané technickou normou alebo predpismi, sa zapisuje do registra na základe *ohlásenia výrobcu* (dovozcu) krmiva, pričom o zápise sa vydá ohlasovateľovi osvedčenie. Kontrolný ústav je oprávnený ohlásenie rozhodnutím zamietnuť.

Osobitný postup sa aplikuje v prípade žiadosti o zápis doposiaľ nepoužívaného krmiva (§ 7). V takom prípade sa vykonáva overenie vlastností krmiva.

Šľachtenie a plemenitba hospodárskych zvierat (s výnimkou hospodárskych zvierat určených na pokusné a výskumné účely) je upravená *zákonom č. 194/1998 Z. z.* a jeho vykonávacími predpismi (vyhláška MP SR č. 17/2002 Z. z., vyhláška MP SR č. 18/2002 Z. z.).

Cieľom právnej úpravy v tejto oblasti je dosiahnuť zveľaďovanie, zlepšenie ziskovosti a konkurencieschopnosti hospodárskych zvierat vypočítaných v § 2 ods. 4.

b) Starostlivosť o iné zvieratá

Predmetom právnej regulácie sú *podmienky chovu a ochrany* vybraných právnych kategórií zvierat, t. j. spoločenských zvierat, divých zvierat, nebezpečných živočíchov, pokusných zvierat.

Východiskom úpravy je *zákon č. 488/2002 Z. z.*, ktorý v § 21 upravuje podmienky ochrany zvierat. Ďalším predpisom je vyhláška MP SR č. 231/1998 Z. z.; špecifické problémy týkajúce sa držania psov upravuje *zákon č. 282/1998 Z. z.*

Vyhláška MP SR č. 231/1998 Z. z. upravuje podmienky chovu *spoločenských zvierat* (t. j. zvierat chovaných človekom predovšetkým v jeho domácnosti napr. psy, mačky, vtáky). Spoločenským zvieratom môže byť aj chránený druh (v takom prípade je na jeho chov potrebný súhlas orgánu ochrany prírody).

Pri chove týchto zvierat treba trvalo dbať o ich zdravie, dodržiavať pravidlá chovateľstva a viesť chovateľské záznamy. Tieto podmienky chovu sa primerane vzťahujú aj na *ich držanie a opateru*. Vyhláška upravuje požiadavky na umiestnenie spoločenského zvieratá (spĺňajúce požiadavky určené vyhláškou, umožňujúce dennú kontrolu zvieratá, zabraňujúce jeho úteku), ako aj jeho vedenie mimo chovného priestoru, resp. zariadenia na chov, požiadavky na karanténne stanice a útulky (§ 7) a predajne spoločenských zvierat (§ 8).

Vyhláška MP SR č. 231/1998 Z. z. ustanovuje účel, na ktorý možno chovať *divé zvieratá* (t. j. zvierat, ktoré bolo vyňaté zo svojho biotopu alebo sa narodilo v zajatí a je držané v zajatí) a *nebezpečné živočíchov* (t. j. divé

zvíra alebo iný živočíšny bezstavovec, ktorý vzhľadom na svoje fyziologické danosti je schopný ohroziť život alebo zdravie človeka), pričom upravuje miesta, v ktorých sa môžu držať alebo chovať (napr. zvernice na chov jelenej, danialej, muflonej a diviacej poľovnej zveri, zverofarma, zookútiky, cirkusy atď.). V súkromnej zbierke možno chovať *chránené druhy divých zvierat* len so súhlasom orgánu ochrany prírody a krajiny.

Nebezpečného živočícha možno umiestniť iba v takom chovnom priestore (zariadení na chov), ktoré úplne znemožňuje jeho útek a ohrozenia života (zdravia) ľudí a zvierat. Zoznam nebezpečných živočíchov ustanovuje príloha č. 1 vyhlášky (napr. chrobáky májkovité, ryby murénovité s dĺžkou tela väčšou ako 1 m, hady o dĺžke presahujúcej 3 m, veľryby, slony, papagáje rod *Ara* atď.).

Špeciálne ustanovenia sa týkajú ochrany *pokusných zvierat*. Niektoré ustanovenia slúžia nepriamo na zabezpečenie ich ochrany možno nájsť aj v osobitných predpisoch. Napríklad *zákon č. 163/2001 Z. z. v § 10* upravuje problematiku zamedzenia duplicitného testovania na zvieratách v súvislosti s tzv. opakovaným oznámením chemickej látky (k tomu pozri bližšie druhú časť učebnice, II. kapitolu).

Vyhláška MP SR č. 231/1998 Z. z. upravuje podmienky umiestňovania pokusných zvierat do kliebok, terárií alebo iných zariadení, ktoré musia zodpovedať ich potrebám. Ich označovanie musí spĺňať požiadavky ustanovené v § 12 (nespôsobovať bolesť, poranenie, neobmedzovať ich pohyb, trvalá identifikácia potrebná na úspešné vykonanie pokusu).

Podľa § 13 pokusy možno uskutočňovať iba v akreditovanom pokusnom zariadení a iba podľa projektu pokusu (§ 15). Pokus spôsobujúci zvieratú bolesť (utrpenie) možno vykonať iba raz (ak jeho opakovanie nie je súčasťou pokusu). Po ukončení pokusu sa zvieratú poskytnú liečebná starostlivosť až do uzdravenia (do jeho usmrtenia). Pokusný zákrok možno uskutočniť len po lokálnom alebo celkovom znecitlivení (§ 14).

Podmienky chovu a držania psov. Osobitné podmienky pre chov psov upravuje vyhláška MP SR č. 231/1998 Z. z. v § 5. V tejto súvislosti sa ukladá povinnosť označiť psa staršieho ako šesť mesiacov trvalo čipom alebo tetovaním a počas vedenia mimo chovateľského priestoru prívieskom umiestneným na obojku. Vyhláška ustanovuje zákazy činností s výnimkami z týchto zákazov (chovať psov v priestore nevyhovujúcim ich potrebám napr. na povale, lodži, v klietke, vodiť ho bez vŕdzky do vozidla verejnej dopravy, nechať voľne pohybovať sa na verejnom priestranstve, uväzovať alebo ponechať samého bez uväzovania na verejnom priestranstve, používať na psie zápasy) a ustanovuje podmienky zaobchádzania so psami (napr. ohľadne dlhodobého uväzovania na vodiacom zariadení).

Keďže v praxi sa najmä miestna samospráva vo veľkých mestách márne snažila prostredníctvom všeobecne záväzných nariadení riešiť pretrvávajúce problémy súvisiace s chovom psov a s prihladnutím na množiace sa prípady útokov psov tzv. bojových plemien na ľudí, bola

problematika držania psov (t. j. nie služobných psov používaných podľa osobitných predpisov) upravená samostatným zákonom – *zákonom č. 282/2002 Z. z.*

Zákon rozoznáva kategóriu:

- zvláštnych psov (používaných súkromnými bezpečnostnými službami, horskou službou, pri záchranných, lokalizačných a likvidačných prácach, pri plnení úloh civilnej ochrany, poľovných, ovčiarskych, vodiacich, používaných počas výcviku alebo súťaže konanej podľa medzinárodného alebo národného skúšobného poriadku) a
- nebezpečných psov (je ním *každý pes*, ktorý pohrýzol alebo poranil človeka bez toho, aby bol sám napadnutý alebo vyprovokovaný, ak sa nepoužil v nutnej obrane alebo v krajnej núdzi).

Podľa § 3 každý pes držaný nepretržite viac ako 90 dní na území Slovenskej republiky, podlieha *evidencii psov*, ktorú vedie obec.

Držiteľ psa je povinný:

- prihlásiť psa do evidencie v zákonom určenej lehote v mieste, kde sa pes v danom roku prevažne nachádza,
- ohlásiť každú zmenu skutočností a údajov zapisovaných v súlade so zákonom do evidencie psov (napr. skutočnosť, že pes pohrýzol človeka, úhyn, strata psa).

Obec vydá držiteľovi psa zapísaného do evidencie evidenčnú známku psa (na známke sa uvedie evidenčné číslo psa, názov obce, kde je pes evidovaný, a údaj o tom, či je pes nebezpečným psom).

Vodiť psa (§ 4) mimo chovného priestoru (zariadenia na chov) môže len osoba, ktorá je fyzicky a psychicky spôsobilá a schopná ho ovládať v každej situácii, pričom je povinná predchádzať tomu, aby pes útočil alebo iným spôsobom ohrozoval človeka alebo zvieratá, a zabráňovať vzniku škôd na majetku, prírode a životnom prostredí, ktoré by pes mohol spôsobiť. Vodiť nebezpečného psa môže len osoba, ktorá je plne spôsobilá na právne úkony. Na verejnom priestranstve musí mať nebezpečný pes nasadený náhubok. Za psa vždy zodpovedá držiteľ psa (osoba, ktorá psa vedie alebo nad psom vykonáva dohľad).

Držiteľ psa a ten, kto psa vedie, je povinný oznámiť svoje meno, priezvisko a adresu trvalého pobytu osobe, ktorú pes pohrýzol; ten, kto psa vedie, je povinný oznámiť osobe, ktorú pes pohrýzol, aj meno, priezvisko a adresu trvalého pobytu držiteľa psa.

Podľa § 5 obec môže všeobecne záväzným nariadením vymedziť miesta, kde je voľný pohyb psa zakázaný a vstup so psom zakázaný. Tieto miesta musia byť viditeľne označené.

Zákon taktiež ustanovuje pravidlá týkajúce sa problematiky znečistenia verejných priestranstiev psami (§ 6). Taktiež upravuje *zodpovednosť za priestupky* držiteľov ako aj osôb, ktoré psov vedú (§ 7).

5. Starostlivosť o zver

Podľa § 1 zákona č. 23/1962 Zb. je *poľovníctvo* súčasťou starostlivosti o životné prostredie a je definované ako súhrn činností zameraných na zachovanie, zveľaďovanie a optimálne využívanie genofondu zveri ako prírodného bohatstva.

Pojem *zver* vymedzuje zákon v § 19 taxatívnym výpočtom, pričom zákon kategorizuje zver na úžitkovú a škodnú (k výpočtu zveri pozri aj vyhlášku MPV SSR č. 171/1975 Zb.).

Obsahom *práva poľovníctva* je súhrn práv a povinností zver cielavedome chovať a chrániť, loviť ju, ulovenú alebo inak usmrtenú zver si privlasňovať, zbierať zhody parožia a vajcia pernatej zveri (§ 2 ods. 1).

Právo poľovníctva patrí zo zákona *vlastníkovi pozemku*. Vlastník poľovného revíru (vlastníci spoločného poľovného revíru) rozhodujú o výkone práva poľovníctva (§ 14). Právo poľovníctva môžu vykonávať sami alebo môžu tento výkon za odplatu prenajať.

Výkon práva poľovníctva môžu realizovať:

- subjekty spĺňajúce zákonom ustanovené podmienky,
- na poľovných pozemkoch (ktoré okresný úrad uznal za poľovný revír, zverník alebo samostatnú bažantnicu),
- za podmienok ustanovených predpismi (napr. vyhláška MPV č. 59/1967 Zb., vyhláška MPV SSR č. 172/1975 Zb.).

Subjektom vykonávajúcim právo poľovníctva môže byť:

- vlastníci poľovného revíru (vlastníci spoločného poľovného revíru),
- poľovnícke združenie (§ 4) alebo iná osoba, ktorej vlastníci výkon práva poľovníctva prenajať.

Kto vykonáva právo poľovníctva, *musí byť členom poľovníckej organizácie* (okrem poľovníkov a lesníkov z povolenia, žiakov lesníckych škôd alebo škôl vychovávajúcich absolventov s poľovníckou kvalifikáciou). Konanie pri výkone práva poľovníctva sa u všetkých posudzuje podľa jednotného poľovníckeho a disciplinárneho poriadku vydaného Ministerstvom pôdohospodárstva SR (pozri oznámenie MP SR č. 99/1994 Z. z. o vydaní výnosu z 29. 3. 1994 č. 46/1994-100). Subjekt vykonávajúcí právo poľovníctva musí mať pri sebe *poľovný lístok* (preukaz, ktorý oprávňuje držiteľa loviť zver, ak spĺňa ďalšie podmienky pre lov zveri ustanovené zákonom) a ak ide o člena poľovníckeho združenia (poľovníckeho hosťa) aj *povolenku na poľovačku* (vydáva ju užívateľ poľovného revíru). Povolenku na poľovačku nepotrebuje poľovnícky hospodár a osoby vykonávajúce právo poľovníctva v jeho prítomnosti (bližšie k tomu tiež vyhláška MPV č. 59/1967 Zb.).

Podľa § 5 zákona č. 23/1962 Zb. sa právo poľovníctva môže vykonávať *len na poľovných pozemkoch*, ktoré okresný úrad uznal za *poľovný revír* (§ 6), *zverník* (§ 7) alebo *samostatnú bažantnicu* (§ 8). Tzv. nepoľovnými pozemkami sú pozemky taxatívne vypočítané zákonom (napr. zastavané pozemky, železničné trate, cintoríny) a iné pozemky vyhlásené za nepoľovné orgánom štátnej správy (§ 10).

Medzi základné *právne nástroje výkonu práva poľovníctva* treba zaradiť predovšetkým:

- plán poľovníckeho hospodárenia a poľovačky,
- určenie času poľovačky na jednotlivé druhy zveri (vyhláška MPV SSR č. 172/1975 Zb.),
- určenie spôsobu poľovania na zver, ktorý zodpovedá zásadám riadneho výkonu práva poľovníctva s výslovným určením všeobecne zakázaného spôsobu lovu (napr. tráviť zver jedom, usmrcovať plynom, strieľať na raticovú zver brokmi a sekánym olovom, chytat' zver do ôk alebo na lep, použiť pri naháňaní umelé svetelné zdroje).

Plán poľovníckeho hospodárenia a poľovačky v poľovnom revíre vypracúva užívateľ poľovného revíru (§ 24) a schvaľuje ho okresný úrad. Lov úžitkovej zveri možno vykonávať len v súlade so schváleným plánom chovu a lovu zveri a len v takom rozsahu, aby sa neohrozili jej kmeňové stavy. Právne predpisy určujú taktiež prostriedky lovu (druhy strelných zbraní, ktoré možno použiť na lov raticovej zveri, fretka, sokoliarske dravce atď.).

Subjekt vykonávajúcí právo poľovníctva má v zmysle § 15 zákona č. 23/1962 Zb. postavenie *užívateľa poľovného revíru*. Môže ním byť vlastník poľovného revíru (vlastníci spoločného poľovného revíru), poľovnícke združenie alebo iná osoba, ktorej vlastníci prenajať výkon práva poľovníctva.

Užívateľ poľovného revíru je nositeľom rôznych práv a povinností vyplývajúcich z predpisov (napr. povinnosti v záujme ochrany zveri, povinnosti ustanoviť poľovnícku stráž, sčítat' každoročne zver, uhradiť škody spôsobené výkonom práva poľovníctva a zverou, právo predávať zver, kože zvere, divinu a vajcia pernatej zvere pochádzajúce z jeho poľovného revíru).

Ochranou poľovníctva sa v súlade s § 20 ods. 1 zákona rozumie *ochrana zveri* pred nepriaznivými vplyvmi, najmä pred nedostatkom, škodlivými zásahmi ľudí, škodnou zverou a škodlivými zvieratami a *ochrana poľovníckych zariadení*. Zabezpečenie riadnej ochrany poľovníctva je povinnosťou každého užívateľa poľovného revíru.

Orgánmi štátnej správy na úseku poľovníctva sú:

- Ministerstvo pôdohospodárstva SR,
- krajské a okresné úrady.

6. Starostlivosť o ryby

Ryby de iure nepatria len medzi tzv. voľne žijúce živočíchy, ktoré požívajú ochranu podľa zákona č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny, sú aj hospodárskymi zvieratami.

Právna úprava starostlivosti o ne ako o *hospodárske zvieratá* je obšiahnutá:

- v zákone č. 139/2002 Z. z. a vo vykonávacej vyhláške MP SR č. 238/2002 Z. z.,
- vo vyhláške MP SR č. 230/1998 Z. z.,
- v predpisoch týkajúcich sa šľachtenia a plemenitby (zákon č. 194/1998 Z. z., vyhláška MP SR č. 18/2001 Z. z.).

Zákon č. 139/2002 Z. z. upravuje:

- podmienky ochrany chovu a lovu rýb a ostatných vodných organizmov,
- práva a povinnosti osôb pri využívaní vôd na ochranu, chov a lov rýb.

Tento zákon sa nevzťahuje na ochranu, chov a lov rýb vo vodných plochách s výmerou do 25 m².

Základné pojmy (§ 2). Pojem *ryby* je vymedzený zákonom *právne širšie*, nakoľko zahŕňa okrem rýb aj vodné mäkkýše, kôrovce a iné planktonické či bentické bezstavovce žijúce vo vodách. *Užívateľom* je podľa zákona oprávnená osoba, ktorej Ministerstvo pôdohospodárstva SR (ďalej len „ministerstvo“) prideliť výkon rybárskeho práva v rybárskom revíri. *Rybárstvom* sa rozumie súhrn činností zameraných na zachovanie, zveľaďovanie, ochranu genofondu rýb a optimálne využívanie produkcie ich tofauny ako prírodného bohatstva Slovenskej republiky.

Rybárske právo je zákonom definované ako oprávnenie:

- chrániť, chovať a loviť ryby vo vodách určených ako rybárske revíry a
- ulovené ryby si privlastňovať,
- užívať na to v nevyhnutnej miere pobrežné pozemky.

Rybársky revír je rozhodnutím ministerstva určená a hranicami vymedzená vodná plocha. Ministerstvo vedie ich evidenciu a určuje účel ich využitia.

Na účely využitia rybárskych revírov sa vody členia na lososové (tie sa členia na vody pstruhové a lipňové) a kaprové. V prípade vážnej ekologickej havárie alebo z dôvodu verejného záujmu môže ministerstvo zmeniť členenie vôd a hranice rybárskeho revíru, resp. za zákonom ustanovených podmienok rybársky revír zrušiť.

Výkon rybárskeho práva (§ 4). *Rybárske právo* patrí zo zákona štátu; jeho výkon prideliť ministerstvo buď *obligatórne* (napr. Slovenskému rybárskemu zväzu vo vodných tokoch, správcovi vodárenskej nádrže vo vodárenských nádržiach a v ich prítokoch) alebo *fakultatívne* na základe písomnej žiadosti. Postúpenie prideleného výkonu rybárskeho práva je zakázané. V prípade vážnej ekologickej udalosti (z dôvodu verejného záujmu) môže ministerstvo výkon rybárskeho práva *dočasne obmedziť*.

Užívateľ má právo vstupovať na pobrežné pozemky a vlastník (nájomca) pobrežného pozemku je vstup povinný strpieť v zákonom určenom rozsahu. Užívateľ je povinný označiť rybársky revír tabuľou (podrobnejšie k tomu § 3 vyhlášky MP SR č. 238/2002 Z. z.). Ak je vlastník (nájomca) pozemku umiestnením označenia obmedzený vo výkone vlastníckych práv, má právo na náhradu od užívateľa.

Hospodárenie v rybárskych revíroch (§ 6). Užívateľ je povinný zarybňovať rybársky revír podľa zarybňovacieho plánu schváleného ministerstvom, ktorý je preňho záväzný.

Ministerstvo môže:

- po prerokovaní s užívateľom vyhlásiť časti rybárskeho revíru (resp. celý revír) za *chránenú rybársku oblasť*; v takýchto oblastiach platia zákonné zákazy činností (napr. loviť ryby, rušiť neres rýb, vykonávať ťažbu riečnych materiálov) a užívateľ je povinný na *zákonom vypočítané aktivity* mať *súhlas* ministerstva (pričom chránené druhy rýb možno loviť až po povolení výnimky podľa predpisov o ochrane prírody a krajiny),
- časti rybárskeho revíru (prípadne celý rybársky revír) vyhlásiť v záujme umožnenia lovu jednotlivých druhov rýb trofejných veľkostí za *revír s režimom bez privlastnenia si úlovku*.

Užívateľ môže rybársky revír (jeho časť) určiť na chov rýb. Vytvorenie a zrušenie chovného rybárskeho revíru musí užívateľ bezodkladne oznámiť ministerstvu. V takomto revíri platí všeobecný zákaz lovu rýb (okrem lovu užívateľa na chovný účel).

Podmienky lovu rýb (§ 10 až 17). Loviť a privlastňovať si ryby v rybárskych revíroch môžu len:

- osoby, ktoré sú držiteľmi platného *rybárskeho lístka* vydaného okresným úradom a platného *povolenia na rybolov* vydaného užívateľom,
- osoby, ktoré sú držiteľmi platného *osobitného povolenia na rybolov* vydaného ministerstvom.

Ak sa rybársky revír (jeho časť) nachádza v chránenom území s piatym stupňom ochrany, musí mať užívateľ okrem rybárskeho lístka a povolenia na rybolov aj *udelenú výnimku* podľa predpisov o ochrane prírody a krajiny.

Ochrana rýb sa zabezpečuje:

- *určením času*, kedy je zakázané ryby loviť (napr. podľa § 11 ods. 1 zákona v pstruhových vodách sa zakazuje lov všetkých rýb od 1. októbra do 15. apríla),
- *ustanovením zákonných zákazov* súvisiacich s individuálnou ochranou rýb (napr. zákaz privlastniť si ryby nedosahujúce najmenšiu lovnú mieru a nad ustanovený počet, loviť ryby mimo ustanoveného denného času lovu rýb),
- *výpočtom spôsobu lovu* rýb, ktorý je zakázaný (napr. výbušniny, otravné látky, harpúny, lov rýb pod ľadom, zber ikier, lov rýb na zimoviskách, lov rýb odčerpaním vody, lov rýb na zaplavených pozemkoch pri povodni a zabraňovanie ich návratu do rybárskeho revíru).

Celoročne sú chránené vodné organizmy vypočítané vyhláškou MP SR č. 238/2002 Z. z. (napr. vybrané druhy ulitníkov, lastúrníkov, kôrovcov, podeniek, vážok).

Ochrana rybárstva (§ 18 až 30) – rozumie sa ňou ochrana rýb pred nepriaznivými vplyvmi prírody a pred škodlivými zásahmi ľudí do rybárskych revírov. Táto ochrana sa zabezpečuje už pri projektovaní vodohospodárskych diel a zariadení (§ 18), pri opatreniach na zachovanie biodiverzity druhov a zdrojov sladkovodných a morských rýb (§ 19 – napr. zákaz dovozu a tranzitu chránených rýb), v súvislosti s osvedčovaním rybích násad z iných štátov ministerstvom, opatreniami na záchranu rýb pri mimoriadnych situáciách (povodne, extrémne suchá, mimoriadne zhoršenie kvality vody).

Užívateľ rybárskeho revíru je povinný zabezpečiť ochranu výkonu rybárskeho práva. Okresný úrad v tejto súvislosti ustanovuje a odvoláva na návrh užívateľa *rybársku stráž*.

Hospodársky chov rýb a podnikanie na ostatných vodných plochách (§ 31 až 35). Cieľom hospodárskeho chovu rýb chovateľom je zabezpečenie chovu trhových, generačných rýb a chovu rybích násad. Chov musí osvedčiť ministerstvo. Chovateľ musí používať rybšie násady len z týchto osvedčených chovov.

Z rybárskych revírov na ostatných vodných plochách môže ministerstvo na základe žiadosti vyradiť ostatnú vodnú plochu a prideliť ju do užívania podnikateľovi na účely podnikania v osobitnom režime, t. j. poskytovať možnosť iným osobám za odplatu loviť ryby a ulovené ryby si ponechať podľa prevádzkového poriadku podnikateľa.

Orgánmi štátnej správy na úseku rybárstva sú: ministerstvo, krajské a okresné úrady.

Ak zákon č. 139/2002 Z. z. neustanovuje inak, na *hospodársky chov rýb* sa vzťahujú *osobitné predpisy*. Takýmto osobitným predpisom je *vyhláška MP SR č. 230/1996 Z. z.*, ktorá ustanovuje podmienky chovu rýb ako hospodárskych zvierat (dennú kontrolu, požiadavky na priestory na chov rýb a podmienky prevádzky chovu).

Zákon č. 194/1998 Z. z. upravuje právne aspekty šľachtenia a plemenitby hospodárskych zvierat, medzi ktoré radí aj *hospodársky významné druhy sladkovodných rýb*. Právna úprava v tejto súvislosti reguluje kontrolu úžitkovosti, genetického hodnotenia a testovania úžitkových vlastností v šľachtiteľských chovoch, kontrolu zdravia, hodnotenie zovňajška a overovanie pôvodu (pozri § 56 až 60 *vyhlášky MP SR č. 18/2001 Z. z.*).

7. Ochrana živočíchov pred účinkami chemizácie

Právna úprava zaobchádzania s chemickými prípravkami v poľnohospodárstve a v lesnom hospodárstve (pri potláčaní chorôb a ničení škodcov rastlín) sleduje aj ochranu *včiel, rýb a poľovnej zveri*. V súčasnosti je obsiahnutá vo *vyhláške MPLVH š. 37/1963 Zb.* (ďalej len „vyhláška“).

Ochrana včiel (§ 2 až 12).

Chemické prípravky používané na ničenie škodcov sa vzhľadom na ich účinnosť vyvolávajúci na včelách, delia na tri skupiny:

- jedovaté,
- škodlivé,
- relatívne neškodné prostriedky.

Zaradenie chemického prípravku do príslušnej kategórie určuje *právny režim zaobchádzania* s takýmito prípravkami (v rámci neho aj spôsob jeho použitia vzhľadom na miesto, obdobie), a to buď výslovným ustanovením *všeobecného zákazu* (napr. zákaz ničenia škodcov jedovatými prípravkami na kvitnúcich porastoch navštevovaných včelami, na kvitnúcich porastoch hrachu v čase, keď včely lietajú a z lietadla na pozemkoch, cez ktoré prebieha hromadný let včiel za zdrojom znášky sledovateľný zo zeme sluchom a zrakom), resp. *určením bližších podmienok postupu* (v súlade s § 5 je ničenie škodcov neškodnými prostriedkami dovolené i v čase, keď včely lietajú, pokiaľ boli dodržané predpísané koncentrácie, dávky a spôsob použitia týchto prostriedkov).

Podľa § 12 ods. 1 vyhlášky, okresný úrad môže *povoliť výnimku* z ustanovení § 3 a 4 na žiadosť užívateľa pozemkov určených na ošetrovanie (prípadne na žiadosť iného orgánu) a súhlasiť s ničением škodcov jedovatými (škodlivými) prípravkami na kvitnúcich porastoch, stromoch a kroch navštevovaných včelami aj v čase, keď včely lietajú. Je to však možné iba vo výnimočných a riadne zdôvodnených prípadoch, keď na porastoch pri ich neošetrení možno očakávať, že dôjde k značne vyššej škode než prípadným uhynutím včiel. Povolenie výnimky okresný úrad bez meškania oznámi obciam. Obec upovedomí o povolení výnimky chovateľov včiel a užívateľa pozemkov, a to najneskoršie 24 hodín pred ničением škodcov a prerokuje s nimi dostupné opatrenia na ochranu včiel, ktoré sú chovatelia včiel a užívatelia pozemkov povinní urobiť (§ 12 ods. 1).

Stret chránených záujmov na ničenie škodcov a ochrany včiel rieši vyhláška ustanoveniami o povinnostiach:

- chovateľov včiel prevenčného charakteru (napr. podľa § 8 ods. 1 sú povinní každoročne do 25. marca oznámiť obci trvalé aj kočovné stanovišťa včelstiev a bezodkladne oznámiť údaje o hromadnom lete včiel; podľa § 8 ods. 2 sú povinní vhodným spôsobom upozorniť na stanovišťa včelstiev napr. zavesením žltého rovnostranného trojuholníka),
- osôb pri ničení škodcov jedovatými (škodlivými) látkami (napr. podľa § 9 sú pred každým ničením škodcov takýmito látkami povinné obstarat' si v príslušnej časti obce údaje o umiestnení stanovišť včelstiev a o hromadnom lete včiel).

Ochrana rýb (§ 13 a 14).

Používané chemické prípravky na ochranu rastlín sa podľa svojho účinku na ryby delia na:

- povolené na ničenie škodcov v povrchových vodách,
- škodlivé.

Zvýšená právna ochrana pred nepriaznivými účinkami použitých chemických prípravkov na ničenie škodcov sa vzťahuje na:

- ochranné pásma prvého stupňa okolo prírodných liečivých zdrojov a zdrojov stolných minerálnych vôd,
- užšie dočasné pásma pre tieto zdroje.

Ničenie škodcov sa pritom smie vykonávať len v takej vzdialenosti od týchto ochranných pásiem, ktorá pri spôsobe ničenia škodcov, druhu mechanizačného prostriedku, sile a smere vetra pri členitosti terénu zaručuje, že prípravky na ochranu rastlín nedopadnú do týchto ochranných pásiem. V tejto súvislosti vyhláška v § 13 ods. 4 ukladá ošetrovateľovi porastov obstarat' si údaje o týchto ochranných pásmach (pri leteckom ošetrovaní porastov plní túto povinnosť odberateľ leteckých prác).

Ochrana poľovnej zveri (§ 14a až 14d).

V súlade s § 14a vyhlášky sa prípravky na ochranu rastlín delia podľa stupňa ohrozenia zdravotného stavu poľovnej zveri na prípravky:

- mimoriadne nebezpečné,
- nebezpečné,
- relatívne neškodné.

Vyhláška v súvislosti s postupom pri aplikácii prípravkov na ochranu rastlín zakotvuje povinnosť ošetrovateľovi porastov v § 14b ods. 1 (použiť pri rovnakej účinnosti rôznych prípravkov pripravok s najmenším nebezpečenstvom pre zver, pri použití nebezpečných a mimoriadne nebezpečných prípravkov oznámiť druh prípravku na ochranu rastlín aspoň tri dni vopred užívateľovi poľovného revíru, pri použití mimoriadne nebezpeč-

ných a nebezpečných prípravkov v čase konania poľovačiek na drobnú zver a odchytu zveri sa vopred dohodnúť s užívateľmi poľovných revírov na opatreniach, ktoré sa spoločne vykonajú na ochranu zveri) a užívateľov poľovných revírov (§ 14c). Odberateľ leteckých prác má povinnosť pri leteckom ošetrovaní porastov podľa § 14b ods. 3 vyhlášky. V zmysle § 15 ods. 2 odberateľ leteckých prác je povinný do orientačnej mapy letcov výrazne zakresliť stanovišťa včelstiev, dráhu hromadného letu včiel, ochranné pásma, brehy vôd, zverníky, bažantnice, odchovné zariadenia a zariadenia na kŕmenie zveri v období hromadného prikrmovania zveri.

Ošetrovatelia porastov nesmú:

- používať mimoriadne nebezpečné prípravky vo zverníkoch, bažantniciach a odchovných zariadeniach,
- používať mimoriadne nebezpečné a nebezpečné prípravky vo vzdialenosti 30 m od zariadení na kŕmenie zveri v období hromadného prikrmovania zveri.

V zmysle § 16 vyhlášky na obaloch prípravkov na ochranu rastlín dávajúcich výrobcom alebo dovozcom do obehu musí byť vyznačená klasifikácia prípravku z hľadiska nebezpečenstva pre včely, ryby a poľovnú zver.

Podľa § 17, pokiaľ predpisy o hospodárení s obalmi pri obehú tovaru neustanovujú niečo iné, musia sa obaly od prípravkov na ochranu rastlín a zvyšky prípravkov na ochranu rastlín z miesta ničenia škodcov odstrániť a zničiť (spáliť, zakopať a pod.). Obaly a zvyšky prípravkov na ochranu rastlín sa nesmú vhadzovať do vôd a studní, ani zneškodňovať v ich blízkosti. Stroje, náradie, ochranné pomôcky použité na ničenie škodcov, ako aj dopravné prostriedky a zariadenia, určené na dopravu prípravkov na ochranu rastlín, nesmú sa omývať ani vyplachovať vo vodách ani na miestach, odkiaľ by do nich mohli byť spláchnuté.

X. Starostlivosť o nerasty, ochrana horninového prostredia, využívanie ložísk nerastov a geologické práce

1. Ochrana nerastov podľa predpisov o ochrane prírody a krajiny

Zákon č. 543/2002 Z. z. vyhlasuje horniny a nerasty za zložky ekosystémov. V rámci osobitnej ochrany prírody a krajiny upravuje druhovú ochranu chránených nerastov a chránených skamenelín (§ 32), ktoré sú osobitne chránenou časťou prírody a krajiny (§ 2 ods. 2 písm. o)]. Status chráneného nerastu (skameneliny) majú iba nerasty a skameneliny významné z hľadiska ich zachovania, výskytu alebo vedeckého poznania, ktoré boli ustanovené predpisom Ministerstva životného prostredia SR (ďalej len „ministerstvo“) za chránené. Zoznam chránených nerastov a

skamenelín ustanovuje vyhláška MŽP SR č. 213/2000 Z. z. vo svojich prílohách.

Chránený nerast a skamenelinu (ďalej len „chránený nerast“) je *zakázané* poškodzovať a ničiť. Na ich zber a spracúvanie, ako aj na obchodovanie s nimi je potrebný *súhlas* orgánu ochrany prírody.

Nález chráneného nerastu je nálezca (osoba zodpovedná za vykonávanie prác, pri ktorých došlo k nálezu) povinná bezodkladne *oznámiť* orgánu ochrany prírody. Orgán vydá nálezcovi na jeho požiadanie *potvrdenie o oznámení nálezu* a zabezpečí opatrenia na ochranu nálezu. Ak orgán písomne neuplatní u nálezcu právo na vydanie nálezu v lehote troch mesiacov odo dňa jeho oznámenia, stáva sa jeho vlastníkom nálezca (inak má nálezca právo na nálezné do výšky desať percent spoločenskej hodnoty nálezu). *Spoločenská hodnota chránených nerastov* vyjadruje najmä ich vedeckú, kultúrnu a národnú hodnotu, ktorá sa určuje s prihliadnutím na vzácnosť ich výskytu na území Slovenskej republiky (§ 95 ods. 2). V súčasnosti ju ustanovuje vyhláška MŽP SR č. 213/2000 Z. z. Nálezca má právo aj na *náhradu nevyhnutných nákladov*, ktoré mu vznikli v súvislosti s nálezom. O náleznom a o náhrade bezodkladne rozhodne orgán ochrany prírody. Nárok na nálezné a náhradu nevyhnutných nákladov zanikne, ak ho nálezca neuplatní do šiestich mesiacov odo dňa nálezu.

Na nález chráneného nerastu v súvislosti s terénnymi úpravami (uskutočňovaním stavby) sa vzťahujú osobitné predpisy (pozri § 127 zákona č. 50/1976 Zb.).

Ochrana chráneného nerastu sa zásadne zabezpečuje *na mieste prirodzeného nálezu*. Vo výnimočných prípadoch, ak hrozí nebezpečenstvo poškodenia alebo zničenia nálezu, zabezpečí sa jeho ochrana *odberom z miesta* a uložením v zbierke štátneho múzea s prírodovedeckým zameraním. Takýto odber môžu vykonávať iba *odborné osoby* splňajúce podmienky § 38 ods. 5 zákona, a to na základe *osobitného oprávnenia* vydaného orgánom ochrany prírody. Vo výnimočnej situácii (ak chránenému nerastu hrozí poškodenie, odcudzenie alebo zničenie, resp. ak by zabezpečenie jeho ochrany ohrozovalo plynulý chod prevádzkovej činnosti), je *nálezca* povinný vykonať jeho *šetrný odber*.

Chránený nerast možno *vyviezť* len so súhlasom ministerstva.

Vyhláška MŽP SR č. 213/2000 Z. z. Podľa § 2 vyhlášky *ochrana chránených nerastov* zahŕňa ich zachovanie bezo zmeny na mieste ich prirodzeného nálezu, ochranu miesta prirodzeného nálezu, ich odber, ochranu ako predmetov múzejnej hodnoty, trvalé zachovanie v jednotlivých vzorkách a ochranu pred nepovoleným nakladaním s nimi. Ak hrozí poškodenie chránených nerastov ich odberom z miesta prirodzeného nálezu, zabezpečuje sa *ochrana tohto miesta* najmä vyhlásením územnej ochrany podľa zákona č. 543/2002 Z. z. alebo výkupom pozemku.

Vyhláška ustanovuje *obmedzenia* pre zber, spracúvanie a obchodovanie s chránenými nerastami uvedenými v prílohe č. 1 časti B vyhlášky (prírodný alebo nabrúsený achát nad 25 cm², kornelit, meď – agregát kryštálov a plieškov nad 20 cm², zlato – agregát kryštálov, drôtikov a plieškov nad 5 cm², hniezda opálu drahého nad 10 cm² atď.).

2. Starostlivosť o nerasty podľa bankých predpisov

Zákon č. 44/1988 Zb. Účelom zákona je ustanoviť zásady ochrany a racionálneho využívania nerastného bohatstva (najmä pri geologickom prieskume, otváraní, príprave a dobývaní ložísk nerastov, úprave a zušľachtovaní nerastov), ako aj bezpečnosti prevádzky a ochrany životného prostredia pri týchto činnostiach.

Pojmy podľa zákona č. 44/1988 Zb. (§ 2 až 7a). Pojem *nerasty* vymedzuje zákon v § 2 jednak *pozitívnym spôsobom* (tuhé, kvapalné a plyné časti zemskej kôry), jednak *negatívnym spôsobom* (taxatívnym výpočtom toho, čo sa ex lege *nepovažuje* za nerasty – vody s výnimkou mineralizovaných vôd, z ktorých sa môžu priemyselne získavať vyhradené nerasty, rašelina, prírodné liečivé vody a prírodné stolové minerálne vody, liečivé bahná, rašelina, kultúrna vrstva pôdy, ktorá je vegetačným prostredím rastlínstva atď.).

Zákon nerasty kategorizuje – rozdeľuje ich na *vyhradené* a *nevyhradené*. Vyhradené sú tie, ktoré taxatívnym spôsobom vypočítava v § 3 ods. 1; ostatné nerasty sú nevyhradené. Toto rozdelenie (podmienené kritériom hospodárskej dôležitosti nerastov) nie je samoúčelné – determinuje totiž právny režim starostlivosti o nerasty podľa bankých predpisov. Kým starostlivosť o vyhradené nerasty je upravená zákonom č. 44/1988 Zb., starostlivosť o nevyhradené nerasty je upravená zákonom SNR č. 51/1988 Zb. V pochybnostiach, či niektorý nerast je vyhradený alebo nevyhradený, rozhoduje ministerstvo.

Z uvedeného taktiež vyplýva, že pojem nerasty je právne širším pojmom ako pojem nerastné bohatstvo (§ 5). *Nerastné bohatstvo* totiž tvoria ložiská vyhradených nerastov (ďalej len *výhradné ložiská*); za nerastné bohatstvo sa podľa tohto zákona považujú aj prírodné horninové štruktúry a podzemné priestory, ktoré vznikli dobývaním ložísk ropy, horľavého zemného plynu alebo soli, ak sú vhodné na uskladňovanie plynov alebo kvapalín. Kým však nerastné bohatstvo je vo vlastníctve Slovenskej republiky, ložisko nevyhradeného nerastu je súčasťou pozemku (§ 7). Ak sa zistí *vyhradený nerast* v rozsahu a kvalite, ktoré umožňujú odôvodnene očakávať jeho nahromadenie, vydá ministerstvo *osvedčenie o výhradnom ložisku*.

Geologický prieskum, dobývanie výhradných ložísk alebo inú bankú činnosť môže vykonávať podľa § 7a zákona č. 44/1988 Zb. len *organizácia* (t. j. podnikateľský subjekt) v rozsahu a za podmienok ustanovených

zákonom č. 44/1988 Zb., zákonom SNR č. 51/1988 Zb., zákonom č. 313/1999 Z. z. atď. Jej *povinnosti pri využívaní výhradného ložiska* ustanovuje § 10 zákona č. 44/1988 Zb.

Ložiskový prieskum a hospodárenie so zásobami výhradných ložísk (§ 11 až 14a). Viaceré *povinnosti organizácií pri geologickom prieskume* výhradných ložísk zakotvených v § 11 sledujú environmentálny aspekt (napr. používať metódy a postupy, aby nedošlo k neodôvodneným stratám zásob výhradného ložiska, zistiť skutočnosti potrebné na posúdenie možných vplyvov využívania výhradného ložiska na vody a iné prírodné zdroje, na životné prostredie). Organizácia má právo nakladať s nerastmi získanými pri geologickom prieskume výhradného ložiska v rozsahu a za podmienok určených v *rozhodnutí o určení prieskumného územia* podľa zákona č. 313/1999 Z. z.

Kto zistí mimo rámca organizovaného geologického prieskumu výskyt ložiska vyhradeného nerastu, je povinný túto skutočnosť bezodkladne oznámiť ministerstvu. Ministerstvo po overení výskytu ložiska vydá o tom nálezcovi potvrdenie a odmení ho (prítom výška odmeny sa určí s prihliadnutím na vedecký, technický a hospodársky význam nálezu); organizácia má ako nálezca právo len na náhradu účelne vynaložených nákladov.

Ochrana nerastného bohatstva (§ 15 až 19). Táto sa zabezpečuje už pri *územnoplánovacej činnosti*, keď podľa § 15 ods. 1 zákona č. 44/1988 Zb. sú orgány územného plánovania a spracovatelia územnoplánovacej dokumentácie povinní vychádzať z podkladov o zistených a predpokladaných výhradných ložiskách poskytovaných im ministerstvom. V tejto súvislosti sú povinní navrhovať riešenie, ktoré je z hľadiska ochrany a využitia nerastného bohatstva najvýhodnejšie. Návrhy územnoplánovacej dokumentácie (v rozsahu určenom § 15 ods. 2) musia byť v období spracovania konceptov riešenia prerokované s ministerstvom a s obvodným bankým úradom.

Ochrana výhradného ložiska proti znemožneniu alebo sťaženiu jeho dobývania sa zabezpečuje *určením chráneného ložiskového územia*, a to v období geologického prieskumu po vydaní osvedčenia o výhradnom ložisku (§ 6).

Chránené ložiskové územie zahŕňa územie, na ktorom by stavby a zariadenia, ktoré nesúvisia s dobývaním výhradného ložiska, mohli znemožniť alebo sťažiť jeho dobývanie; jeho zmeny *určuje obvodný banký úrad rozhodnutím* po vyjadrení príslušného orgánu ochrany prírody a po dohode s príslušným stavebným úradom. Konanie o určení sa začína na návrh organizácie alebo na podnet orgánu štátnej správy. Rozhodnutie o určení chráneného ložiskového územia je rozhodnutím o chránenom území podľa zákona č. 50/1976 Zb. Hranice územia sa vyznačujú v územnoplánovacej dokumentácii a v katastri nehnuteľností. Podrobnosti

o postupe pri určovaní chránených ložiskových území ustanovuje *vyhláška SBÚ č. 79/1988 Zb.*

Právnym dôsledkom určenia chráneného ložiskového územia je, že sa v ňom nesmú zriaďovať stavby a zariadenia nesúvisiace s dobývaním výhradného ložiska. Zákon však umožňuje *povolit'* takéto stavby a zariadenia (pokiaľ na to dá súhlas obvodný banký úrad podľa § 19 zákona č. 44/1988 Zb.). Žiadosť o povolenie stavby a zariadenia musí žiadateľ doložiť vyjadrením organizácie spolu s návrhom podmienok ochrany výhradného ložiska. *Zásady*, ktoré bude príslušný orgán pri rozhodovaní rešpektovať, ustanovuje § 18 ods. 2.

Dobývanie výhradných ložísk (§ 24 až 33). Na dobývanie výhradného ložiska sa organizácii, ktorá má príslušné banké oprávnenie (podľa § 4a zákona SNR č. 51/1988 Zb.), *určí dobývací priestor* rozhodnutím obvodného bankého úradu; jeho určenie oprávňuje organizáciu na dobývanie výhradného ložiska. *Dobývať* však výhradné ložisko v určenom dobývacom priestore môže organizácia až po vydaní *povolenia banskej činnosti* obvodným bankým úradom podľa § 10 zákona SNR č. 51/1988 Zb. Podrobnosti o povoľovaní banskej činnosti upravuje *vyhláška SBÚ č. 89/1988 Zb.*

Dobývací priestor sa určí na základe výsledkov prieskumu ložiska (podľa rozsahu, uloženia, tvaru a hrúbky výhradného ložiska) tak, aby ložisko mohlo byť racionálne vydobyté. Dobývací priestor pritom môže zahŕňať jedno alebo viaceré výhradné ložiská, resp. len jeho časť. Pri určení dobývacieho priestoru sa taktiež určí, ktoré nerasty výhradného ložiska sa budú dočasne ukladať (§ 25 ods. 3). *Dobývací priestor* (jeho zmenu, zrušenie) určí *obvodný banký úrad rozhodnutím* po vyjadrení príslušného orgánu ochrany prírody a po dohode s príslušným stavebným úradom. Organizácia môže určený dobývací priestor zmluvne previesť na inú organizáciu, ktorá má príslušné banké oprávnenie, po *predchádzajúcom súhlase* obvodného bankého úradu; náležitosti návrhu zmluvy určuje § 27 ods. 8 zákona č. 44/1988 Zb.

Požiadavku *racionálneho využívania* výhradných ložísk ustanovuje zákon v § 30. Za určený dobývací priestor, za nerasty vydobyté z výhradného ložiska a za uskladňovanie plynov alebo kvapalín platí organizácia za zákonom určených podmienok *úhrady* (§ 32a); podrobnosti ustanovuje *nariadenie vlády SR č. 50/2002 Z. z.*

Osobitnými zásahmi do zemskej kôry (§ 34) sú zriaďovanie, prevádzka, zabezpečenie a likvidácia zariadení na uskladňovanie plynov alebo kvapalín v prírodných horninových štruktúrach a v podzemných priestoroch (podzemné zásobníky) a ukladanie rádioaktívnych a iných odpadov v podzemných priestoroch. Podzemné priestory, ktoré vzniknú takýmito zásahmi, sa považujú *ex lege* za *banké diela*.

Starým bankým dielom sa rozumie banké dielo v podzemí, ktoré je opustené a ktorého pôvodný prevádzkovateľ ani jeho právny nástupca

neexistuje alebo nie je známy. Ministerstvo zabezpečuje zisťovanie takýchto starých banských diel a vedie ich register. Kto zistí takéto dielo (jeho účinky na povrch), oznámi to bezodkladne ministerstvu. Ministerstvo taktiež zabezpečuje v nevyhnutne potrebnom rozsahu likvidáciu starých banských diel a ich následkov, ktoré ohrozujú verejný záujem, a je oprávnené vyporiadať aj prípadné škody na hmotnom majetku spôsobené pri zabezpečovaní alebo likvidácii starých banských diel.

Zákon č. 51/1988 Zb. ustanovuje podmienky vykonávania banskej činnosti (§ 2) a činnosti vykonávanej banským spôsobom (§ 3) najmä z hľadiska racionálneho využívania ložísk nerastov. Za týmto účelom zaktvuje *povinnosti organizácií* (§ 5) – napríklad dodržiavať zásady ochrany a využitia nerastného bohatstva, požiadavky racionálneho využívania ložísk nerastov a požiadavky životného prostredia, povinnosť ohlásiť obvodnému banskému úradu začatie, prerušenie a ukončenie činnosti v rozsahu a lehotách, ktoré ustanovuje *vyhláška SBÚ č. 89/1988 Zb.*, informovať obvodný banský úrad o svojich zásadných opatreniach na zabezpečenie racionálneho využívania ložísk nerastov, *povoľovanie banskej činnosti* (§ 9 až 11, § 17 a 18), a *štátnu banskú správu* (§ 38 až 45a).

Orgánmi štátnej banskej správy sú: Ministerstvo hospodárstva SR ako ústredný orgán štátnej banskej správy, Hlavný banský úrad, obvodné banské úrady (v Bratislave, v Banskej Bystrici, v Košiciach, v Prievdzi a v Spišskej Novej Vsi).

3. Právna úprava geologických prác

Geologickými prácami podľa § 2 ods. 1 zákona č. 313/1999 Z. z. sa rozumejú *geologický výskum* (základný a regionálny) a *geologický prieskum* (ložiskový zameraný na skúmanie ložísk nerastov, *hydrogeologický* zameraný na skúmanie podzemných vôd vrátane termálnych vôd, prírodných liečivých zdrojov a zdrojov minerálnych stolových vôd, *inžiniersko-geologický* na účely územného plánovania, dokumentácie a zakladania stavieb, *prieskum životného prostredia* a *prieskum na špeciálne účely* – napr. na sprístupňovanie jaskýň, likvidáciu starých banských diel). Podrobnosti o členení geologických prác upravuje *vyhláška MŽP SR č. 141/2000 Z. z.*

V rámci regulácie *podmienok vykonávania geologických prác* (§ 4 až 9) zákon upravuje *osoby oprávnené vykonávať geologické práce* (osoby na základe geologického oprávnenia, Slovenská akadémia vied, vykonávateľ geologických prác atď.), podmienky vydávania geologického oprávnenia a problematiku odbornej spôsobilosti na vykonávanie geologických prác.

Projektovanie, riešenie a vyhodnocovanie geologických úloh upravuje zákon v § 10 až 18. Zákon v tejto súvislosti ukladá orgánom územného

plánovania a vodohospodárskym orgánom postupovať v súlade s výsledkami geologických prác (najmä vo vzťahu k výhradným ložiskám, k starým banským dielam, k prírodným horninovým štruktúram, k využívaniu geotermálnej energie).

Ministerstvo môže v záujme racionálneho postupu pri územnom plánovaní vymedziť *územie s osobitnými podmienkami geologickej stavby* (ide zvyčajne o územie s výhradnými ložiskami alebo s osobitne nepriaznivými inžiniersko-geologickými pomermi), kde *možno vydať územné rozhodnutie len po vyjadrení* ministerstva.

Prieskumné územie (§ 19 až 25). *Vybrané geologické práce* podľa § 19 ods. 2 (napr. hydrogeologický prieskum termálnych podzemných vôd) možno vykonávať len na prieskumnom území určenom ministerstvom rozhodnutím; toto rozhodnutie nie je územným rozhodnutím podľa § 32 zákona č. 50/1976 Zb. Prieskumné územie určí ministerstvo najviac na štyri roky. Na návrh držiteľa prieskumného územia sa môže táto lehota predĺžiť v zákonom ustavenom rozsahu. Ak sa práce nezačnú vykonávať do jedného roku odo dňa právoplatnosti rozhodnutia o určení prieskumného územia, môže ministerstvo *zrušiť prieskumné územie* (§ 20 ods. 6). *Rozhodnutie o určení prieskumného územia* môže ministerstvo na návrh držiteľa *kedykoľvek zmeniť* (ak zmena prispieje k splneniu účelu, na ktorý bolo vydané) alebo *zrušiť* z vlastného podnetu za podmienok ustanovených v § 20 ods. 8.

Okrem toho zákon obsahuje *špeciálne ustanovenia*, týkajúce sa určenia *osobitného prieskumného územia* (§ 24). Ide o prípady, keď sú vybrané geologické práce financované z prostriedkov štátneho rozpočtu, pričom ich vykonávateľ je určený na základe výberového konania podľa zákona č. 263/1999 Z. z. o verejnom obstarávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Držiteľ prieskumného územia je povinný zaplatiť ministerstvu *úhradu za prieskumné územie* vo výške ustanovenej § 23 ods. 1 zákona. Polovica úhrady je príjmom štátneho rozpočtu a polovica je príjmom obce, na ktorej území sa nachádza prieskumné územie.

Ústredným orgánom štátnej správy v oblasti geologického výskumu a prieskumu je ministerstvo (§ 30). V dobývacích priestoroch vykonáva ministerstvo štátny geologický dozor po dohode s Ministerstvom hospodárstva SR.

Právna úprava ochrany životného prostredia a environmentálne riziká

I. Nakladanie s odpadmi

Cieľom a zmyslom právnej úpravy nakladania s odpadmi (a aj odpadového hospodárstva) je predovšetkým:

- predchádzať vzniku odpadov a obmedzovať ich tvorbu,
- zhodnocovať odpady recykláciou, opätovným použitím alebo inými procesmi umožňujúcimi získavanie druhotných surovín,
- využívať odpady ako zdroj energie,
- zneškodňovať odpady spôsobom neohrozujúcim zdravie ľudí a nepoškodujúcim životné prostredie nad mieru ustanovenú zákonom.

Systém právnej regulácie nakladania s odpadmi. Kľúčovými právnymi predpismi v tejto oblasti sú zákon č. 223/2001 Z. z. (jeho vykonávacie právne predpisy) a zákon NR SR č. 327/1996 Z. z., ktoré predstavujú všeobecnú právnu úpravu spoločenských vzťahov v tejto oblasti.

Okrem toho *špeciálne pravidlá* nakladania s niektorými druhmi odpadov sú upravené v *osobitných predpisoch*.

Ide konkrétne o nakladanie s:

- odpadovými vodami a zvláštnymi vodami a o ukládanie odpadov na odkaliská (zákon č. 184/2002 Z. z. o vodách a o zmene a doplnení niektorých zákonov),
- látkami znečisťujúcimi ovzdušie (zákon č. 478/2002 Z. z. o ochrane ovzdušia a ktorým sa dopĺňa zákon č. 401/1998 Z. z. o poplatkoch za znečisťovanie ovzdušia v znení neskorších predpisov),
- odpadmi z drahých kovov (zákon č. 539/1992 Zb. o puncovníctve a skúšaní drahých kovov),
- rádioaktívnymi odpadmi (zákon č. 130/1998 Z. z.),
- odpadmi z banskej činnosti (zákon č. 44/1988 Zb. o ochrane a využití nerastného bohatstva v znení neskorších predpisov),
- vyradenými výbušnami a zvyškami z výroby výbušnín (zákon SNR č. 51/1988 Zb. o banskej činnosti, výbušnách a o štátnej banskej správe v znení neskorších predpisov),
- odpadmi živočíšneho pôvodu (zákon č. 488/2002 Z. z.),
- odpadmi z obalov (zákon č. 529/2002 Z. z.).

Zákon č. 223/2001 Z. z. upravuje pôsobnosť orgánov štátnej správy a obcí, práva a povinnosti právnických a fyzických osôb pri predchádzaní vzniku odpadov a pri nakladaní s odpadmi, zodpovednosť za porušenie

povinností na úseku odpadového hospodárstva a zriadenie Recyklačného fondu (§ 1).

Tento zákon predstavuje *všeobecnú právnu úpravu* nakladania s odpadmi, ktorá sa však *ex lege nevzťahuje* na odpady taxatívnym spôsobom vypočítané v § 1 ods. 2 zákona (nakladanie s týmito odpadmi totiž upravujú osobitné predpisy a zákon č. 223/2001 Z. z. nemožno vo vzťahu k nim aplikovať ani subsidiárne); subsidiárne však možno zákon č. 223/2001 Z. z. aplikovať na nakladanie s odpadmi živočíšneho pôvodu a s odpadmi z obalov (podľa § 1 ods. 3 a 4).

Vymedzenie základných pojmov (§ 2). *Opadom* je hnutelná vec uvedená v prílohe č. 1 zákona, ktorej sa jej držiteľ zbavuje, chce sa jej zbaviť alebo je (v súlade s týmto zákonom alebo osobitnými predpismi) povinný sa jej zbaviť. Legálna definícia tak vychádza zo subjektívneho aspektu pojmu odpad („chce sa jej zbaviť z vlastnej vôle“) aj z objektívneho aspektu pojmu („je povinný sa jej zbaviť“ – napr. potravinárskych výrobkov po záručnej lehote, ktoré ich držiteľ musí zneškodniť z dôvodu ochrany zdravia ľudí). S cieľom odstrániť pochybnosť či vec je alebo nie je odpadom, zákon upravuje právomoc krajského úradu rozhodnúť v prípade takejto pochybnosti.

Pôvodca odpadu je každý, koho činnosťou odpad vzniká, alebo ten, kto vykonáva úpravu, zmiešavanie alebo iné úkony s odpadmi, ak ich výsledkom je zmena povahy alebo zloženia týchto odpadov.

Držiteľ odpadu je pôvodca odpadu alebo fyzická a právnická osoba, u ktorej sa odpad nachádza (§ 2 ods. 3). Ide o nový pojem, ktorý pôvodná úprava nepoznala. Jeho zavedením sa mali po právnej stránke vyriešiť mnohé problémy vznikajúce v praxi, najmä absencia zodpovednosti za odpady a nakladanie s nimi v čase ich pohybu medzi pôvodcom a zariadením na zhodnocovanie alebo zneškodňovanie odpadov.

Opadové hospodárstvo je činnosť zameraná na predchádzanie a obmedzovanie vzniku odpadov a znižovanie ich nebezpečnosti pre životné prostredie a nakladanie s odpadmi v súlade so zákonom č. 223/2001 Z. z.

Nakladanie s odpadmi je zber, preprava, zhodnocovanie a zneškodňovanie odpadov vrátane starostlivosti o miesto zneškodňovania.

Zhodnocovanie odpadov sú činnosti vedúce k využitiu fyzikálnych, chemických alebo biologických vlastností odpadov, uvedené v prílohe č. 2 zákona (napr. spätné získavanie alebo regenerácia rozpúšťadiel, prečisťovanie oleja).

Zneškodňovanie odpadov je také nakladanie s nimi, ktoré nespôsobuje poškodzovanie životného prostredia alebo ohrozovanie zdravia ľudí a ktoré je uvedené v prílohe č. 3 zákona (napr. uloženie do zeme alebo na povrchu zeme, hĺbková injeckáž, spaľovanie na pevnine).

Zber odpadov je zhromažďovanie, triedenie alebo zmiešavanie odpadov na účel ich prepravy.

Zhromažďovanie odpadov je *dočasné* uloženie odpadov pred ďalším nakladaním s nimi.

Triedenie odpadov je delenie odpadov podľa druhov alebo oddeľovanie zložiek odpadov, ktoré možno po oddelení zaradiť ako samostatné druhy odpadov.

Skládkovanie odpadov je ukladanie odpadov na skládku odpadov. Tento pojem treba odlišovať od pojmu skladovanie odpadov. *Skladovanie odpadov* je zhromažďovanie odpadov pred niektorou z činností zhodnocovania alebo zneškodňovania odpadov; za skladovanie odpadov sa nepovažuje ich zhromažďovanie pred zberom odpadov na mieste ich vzniku.

S pojmom skládkovanie odpadov súvisí pojem *skládku odpadov* podľa § 2 ods. 15 zákona. Je to miesto so zariadením na zneškodňovanie odpadov, kde sa odpady trvalo ukladajú na povrchu zeme alebo do zeme. Za skládku odpadov sa považuje aj miesto, na ktorom pôvodca odpadu vykonáva zneškodňovanie svojich odpadov v mieste výroby (interná skládka), ako aj miesto, ktoré sa trvalo (teda dlhšie ako jeden rok), používa na dočasné uloženie odpadov (*tzv. pozitívne vymedzenie pojmu*). Za skládku odpadov sa nepovažuje zariadenie, kde sa ukladajú odpady na účel ich prípravy pred ich ďalšou prepravou na miesto, kde sa budú upravovať, zhodnocovať alebo zneškodňovať, ak čas ich uloženia pred ich zhodnotením (upravením) nepresahuje spravidla tri roky, alebo pred ich zneškodnením nepresahuje jeden rok (*tzv. negatívne vymedzenie pojmu*).

Dôležitými právnymi pojmami pre určenie právneho režimu nakladania s jednotlivými kategóriami odpadov sú aj pojmy *nebezpečný odpad* a *komunálny odpad*. Podľa § 2 ods. 13 *nebezpečné odpady* sú také odpady, ktoré majú jednu nebezpečnú vlastnosť alebo viac nebezpečných vlastností uvedených v prílohe č. 4 zákona (napr. výbušnosť, vysokú horľavosť, leptavosť, rakovinotvornosť). *Komunálne odpady* sú odpady z domácností vznikajúce na území obce pri činnosti fyzických osôb a odpady podobného charakteru vznikajúce pri činnosti právnických osôb alebo fyzických osôb - podnikateľov, ako aj odpady vznikajúce pri činnosti obce pri čistení verejných komunikácií a priestranstiev, ktoré sú v správe obce, a pri údržbe verejnej zelene vrátane parkov a cintorínov.

V § 18 ods. 12 zákona sa definuje pojem *druhotná surovina* ako odpad určený na zhodnotenie. Dôležité je z hľadiska realizácie povinností vyplývajúcich zo zákona č. 223/2001 Z. z., že sa s ním nakladá *ako s odpadom až do začatia jeho zhodnocovania* (činnosťami R1 až R10 vypočítanými v prílohe č. 2 zákona).

Spomedzi ďalších dôležitých právnych pojmov možno pre úplnosť spomenúť pojem *úprava odpadov*, ktorý je však definovaný vo *vyhláške MŽP SR č. 283/2001 Z. z.*

Programy odpadového hospodárstva (§ 4 až 6) sú základnými koncepčnými nástrojmi riadenia odpadového hospodárstva, ktoré určujú *ciele* odpadového hospodárstva Slovenskej republiky, územného celku (jeho

časti) alebo pôvodcu odpadu a *opatrenia* na ich plnenie; vypracúvajú sa pre odpady uvedené v Katalógu odpadov (pozri *vyhlášku MŽP SR č. 284/2001 Z. z.*).

Zákon stanovuje *obsahové náležitosti* programu (§ 4 ods. 2) a súčasne rozlišuje programy:

- vydávané orgánmi štátnej správy odpadového hospodárstva (§ 5),
- vypracúvané pôvodcom odpadu a obcou (§ 6).

Program Slovenskej republiky vypracúva Ministerstvo životného prostredia SR (ďalej len „ministerstvo“) najmä na základe podkladov od krajských a okresných úradov; schvaľuje ho vláda. Tento program uverejňuje ministerstvo vo Vestníku Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky.

Krajský a okresný úrad vydáva formou všeobecne záväznej vyhlášky *záväznú časť programu kraja a okresu* na obdobie ustanovené v programe Slovenskej republiky (spravidla na päť rokov). Pritom platí zásada, že program podriadeného orgánu musí byť v súlade so záväznou časťou programu nadriadeného orgánu štátnej správy odpadového hospodárstva.

Záväzná časť programu Slovenskej republiky, programu kraja a programu okresu obsahujú cieľové smerovanie nakladania s určenými druhmi a množstvami odpadov (*tzv. prúdy odpadov*) v určenom čase a opatrenia na znižovanie množstva biologicky rozložiteľných odpadov ukladánych na skládky odpadov. Ciele zamerané na znižovanie množstva *odpadov z obalov* a opatrenia na ich dosiahnutie sa musia uviesť v samostatnej časti programu Slovenskej republiky.

Smerná časť programu Slovenskej republiky obsahuje *zámery* na vybudovanie zariadení nadregionálneho významu; *smerná časť programu kraja a okresu* obsahuje zámery na vybudovanie nových zariadení na zhodnocovanie odpadov, zneškodňovanie odpadov, ako aj zariadení na iné nakladanie s odpadmi.

Krajské a okresné úrady sú povinné *zverejniť návrhy svojich programov* v mieste svojho sídla obvyklým spôsobom najmenej na 30 dní tak, aby sa s nimi mohla oboznámiť verejnosť z dotknutého územia; návrhy programov zašlú aj orgánom štátnej správy dotknutým podľa osobitných predpisov (orgánom na ochranu zdravia, orgánom ochrany prírody atď.) a okresný úrad aj obciam z dotknutého územia. Verejnosť, dotknuté orgány štátnej správy a obce majú právo podať v lehote, počas ktorej je návrh programu verejne prístupný, *pisomné pripomienky* príslušnému úradu. Okrem toho krajský a okresný úrad je povinný *uskutočniť verejné prerokovanie návrhu programu* a prihliadať na podané písomné pripomienky pri dopracúvaní programu.

Program je podkladom na opatrenia na obmedzovanie vzniku odpadov, na nakladanie s odpadmi a na spracúvanie územnoplánovacej dokumentácie. Zákon taktiež výslovne ustanovuje, že rozhodnutia a vyjad-

renia orgánov štátnej správy odpadového hospodárstva vydávané podľa tohto zákona nesmú byť v rozpore so záväznou časťou príslušného programu kraja a okresu. Zákon umožňuje *aktualizovať* tieto programy za ustanovených podmienok.

Zákon určuje, ktorý *pôvodca odpadu vypracúva vlastný program* (právnická osoba alebo fyzická osoba – podnikateľ produkujúci ročne viac než 50 kg nebezpečných odpadov alebo 1 tonu ostatných odpadov). Povinnosť pôvodcu odpadu vypracovať program plní pre komunálne odpady, ako aj pre odpady z bežných udržiavacích prác zabezpečených fyzickou osobou (ďalej len „drobné stavebné odpady“), obec, na území ktorej tieto odpady vznikajú. Jej program má taktiež záväznú a smernú časť.

Pôvodca odpadu je povinný ním vypracovaný program *predložiť na schválenie príslušnému orgánu štátnej správy odpadového hospodárstva* a schválený program dodržiavať. Nový pôvodca odpadu je povinný predložiť program na schválenie do troch mesiacov od svojho vzniku. Do štyroch mesiacov od vydania programu okresu alebo kraja je pôvodca odpadu povinný vypracovať nový program a predložiť ho príslušnému orgánu štátnej správy odpadového hospodárstva na schválenie; ak v rozhodnutí nie je ustanovené inak, schválením nového programu pôvodcu odpadu platnosť predchádzajúceho programu zanikne.

Pôvodca iných ako komunálnych odpadov a drobných stavebných odpadov je povinný prihliadať pri tvorbe svojho programu na program obce, ktorej územia sa jeho program týka. Pred predložením programu na schválenie príslušnému orgánu štátnej správy odpadového hospodárstva je pôvodca odpadu povinný predložiť svoj program na vyjadrenie obci, ktorej územia sa jeho program týka.

Pôsobnosť orgánov štátnej správy odpadového hospodárstva a povinnosti osôb v odpadovom hospodárstve (§ 7 až 22). Zákon upravuje právomoc orgánov udeľovať v správnom konaní *súhlasy* na činnosti vypočítané taxatívnym spôsobom v § 7 ods. 1 (napr. na prevádzkovanie zariadenia na zneškodňovanie odpadov, okrem spaľovní odpadov a zariadení na spoluspaľovanie odpadov, na zmenu a rekonštrukciu zariadení na zhodnocovanie odpadov, použitie technológie na nakladanie s nebezpečnými odpadmi na mobilných zariadeniach, zber a spracovanie starých vozidiel), ich obsahové náležitosti, lehotu, na ktorú možno súhlas udeliť, podmienky predĺženia platnosti súhlasu.

Podľa § 7 ods. 8 príslušný okresný úrad je povinný uzatvorenie skládok odpadov overiť (vrátane vykonania miestnej obhliadky) a o uzatvorení skládok vydať *potvrdenie*.

Zákon taktiež podrobne upravuje podmienky udeľovania *autorizácie podnikateľom* (§ 8 až 14), ktorá sa vyžaduje na nakladanie s opotrebovanými batériami a akumulátormi, na nakladanie s odpadovými olejmi a na zber a spracovanie starých vozidiel (podrobnosti o autorizácii upravuje *vyhláška MŽP SR č. 273/2001 Z. z.*).

Registrácia (§ 15). Zákonom určení podnikateľa (napr. hromadný výrobca vozidiel) sú povinní registrovať sa na okresnom úrade; okresný úrad vykoná registráciu na základe písomného oznámenia podnikateľa o začatí vykonávania činnosti a vydá o tom podnikateľovi *potvrdenie*.

Orgány štátnej správy odpadového hospodárstva dávajú podľa § 16 taktiež *vyjadrenie* k činnostiam vypočítaným zákonom (napr. k výstavbe týkajúcej sa odpadového hospodárstva už v štádiu územného konania).

Povinnosti právnických a fyzických osôb. Zákon upravuje tzv. *všeobecné povinnosti* pri nakladaní s odpadmi (§ 18), aj *špeciálne povinnosti*, ktoré sa vzťahujú na špeciálne právne subjekty (t. j. na držiteľa odpadu, odosiateľa a príjemcu nebezpečného odpadu, prevádzkovateľa zariadenia na zhodnocovanie alebo zneškodňovanie odpadov).

Podľa § 18 ods. 1 každý je povinný nakladať s odpadmi alebo inak s nimi zaobchádzať v súlade so zákonom č. 223/2001 Z. z. alebo v súlade s rozhodnutím vydaným na základe tohto zákona; pritom je povinný chrániť zdravie ľudí a životné prostredie. Pre nakladanie s odpadmi má kľúčový význam zákonná povinnosť každého *zaradiť odpady podľa Katalógu odpadov*. Katalóg odpadov bol ustanovený *vyhláškou MŽP SR č. 284/2001 Z. z.* Tento predpis zakotvuje nielen zoznam skupín, podskupín a druhov odpadov, ale odpady taktiež kategorizuje na *nebezpečné* a *ostatné*. Práve táto kategorizácia *určuje právny režim* nakladania s odpadmi.

Zákon taktiež taxatívnou vypočítava *zákazy činností* vo vzťahu k odpadom (napr. uložiť alebo ponechať odpad na inom mieste ako na mieste na to určenom v súlade s týmto zákonom, zneškodniť odpad alebo zhodnotiť odpad inak ako v súlade s týmto zákonom, vykonávať nedovolenú prepravu odpadov, riediť alebo zmiešavať odpady s cieľom dosiahnuť hraničné hodnoty koncentrácie škodlivých látok podľa prílohy č. 5 zákona).

Zákon taktiež ustanovuje *pravidlá týkajúce sa znášania nákladov súvisiacich so zneškodňovaním odpadov*. Povinným subjektom v zmysle § 18 ods. 4 – ak nie je v tomto zákone ustanovené inak – je *držiteľ*, pre ktorého sa zneškodňovanie odpadu vrátane zberu a úpravy odpadu vykonáva; ak takýto držiteľ odpadu *nie je známy*, znáša náklady *posledný známy držiteľ odpadu* alebo *výrobca, z ktorého výroby odpad pochádza*. Ak je držiteľ odpadu známy, ale nezdržiava sa na území Slovenskej republiky, zabezpečí zneškodnenie odpadu okresný úrad, na ktorého území sa odpad nachádza, na náklady tohto držiteľa odpadu.

Osobitný postup sa vzťahuje na prípady tzv. *nelegálne založených „skládok“* odpadu. Podľa § 18 ods. 5 ak vlastník (správca alebo nájomca) nehnuteľnosti zistí, že na jeho nehnuteľnosti bol umiestnený odpad v rozpore so zákonom č. 223/2001 Z. z., je povinný to oznámiť bezodkladne okresnému úradu a obci, v ktorých územnom obvode sa nehnuteľnosť nachádza. Okresný úrad na základe tohto oznámenia (z vlastného podnetu alebo z podnetu iného orgánu štátnej správy alebo obce) požiada Policajný zbor o *zistenie osoby zodpovednej za umiestnenie odpadu na*

nehnutelnosti; takto *zistená osoba* je povinná zabezpečiť zhodnotenie odpadu alebo zneškodnenie odpadu na vlastné náklady. Ak by sa táto osoba nezistila, okresný úrad začne konanie na zistenie, či vlastník (správca alebo nájomca) tejto nehnuteľnosti:

- a) je pôvodcom odpadu,
- b) neurobil všetky opatrenia na ochranu svojej nehnuteľnosti, ktoré je povinný vykonať podľa osobitných predpisov, alebo nesplnil povinnosti podľa rozhodnutia súdu, alebo
- c) mal z tohto uloženia odpadu majetkový alebo iný prospech. Ak by sa mu v konaní niektorá z týchto skutočností preukázala, prejde povinnosť zabezpečiť zhodnotenie (zneškodnenie) odpadu na tohto vlastníka (správca alebo nájomca) nehnuteľnosti; v opačnom prípade prechádza táto povinnosť na príslušný okresný úrad.

Dovoz, vývoz a tranzit odpadov (§ 23 až 38). Zákon v § 23 definuje rôzne pojmy – napríklad dovoz odpadov, príslušný úrad štátu vývozu, žiadateľ o prepravu odpadov, tlačivo hlásenia atď.

Odpady určené na zhodnotenie sa podľa § 23 ods. 2 na účely riadenia, kontroly a evidencie dovozu, vývozu a tranzitu sa zaraďujú do:

- Zeleného zoznamu odpadov (ak nevykazujú žiadnu nebezpečnú vlastnosť a sú pre ne v Slovenskej republike vytvorené dostatočné podmienky na zhodnotenie, vyhovujúce z hľadiska ochrany životného prostredia),
- Žltého zoznamu odpadov (ak vykazujú jednu alebo viac nebezpečných vlastností, alebo ak pre ne nie sú v Slovenskej republike vytvorené dostatočné podmienky na zhodnotenie, vyhovujúce z hľadiska ochrany životného prostredia),
- Červeného zoznamu odpadov (ak obsahujú látky, ktoré bežne vykazujú jednu nebezpečnú vlastnosť alebo niekoľko nebezpečných vlastností).

Povinný subjekt nezaraďuje odpady do týchto zoznamov na základe subjektívneho názoru, ale podľa pravidiel ustanovených *vyhláškou MŽP SR č. 234/2001 Z. z.* Zavedením tzv. farebných zoznamov sa de iure umožnilo štandardné napojenie Slovenskej republiky na medzinárodný trh s druhotnými surovinami. Zaradenie odpadu do „farebného“ zoznamu určuje právny režim pri ich dovoze. Najjednoduchší postup je pri odpadoch zaradených do Zeleného zoznamu – ak je odpad zaradený do tohto zoznamu, stačí na jeho dovoz na územie Slovenska skutočnosť, že je správaný správne vyplneným dokladom o preprave a trase prepravy (tzv. tlačivom hlásenia). Po skončení prepravy odošle príjemca odpadov vyplnené tlačivo hlásenia do troch dní po prevzatí zásielky ministerstvu (§ 25). Najprísnejšie sú posudzované odpady v Červenom zozname, kde povoloňovací proces je odborne aj administratívne veľmi náročný, ale súčasne nevyhnutný, aby sa zabránilo nežiaducemu pohybu nebezpečných

odpadov cez hranice štátov (v súlade s medzinárodnými záväzkami Slovenskej republiky v tejto oblasti).

Podľa § 23 ods. 3 odpad vzniknutý v Slovenskej republike určený na zhodnotenie musí byť prednostne zhodnotený v Slovenskej republike, ak sa na našom území nachádza zariadenie s technológiou na zhodnotenie odpadu, spĺňajúce kritériá najlepšej dostupnej technológie.

Zákon č. 223/2001 Z. z. taktiež zakotvil v § 23 ods. 4 *zákazy dovozu a vývozu odpadov* (napr. zakázaný je dovoz odpadov určených na zneškodnenie, okrem dovozu odpadov vzniknutých pri pasívnom zušľacht'ovacom styku, pričom predmetom zušľacht'ovania sú odpady, vývoz nebezpečných odpadov určených na zhodnotenie okrem vývozu do členských štátov Organizácie pre hospodársku spoluprácu a rozvoj – ďalej len „OECD“).

Podľa § 24 je žiadateľ o cezhraničnú prepravu odpadov (ďalej len „žadateľ“) povinný pred začatím prepravy odpadov *zaradených do Žltého a do Červeného zoznamu odpadov cez štátnu hranicu zložiť kauciu* (na úhradu nákladov spojených s navrátením odpadov do štátu pôvodu a s ich zneškodnením pre prípad, ak príjemca odpadov odpady neprevezme). Splnenie tejto povinnosti je žiadateľ povinný *preukázať pred vydaním povolenia* na dovoz (vývoz) odpadov.

Zákon ustanovuje *špeciálne právne režimy* uplatňujúce sa pri:

- dovoze odpadov určených na zhodnotenie (§ 25 až 29),
- vývoze odpadov určených na zneškodnenie (§ 30 až 32),
- vývoze odpadov určených na zhodnotenie (§ 33 a 34),
- tranzite odpadov (§ 35 a 36).

Dovoz odpadov určených na zhodnotenie. Podľa § 26 žiadosť o udelenie povolenia na dovoz odpadov určených na zhodnotenie, ktorý je zaradený do *Žltého zoznamu odpadov*, podáva žiadateľ ministerstvu; kópiu zašle príjemcovi odpadov, príslušnému úradu štátu vývozu a štátu tranzitu (žiadosť môže namiesto žiadateľa podať aj príslušný úrad štátu vývozu). Žiadosť o udelenie povolenia na dovoz odpadov, ktoré sú v štáte vývozu zaradené do Zeleného zoznamu odpadov a v Slovenskej republike do Žltého zoznamu odpadov, podáva príjemca odpadov.

Žiadateľ je povinný *preukázať, že má s príjemcom odpadov uzavretú zmluvu*, ktorej predmetom je zhodnotenie odpadov a v ktorej sú obligatórne dohodnuté záväzky žiadateľa a príjemcu odpadov, obsah ktorých určuje zákon (záväzok žiadateľa prevziať odpady späť, ak sa dovoz odpadov neuskutoční tak, ako sa plánoval alebo sa uskutoční v rozpore s týmto zákonom atď.). Pri preprave odpadov cez štátnu hranicu medzi dvoma zariadeniami *tej istej právnickej osoby* sa môže takáto zmluva nahradiť písomným prehlásením tejto právnickej osoby o zhodnotení odpadov. V prípade prepravy odpadov určených na zhodnotenie cez štátnu hranicu od pôvodného príjemcu odpadov do iného štátu sa takáto ďalšia preprava považuje za vývoz odpadov.

V prípade dovozu odpadov je ministerstvo oprávnené *vzniesť k preprave odpadov písomné námietky* alebo dať k preprave odpadov písomné *povolenie*, písomne *určiť podmienky prepravy* odpadov, resp. *určiť výšku kaucie*, ktorú musí žiadateľ zložiť pred začatím prepravy (to platí v prípade, ak ide o dovoz odpadov zo štátov, ktoré sú členskými štátmi OECD; ak ide o dovoz z „nečlenských“ štátov, má ministerstvo taktiež právomoc *prepravu zamietnuť*).

Zákon ustanovuje podmienky, ktoré musia byť splnené, aby ministerstvo mohlo *vzniesť námietky* (napr. dovoz nie je v súlade s cieľmi programu Slovenskej republiky, žiadateľ alebo príjemca odpadov v minulosti uskutočnil nedovolenú prepravu odpadov cez štátnu hranicu v zmysle § 38 zákona č. 223/2001 Z. z.); ak sa uplatnia námietky, dovoz sa neuskutoční.

Keď ministerstvo udelí *povolenie na dovoz odpadov*, potvrdí ho na tlačive oznámenia. Ak v povolení na dovoz odpadov nie je uvedené inak, stráca povolenie platnosť uplynutím jedného roka od jeho vydania.

Preprava odpadov cez štátnu hranicu určených na zhodnotenie, zaradených do *Žltého zoznamu* (§ 28), ktorá sa uskutočňuje z členských štátov OECD, sa môže začať uplynutím lehoty podľa § 27 ods. 1 písm. a) zákona, ak k nej neboli oznámené žiadne námietky. Ak všetky dotknuté príslušné úrady dajú k preprave odpadov písomné povolenie, preprava cez štátnu hranicu sa môže začať ihneď po tom, ako sa tieto povolenia žiadateľovi doručili; ak ide o prepravu z „nečlenských“ štátov, táto sa môže začať až po doručení písomného povolenia na prepravu odpadov cez štátnu hranicu žiadateľovi. Ak sa preprava odpadov cez štátnu hranicu začne napriek tomu, že boli voči nej vznesené námietky, príjemca odpadov odpady neprevezme.

Príjemca odpadov bezodkladne (najneskôr však do 180 dní od prijatia odpadov) zašle na kópii tlačiva hlásenia potvrdenie o zhodnotení odpadov žiadateľovi, ministerstvu a dotknutým príslušným úradom.

Na odpady zaradené do *Červeného zoznamu odpadov a na odpady nezaradené do žiadneho zoznamu* platí postup ako pre odpady zaradené do *Žltého zoznamu odpadov* s tým, že preprava sa môže začať až po doručení písomného povolenia dotknutých príslušných úradov (§ 29).

Vývoz odpadov určených na zneškodnenie.

Keďže podľa § 23 ods. 4 zákona č. 223/2001 Z. z. platí zákaz vývozu odpadov určených na zneškodnenie do krajín, ktoré nie sú členom OECD, resp. nie sú zmluvnou stranou Bazilejského dohovoru o riadení pohybov nebezpečných odpadov cez hranice štátov a ich zneškodňovaní, postup ustanovený v § 30 až 32 sa týka len vývozu takýchto odpadov do:

- členských štátov OECD,
- štátov, ktoré sú zmluvnou stranou Bazilejského dohovoru,
- štátov, s ktorými má Slovenská republika túto oblasť upravenú osobitne v medzinárodnej zmluve.

Vývoz odpadov určených na zneškodnenie sa uskutočňuje na základe žiadosti o udelenie *povolenia na vývoz odpadov* (§ 30) podanej ministerstvu (kópiu žiadateľ zašle príjemcovi odpadov a ostatným dotknutým príslušným úradom). Žiadateľ je povinný preukázať, že má s príjemcom odpadov uzavretú zmluvu, ktorej predmetom je zneškodnenie odpadov a v ktorej je dohodnutý záväzok žiadateľa a príjemcu odpadov v zákonom ustanovenom rozsahu (táto zmluva je prílohou žiadosti o udelenie povolenia na vývoz odpadov). Prílohou žiadosti o udelenie povolenia na vývoz odpadov do štátov, ktoré nie sú členskými štátmi OECD, je aj kópia písomného súhlasu štátu tranzitu, ak tento štát takýto súhlas vydáva, a kópia písomného súhlasu štátu dovozu.

Vývoz odpadov určených na zneškodnenie môže byť regulovaný prostredníctvom *námietok, povolenia alebo určenia podmienok*, a to nielen zo strany ministerstva, ale i zo strany kompetentných úradov v štátoch, do ktorých má odpad smerovať na zneškodnenie a cez ktoré má odpad pri preprave prechádzať. Ak ministerstvo udelí povolenie na vývoz odpadov, potvrdí ho na tlačive oznámenia a zašle ho bezodkladne príjemcovi odpadov a ostatným dotknutým príslušným úradom.

Vývoz odpadov určených na zhodnotenie (§ 33). Ak sú odpady zaradené do Zeleného zoznamu odpadov, na ich vývoz v takomto prípade *nie je potrebné povolenie* podľa zákona č. 223/2001 Z. z.

Na vývoz odpadov zaradených do:

- Žltého zoznamu odpadov, sa vzťahujú § 26, 27 a 28,
- Červeného zoznamu odpadov, alebo ak odpady nie sú zaradené do žiadneho zoznamu odpadov, platí rovnako § 29 zákona.

Spätný dovoz vyvezených odpadov (§ 34). Ak príslušný úrad štátu dovozu informuje ministerstvo, že preprava odpadov cez štátnu hranicu sa neskončila tak, ako sa plánovala, ministerstvo vyzve žiadateľa, aby do 90 dní od vyzvania zabezpečil *na vlastné náklady* spätný dovoz vyvezených odpadov na územie Slovenskej republiky. Žiadateľ je na spätný dovoz vyvezených odpadov povinný podať *novú žiadosť*; ak je žiadosť riadne odôvodnená, ministerstvo nemôže brániť spätnému dovozu vyvezených odpadov na územie Slovenskej republiky. Ak žiadateľ v tejto súvislosti nesplní svoje zákonné povinnosti, *prepadne kaucia* v prospech ministerstva v plnej výške. Tieto prostriedky ministerstvo použije na zabezpečenie spätného dovozu vyvezených odpadov a na zabezpečenie ich zhodnotenia (zneškodnenia).

Tranzit odpadov. Pri tranzite odpadov zaradených do Zeleného zoznamu odpadov sa musí k zásielke odpadov priložiť tlačivo hlásenia s údajmi ustanovenými zákonom. Na *povolenie tranzitu* odpadov zaradených do Žltého a Červeného zoznamu odpadov alebo odpadov nezaradených do žiadneho zoznamu odpadov, je potrebné podať ministerstvu žiadosť.

Ministerstvo v zákonnej lehote udelí *povolenie na tranzit* (s podmienkami alebo bez nich) alebo *rozhodne o jeho zamietnutí*. Do podmienok premietne aj podmienky, ktoré dostalo od dotknutého príslušného úradu nasledujúceho štátu tranzitu. Zamietnutie tranzitu a podmienky musia byť odôvodnené.

Osobitný postup sa uplatňuje pri tranzite odpadov určených na zhodnotenie, ktoré sú zaradené do Žltého, do Červeného zoznamu odpadov alebo odpadov nezaradených do žiadneho zoznamu odpadov a prepravujú sa cez územie Slovenskej republiky z členských štátov OECD a do týchto štátov (podľa § 36 tzv. *tranzit odpadov určených na zhodnotenie v osobitnom prípade*).

Ak sa *pravidelne* prepravujú cez štátne hranice odpady s rovnakými fyzikálnymi a chemickými vlastnosťami rovnakému príjemcovi odpadov a po rovnakej trase, môže žiadateľ o cezhraničnú prepravu odpadov použiť *súhrnnú žiadosť*, ktorá sa môže týkať zásielok odpadov zasielaných najviac počas jedného roka. Ak je zloženie odpadov iné ako je uvedené v súhrnnej žiadosti, alebo sa nerešpektujú podmienky určené pre zásielky odpadov, ministerstvo povolenie tranzitu odpadov vydané na základe súhrnnej žiadosti zruší; zrušenie žiadosti ministerstvo oznámi dotknutým príslušným úradom.

Odpady, na ktorých prepravu sa vzťahujú rôzne druhy žiadostí, sa nesmú počas prepravy miešať.

Postup pri nedovolennej preprave odpadov (§ 38).

Nedovolenou prepravou je preprava odpadov cez štátnu hranicu, ktorá sa uskutočnila:

- bez toho, aby sa tlačivo oznámenia zaslalo všetkým dotknutým príslušným úradom v súlade s týmto zákonom,
- bez povolenia ministerstva, ak sa vyžaduje jeho vydanie podľa tohto zákona,
- na základe povolenia ministerstva, ktoré žiadateľ získal na základe nepravdivých údajov alebo podvodom,
- v rozpore s podmienkami uvedenými v tlačive oznámenia.

Je ňou taktiež preprava, ktorá sa skončí zhodnotením odpadov alebo zneškodnením odpadov v rozpore so všeobecne záväznými právnymi predpismi odpadového hospodárstva alebo s medzinárodnými zmluvami, ktorými je Slovenská republika viazaná alebo ktorá sa uskutoční v rozpore s ustanoveniami § 23 ods. 3 zákona č. 223/2001 Z. z.

Zákonom v tejto súvislosti ustanovuje osobitný postup ministerstva pre prípad, že nedovolenú prepravu vykonal žiadateľ alebo príjemca odpadov. Ak nejde o túto situáciu, ministerstvo spolupracuje s ostatnými dotknutými príslušnými úradmi s cieľom zabezpečiť zhodnotenie (zneškodnenie) týchto odpadov; náklady na zneškodnenie týchto odpadov znáša žiadateľ alebo príjemca odpadov, prípadne obaja na základe rozhodnutia ministerstva.

Nakladanie s odpadmi (§ 39 až 48). Zákon upravuje špeciálne právne režimy, týkajúce sa nakladania so špecifickými odpadmi (napr. s komunálnymi odpadmi, s nebezpečnými odpadmi, s odpadovými olejmi atď.).

Nakladanie s komunálnymi odpadmi a s drobnými stavebnými odpadmi (§ 39). Za nakladanie s komunálnymi odpadmi a s drobnými stavebnými odpadmi, ktoré vznikli na území obce, zodpovedá síce podľa zákona obec (ktorá je v tejto súvislosti povinná plniť povinnosti držiteľa tohto odpadu podľa § 19 ods. 1 a 2 a taktiež splniť ciele určené zákonom zavedením vhodného systému zberu odpadov), avšak *pôvodcom* tohto odpadu sú právnické a fyzické osoby, ktoré sú z tohto titulu nositeľmi konkrétnych zákonných povinností (napr. nakladať s nimi v súlade so všeobecne záväzným nariadením obce, zapojiť sa do systému zberu komunálnych odpadov v obci).

Za zber, prepravu a zneškodňovanie komunálnych odpadov a drobných stavebných odpadov sa platí obci *miestny poplatok* podľa zákona SNR č. 544/1990 Zb. o miestnych poplatkoch v znení neskorších predpisov; výnos z neho sa použije výlučne na úhradu nákladov spojených s nakladaním s komunálnymi odpadmi a s drobnými stavebnými odpadmi, najmä na ich zber, prepravu, zhodnocovanie a zneškodňovanie.

Nakladanie s nebezpečnými odpadmi (§ 40). Zákon ustanovuje výslovný zákaz riedenia a zmiešavania jednotlivých druhov nebezpečných odpadov alebo nebezpečných odpadov s odpadmi, ktoré nie sú nebezpečné na účely zníženia koncentrácie prítomných škodlivín. Výnimky z tohto zákazu zakotvuje ustanovenie § 40 ods. 2 zákona.

Pri zbere, preprave a skladovaní musí byť nebezpečný odpad zabalený vo vhodnom obale a riadne označený podľa osobitného predpisu (napr. zákon č. 163/2001 Z. z. o chemických látkach a chemických prípravkoch v znení zákona č. 128/2002 Z. z.). Pôvodca nebezpečného odpadu je povinný pri vzniku každého nového druhu nebezpečných odpadov (odpadu, ktorý vznikol pri úprave nebezpečných odpadov), ako aj pred zhodnotením (zneškodnením) ním vyprodukovaného nebezpečného odpadu, zabezpečiť na účely určenia jeho nebezpečných vlastností a bližších podmienok nakladania s ním *analýzu jeho vlastností a zloženia*.

Nebezpečné odpady sa *zneškodňujú prednostne* pred ostatnými odpadmi. Nebezpečné odpady sa v ustanovených prípadoch zakazuje skládovať bez ich predchádzajúcej úpravy, ktorá zabezpečí podstatné zníženie ich nebezpečnosti, objemu alebo hmotnosti.

Nakladanie s opotrebovanými batériami a akumulátormi obsahujúcimi niektoré nebezpečné látky (§ 41). Zákon zakotvil zákaz s účinnosťou od 1. júla 2001 uvádzať na trh batérie a akumulátory s obsahom ortuti viac ako 0,0005 % hmotnosti. Tento zákaz sa vzťahuje aj na prístroje, ktorých súčasťou sú uvedené batérie a akumulátory; nevzťahuje sa na gombikové batérie a batérie zložené z gombikových článkov s obsahom ortuti do 2 % hmotnosti.

Výrobca a dovozca batérií a akumulátorov, ako aj výrobca a dovozca zariadení, do ktorých sa batérie a akumulátory zabudovávajú, sú povinní od 1. júla 2001 zabezpečiť ich označovanie symbolmi ustanovenými vyhláškou MŽP SR č. 283/2001 Z. z. Označenie musí obsahovať údaje o separovanom zbere a možnej recyklácii a údaje o obsahu ťažkých kovov v nich.

Opotrebované batérie a akumulátory uvedené v prílohe č. 7 zákona č. 223/2001 Z. z. možno zberať, zhodnocovať a zneškodňovať len oddelene od ostatných druhov odpadov. Držiteľ takýchto batérií a akumulátorov je povinný odovzdať ich na zhodnotenie alebo zneškodnenie len držiteľovi autorizácie.

Zákon zakazuje opotrebované batérie a akumulátory zmiešavať s odpadmi z domácností.

Nakladanie s odpadovými olejmi (§ 42). Zákon ustanovil generálny zákaz vypúšťania odpadových olejov do povrchových a podzemných vôd a do kanalizácie, ich uloženie alebo vypúšťanie a akékoľvek vypúšťanie zosťatkov po spracovaní odpadových olejov do pôdy.

Ak to technické, ekonomické a organizačné podmienky dovoľujú, je držiteľ odpadových olejov povinný *prednostne* zabezpečiť ich zhodnotenie *regeneráciou*; keď to nie je možné, tento držiteľ je povinný zabezpečiť ich *energetické zhodnotenie*; ak nie je možné ich zhodnotenie, je držiteľ odpadových olejov povinný *zabezpečiť ich zneškodnenie*.

Odpadové oleje možno zberať, prepravovať, zhodnocovať a zneškodňovať len oddelene od ostatných druhov odpadov. Držiteľ odpadových olejov je povinný ich odovzdať na regeneráciu a na iný spôsob zhodnotenia alebo na zneškodnenie len držiteľovi autorizácie.

Výrobcovia a dovozcovia *zákonom ustanovených komodít* (výrobkov zaťažujúcich životné prostredie) sú ex lege povinní platiť za nepeňažné platby vo forme *príspevku do Recyklačného fondu*, ktorý vo svojej podstate predstavuje špecifický ekonomický nástroj v ochrane životného prostredia. Konkrétne ide o batérie a akumulátory (§ 41), oleje (§ 42), pneumatiky pre motorové a nemotorové vozidlá, ktoré sa v Slovenskej republike predávajú samostatne alebo na kolesách týchto vozidiel (§ 43), viacvrstvové kombinované materiály vyrobené na báze lepenky (§ 44), kovové obaly (§ 44a), elektrické a elektronické zariadenia (§ 45), výrobky z plastov (§ 46), žiarivky s obsahom ortuti (§ 47), papier a sklo (§ 48) a motorové vozidlá (§ 54) v rozsahu ustanovenom zákonom.

Spracovanie starých vozidiel (§ 49 až 54). Šiesta časť zákona zakotvuje *osobitné* pravidlá týkajúce sa spracovania *starých vozidiel* (t. j. vozidiel spĺňajúcich definíciu podľa § 49 ods. 2), lebo ustanovenia majú *prednosť* pred všeobecnými ustanoveniami zákona č. 223/2001 Z. z. uplatňujúcimi sa subsidiárne.

Starým vozidlom je:

- motorové vozidlo kategórie M1 a N1, ktoré chce jeho držiteľ dať vyradiť alebo ktoré má byť vyradené z evidencie vozidiel, alebo bolo vyradené z evidencie vozidiel podľa osobitných predpisov,
- motorové vozidlo kategórie M1 a N1, ktorého držiteľ nie je známy, ak je odstavené dlhšie ako 30 dní na ceste (verejnom priestranstve, na inom mieste), ak je jeho odstránenie potrebné z hľadiska ochrany životného prostredia alebo zachovania estetického vzhľadu obce či osobitne chránenej časti prírody a krajiny.

Hromadný výrobca vozidiel je pri výrobe motorových vozidiel povinný používať také materiály, súčiastky a konštrukčné prvky, ktoré umožnia (bez nepriaznivého vplyvu na ich kvalitu a bezpečnosť) ich opätovné využitie alebo recykláciu tak, aby množstvo nevyužitelných odpadov zo starého vozidla bolo čo najmenšie (§ 50 ods. 1).

K povinnostiam držiteľa starého vozidla patrí jeho povinnosť:

- zabezpečiť odovzdanie starého vozidla na spracovanie držiteľovi autorizácie podľa § 8 ods. 3 písm. c) alebo odovzdanie starého vozidla hromadnému výrobcovi alebo hromadnému dovozcovi (§ 51 ods. 1),
- predložiť okresnému dopravnému inšpektorátu k žiadosti o vyradenie starého vozidla z evidencie vozidiel podľa osobitných predpisov potvrdenie o prevzatí starého vozidla na spracovanie vystavené oprávneným subjektom.

Zákon však osobitne rieši aj situáciu, keď si držiteľ *chce staré vozidlo ponechať* (jeho povinnosti v takom prípade vyplývajú z § 51 ods. 3 zákona).

Problematiku odstraňovania autovrakov z verejných priestranstiev rieši zákon zakotvením postupu podľa § 51 ods. 4 a nasl. Ak *držiteľ starého vozidla* nezabezpečí na vlastné náklady odstránenie takého vozidla z miesta, na ktorom poškodzuje (ohrozuje) životné prostredie alebo narušuje estetický vzhľad obce (osobitne chránenej časti prírody a krajiny) do 30 dní odo dňa jeho vyradenia z evidencie vozidiel, je tak oprávnený urobiť *správca cesty* (na ceste alebo verejnom priestranstve) alebo *obec* (na inom mieste), a to *odovzdaním starého vozidla na parkovisko určené okresným úradom*; náklady s tým spojené je povinný uhradiť držiteľ starého vozidla. O odstránení starého vozidla jeho odovzdaním na určené parkovisko ten, kto ho zabezpečil, bezodkladne písomne upovedomí zákonom určené subjekty (držiteľa starého vozidla, Slovenskú inšpekciu životného prostredia, okresný úrad, obec). Ak si v zákonnej lehote držiteľ staré vozidlo z určeného parkoviska neprevezme, okresný úrad *začne konanie* o tom, či vlastníctvo k starému vozidlu nadobudne štát. Dňom právoplatnosti tohto rozhodnutia sa držiteľom starého vozidla stáva štát.

Zákon pre takýto prípad upravuje *práva osôb* spojených s týmto postupom.

Podľa § 53 odstránenie starého vozidla, ktorého *držiteľ nie je známy* a ktoré je odstavené:

- na ceste alebo na inom verejnom priestranstve, zabezpečí správcu cesty,
- na inom mieste zabezpečí so súhlasom vlastníka nehnuteľnosti obec; v prípade jeho nesúhlasu prechádza povinnosť na tohto vlastníka.

Odstránenie sa zabezpečí odovzdaním vozidla na parkovisko určené okresným úradom, a to bezodkladne po zistení, že staré vozidlo, ktorého držiteľ sa nepodarilo zistiť ani s pomocou okresného dopravného inšpektorátu, je na pozemku odstavené viac než 30 dní. Náklady spojené s odstránením starého vozidla znáša prevádzkovateľ parkoviska; môže však požiadať o následnú úhradu z Recyklačného fondu alebo od držiteľa starého vozidla, ak sa ho dodatočne podarilo zistiť. Ak sa do jedného roka od odovzdania starého vozidla na parkovisko určené okresným úradom neprihlási (inak nezistí) jeho držiteľ alebo iná oprávnená osoba, *považuje sa staré vozidlo za opustenú vec* podľa § 135 Občianskeho zákonníka.

Postavenie a fungovanie *Recyklačného fondu* ako neštátneho účelového fondu, v ktorom sa sústreďujú peňažné prostriedky na podporu zberu, zhodnotenia a spracovania odpadov zo zákonom určených komodít, upravuje zákon č. 223/2001 Z. z. v § 55 až 66.

Orgánmi štátnej správy odpadového hospodárstva sú: ministerstvo, Slovenská inšpekcia životného prostredia, krajské a okresné úrady. Štátnu správu v odpadovom hospodárstve vykonávajú aj obce (§ 67 až 77).

Zákon č. 529/2002 Z. z. upravuje požiadavky na zloženie, vlastnosti a označovanie obalov, práva a povinnosti právnických osôb a fyzických osôb pri používaní obalov a pri zbere a zhodnocovaní odpadov z obalov, pôsobnosť orgánov štátnej správy pre obaly a odpady z obalov a zodpovednosť za porušovanie povinností v oblasti obalov (§ 1).

Cieľom právnej úpravy v tejto oblasti je:

- predchádzať vzniku a škodlivosti odpadov z obalov a znižovať ich množstvo a nebezpečnosť pre životné prostredie,
- zamedziť prekážkam v obchodovaní, narušeniu a obmedzeniu hospodárskej súťaže.

Zákon sa vzťahuje na:

- všetky *druhy obalov*, ktoré sa uvádzajú na trh a do obehu v Slovenskej republike,
- *odpady z týchto obalov* (bez ohľadu na miesto ich vzniku, používanie a na použitý materiál).

Medzi *základné pojmy* zákona patrí napríklad pojem obal, opakovane použiteľný obal, povinná osoba (§ 2).

Obalom je výrobok, ktorý sa používa na balenie, ochranu, manipuláciu, dodávanie a uvádzanie tovarov od výrobcu po užívateľa (spotrebiteľa); za obaly sa považujú aj nevratné časti obalov používané na tie isté účely. Zákon rozoznáva jednotlivé *druhy obalov*, a to spotrebiteľské, skúpinové a prepravné obaly (§ 4).

Opakovane použiteľným obalom je obal (pôvodne určený na vykonanie minimálneho počtu ciest alebo obehov počas svojho životného cyklu), ktorý sa opakovane plní alebo použije na *ten istý účel*, na ktorý bol určený (a to s využitím alebo bez využitia pomocných výrobkov prítomných na trhu, ktoré umožňujú opakované naplnenie obalu); takýto *opakovane použitý obal sa stane odpadom z obalov, ak sa už opakovane nepoužije*.

Povinnou osobou je podnikateľ, ktorý uvádza na trh obaly alebo výrobky v obaloch.

Prevencia (§ 3) sa dosahuje:

- znižovaním množstva a škodlivosti materiálov a látok pre životné prostredie, ktoré obaly a odpady z obalov obsahujú,
- znižovaním množstva obalov a odpadov z obalov (na úrovni výrobného procesu, predaja, distribúcie alebo využitia, osobitne pri vývoji čistých výrobkov a technológií).

Na účely prevencie sú povinné osoby (ktoré vyrobia viac ako desať ton balených výrobkov ročne) povinné *vypracovať program prevencie* na obdobie štyroch rokov a zaslať ho príslušnému okresnému úradu do šiestich mesiacov od začatia činnosti.

Osobitné požiadavky sú zákonom kladené na vypracovanie programu prevencie zo strany:

- povinných osôb vyrábajúcich obaly (tovary balené v obaloch) z polyvinylchloridu,
- stravovacích zariadení s trvalou inštaláciou teplej vody, ktoré používajú riad na jedno použitie.

Ten, kto uvádza do obehu nápoje v *obaloch, ktoré nie sú opakovane použiteľné* predajom spotrebiteľovi, je povinný v mieste ich predaja uvádzať do obehu *nápoje rovnakého druhu aj v opakovane použiteľných obaloch*, ak sa takéto nápoje v nich na trh v Slovenskej republike uvádzajú (táto povinnosť sa nevzťahuje na toho, kto uvádza tieto nápoje do obehu na predajnej ploche menšej ako 100 m²).

Požiadavky na zloženie a vlastnosti obalov ustanovuje § 5 zákona; obaly musia byť navrhnuté, vyrábané a uvádzané na trh alebo do obehu tak, aby spĺňali základné požiadavky na ich zloženie, vlastnosti a umožňovali ich opakované použitie alebo zhodnocovanie vrátane recyklácie.

Požiadavky na *označovanie obalov* ustanovuje § 6. Označenie obalu musí obsahovať *povinné údaje* (o materiáloch, z ktorých je obal vyrobený, o tom, či ide o opakovane použiteľný obal alebo zálohovaný obal, ktorý nie je opakovane použiteľný, o spôsobe nakladania s obalom). Zákon tiež formuluje požiadavky na *spôsob označenia obalov* (dobré viditeľné a ľahko čitateľné, primerane odolné a trvanlivé, a to aj po otvorení obalu).

Zálohované obaly (§ 7) sú obaly výrobku, pri predaji ktorého sa popri cene má účtovať osobitná peňažná čiastka viazaná na obal použitý na predaj výrobkov (t. j. záloha); vrátenie zálohy spotrebiteľovi, ktorý takéto obaly vracia, sa pri vrátení obalu zaručuje zo zákona.

Zákon ustanovuje obaly, ktoré sa ex lege zálohujú.

Sú nimi:

- opakovane použiteľné obaly na nápoje,
- obaly, ktoré nie sú opakovane použiteľné, a ktoré sú z hľadiska ich množstva, vlastností a zloženia nebezpečné pre životné prostredie.

Povinná osoba alebo ten, kto uvádza do obehu výrobky v zálohovaných obaloch, je povinný odoberať tieto obaly bez obmedzenia množstva a bez viazania tohto odberu na nákup tovaru, dodržať výšku zálohy ustanovenú vo vykonávacom predpise a vrátiť zálohu v plnej výške. Spotrebiteľ nie je povinný preukázať zálohovanie obalov.

Zber a zhodnocovanie odpadov z obalov (§ 8). *Povinná osoba* musí zabezpečiť zber odpadov z obalov a ich zhodnocovanie alebo recykláciu v *rozsahu záväzných limitov* ustanovených v nariadení vlády SR (táto povinnosť sa nevzťahuje na nakladanie s odpadmi z obalov, na ktoré sa vzťahujú povinnosti pri nakladaní s nebezpečnými odpadmi a s odpadmi z obalov znečistených nevyužitými zvyškami nebezpečných chemických látok a prípravkov). Takáto povinná osoba podlieha *registrácii* podľa § 9 zákona.

Ten, kto zabezpečuje zber odpadov z obalov, je povinný vhodným spôsobom informovať spotrebiteľov o spôsobe zabezpečenia zberu odpadov z obalov.

Orgánmi štátnej správy pre obaly a odpady z obalov sú podľa § 11 zákona: ministerstvo, Slovenská inšpekcia životného prostredia, krajské a okresné úrady, Ministerstvo hospodárstva SR.

II. Zaobchádzanie s chemickými látkami a prípravkami

Predmetom úpravy v rámci environmentálneho práva sú aj tie aktivity právnických osôb, ktoré súvisia so zaobchádzaním s chemickými látkami, prípravkami a inými látkami škodlivými zdraviu v poľnohospodárstve, v lesnom hospodárstve, vo veterinárnej medicíne a v zdravotníctve. Ich nesprávne použitie predstavuje environmentálne riziko i riziko pre zdravie

ľudí. Vzhľadom na to, že používanie takýchto látok nie je možné ani v súčasnosti ani v budúcnosti úplne vylúčiť, *úlohou environmentálneho práva* je regulovať zaobchádzanie s nimi tak, aby sa dosiahol vytýčený cieľ pri ich použití (napr. zvýšenie prirodzenej úrodnosti pôdy, likvidácia škodcov a burín), minimalizovali sa účinky týchto látok vnášaných do životného prostredia (napr. aby nedochádzalo k zasoľovaniu pôdy, uhynutiu rastlín a živočíchov, zhoršeniu kvality vôd) a neohrozovali sa zdravé životné podmienky (napr. hygiena pracovného prostredia).

Systém právnej úpravy. V tejto oblasti zatiaľ neexistuje predpis, ktorý by všetky aspekty analyzovanej problematiky upravoval komplexne. Systém právnej úpravy vychádza z jednotiaceho predmetu právnej regulácie.

Právnu úpravu tejto problematiky – z hľadiska environmentálnych aspektov – tvoria predpisy, ktoré možno rozdeliť do troch skupín:

- predpisy regulujúce zaobchádzanie s chemickými látkami a prípravkami (zákon č. 163/2001 Z. z. a jeho vykonávacie predpisy napr. vyhláška MH SR č. 330/2001 Z. z., vyhláška MH SR č. 331/2001 Z. z., vyhláška MH SR č. 401/2001 Z. z.),
- predpisy týkajúce sa právnych aspektov chemizácie v poľnohospodárstve a v lesnom hospodárstve (napr. vyhláška MPLVH č. 37/1963 Zb., zákon NR SR č. 285/1995 Z. z., vyhláška MP SR č. 33/1999 Z. z., zákon č. 136/2000 Z. z., výnos MP SR č. 3322/2/2001-100 z roku 2002, zákon č. 184/2002 Z. z., zákon č. 543/2002 Z. z.),
- predpisy upravujúce požiadavky na konkrétne výrobky (napr. humánne a veterinárne liečivá, krmivá)
- predpisy regulujúce starostlivosť o zdravé životné podmienky a ochranu zdravia ľudí.

V rámci právnej úpravy postupu subjektov pri zaobchádzaní s chemickými látkami alebo prípravkami zohrávajú dôležitú úlohu aj *technické normy* upravujúce napríklad úroveň kvality, úžitkové vlastnosti chemických látok (ich bezpečnosť atď.) z dôvodov ochrany spotrebiteľa.

Zaobchádzanie s chemickými látkami a prípravkami.

Účelom zákona č. 163/2001 Z. z. (ďalej len „zákon“) je:

- ustanoviť podmienky oznamovania, klasifikácie, testovania, označovania, balenia, dovozu a vývozu chemických látok a prípravkov z hľadiska ochrany života a zdravia ľudí a životného prostredia,
- upraviť práva a povinnosti podnikateľov a pôsobnosť orgánov štátnej správy pri kontrole a dohľade nad dodržiavaním tohto zákona.

Cieľom zákona je zaviesť komplexný systém zabezpečenia voľného pohybu chemických látok a prípravkov.

Zákon sa v zmysle § 1 ods. 2 *nevzťahuje* na liečivá, krmivá a prípravky na ochranu rastlín, hnojivá (ak ich klasifikácia, označovanie a balenie je v súlade s týmto zákonom), odpady, rádioaktívne látky a jadrové materiá-

ly, potraviny, tabakové a kozmetické výrobky, ostatné chemické látky a prípravky, ktorých klasifikáciu, označovanie a balenie upravujú osobitné predpisy (napr. zákon SNR č. 51/1988 Zb. o banskej činnosti, výbušnínach a o štátnej banskej správe v znení neskorších predpisov, zákon č. 129/1998 Z. z. o zákaze chemických zbraní a o zmene a doplnení niektorých zákonov) a na prepravu nebezpečných chemických látok a prípravkov.

Chemické látky sa *členia* do dvoch veľkých skupín:

- *existujúce*, ktorými sú látky uvedené v Európskom zozname existujúcich komerčných chemických látok (EINECS), na ktoré sa *nevzťahujú* povinnosti spojené s oznamovaním pri ich uvádzaní na trh, ale spadajú pod režim kontrolovaného voľného pohybu,
- *nové*, ktoré zákon podriaďuje pod režim testovania, klasifikácie, označovania, oznamovania a ďalších povinností v súvislosti s *ich uvádzaním na trh*.

Zákon v § 3 definuje *nebezpečné chemické látky a prípravky* prostredníctvom taxatívneho výpočtu. Sú nimi: výbušné látky a prípravky, oxidujúce (mimoriadne, veľmi) a horľavé látky a prípravky, (veľmi) jedovaté látky a prípravky, škodlivé, žieravé, dráždivé, senzibilujúce, karcinogénne, mutagénne látky a prípravky, látky a prípravky poškodzujúce reprodukciu a nebezpečné pre životné prostredie.

Ich *nebezpečnosť* spočíva v tom, že sú spôsobilé privodiť človeku smrť, resp. dlhodobé alebo krátkodobé poškodenie zdravia a vo vzťahu k životnému prostrediu môžu predstavovať okamžité alebo neskoršie nebezpečenstvo pre jednu alebo viac zložiek životného prostredia. *Zoznam nebezpečných chemických látok s označením a vymedzením koncentračných limitov* ustanovuje *výnos MH SR č. 7 z roku 2001* (pozri oznámenie MH SR č. 402/2001 Z. z.).

Oznámenie nových chemických látok (§ 4 až 12). *Pred uvedením novej* chemickej látky na trh má podnikateľ zo zákona tzv. oznamovaciu povinnosť, na základe ktorej je povinný predložiť *Centru pre chemické látky a prípravky* (ďalej len „centrum“) oznámenie o tejto látke aj s príslušnou dokumentáciou (jej náležitosti upravuje § 4 ods. 1). Zmyslom oznámenia je zabezpečiť, aby nik neuviedol novú chemickú látku (novú chemickú látku obsiahnutú v prípravku) na trh bez toho, aby neboli známe jej nebezpečné vlastnosti a možné škodlivé účinky.

Ak by viacerí podnikatelia súbežne predložili dokumentáciu o oznámení tej istej chemickej látky, centrum určí, ktorý z nich bude povinný a za akých podmienok dokumentáciu predložiť. Ak mieni podnikateľ uviesť na trh novú látku v množstve menšom ako 1 000 kg ročne, predkladá dokumentáciu, ktorá obsahuje tzv. *zúžené oznámenie*. Ak podnikateľ uvedie na trh novú látku v množstve nad 1 000 kg ročne, predkladá tzv. *úplné oznámenie*. Zákon ustanovil v § 5 *výnimky* z oznamovacej povinnosti.

V rámci procesu oznámenia nových chemických látok prebieha aj ich *testovanie*, cieľom ktorého je preskúmanie a určenie ich fyzikálnych, chemických, toxických a ekotoxických vlastností. Testovanie vykonáva *akreditovaná osoba*, ktorá je držiteľom *osvedčenia o správnej laboratórnej praxi*. Účelom správnej laboratórnej praxe je získať reprodukovateľné a hodnoverné výsledky pri experimentálnych testoch chemických látok a prípravkov (k tomu bližšie § 30). Zákon dovoľuje použiť pokusné zvieratá pri testovaní, ale len v nevyhnutnej miere a v prípade, keď overenie vlastností chemických látok alebo prípravkov nie je možné dosiahnuť za použitia iných metód, pričom v § 10 ods. 2 zamedzuje duplicitné testovanie na zvieratách. Účelom testovania je teda analyzovať a posúdiť chemickú látku *ešte pred jej uvedením do obehu*, aby sa *vopred* zistili jej pozitívne aj negatívne vplyvy na život a zdravie človeka, resp. životné prostredie, a aby sa – keď je to nevyhnutné – zabránilo jej uvedeniu do obehu, ak by vykazovala nebezpečné vlastnosti.

Po posúdení úplnosti a správnosti dokumentácie predloženej podnikateľom (v rámci jeho oznamovacej povinnosti) centrum vydá *osvedčenie na novú chemickú látku*, prideli jej poradové číslo a zapíše ju do *zoznamu nových chemických látok* (§ 9 ods. 1). Na konanie o oznámení a na vydanie osvedčenia sa nevzťahujú všeobecné predpisy o správnom konaní.

Podnikateľ je oprávnený *uviesť novú chemickú látku na trh len po jej zápise* do zoznamu nových chemických látok. *Po uvedení* novej chemickej látky na trh je podnikateľ povinný aktualizovať údaje o tejto látke a prípadné zmeny oznámiť centru najneskôr do 30 dní odo dňa, keď sa o nich dozvedel. Aktualizácia sa týka nových poznatkov o účinkoch látky na život, zdravie a životné prostredie, nového použitia látky, zmeny v zložení látky a množstvách látky uvedenej na trh.

Hodnotenie rizík chemických látok (§ 13 až 22). Keďže chemické látky a prípravky môžu predstavovať environmentálne riziko, centrum spolu s Ministerstvom zdravotníctva SR a s Ministerstvom životného prostredia SR vykonáva tzv. hodnotenie rizík nových (existujúcich) chemických látok. Účelom hodnotenia je charakterizovať ďalšie možné riziko vyplývajúce z látky a ak je to potrebné, vykonať testovanie, resp. opatrenie na zníženie rizika. V rámci procesu hodnotenia rizika sú podnikatelia povinní ohlásiť centru príslušné údaje podľa § 14, resp. § 15. Podnikateľ je taktiež povinný aktualizovať údaje, ohlásiť centru každú zmenu týkajúcu sa novej možnosti použitia chemickej látky, zmeny jej fyzikálno-chemických vlastností a zmenu jej klasifikácie.

Na základe ohlásených údajov centrum v spolupráci s obidvomi ministerstvami vypracuje *zoznam prioritných chemických látok* (§ 19), ktoré si vyžadujú zvýšenú pozornosť z dôvodu ich nepriaznivého účinku na život a zdravie človeka alebo na životné prostredie [§ 2 písm. f)]. Ministerstvo hospodárstva SR v spolupráci s centrom publikuje zoznamy prioritných chemických látok vo svojom vestníku.

Klasifikácia, označovanie, balenie chemických látok a chemických prípravkov a karta bezpečnostných údajov (§ 23 až 27). Pri uvádzaní chemických látok na trh je povinnosťou podnikateľa klasifikovať a označiť ich. Ak by išlo o nebezpečnú chemickú látku, ktorá nie je uvedená v zozname nebezpečných chemických látok, musí ju na základe dostupných údajov predbežne klasifikovať, označiť výstražnými symbolmi, slovným textom príslušného označenia špecifického rizika a označenia na bezpečné používanie.

Klasifikácii podliehajú všetky chemické prípravky, ktoré obsahujú aspoň jednu nebezpečnú chemickú látku. Pri klasifikácii sa neprihliada na zložky prímеси, prísady alebo nečistoty, ktoré sa v nich nachádzajú v nižšej objemovej (hmotnostnej) koncentrácii, než je uvedené v zozname nebezpečných látok (§ 24 ods. 6). V prípade dodávky takýchto nebezpečných prípravkov musí podnikateľ informovať odberateľa o nebezpečnej látke v prípravku a o možných rizikách z nej vyplývajúcich.

Označovanie (§ 25). Na obale nebezpečných látok (prípravkov) musia byť uvedené údaje vypočítané zákonom – napríklad názov nebezpečnej látky, identifikačné údaje osoby, ktorá ju uviedla na trh, výstražné symboly (výbušná, jedovatá, nebezpečná pre životné prostredie atď.), slovné označenie rizika, resp. nebezpečenstva a bezpečného používania. Spomínané označenie musí mať zákonom ustanovené vlastnosti (napr. musí byť dobre viditeľné, uvedené v štátnom jazyku). Ustanovenie § 26 ods. 1 zakotvuje východiskovú zásadu, v zmysle ktorej podnikateľ môže uviesť nebezpečné chemické látky (prípravky) na trh len vtedy, ak je ich obal prispôbený tak, že pri ich používaní nemôže dôjsť k úniku nebezpečnej látky (prípravku) a k ohrozeniu (poškodeniu) zdravia ľudí alebo životného prostredia. Zákon následne ustanovuje *požiadavky na obaly* (obal nesmie uvádzať spotrebiteľa do omylu alebo vzbudzovať zvedavosť detí, na balenie nebezpečných prípravkov sa musia používať len také obaly, ktoré sa zreteľne odlišujú od obalov bežne používaných na potraviny, krmivá, pitnú vodu a lieky, obal nebezpečnej látky musí byť prispôbený tak, aby nemohlo dôjsť k samovoľnému úniku a aby umožňoval bezpečné skladovanie).

Zákon v § 27 upravuje inštitút *karty bezpečnostných údajov* (ďalej len „karta“), ktorý tvorí súhrn identifikačných údajov o podnikateľovi, o nebezpečnej chemickej látke (prípravku) a údajov potrebných na ochranu života a zdravia ľudí a životného prostredia. Kartou je povinný vyhotoviť podnikateľ pre každú nebezpečnú látku (prípravok), ktorú mieni uviesť na trh. Údaje, ktoré musí karta obsahovať, upravuje § 27 ods. 4 (názov, identifikáciu vlastností látky a prípravku, opatrenia proti úniku, požiadavky na skladovanie a ochranu atď.). Prípadnú zmenu spomínaných údajov musí podnikateľ písomne oznámiť do 30 dní každému subjektu, ktorému bola látka (prípravok) za posledný rok dodaná. Za správnosť obsahu karty zodpovedá podnikateľ, ktorý ju vyhotovil, pričom ju musí poskytnúť

každému príjemcovi, ktorému bola nebezpečná látka alebo prípravok daná ešte pred prvou dodávkou. Podrobnosti o obsahu karty bezpečnostných údajov upravuje *vyhláška MH SR č. 515/2001 Z. z.*

Uvádzanie chemických látok a prípravkov na trh (§ 28 až 32). Chemické látky alebo prípravky, ktorých použitie je *zakázané*, nemožno uvádzať na trh. Nebezpečné látky alebo prípravky, použitie ktorých je *obmedzené*, možno uvádzať na trh, len ak nepoškodia život a zdravie človeka, resp. životné prostredie, pričom sa nesmú použiť na výrobu hračiek pre deti do šiestich rokov. V zmysle § 29 ods. 2 zákona podnikateľ nesmie uvádzať na trh a nesmú sa používať pracie (čistiace) prostriedky obsahujúce povrchovo aktívne látky, ktorých biologická odbúrateľnosť je taká, že môžu poškodiť alebo znečistiť životné prostredie.

Dovoz a vývoz (§ 31 a 32). Podnikateľ, ktorý dováža alebo vyváža nebezpečné chemické látky a prípravky, musí požiadať Ministerstvo hospodárstva SR (náležitosti žiadosti upravuje § 31 ods. 6) najneskôr 30 dní pred uskutočnením dovozu (vývozu) o *predbežný súhlas* (tzv. „PIC postup“). Ministerstvo hospodárstva SR sa k žiadosti vyjadrí do 15 dní, prideli látku alebo prípravku referenčné číslo a zašle krajine určenia potrebné informácie. Žiadosť nemusí podnikateľ predložiť, ak by sa dovoz alebo vývoz týkal vedeckého výskumu, alebo by nepresahoval 100 kg za rok. Povolenie na dovoz nebezpečných látok a prípravkov, ktoré pôsobia škodlivo na život a zdravie človeka a životné prostredie, vydá Ministerstvo hospodárstva SR až po vyjadrení Ministerstva zdravotníctva SR alebo Ministerstva životného prostredia SR (v prípade, že by išlo o prípravky, ktoré by sa mali použiť pri ochrane rastlín po vyjadrení Ministerstva pôdohospodárstva SR). Podrobnosti o dovoze a vývoze ustanovuje *vyhláška MH SR č. 401/2001 Z. z.*

Štátnu správu v tejto oblasti podľa § 33 zákona uskutočňuje: Ministerstvo hospodárstva SR, Ministerstvo zdravotníctva SR (je odvolacím orgánom vo veciach, o ktorých v prvom stupni rozhodlo centrum), Ministerstvo životného prostredia SR, Ministerstvo pôdohospodárstva SR a centrum.

Centrum je orgánom štátnej správy na úseku oznamovania nových chemických látok, ich klasifikácie, evidencie a inventarizácie, ako aj hodnotenia rizík pri ich uvádzaní na trh, pričom má zo zákona oprávnenie obmedziť alebo zakázať uvedenie novej chemickej látky na trh na obdobie troch mesiacov a v prípade, že by bol ohrozený život a zdravie človeka alebo životné prostredie až na dobu jedného roka. Centrum je rozpočtová organizácia podriadená Ministerstvu zdravotníctva SR. Ministerstvo zdravotníctva (po dohode s ministrom hospodárstva a ministrom životného prostredia) menuje a odvoláva riaditeľa centra.

Kontrola dodržiavania zákona (§ 38 a 39). Vykonávajú ju *kontrolné orgány* (podľa § 38 zákona sú nimi Ministerstvo hospodárstva SR, Ministerstvo životného prostredia SR, Ministerstvo pôdohospodárstva SR a Ministerstvo zdravotníctva SR). Kontrolné orgány môžu podnikateľom ukla-

dať opatrenia na nápravu zistených nedostatkov. Na trhu vykonáva kontrolu Slovenská obchodná inšpekcia, ktorá pri jej výkone spolupracuje s centrom. Kontrolný orgán môže podnikateľovi ako sankciu uložiť pokutu.

Právne aspekty chemizácie v poľnohospodárstve. Zaobchádzanie s prípravkami na ochranu rastlín je predmetom právnej regulácie podľa zákona NR SR č. 285/1995 Z. z.

Účelom zákona je ustanoviť podmienky rastlinolekárskej starostlivosti tak, aby nedochádzalo k ohrozovaniu života a zdravia ľudí a zvierat, životného prostredia, zdravotného stavu rastlín a taktiež aby sa nepriaznivo neovplyvnila kvalita a zdravotná nezávadnosť rastlinných produktov.

Na dosiahnutie tohto cieľa sa v ňom upravujú:

- povinnosti osôb pri vykonávaní rastlinolekárskej starostlivosti,
- pravidiel výkonu rastlinolekárskej starostlivosti,
- podmienky registrácie prípravkov na ochranu rastlín a ich uvádzanie do obehu,
- podmienky kontroly účinných látok a prípravkov na ochranu rastlín (§ 1).

Pojmy. V zmysle § 2 písm. a) *rastlinolekárska starostlivosť* zahŕňa opatrenia, ktoré zabraňujú šíreniu škodlivých organizmov a činiteľov. *Škodlivými organizmami* sú rastlinné (živčíšne) organizmy alebo choroboplodné činitele, ktoré pre rastliny alebo rastlinné produkty sú alebo môžu byť škodlivé. *Karanténa* je podľa § 6 ods. 3 súbor preventívnych, kontrolných a likvidačných opatrení na obmedzenie výskytu a šírenia škodlivých organizmov na určitom území. *Prípravkami na ochranu rastlín* sú látky (s výnimkou vody, hnojív a prípravkov na posilnenie odolnosti rastlín), ktoré sú určené na ochranu rastlín a rastlinných produktov pred škodlivými organizmami, vrátane ničenia burín a ochrany skladových zásob, ovplyvňovanie priebehu života rastlín (pričom neslúžia na ich výživu), brzdenie klíčenia rastlín.

Povinnosti (§ 3 a § 3a). Zákon zakotvuje rôzne povinnosti zákonom určených osôb (ktoré vlastnia alebo užívajú poľnohospodárske, lesné pozemky, prevádzkujú objekty na výrobu potravín, prípadne uvádzajú do obehu alebo používajú prípravky na ochranu rastlín, výrobcov, dovozcov atď.). Ide napríklad o povinnosť dodržiavať primerané opatrenia na predchádzanie výskytu škodlivých organizmov, ich likvidáciu a zamedzenie šírenia, používať len registrované prípravky na ochranu rastlín podľa správnej odbornej praxe a odsúšané a registrované mechanizačné prostriedky na ochranu rastlín, viesť ich evidenciu s uvedením návodu na ich použitie, povinnosť registrovať sa. *Registrácii* nepodliehajú osoby, ktoré všetky nimi vypestované rastliny (spracované rastlinné produkty, ako aj predmety, ktoré môžu byť nositeľmi škodlivých organizmov) neuvádzajú do obehu (alebo ich uvádzajú do obehu len pre konečnú spotrebu a nehrozí pritom nebezpečenstvo šírenia karanténnych škodlivých organizmov).

Registrovaný výrobca označuje rastliny a rastlinné produkty *rastlinným pasom*, ktorým potvrdzuje, že spĺňajú požiadavky týkajúce sa ich zdravotného stavu.

Karanténne opatrenia. Keďže použitie chemických prípravkov v poľnohospodárstve a lesnom hospodárstve je nevyhnutné na potlačenie škodcov, zákon NR SR č. 285/1995 Z. z. upravuje opatrenia, ktoré sú potrebné na predchádzanie ich rozšírenia.

Za *škodlivé organizmy* zákon považuje rastlinné a živočíšne organizmy alebo rastlinné produkty, ktoré sú škodlivé pre rastliny [§ 2 písm. g)].

Delí ich na:

- *hospodársky významné*, ktoré pri premnožení môžu spôsobiť podstatné zníženie množstva a kvality rastlín a ich výrobkov (ich zoznam vydáva Ministerstvo pôdohospodárstva SR),
- *karanténne*, t. j. také, ktoré na území Slovenskej republiky zatiaľ nie sú prítomné (alebo ak sú prítomné, ich rozšírenie je obmedzené).

Karanténne opatrenia sa uplatňujú:

- pri dovoze, vývoze a prevoze zásielok rastlín (rastlinných produktov), ako aj predmetov, ktoré môžu byť nositeľmi škodlivých organizmov (ich cieľom je zabrániť preniknutiu rozličných škodcov na naše územie),
- ak sa škodlivé organizmy vyskytnú v nebezpečnom rozsahu (uplatňujú sa ochranné opatrenia, keď dôjde k výskytu škodcov na území Slovenskej republiky).

Dovoz, vývoz a prevoz zásielok a predmetov (ich zoznam zakotvuje vyhláška MP SR č. 13/1997 Z. z.) možno v zmysle § 4 ods. 1 uskutočniť iba po predložení dokladu osvedčujúceho ich zdravotný stav a pôvod – tzv. *fyto certifikátu*. Zákon ustanovil výslovný zákaz dovozu a prevozu škodlivých organizmov, ktoré sa na území Slovenskej republiky nevyskytujú (ich rozšírenie je obmedzené), a zásielky s ich výskytom, ako aj zásielky, ktoré nespĺňajú osobitné karanténne požiadavky s uvedením výnimky, na ktoré sa tento zákaz podľa § 4a ods. 1 nevzťahuje. Podľa § 4b vyvážené zásielky musia spĺňať karanténne požiadavky krajiny určenia a všetkých krajín, cez ktoré sa zásielka preváža.

Kontrolu zdravotného stavu vykonávajú *fytoinšpektori*. Zákon NR SR č. 285/1995 Z. z. upravil ich právomoc nielen pri kontrole dovozu, vývozu a prevozu, ale aj pri kontrole výroby, spracovania a uvádzania do obehu výrobkov, predmetov a mechanizačných prostriedkov. Podľa § 5 ods. 3 je *Ústredný kontrolný a skúšobný ústav poľnohospodársky* (ďalej len „kontrolný ústav“) povinný na základe výsledkov kontroly vykonanej fytoinšpektorom rozhodnutím nariadiť *rastlinolekárske opatrenia* (napr. zákaz dovozu, vývozu a prevozu rastlín, ktoré môžu byť nositeľmi škodlivých organizmov, pri ktorých sa zistil výskyt organizmov, pozastavenie dovozu,

vývozu a prevozu a uvádzanie do obehu, prikázať vrátenie zásielky, izoláciu alebo osobitný spôsob využitia, zneškodnenie, určiť spôsob asanácie napadnutého pozemku alebo objektu, prikázať preventívnu ochranu ohrozených porastov alebo ich likvidáciu, zakázať vstup na zamorené pozemky, zakázať, obmedziť alebo určiť spôsob pestovania, navrhnúť vyhlásenie a zrušenie karantény okresnému úradu). Odvolanie proti rozhodnutiu kontrolného ústavu nemá odkladný účinok.

Registrácia prípravkov na ochranu rastlín (§ 7 až 14). Uvádzať do obehu a používať možno len také prípravky, ktoré boli na základe posúdenia a odskúšania schválené a zapísané do *zoznamu povolených prípravkov na ochranu rastlín*. Zákon v § 7 ods. 3 ustanovuje, ktoré účinné látky a prípravky na ochranu rastlín nepodliehajú ex lege takejto registrácii. *Výnos MP SR č. 3322/3/2001-100* (pozri oznámenie MP SR č. 224/2002 Z. z.) určuje subjekty, ktoré vykonávajú odskúšavanie prípravkov (napr. kontrolný ústav, Lesnícky výskumný ústav, Výskumný ústav vodného hospodárstva).

Žiadateľovi o registráciu už zaregistrovaného prípravku na ochranu rastlín je prvý držiteľ registrácie povinný poskytnúť výsledky pokusov na zvieratách, aby sa zabránilo opakovaniu týchto pokusov.

Kontrolný ústav môže *povolit'* na obdobie najviac troch rokov uvedenie do obehu prípravku na ochranu rastlín, ktorého účinné látky nie sú uvedené v zozname povolených a v zozname zakázaných účinných látok, ak jeho použitie neohrozí zdravie ľudí, zvierat a rastlín a životné prostredie. Podľa § 13 zákona kontrolný ústav za zákonom ustanovených podmienok *zruší* rozhodnutie o registrácii pred uplynutím doby platnosti registrácie prípravkov na ochranu rastlín *vyradí z registra* (napr. ak sa kontrolou zistí, že prípravok prestal mať vlastnosti uvedené v rozhodnutí o registrácii, ak sa uvádza do obehu v rozpore so zákonom).

Uvádžanie prípravkov na ochranu rastlín do obehu (§ 15 až 19). Prípravky na ochranu rastlín môžu uvádzať do obehu len *držitelia registrácie*, splňajúci zákonom ustanovené podmienky. *Iné subjekty* tak môžu urobiť len po oznámení kontrolnému ústavu, ktorý ich zapíše do evidencie a vydá im o tom osvedčenie.

Účinné látky, ktoré sú určené na výrobu prípravkov na ochranu rastlín, alebo ako prípravkov na ochranu rastlín môžu byť uvedené do obehu, ak sú zaregistrované podľa § 7 a zaradené, balené a označené podľa zákona č. 163/2001 Z. z.

Prípravky sa môžu uviesť do obehu len v obaloch, ktoré nebudú nepriaznivo ovplyvňovať vlastnosti prípravku a budú brániť jeho nežiaduce mu vplyvu na zdravie a život človeka, resp. na životné prostredie. Zákon NR SR č. 285/1995 Z. z. v § 17 ustanovuje požiadavky na údaje, ktoré musia byť na obale alebo na priloženej etikete uvedené.

Orgány rastlinolekárskej starostlivosti sú: Ministerstvo pôdohospodárstva SR, kontrolný ústav, okresný úrad, krajský úrad, Lesnícky výskumný ústav.

Ďalším právnym predpisom, ktorý je významný v rámci právnej úpravy chemizácie, je *zákon č. 136/2000 Z. z.*

Jeho účelom je ustanoviť podmienky na uvádzanie hnojív, pestovateľských substrátov a pôdnych pomocných látok na úpravu vlastností pôdy do obehu. Aj pre zaobchádzanie s hnojivami platí zásada, že prv než budú uvedené do obehu, musí byť overená ich účinnosť, kvalita, bezpečnosť a zdravotná nezávadnosť; musia byť zapísané do *registra hnojív* (register vedie kontrolný ústav) na základe *rozhodnutia o registrácii*.

Užívatelia sú povinní používať hnojivá v množstve a spôsobom, ktorý zabezpečuje potrebnú výživu rastlín a trvalo udržateľnú pôdnu úrodnosť. Do hospodárskych hnojív (napr. maštalný hnoj, močovka, slama) sa nesmú vnášať rizikové prvky a látky, ktoré by mohli ohroziť vývoj a zdravotnú nezávadnosť rastlín, rastlinných produktov, potravinový reťazec alebo zamoriť pôdu, resp. ďalšie zložky životného prostredia s ňou späté (napr. podzemnú vodu, rieky a vodné zdroje nachádzajúce sa v blízkosti hnojivých pozemkov).

Subjekt, ktorý hnojivo *uvádza do obehu* (jeho výrobca) je povinný v označení uviesť údaje o obsahu jeho zložiek, o stopových prvkoch, o prípadných rizikových prvkoch a látkach, varovné označenie, ak je potrebné a návod na použitie a ochranu zdravia, resp. životného prostredia pri manipulácii s ním. Obal hnojiva musí zabezpečovať jeho bezpečné skladovanie, aby nedošlo k nepriaznivým vplyvom na vlastnosti hnojiva a zabránilo sa jeho nežiaduce mu samovoľnému úniku, resp. vplyvu na zdravie človeka, zvierat a na životné prostredie. Obal, ktorý nie je vhodný na opakované použitie, sa musí zlikvidovať.

III. Jadrová bezpečnosť a radiačná ochrana

1. Jadrová bezpečnosť

Ionizujúce alebo rádioaktívne žiarenie predstavuje také elektromagnetické alebo korpuskulárne žiarenie, ktoré pri prechode hmotou vytvára páry iónov. Ráta sa sem predovšetkým žiarenie röntgenové a gama, ako aj častice alfa, beta a neutróny.

Obyvateľstvo našej planéty je neustále vystavené ionizujúcemu žiareniu z *prírodných zdrojov*, ktoré dotvárajú prírodné pozadie človeka. Tieto zdroje možno rozdeliť do dvoch základných skupín – na vonkajšie a vnútorné.

Vonkajšie zdroje sa nachádzajú mimo živých organizmov, kým *vnútorné zdroje* v samotných živých organizmoch. Celosvetovým zdrojom von-

kajšieho žiarenia, ktorému sú vystavené všetky živé organizmy, je kozmické žiarenie. Ďalším príspevkom do radiačného pozadia je žiarenie emitované rádionuklidmi, nachádzajúcimi sa v horninách, v ovzduší a inde.

Prírodné rádioaktívne pozadie malo po milióny rokov, až do začiatku 20. storočia, pomerne stálu hodnotu. Od 20. storočia v dôsledku skúšok jadrových zbraní, mierového využitia rádionuklidov, vývoja i prevádzky jadrových elektrární, dochádza k trvalému rastu tohto pozadia.

Aplikácia jadrových procesov prebieha v celom rade oblastí spoločenského života. Pre súčasného človeka sa zdroj obáv stotožňuje predovšetkým s jadrovou energetikou. Pritom atómová elektráreň je v podstate menšou hrozbou pre životné prostredie, než je tomu v prípade klasickej uhoľnej elektrárne.¹¹

Osobitnú oblasť jadrovej bezpečnosti tvoria *rádioaktívne odpady*. Vznikajú nielen pri výrobe energie v jadrových reaktoroch, ale aj rozvojom využitia rádionuklidov vo vede, technike a lekárstve. Je zrejmé, že od úspešného riešenia otázky ich zneškodňovania závisí dôsledná ochrana životného prostredia.

Za rádioaktívny odpad je považovaná každá odpadová látka, ktorá svojou špecifickou rádioaktivitou presahuje najvyššie prípustné koncentrácie. Možno ho deliť podľa *skupenstva* (na kvapalný, plyný a tuhý), podľa *úrovne rádioaktivity* (na vysoko aktívny, transurovaný, nízkoaktívny a hlušina z ťažby), podľa *oblasti vzniku* (na vojenský, komerčný, zdravotnícky a priemyselný), prípadne podľa *povahy emitovaného žiarenia* (beta a gama žiariče a alfa žiariče¹²). Špecifickou črtou rizika rádioaktívnych odpadov pre životné prostredie je, že ich vplyv sa môže prejaviť aj v ďalekej budúcnosti. Preto sa musí vhodným spôsobom izolovať a minimalizovať nebezpečenstvo ich nežiadúceho styku s prostredím. Časom totiž môže dôjsť k poškodeniu ochranných bariér miesta, kde sú odpady uložené, a preto otázke bezpečného zneškodňovania týchto odpadov je venovaná mimoriadna pozornosť.

Osobitnú skupinu rádioaktívnych látok tvoria *vyhoreté palivové články*, ktoré sa po niekoľkoročnom skladovaní u nás prevážajú na územie Ruskej federácie, v zmysle medzinárodnej zmluvy uzavretej medzi Slovenskou republikou, Ruskou federáciou a Ukrajinou (tranzitná krajina), na následné spracovanie, pričom bezpečnosti prepravy je venovaná prvoradá pozornosť.

¹¹ Napríklad takáto elektráreň s výkonom 380 MW vypustí do ovzdušia denne priemerne 75 ton kysličníkov síry, 16 ton kysličníkov dusíka, 5 ton popolčeka, stovky ton kysličníkov uhlíka. Rozptyl rádioizotopov z popola prevyšuje niekedy až štvornásobne limity prípustné pre jadrové elektrárne porovnateľného výkonu. Súčasne je jeden kilogram jadrového paliva - uránu, ktorý sa spaľuje v jadrovom reaktore, ekvivalentný približne trom miliónom kilogramom uhlia.

¹² Šáro, Š. – Tölgýessy, J.: *Rádioaktivita prostredia*. Alfa, Bratislava 1985, s. 177 - 179.

Životnosť materiálov a základných zariadení jadrových elektrární je vo všeobecnosti uvádzaná v časovom horizonte niekoľkých desiatok rokov. Preto postupom času nastane aj u nás obtiažna a ekonomicky mimoriadne náročná úloha ich likvidácie.

Základným právnym predpisom v rámci jadrovej energetiky je zákon č. 130/1998 Z. z., ktorý upravuje:

- podmienky využívania jadrovej energie na mierové účely,
- povinnosti a práva právnických osôb a fyzických osôb pri využívaní jadrovej energie,
- druhy jadrových materiálov, podmienky ich výroby, spracovania, nado-búdania, uskladňovania, prepravy, používania, evidencie a kontroly,
- podmienky nakladania s rádioaktívnymi odpadmi z jadrových zariadení, s vyhoretým jadrovým palivom a podmienky ukladania inštitucionálnych rádioaktívnych odpadov,
- podmienky jadrovej bezpečnosti,
- náhradu jadrovej škody,
- štátny dozor nad jadrovou bezpečnosťou jadrových zariadení, nado-búdaním a používaním jadrových materiálov, nakladaním s rádioaktívnymi odpadmi a s vyhoretým jadrovým palivom,
- sankčné opatrenia za porušenie povinností vyplývajúcich z tohto zákona.

Zásady mierového využívania jadrovej energie (§ 3). Zákon ustanovuje, že jadrová energia a jadrové materiály sa môžu využívať *len na mierové účely* v súlade s medzinárodnými zmluvami, ktorými je Slovenská republika viazaná. Toto využívanie jadrovej energie musí byť súčasne odôvodnené prínosom, ktorý vyváža prípadne riziká z takýchto činností, najmä pri porovnaní s inými spôsobmi, ktorými možno dosiahnuť rovnaký prínos. Pritom *mierovým využívaním jadrovej energie* je potrebné rozumieť umiestňovanie, výstavbu, uvádzanie do prevádzky, prevádzku, opravy, rekonštrukcie jadrových zariadení a ich vyradovanie z prevádzky, navrhovanie, výrobu a overovanie systémov a komponentov jadrových zariadení vrátane materiálov na ich výrobu, nakladanie s jadrovými materiálmi, špeciálnymi materiálmi a zariadeniami, nakladanie s rádioaktívnymi odpadmi z jadrových zariadení a s vyhoretým jadrovým palivom, výskum a vývoj uvedených činností, ako aj odbornú prípravu zamestnancov jadrových zariadení v špecializovaných zariadeniach.

Zároveň sa musí pri mierovom využívaní jadrovej energie dosiahnuť taká úroveň (jadrovej bezpečnosti, bezpečnosti práce, ochrany zdravia pred ionizujúcim žiarením, fyzickej ochrany a havarijnej pripravenosti), aby *riziko ohrozenia* života, zdravia, pracovného prostredia a životného prostredia *bolo nižšie ako sú určené limity* a podľa dostupných znalostí také *nízke, aké možno rozumne dosiahnuť*.

Podľa § 4 zákona využívať jadrovú energiu alebo podnikat' v tejto oblasti možno *len na základe oprávnenia* udeleného Úradom jadrového dozoru SR (ďalej len „úrad“) právnickej alebo fyzickej osobe, ktorá spĺňa podmienky ustanovené všeobecne záväznými predpismi o podnikaní a zákonom č. 130/1998 Z. z. (ak osobitné predpisy neustanovujú inak). Na vydanie licencie (iného povolenia) na využívanie jadrovej energie podľa osobitných predpisov sa vyžaduje *súhlas* úradu.

Zákon upravuje v § 8 podmienky *zániku* oprávnenia (napr. uplynutím doby, na ktorú sa udelilo, rozhodnutím úradu o odňatí oprávnenia) a podmienky *odňatia*, resp. *obmedzenia* oprávnenia. Zákon súčasne špecifikuje jadrové materiály, špeciálne materiály a zariadenia (§ 9).

Jadrovými materiálmi sú:

- *východiskové materiály*, t. j. prírodný urán, ochudobnený urán, tórium a ktorýkoľvek z týchto materiálov vo forme kovu, zliatiny, chemických zlúčenín, alebo koncentrátov a materiály obsahujúce jednu alebo viac uvedených zložiek v množstve minimálne 0,005 kg,
- *osobitné štiepne materiály*, t. j. plutónium 239, 241, urán 233, urán obohatený izotopom 235 alebo 233 a materiály obsahujúce jeden alebo viac z uvedených izotopov v množstve minimálne 0,005 g.

Špeciálnymi materiálmi a zariadeniami treba rozumieť také, ktoré boli vyvinuté alebo vyrobené na použitie pri výrobe a spracovaní jadrových materiálov, materiály a zariadenia využiteľné pri výrobe jadrových materiálov, jadrových zbraní, alebo jadrových výbušných zariadení, ako aj informácie a výrobnotechnické poznatky potrebné na výrobu a použitie takýchto materiálov a zariadení. Ich zoznam ustanovila *vyhláška ÚJD SR č. 29/1999 Z. z.*

Nadobúdať, používať a prepravovať jadrové materiály možno podľa § 10 ods. 1 len na základe *povolenia* vydaného úradom. Za týmto účelom zákon ukladá právnickým a fyzickým osobám, ktoré vyrábajú, spracúvajú, skladujú, nadobúdajú alebo používajú jadrové materiály prísne *evidenčné a kontrolné* povinnosti (§ 12). Podrobnosti o evidencii a kontrole jadrových materiálov a o ich preprave upravuje *vyhláška ÚJD SR č. 198/1999 Z. z. a vyhláška ÚJD SR č. 284/1999 Z. z.*

Na jadrové materiály, pri ktorých nie je známy vlastník (resp. boli nadobudnuté v rozpore so zákonom č. 130/1998 Z. z.) úrad rozhodnutím určí držiteľa oprávnenia na vykonanie nevyhnutných opatrení.

Preprava jadrových materiálov (§ 11). Jadrové materiály možno prepravovať len na základe povolenia vydaného úradom prepravcovi alebo dopravcovi, a to len v prepravných zariadeniach, ktorých typy schválil úrad. Povolenie na prepravu sa udeľuje pritom pre každú prepravu. Podrobnosti o preprave jadrových materiálov ustanovuje *vyhláška ÚJD SR č. 284/1999 Z. z.*

Zákon č. 130/1998 Z. z. charakterizuje vo svojich ustanoveniach také *pojmy*, akými sú jadrové zariadenia (§ 13), nakladanie s rádioaktívnymi odpadmi (§ 17 ods. 2), nakladanie s vyhoretým jadrovým palivom (§ 18 ods. 2), jadrová bezpečnosť (§ 20), fyzická ochrana jadrových zariadení a jadrových materiálov (§ 23 ods. 1), havarijné plánovanie (§ 25), jadrová škoda (§ 26 ods. 1) a niektoré ďalšie.

Podľa zákona sa *jadrovým zariadením* rozumejú:

- zariadenia a objekty, ktorých súčasťou je jadrový reaktor využívajúci štiepnu riadenú reťazovú reakciu,
- zariadenia a objekty na výrobu, spracovanie a skladovanie jadrových materiálov,
- zariadenia a objekty na ukladanie vyhoretoho jadrového paliva,
- zariadenia a objekty na spracovanie, úpravu, skladovanie a ukladanie rádioaktívnych odpadov.

Naopak – za jadrové zariadenia sa *nepovažujú* kontajnery a kryty, v ktorých sa používa jadrový materiál ako tieniaci materiál na rádioaktívne žiariče, ani priestory, v ktorých sa tieto kontajnery a kryty skladujú, ani sklad inštitucionálnych rádioaktívnych odpadov, ktorý je súčasťou pracoviska so zdrojmi ionizujúceho žiarenia.

Zákon upravuje taktiež špeciálne požiadavky súvisiace so *zabezpečením kvality* prevádzky jadrových zariadení, a to už v rámci ich *výstavby* (§ 14), ktorú môže vykonávať len stavebník, ktorý je držiteľom oprávnenia na základe súhlasu vydaného úradom, ako aj *uvádzania jadrových zariadení do prevádzky* a *ich prevádzky* (§ 15). Zákon taktiež umožňuje, aby úrad predĺžil platnosť súhlasu vydaného na prevádzku jadrového zariadenia (§ 16).

Za vyradovanie jadrového zariadenia z prevádzky zodpovedá *prevádzkovateľ*, ktorý je:

- podľa § 19 ods. 2 povinný zabezpečovať na úhradu tejto činnosti účelovo viazané prostriedky,
- podľa § 19 ods. 3 v dostatočnom predstihu pred odstavením predložiť na posúdenie aktualizovaný koncepčný plán vyradovania spolu s hodnotením vplyvu na životné prostredie ako podklad na vydanie stanoviska úradu podľa zákona NR SR č. 127/1994 Z. z. o posudzovaní vplyvov na životné prostredie v znení neskorších predpisov.

Vyradovanie jadrového zariadenia z prevádzky možno začať len na základe povolenia úradu.

Za účelom zabezpečenia kvality jadrových zariadení a činností pre všetky etapy životnosti jadrového zariadenia (§ 22) je držiteľ oprávnenia povinný vytvoriť tzv. systémy kvality (zahŕňajú organizačnú štruktúru, postupy, zdroje). Tieto musia zodpovedať významu zariadení a činností z hľadiska jadrovej bezpečnosti; podliehajú schvaľovaniu a kontrole

úradu. Požiadavky na systémy kvality upravuje *vyhláška ÚJD SR č. 317/2002 Z. z.*

Nakladanie s rádioaktívnymi odpadmi (§ 17). Rádioaktívne odpady sú nevyužiteľné materiály v plynnej, kvapalnej alebo pevnej forme, ktoré pre obsah rádionuklidov v nich, alebo pre kontamináciu rádionuklidmi nemožno uviesť do životného prostredia.

Nakladaním s rádioaktívnymi odpadmi sa rozumie zber, triedenie, skladovanie, spracovanie, úprava, manipulácia, preprava a ukladanie rádioaktívnych odpadov z jadrových zariadení a úprava na ukladanie, preprava z miesta úpravy na ukladanie a ukladanie inštitucionálnych rádioaktívnych odpadov. Právna úprava obsiahnutá v zákone č. 130/1998 Z. z. predstavuje špeciálnu reguláciu nakladania s týmto druhom odpadov, t. j. na nakladanie s rádioaktívnymi odpadmi sa nevzťahuje zákon o odpadoch.

Nakladať s rádioaktívnymi odpadmi môže držiteľ oprávnenia (t. j. osoba spĺňajúca podmienky podľa § 4) len na základe povolenia úradu. Osobitne sa rieši situácia, ak ich pôvodca je neznámy alebo nie je schopný nakladať s takýmto odpadom. V takom prípade úrad určí osobu, ktorá má oprávnenie na nakladanie s rádioaktívnymi odpadmi. Náklady na nakladanie s rádioaktívnymi odpadmi, pri ktorých nie je známy pôvodca, uhrádza ex lege Štátny fond likvidácie jadrovej energetických zariadení a nakladania s vyhoretým jadrovým palivom a rádioaktívnymi odpadmi (pozri zákon NR SR č. 254/1994 Z. z.).

Podľa § 17 ods. 11 všetky činnosti pri nakladaní s rádioaktívnymi odpadmi musia smerovať k ich bezpečnému uloženiu. V tejto súvislosti je potrebné zdôrazniť, že *úložisko rádioaktívnych odpadov* možno umiestniť len na pozemku vo vlastníctve štátu.

Dovoz rádioaktívnych odpadov na územie Slovenskej republiky je zakázaný (okrem spätného dovozu za zákonom ustanovených podmienok). Podrobnosti o nakladaní s rádioaktívnymi odpadmi ustanovuje *vyhláška ÚJD SR č. 190/2000 Z. z.*

Vyhláška vychádza zo zásady, že s týmito látkami sa nakladá tak, aby sa minimalizovali účinky ionizujúceho žiarenia na obsluhu, obyvateľstvo a životné prostredie.

Rádioaktívne odpady zaraďuje do týchto tried:

- prechodne rádioaktívne,
- nízkoaktívne (môže ísť o krátkodobé alebo dlhodobé rádioaktívne odpady) a
- vysokoaktívne.

Vyhláška taktiež upravuje bezpečnostné a technické požiadavky na zariadenia, ktoré majú slúžiť na nakladanie s rádioaktívnymi odpadmi.

Osobitný režim sa vzťahuje na *nakladanie s vyhoretým jadrovým palivom*, ktoré sa nepovažuje za rádioaktívny odpad, ale rozumie sa ním

ožiarené jadrové palivo vybraté z jadrového reaktora (§ 18 ods. 1 zákona č. 130/1998 Z. z.). Nakladaním s ním treba rozumieť skladovanie, prepracovanie, manipuláciu, prepravu a ukladanie vyhoretého jadrového paliva na jeho úložisko.

Právnická alebo fyzická osoba, ktorá vyhoreté jadrové palivo vyprodukovala, zodpovedá za nakladanie s ním až po jeho prevzatie na úložisko, ktoré slúži na izoláciu paliva, kontrolu a ochranu životného prostredia pred ním.

Dôležitou otázkou prevádzkovania jadrových zariadení, nakladania s jadrovými materiálmi a odpadmi, ako aj s vyhoretým jadrovým palivom je *jadrová bezpečnosť*, za ktorú zodpovedá prevádzkovateľ (§ 20 ods. 2). Ten je povinný zabezpečiť dostatočné technické a ľudské zdroje na jej realizáciu.

Podľa zákona sa *jadrovou bezpečnosťou* rozumie stav a schopnosť jadrového zariadenia alebo obsluhy zabrániť nekontrolovateľnému rozvoju štiepnej reťazovej reakcie alebo nedovolenému úniku rádioaktívnych látok, alebo ionizujúceho žiarenia do pracovného prostredia alebo do životného prostredia a obmedzovať následky nehôd a havárií.

Za jadrovú bezpečnosť zodpovedá prevádzkovateľ. V tejto súvislosti je povinný vykonávať komplexné a systematické hodnotenie jadrovej bezpečnosti a prijímať opatrenia na odstránenie zistených nedostatkov. Taktiež je povinný zabezpečiť, aby vystavenie zamestnancov a iných osôb ionizujúcemu žiareniu vyvolanému prevádzkou bolo pri všetkých prevádzkových stavoch a činnostiach udržiavané nižšie ako sú ustanovené limity, a na najnižšej racionálne dosiahnuteľnej úrovni. Prevádzkovateľ je povinný poskytovať verejnosti informácie o jadrovej bezpečnosti v rozsahu ustanovenom zákonom.

Vykonávať pracovné činnosti v jadrových zariadeniach s vplyvom na jadrovú bezpečnosť môžu len *odborne spôsobilí zamestnanci* (§ 21). Podrobnosti k odbornej spôsobilosti upravuje *vyhláška ÚJD SR č. 187/1999 Z. z.*

S otázkou jadrovej bezpečnosti bezprostredne súvisí problematika *fyzickej ochrany jadrových zariadení alebo jadrových materiálov*, t. j. systém technických a organizačných opatrení, cieľom ktorých je zabrániť neoprávneným činnostiam s jadrovými zariadeniami alebo jadrovými materiálmi, najmä ich zneužitiu alebo úmyselnému poškodeniu (§ 23 ods. 1). Za fyzickú ochranu jadrového zariadenia zodpovedá jeho prevádzkovateľ. Podrobnosti o jej zabezpečení upravuje *vyhláška ÚJD SR č. 186/1999 Z. z.*

Nielen zákon č. 130/1998 Z. z. pripúšťa, ale samotná prax potvrdzuje možnosť vzniku *udalostí na jadrových zariadeniach*. Rozumie sa nimi *ohrozenie alebo porušenie jadrovej bezpečnosti, jadrového zariadenia počas jeho uvádzania do prevádzky, v priebehu prevádzky alebo počas vyradovania jadrového zariadenia z prevádzky*. Zákon tak následne

vyslovuje požiadavku *havarijného plánovania* (§ 25), ktorým je súbor opatrení na zisťovanie a zdoľávanie nehôd a havárií jadrových zariadení a na zisťovanie a zdoľávanie úniku rádioaktívnych látok do životného prostredia pri používaní a preprave jadrových materiálov, alebo rádioaktívnych odpadov.

Samotné udalosti na jadrových zariadeniach sa v zmysle § 24 ods. 2 delia na:

- *poruchu*, ktorá napríklad spôsobila nesúlad s požiadavkami na jadrovú bezpečnosť jadrového zariadenia,
- *nehodu*, ktorá napríklad spôsobila nezávažné poškodenie jadrového zariadenia, alebo poškodenie zamestnancov, avšak následkom nej došlo k automatickému odstaveniu jadrového zariadenia,
- *haváriu*, pri ktorej sa závažne poškodilo jadrové zariadenie alebo došlo k závažnému poškodeniu alebo môže dôjsť k poškodeniu zdravia vplyvom ionizujúceho žiarenia alebo k úniku rádioaktívnych látok do životného prostredia; za haváriu sa považuje aj dopravná nehoda, ak pri preprave jadrového materiálu, rádioaktívnych odpadov alebo vyhotoreného jadrového paliva došlo k mimoriadnej udalosti.

Za vypracovanie tzv. vnútorného havarijného plánu a záväzných podkladov na vypracovanie plánu ochrany obyvateľov zodpovedá prevádzkovateľ, ktorý ho predkladá v zákonnej lehote pred plánovaným začiatkom uvádzania jadrového zariadenia do prevádzky na schválenie úradu a na posúdenie Ministerstvu vnútra SR. Za vypracovanie plánov ochrany obyvateľov (na území krajov, okresov a obcí v oblasti ohrozenia) zodpovedajú krajské a okresné úrady a obce. Jadrové zariadenie sa nesmie uviesť do prevádzky bez schválených havarijných plánov a jadrové materiály (rádioaktívne odpady) sa nesmú prepravovať bez schváleného havarijného dopravného poriadku. Podrobnosti o havarijnom plánovaní ustanovuje *vyhláška ÚJD SR č. 245/1999 Z. z.*

Udalosti na jadrových zariadeniach (havária alebo havária pri preprave) môžu spôsobiť *jadrovú škodu*, pričom táto môže spočívať v ujme na majetku, strate života alebo v poškodení zdravia. Pojem jadrovej škody je však na účely jej náhrady vymedzený právne oveľa širšie (k tomu pozri § 26 ods. 3 zákona č. 130/1998 Z. z.).

Za jadrovú škodu spôsobenú jadrovou udalosťou zodpovedá prevádzkovateľ jadrového zariadenia, pričom na jej náhradu sa vzťahujú ustanovenia § 415 a nasl. Občianskeho zákonníka, ak zákon č. 130/1998 Z. z. alebo medzinárodná zmluva, ktorou je Slovenská republika viazaná, neustanovujú inak.¹³

¹³ Napríklad Viedenský dohovor o občianskoprávnej zodpovednosti za škody spôsobené jadrovou udalosťou (pozri Oznámenie MZV SR č. 70/1996 Z. z.).

Zákon *obmedzuje zodpovednosť* prevádzkovateľa jadrového zariadenia do výšky 2 mld. Sk. Toto obmedzenie však nezahŕňa úroky alebo náklady (príslušenstvo istiny) priznané v súdnom konaní.

V súvislosti so zodpovednosťou prevádzkovateľa jadrového zariadenia za jadrovú škodu zákonodarca vyžaduje jej *finančné krytie*, a to buď poistením alebo iným druhom finančnej zábezpeky, vždy do výšky 2 mld. Sk. Toto krytie musí trvať nielen počas prevádzky jadrového zariadenia, ale aj najmenej 10 rokov po jadrovej udalosti.

Administratívnoprávna zodpovednosť (§ 36). Za porušenie povinností môže úrad uložiť ako sankciu *pokutu*. Za nevykonanie nápravy v určenej lehote možno uložiť aj *d'alšiu pokutu* až do výšky dvojnásobku už uloženej pokuty. Tým nie je dotknutá prípadná trestná zodpovednosť fyzických osôb, vrátane zamestnancov. Pokuty ukladá úrad a sú príjmom Štátneho fondu likvidácie jadrovoenergetických zariadení a nakladania s vyhotoreným jadrovým palivom a rádioaktívnymi odpadmi.

Zákon SNR č. 544/1990 Zb. o miestnych poplatkoch v znení neskorších predpisov upravuje aj *poplatok za jadrové zariadenie*, ktorý sa platí za umiestnenie jadrového zariadenia, ak sa zastavané územie obce alebo jeho časť nachádza v oblasti ohrozenia. Poplatok platí prevádzkovateľ jadrového zariadenia a jeho základná sadzba je 0,04 Sk za m² územia obce, zastavané územie ktorej sa nachádza v oblasti ohrozenia. Výnos z poplatku sa môže použiť len na ochranu života a zdravia obyvateľov a na ochranu a rozvoj životného prostredia obce. V podmienkach Slovenskej republiky ide o okolie Jaslovských Bohuníc a Mochoviec, kde sú umiestnené jadrové reaktory.

Štátna správa v oblasti využívania jadrovej energie. Ústredným orgánom pre oblasť zabezpečovania jadrovej bezpečnosti je *úrad* so sídlom v Bratislave, na čele ktorého stojí predseda menovaný a odvolávaný vládou. Pôsobnosť úradu je vymedzená v § 29 zákona č. 575/2001 Z. z. o organizácii činnosti vlády a organizácii ústrednej štátnej správy, ako aj v § 31 zákona č. 130/1998 Z. z.

V oblasti využívania jadrovej energie úrad udeľuje a odníma *oprávnenia*, vydáva a odníma *povolenia* (napr. na nakladanie s rádioaktívnymi odpadmi a s vyhotoreným jadrovým palivom), vydáva *súhlasy* (napr. na výstavbu jadrových zariadení), *schvaľuje* napr. systémy kvality a požiadavky na kvalitu jadrových zariadení a činností, *ukladá* zníženie výkonu alebo pozastavenie prevádzky jadrového zariadenia, *overuje* osobitnú odbornú spôsobilosť vybraných zamestnancov, *zabezpečuje* medzinárodnú spoluprácu a informovanie verejnosti.

Podľa § 35 zákona č. 130/1998 Z. z. je úrad oprávnený v prípade nebezpečenstva z omeškania (pri vzniku závažných skutočností dôležitých z hľadiska jadrovej bezpečnosti, fyzickej ochrany alebo havarijnej pripravenosti):

- uložiť držiteľovi oprávnenia vykonať nevyhnutné opatrenia,
- pozastaviť prevádzku jadrového zariadenia (jeho výstavbu),
- zastaviť používanie jadrového materiálu (nakladanie s rádioaktívnymi odpadmi).

Konkrétne úlohy v oblasti štátneho dozoru úrad vykonáva prostredníctvom *inšpektorov jadrovej bezpečnosti* (§ 34). Tito musia spĺňať kvalifikačné požiadavky a ich splnenie preukázať vykonaním inšpektorskej skúšky. Zákon ustanovuje ich oprávnenia pri výkone štátneho dozoru.

2. Radiačná ochrana

Radiačná ochrana je systém technických a organizačných opatrení na obmedzenie ožiarenia. Základným právnym predpisom upravujúcim problematiku radiačnej ochrany je *zákon NR SR č. 272/1994 Z. z.*

Zákon v § 2 vymedzuje *základné právne pojmy*, ktoré sú dôležité pre výklad ustanovení § 17a až 17y zákona. Patrí sem pojem zdroj ionizujúceho žiarenia, (uzavretý) rádioaktívny žiarič, ionizujúce žiarenie, pracovisko so zdrojmi ionizujúceho žiarenia, radiačná nehoda a havária atď.

Základné princípy radiačnej ochrany (§ 17a). Právna úprava vychádza zo základnej myšlienky, a to že činnosť vedúca k ožiareniu (t. j. akákoľvek ľudská činnosť, ktorá môže zvýšiť ožiarenie osôb z existujúcich zdrojov ionizujúceho žiarenia okrem procesu ožiarenia v prípade radiačnej nehody alebo radiačnej havárie) musí byť *odôvodnená a riziko ožiarenia musí byť vyvážené* predpokladaným prínosom pre osobu (pre spoločnosť).

Každý, kto takúto činnosť vykonáva, je preto povinný:

- zabezpečiť, aby počet ožiarení osôb, úroveň a pravdepodobnosť ich ožiarenia boli *trvalo udržiavané tak nízko, ako je možné* racionálne dosiahnuť pri zvážení ekonomických a spoločenských hľadísk,
- obmedzovať ožiarenie tak, aby ožiarenie osôb zo všetkých vykonávaných činností neprekročilo *limity ožiarenia* ustanovené vykonávacím predpisom (vyhláškou MZ SR č. 12/2001 Z. z.), ak zákon neustanovuje inak. Pritom tieto limity ožiarenia sa nevzťahujú na zákonom ustanovené prípady (napr. na ožiarenie osôb, ktorým sa poskytuje zdravotná starostlivosť).

Osobitné zásady sú upravené v súvislosti s podmienkami uskutočňovania *zásahov v mimoriadnych situáciách*. Napríklad, zásah môže byť vykonaný len vtedy, ak poškodenie na zdraví spôsobené ionizujúcim žiarením *odôvodňuje riziko a náklady* spojené s jeho vykonaním, pričom spôsob, rozsah a trvanie zásahu musia byť optimalizované (tak, aby jeho prínos pre ochranu zdravia pri zohľadnení všetkých škôd, ktoré v dôsledku zásahu môžu vzniknúť, a nákladov spojených s jeho vykonaním bol čo najväčší). Pritom ožiarenie osôb podieľajúcich sa na záchranných, lokali-

začných a likvidačných prácach pri radiačnej havárii (okrem prípadov záchrany života a zabránenia rozvoja radiačnej havárie) nesmie prekročiť limit ožiarenia, ktorý pre tieto osoby ustanovuje vykonávací právny predpis; také osoby musia byť o rizikách spojených so zásahom preukázateľne oboznámené.

Ožiarenie osôb pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti (§ 17c) sa môže vykonávať len na základe indikácie ošetrojúceho lekára. Zákon v tejto súvislosti ustanovuje pravidlá pre voľbu vyšetrovacích a liečebných metód, ktoré vychádzajú zo zásady minimalizácie vplyvu ionizujúceho žiarenia na takéto osoby, s osobitným zreteľom na ich konkrétne kategórie (napr. tehotné ženy).

Ožiarenie obyvateľstva prírodným ionizujúcim žiarením (§ 17d). Špeciálne povinnosti sa vzťahujú na podnikateľov a právnické osoby, ktoré vyrábajú a dovážajú stavebné výrobky, balenú pitnú vodu a využívajú vodné zdroje na zásobovanie vodou.

Tieto osoby sú povinné:

- zabezpečiť systematické meranie a hodnotenie obsahu prírodných rádionuklidov v stavebných výrobkoch a v dodávanej vode,
- viesť evidenciu výsledkov merania a uchovávať ju v zákonom ustanovenej lehote,
- oznamovať údaje z evidencie príslušnému štátnemu zdravotnému ústavu (§ 25),
- vykonať opatrenia na zníženie obsahu prírodných rádionuklidov v stavebných výrobkoch a v dodávanej vode (pri prekročení odvodených zásahových úrovní).

Zákon v tejto súvislosti ustanovuje špeciálne požiadavky na používanie stavebných výrobkov – podmienkou použitia môže byť súhlas orgánu na ochranu zdravia, zákaz jeho použitia na výstavbu.

Osoby, ktoré majú status stavebníka, majú vo vzťahu k vybraným stavbám povinnosť vopred zabezpečiť meranie a hodnotenie objemovej aktivity radónu v pôdnom vzduchu a priepustnosti základových pôd stavebného pozemku, viesť evidenciu výsledkov merania a uchovávať ju, pred odovzdaním stavieb do užívania vykonať opatrenia proti prenikaniu radónu z podlažia stavby atď.

Ožiarenie zamestnancov prírodným ionizujúcim žiarením (§ 17e). Pri prekročení úrovne ožiarenia je zamestnávateľ povinný vykonať opatrenia na obmedzenie ožiarenia zamestnancov. Na pracoviskách so zvýšeným ožiarением je zamestnávateľ povinný vypracovať monitorovací plán, zabezpečiť jeho plnenie a výsledky monitorovania oznamovať príslušnému štátnemu zdravotnému ústavu (§ 25), dodržiavať limity ožiarenia, zásady hodnotenia ožiarenia, určiť osobu zodpovednú za dodržiavanie radiačnej ochrany atď.

Zákon ustanovuje *všeobecný zákaz pridávania rádioaktívnych látok* pri výrobe hračiek a predmetov osobnej spotreby. Dovoz a vývoz takého tovaru je zakázaný.

Na zákonom vypočítané činnosti je potrebné *povolenie* alebo *kladný posudok* Ministerstva zdravotníctva SR (ďalej len „ministerstvo“), resp. povolenie štátneho krajského hygienika. Takéto povolenia pritom nenahrádzajú povolenia, oprávnenia a súhlasy vydané podľa osobitných predpisov (napr. podľa zákona č. 130/1998 Z. z.). Príslušný orgán vydá povolenie osobe, ak spĺňa podmienky ustanovené zákonom.

Podľa § 17g zákona činnosti vedúce k ožiareniu, na ktoré sa nevyžaduje povolenie alebo posudok orgánu na ochranu zdravia podľa § 17f, sú fyzické a právnické osoby povinné *oznámiť* štátnemu krajskému hygienikovi, ak zákon neustanovuje inak. Oznámenie musí byť doručené najneskôr posledný deň pred začatím plánovanej činnosti.

Základné požiadavky na prácu so zdrojmi ionizujúceho žiarenia a na nakladanie s inštitucionálnymi rádioaktívnymi odpadmi (§ 17n).

Podľa platnej právnej úpravy:

- pracovať so zdrojmi ionizujúceho žiarenia a nakladať s inštitucionálnymi rádioaktívnymi odpadmi môžu *len osoby spĺňajúce požiadavky* určené zákonom (napr. odborná spôsobilosť podľa § 17p, zdravotná spôsobilosť podľa § 17o, vek),
- pracovať so zdrojmi ionizujúceho žiarenia možno len na pracoviskách so zdrojmi ionizujúceho žiarenia, ktoré *spĺňajú požiadavky na bezpečnú prevádzku* pracovísk.

Pritom na samotnom pracovisku sa musí povrchová rádioaktívna kontaminácia trvalo udržiavať na čo najnižšej úrovni (pričom jej úroveň nesmie prekročiť najvyššie prípustné hodnoty), musí v ňom byť vymedzené tzv. kontrolované pásmo označené varovným symbolom a zabezpečené pred vstupom neoprávnených osôb. Zákon ustanovuje *špeciálne požiadavky na prácu v kontrolovanom pásme*. Pracovisko so zdrojmi ionizujúceho žiarenia môže byť zrušené až po odstránení všetkých zdrojov ionizujúceho žiarenia a po dekontaminácii pracoviska.

Nakladanie s inštitucionálnymi rádioaktívnymi odpadmi je ich zber, triedenie, spracovanie, príprava na skladovanie, skladovanie a preprava (okrem prepravy z miesta úpravy na ukladanie na miesto ukladania). Zákon obmedzuje nakladanie s takými odpadmi (§ 17r ods. 2), ukladá povinnosť prihliadať aj na ich iné nebezpečné vlastnosti (toxicitu, horľavosť, výbušnosť, infekčnosť). Úprava obsiahnutá v zákone NR SR č. 272/1994 Z. z. predstavuje špeciálnu úpravu (lex specialis) vo vzťahu k všeobecným predpisom upravujúcim nakladanie s odpadmi. V tejto súvislosti zákon zakotvuje, že na nakladanie s inštitucionálnymi rádioaktívnymi odpadmi sa tieto predpisy nevzťahujú.

Zákon ustanovuje základné požiadavky na zariadenia využívané pri nakladaní s takými odpadmi. Za bezpečné nakladanie s inštitucionálnymi rádioaktívnymi odpadmi od ich vzniku až po ich prevzatie na úpravu na ukladanie zodpovedá pôvodca, ktorý taktiež uhrádza náklady nakladania s nimi (od ich vzniku až po ich ukladanie vrátane ukladania). Nakladanie s inštitucionálnymi rádioaktívnymi odpadmi, ktorých *pôvodca nie je známy*, môže vykonávať len osoba na základe povolenia ministerstva; náklady spojené s takými odpadmi uhrádza Štátny fond likvidácie jadrovoenergetických zariadení a nakladania s vyhoreným jadrovým palivom a rádioaktívnymi odpadmi. Ak by sa pôvodca zistil dodatočne, bol by povinný podľa zákona uhradiť náklady vzniknuté pri nakladaní tomuto fondu.

Uvádzanie rádioaktívnych látok do životného prostredia (§ 17s) je podľa zákona možné *bez povolenia orgánu na ochranu zdravia*, len ak obsah rádionuklidov v nich (ich povrchová rádioaktívna kontaminácia) neprekračuje mieru, ktorú ustanovuje *vyhláška MZ SR č. 12/2001 Z. z.* Podľa § 27 ods. 3 tejto vyhlášky požiadavky na nakladanie s rádioaktívnymi odpadmi sa primerane vzťahujú aj na nakladanie s *rádioaktívnymi zvyškami* (t. j. s rádioaktívnou kontamináciou pretrvávajúcou v prostredí ako pozostatok ľudskej činnosti). Nakladanie s rádioaktívnymi zvyškami sa musí vykonávať v súlade so základnými princípmi radiačnej ochrany (§ 17a).

Zákon ďalej upravuje *zákonné povinnosti držiteľov* povolenia na činnosti vedúce k ožiareniu:

- z hľadiska zabezpečovania kvality radiačnej ochrany (§ 17u),
- z hľadiska činností dôležitých pre radiačnú ochranu (§ 17v),
- v prípade radiačnej nehody a radiačnej havárie (§ 17x).

IV. Ochrana pred priemyselnými haváriami

Rozvoj priemyselnej výroby, zavádzanie nových technológií a používanie nových druhov nebezpečných látok prináša so sebou značné, resp. nové riziká nielen pre zamestnancov a podnik, ale aj pre verejnosť a životné prostredie. Možnosť vážneho ohrozenia ľudí, životného prostredia a majetku podstatným spôsobom narastá v prípade vzniku závažnej priemyselnej havárie alebo jej bezprostrednej hrozby.

Preto treba venovať mimoriadnu pozornosť:

- prevencii, čiže zabráneniu vzniku závažných priemyselných havárií, ako aj
- pripravenosti na efektívne zdlanie prípadnej závažnej priemyselnej havárie a na obmedzenie jej následkov, ak k nej dôjde aj napriek vykonaným preventívnym opatreniam.

Ide o problematiku, ktorá sa musí riešiť nielen na úrovni prevádzkovateľov takýchto podnikov, ale aj na úrovni celej spoločnosti (štátu), ba dokonca aj v medzinárodnom meradle.

Systém právnej úpravy. Oblasť ochrany pred priemyselnými haváriami v širšom zmysle slova je upravená pomerne veľkým komplexom právnych predpisov z oblasti bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci (zákon NR SR č. 330/1996 Z. z. o bezpečnosti a ochrane zdravia pri práci v znení neskorších predpisov), ochrany pred požiarmi (zákon č. 314/2001 Z. z. o ochrane pred požiarmi v znení zákona č. 438/2002 Z. z.), civilnej ochrany obyvateľstva (zákon NR SR č. 42/1994 Z. z. o civilnej ochrane obyvateľstva v znení neskorších predpisov), ochrany zdravia ľudí v znení neskorších predpisov), nakladania s geneticky modifikovanými organizmami (zákon č. 151/2002 Z. z. o používaní genetických technológií a geneticky modifikovaných organizmov), nakladania s nebezpečnými chemickými látkami a prípravkami (zákon č. 163/2001 Z. z. o chemických látkach a chemických prípravkoch v znení zákona č. 128/2002 Z. z.) atď.

V rámci boja proti haváriám existujú v jednotlivých štátoch, ale aj v medzinárodnom meradle osobitné právne predpisy, bilaterálne a multilaterálne zmluvy upravujúce problematiku tzv. veľkých (závažných) priemyselných havárií.¹⁴ Cieľom tejto kapitoly je poukázať na princípy právnej úpravy prevencie takýchto druhov havárií v slovenskom právnom poriadku.

Zákon č. 261/2002 Z. z., ktorý predstavuje kľúčový právny predpis v rámci úpravy predmetnej problematiky, transponoval do slovenského právneho poriadku predovšetkým smernicu Seveso II a tým aj princípy príslušných predpisov Organizácie pre hospodársku spoluprácu a rozvoj (OECD), medzinárodných dohovorov Európskej hospodárskej komisie OSN, ako aj Medzinárodnej organizácie práce.

¹⁴ Pozri napríklad smernicu Rady č. 96/82/ES o kontrole nebezpečenstiev veľkých havárií s prítomnosťou nebezpečných chemických látok (známu tiež pod názvom „smernica Seveso II“), Dohovor Európskej hospodárskej komisie OSN o cezhraničných účinkoch priemyselných havárií (tzv. Helsinský dohovor), Dohovor Medzinárodnej organizácie práce č. 174 o prevencii veľkých priemyselných nehôd, odporúčanie Rady OECD č. C (92) 1/Final o prevencii chemických havárií, pripravenosti na ne a schopnosti reagovať, odporúčanie Rady OECD č. C (77) 28 (Final) o presadzovaní režimu rovnakého práva na prístup a nediskrimináciu vo vzťahu k cezhraničnému znečisteniu, odporúčanie Rady OECD č. C (88) 84 (Final) o výmene informácií týkajúcich sa nehôd schopných spôsobiť poškodenie za hranicami, rozhodnutie - odporúčanie Rady OECD č. C (88) 85 (Final) o poskytovaní informácií verejnosti a účasti verejnosti v rozhodovacom procese vzťahujúcom sa na prevenciu a zdoľávanie havárií s výskytom nebezpečných látok.

Predmet právnej úpravy podľa tohto zákona je rovnaký ako podľa Smernice Seveso II, a to:

- a) *prevencia* závažných priemyselných havárií, t. j. takých, pri ktorých sú prítomné vybrané nebezpečné látky uvedené taxatívnym spôsobom v jeho prílohe č. 1 a
- b) *pripravenosť* na rýchle a efektívne zdoľávanie závažných priemyselných havárií a na obmedzovanie ich následkov na život a zdravie ľudí, životné prostredie a majetok.

Právna úprava oblasti vlastného zdoľávania havárií však presahuje rámec tohto zákona (i Smernice Seveso II) a je predmetom osobitnej právnej úpravy (napr. zákona č. 129/2002 Z. z. o integrovanom záchrannom systéme).

Zákon č. 261/2002 ponecháva nedotknutú všeobecne platnú právnu úpravu bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci, ochrany pred požiarmi, civilnej ochrany a ochrany životného prostredia a pre špecifickú oblasť priemyselnej činnosti ustanovuje *špecifické povinnosti*. Vychádza z požiadavky *súčasnej a rovnocennej* ochrany:

- života a zdravia ľudí (bezpečnostné a zdravotné aspekty) a
- životného prostredia (environmentálne aspekty).

Možno povedať, že ide o *systémovú* zmenu v prístupe nielen prevádzkovateľov podnikov, ale aj príslušných orgánov z hľadiska prevencie závažných priemyselných havárií a pripravenosti na ich zdoľávanie a tým do značnej miery aj o kvalitatívnu zmenu smerom k vyššej úrovni ochrany života a zdravia ľudí, životného prostredia a majetku pred následkami možných závažných priemyselných havárií.

Pôsobnosť a pojmy (§ 1 až 2). Zákon v § 1 ods. 2 taxatívnym spôsobom vypočítava zariadenia, resp. činnosti, na ktoré sa *nevzťahuje* (napr. vojenské objekty a zariadenia, skládky odpadov, preprava vybraných nebezpečných látok uskutočňovaná mimo hraníc podnikov a zariadení, na ktoré sa vzťahuje tento zákon).

K základným pojmom zákona patrí napríklad pojem podnik (existujúci podnik, nový podnik), zariadenie, prevádzkovateľ, vybraná nebezpečná látka, prítomnosť vybranej nebezpečnej látky, závažná priemyselná havária, havarijný plán, bezpečnostná správa.

Podnikom je celý areál pod riadením toho istého prevádzkovateľa, v ktorom je prítomná vybraná nebezpečná látka v jednom alebo vo viacerých zariadeniach, vrátane spoločných alebo súvisiacich infraštruktúr a činností. *Prevádzkovateľom* je podnikateľ, ktorý riadi podnik alebo zariadenie definované v § 2 písm. a) až d). *Vybranou nebezpečnou látkou* je chemická látka (alebo chemický prípravok) uvedená v tabuľke I časti 1 prílohy č. 1 zákona alebo vykazujúca jednu alebo viac nebezpečných vlastností podľa tabuľky II časti 1 prílohy č. 1 zákona klasifikovaných

podľa osobitného predpisu (zákona č. 163/2001 Z. z. o chemických látkach a chemických prípravkoch v znení zákona č. 128/2002 Z. z.). *Závažnou priemyselnou haváriou* (ďalej len „havária“) je taká udalosť, ako je nadmerná emisia, požiar alebo výbuch s prítomnosťou jednej alebo viacerých vybraných nebezpečných látok, vyplývajúca z nekontrolovateľného vývoja v prevádzke ktoréhokoľvek z podnikov, na ktoré sa vzťahuje tento zákon, a ktorá vedie bezprostredne alebo následne k vážnemu poškodeniu alebo ohrozeniu života alebo zdravia ľudí, životného prostredia alebo majetku v rámci podniku alebo mimo neho.

Povinnosti prevádzkovateľa. V § 3 sa ukladajú základné (všeobecné) povinnosti prevádzkovateľom podnikov oboch kategórií (t. j. kategórie A i kategórie B). Ide napríklad o povinnosť voliť pri výstavbe (modernizácii) najlepšie dostupné techniky, prevádzkovať zariadenia v súlade s platnou dokumentáciou, zaviesť systém hodnotenia rizika havárií, vykonávať opatrenia na prevenciu, ustanoviť v prevádzke zariadení osoby s požadovanou odbornou spôsobilosťou. Určité nóvum v porovnaní s obdobnými predpismi obsahuje odsek 2 tohto paragrafu, podľa ktorého sa prenáša na prevádzkovateľa „dôkazné bremeno“. Prevádzkovateľ je totiž povinný vytvoriť taký systém vedenia dokumentácie a evidencie, ako aj riadenia podniku, aby bol na požiadanie schopný preukázať plnenie povinností podľa tohto zákona.

Kategorizácia podnikov (§ 4 a 5). Podniky sa kategorizujú podľa celkového množstva nebezpečných látok prítomných v podniku. Zákon v § 4 ustanovuje kritériá pre zaradenie podniku do kategórie A a kategórie B. Postupuje sa pritom v súlade s prílohou č. 1 zákona, ktorá upravuje zoznam nebezpečných látok, resp. kategórie ich nebezpečných vlastností, prahové množstvá pre zaradenie podnikov do príslušných kategórií, ako aj postup pre určenie celkového množstva nebezpečných látok prítomných v podniku.

Povinnosť prevádzkovateľov podnikov, v ktorých sú prítomné nebezpečné látky, preveriť celkové množstvo nebezpečných látok prítomných v podniku a zaradiť svoj podnik do príslušnej kategórie, vychádza z princípu prvotnej zodpovednosti a „povinne“ aktívneho prístupu prevádzkovateľov k zisťovaniu a hodnoteniu rizika vyvolaného ich činnosťou a k vykonávaniu potrebných opatrení na elimináciu alebo zníženie tohto rizika.

Pritom môžu, s ohľadom na celkové množstvo vybraných nebezpečných látok prítomných v podniku, nastať v podstate tri prípady:

- podnik sa zaradí do kategórie B (s prísnejšími podmienkami),
- podnik sa zaradí do kategórie A alebo
- na podnik sa nebude vzťahovať režim tohto zákona (okrem taxatívne vymenovaných ustanovení) – v prípade, ak celkové množstvo vybraných nebezpečných látok v podniku je menšie ako množstvo pre zaradenie do kategórie A.

V zmysle § 4 ods. 6 za zákonom určených podmienok (umiestnenie podniku, citlivosť, zraniteľnosť alebo rizikovosť jeho okolia, hrozba tzv. domino efektu pod.) možno osobitným rozhodnutím krajského úradu vykonať určité *úpravy v kategorizácii* podnikov, resp. uložiť osobitné povinnosti ich prevádzkovateľom, a to aj vo vzťahu k podnikom s „podprahovým“ množstvom nebezpečných látok.

V § 5 sa ustanovuje povinnosť prevádzkovateľov oboch kategórií podnikov zaslať okresnému úradu *oznámenie* o zaradení svojho podniku do príslušnej kategórie. Obdobnú povinnosť majú aj prevádzkovatelia s „podprahovými“ množstvami vybraných nebezpečných látok prítomných v podniku. Ustanovujú sa tiež základné náležitosti tohto oznámenia a povinnosť zabezpečenia trvalej aktuálnosti nahlásených údajov (k tomu pozri bližšie § 2, 3 a 5 a prílohu č. 1 vyhlášky MŽP SR č. 489/2002 Z. z.). Z oznámenia sa okresný úrad (a prostredníctvom neho aj ostatné príslušné orgány) dozvie nielen to, že v jeho územnom obvode existuje takýto podnik, ale získava aj základné informácie o jeho činnosti, umiestnení, rizikách a pod.

Hodnotenie rizika havárií (§ 6). Pomerne novým inštitútom, v našom právnom poriadku (s výnimkou úpravy týkajúcej sa jadrovej energetiky a čiastočne i požiarnej ochrany), je povinnosť prevádzkovateľa *zabezpečiť hodnotenie rizika havárií* (ďalej len „hodnotenie rizika“) a využívanie výsledkov tohto hodnotenia v jeho činnosti a aj v činnosti príslušných orgánov. Výsledky hodnotenia rizika sa následne využívajú napríklad pri vypracúvaní programu prevencie havárií a bezpečnostného riadiaceho systému na jeho zabezpečenie, pri vypracúvaní a aktualizácii bezpečnostnej správy a podkladov pre plán ochrany obyvateľstva, pri vypracúvaní, testovaní (precvičovaní) a aktualizácii havarijného plánu, pri informovaní verejnosti, pri vypracúvaní a schvaľovaní rôznych rozvojových koncepcií, územnoplánovacej dokumentácie, pri posudzovaní vplyvov na životné prostredie (EIA), vydávaní územných rozhodnutí a vyhlasovaní chránených území a ochranných pásiem, ako aj pri povoľovaní stavieb, zariadení a činností v blízkosti podnikov kategórie A (najmä však kategórie B) podľa osobitných predpisov. Podrobnosti o hodnotení rizika ustanovuje § 4 až 8 a príloha č. 1 vyhlášky MŽP SR č. 489/2002 Z. z.

K nástrojom organizovania prevencie havárií patrí *program prevencie havárií* (§ 7) a existencia *bezpečnostného riadiaceho systému* (§ 8).

Program prevencie (ďalej len „program“). Ide o jeden z dokumentov, ktorý slúži na zabezpečenie komplexného a systémového prístupu prevádzkovateľa k otázkam protihavarijnej prevencie.

Program obsahuje najmä:

- celkové ciele a zásady prevencie havárií, pripravenosti na ich zvládanie a obmedzovanie ich následkov,
- opatrenia na splnenie vyššie uvedených cieľov a zásad, vrátane príslušných prostriedkov, štruktúr a riadiacich systémov tak, aby sa za-

bezpečila vysoká úroveň ochrany života a zdravia ľudí, životného prostredia a majetku.

Podľa § 8 zákona sú prevádzkovatelia podnikov kategórie B povinní zaviesť v rámci celkového riadiaceho systému aj tzv. bezpečnostný riadiaci systém. Ten obsahuje potrebné opatrenia najmä v oblasti organizácie riadenia podniku a zamestnancov, havarijného plánovania, ale aj hodnotenie aktuálnosti a účinnosti programu.

Podrobnosti o náležitostiach programu prevencie a bezpečnostného riadiaceho systému, vrátane siedmich oblastí, pre ktoré majú byť tieto dokumenty, či systémy rozpracované, ustanovuje § 9, 10 a príloha č. 2 vyhlášky MŽP SR č. 489/2002 Z. z.

Bezpečnostná správa (§ 9) je ťažiskovou a komplexnou dokumentáciou podniku kategórie B obsahujúcou technické, riadiace a prevádzkové informácie o nebezpečenstvách a rizikách podniku a o opatreniach na ich elimináciu alebo zníženie. Má mimoriadne veľký význam nielen pre činnosť a riadenie príslušného podniku (vrátane protihavarijnej prevencie a pripravenosti na zdoľávanie havárií), ale aj pre činnosť orgánov verejnej správy (štátny dozor, povoľovacia a iná činnosť, územné plánovanie atď.), ako aj pre zabezpečenie adekvátneho informovania verejnosti. V súlade s § 9 ods. 2 zákona má byť vypracovaná v spolupráci so zamestnancami podniku a so zástupcami zamestnancov.

Bezpečnostná správa je súbor dokumentácie, ktorej účelom je:

- preveriť a preukázať zákonom určené skutočnosti (napr. vypracovanie a zavedenie programu a bezpečnostného riadiaceho systému do praxe, indentifikácia havarijných nebezpečenstiev, vypracovanie havarijného plánu) a
- poskytnúť údaje (potrebné na vypracovanie plánu ochrany obyvateľstva, povoľovanie iných stavieb v okolí podniku, informovanie verejnosti atď.).

Zákon i vyhláška MŽP SR č. 490/2001 Z. z. ustanovujú nielen náležitosti, ktoré musí bezpečnostná správa obsahovať, ale aj kvalitu, spoľahlivosť a vypovedaciu schopnosť údajov obsiahnutých v bezpečnostnej správe tak, aby táto spĺňala aj zákonom ustanovené podmienky a účel. Ide o – do určitej miery – kvalitatívne nový spôsob právnej úpravy oproti „tradičným“ predpisom. Podrobnosti o bezpečnostnej správe ustanovujú § 2 až 12 a prílohy č. 1 až 5 vyhlášky MŽP SR č. 490/2002 Z. z.

Skúsenosti s viacerými haváriami (napr. v indickom Bhópále) preukázali, že neoddeliteľnou súčasťou prevencie havárií, ako aj nástrojom znižovania závažnosti a rozsahu ich následkov, je proces tvorby a schvaľovania príslušných priemyselných, rozvojových, sídelných, ochranárskych a iných koncepcií, najmä však územnoplánovacej dokumentácie, vrátane územného rozhodovania, stavebného konania a pod., a to z hľadiska:

- vhodného umiestňovania podnikov kategórie A a (najmä) kategórie B vo vzťahu k iným podnikom, ako aj k sídelným útvarom, miestam možného zhromažďovania sa ľudí (štadióny, železničné a autobusové stanice a pod.), k citlivým objektom (nemocnice, školy, domovy dôchodcov a pod.), k chráneným územiám, letiskám, železniciam a iným dopravným tepnám, produktovodom atď.,
  - spracovania územnoplánovacej dokumentácie (územných plánov všetkých stupňov) alebo povoľovania iných činností, objektov a zariadení v okolí podnikov kategórie A alebo B,
- a to takým spôsobom (vrátane potrebných technických a iných opatrení), aby sa nezvýšilo riziko ohrozenia ľudí.

Z tohto dôvodu zákon ukladá orgánom verejnej správy, ktoré postupujú v týchto veciach podľa osobitných predpisov, konkrétne povinnosti (§ 10).

Odborná spôsobilosť, školenie a výcvik zamestnancov (§ 11 až 13). Z rôznych medzinárodných i domácich štatistík vyplýva, že „ľudský faktor“ (ak berieme do úvahy aj nedostatky vo vybavení, nesprávnej údržbe a pod.) sa podieľa na príčinách havárií z viac ako osemdesiatich percent, preto treba výberu a výchove zamestnancov (vrátane riadiacich) venovať osobitnú pozornosť.

Okrem všeobecne postavenej otázky potreby kvalifikácie, školenia a výcviku príslušných zamestnancov je podľa § 11 zákona povinnosťou prevádzkovateľa ustanoviť v každom podniku, na ktorý sa vzťahuje tento zákon, zodpovednú odbornú spôsobilú osobu (havarijného technika, resp. špecialistu na prevenciu havárií) na koordináciu a kontrolu zabezpečovania úloh vyplývajúcich z tohto zákona v podniku. V prípade zložitosti alebo rizikovosti podniku kategórie B, môže okresný úrad rozhodnutím nariadiť konkrétnemu prevádzkovateľovi zriadenie osobitného útvaru na plnenie týchto úloh (koordináčnych, kontrolných a pod). Plnenie tejto povinnosti je zdôraznené aj povinnosťou nahlasovať príslušné osoby (a ich zmeny) okresnému úradu.

V § 12 zákona sa ustanovujú základné podmienky na získanie a udržanie odbornej spôsobilosti havarijného technika, resp. špecialistu na prevenciu havárií. Obdobne, ako je tomu na úseku požiarnej ochrany, stavebných predpisov a pod., je žiaduce, aby potrebnú odbornú spôsobilosť mali aj príslušní projektanti a konzultanti. Pôjde nielen o kvalifikáciu a znalosti z oblasti bezpečnostného inžinierstva, ale aj z oblasti ochrany a tvorby životného prostredia. Podrobnosti o úlohách odborne spôsobilých osôb, o obsahu a rozsahu ich odbornej prípravy, o overovaní a osvedčovaní ich odbornej spôsobilosti, ako aj o školení a výcviku zamestnancov podniku upravujú § 11 až 19 vyhlášky MŽP SR č. 489/2002 Z. z.

Odbornú prípravu havarijných technikov a špecialistov na prevenciu havárií môže vykonávať len podnikateľ, ktorý na to obdrží oprávnenie od

Ministerstva životného prostredia SR (ďalej len „ministerstvo“), ak spĺňa podmienky ustanovené v § 13 zákona.

Autorizácia (§ 14 až 17). Inštitút hodnotenia rizika, vypracovania bezpečnostnej správy a havarijného plánu je v našom právnom poriadku, ale aj v podnikovej praxi dosiaľ veľmi málo používaný. Ide pritom o základnú činnosť a dokumentáciu, od kvality ktorej závisí nielen kvalita a spoľahlivosť celého systému prevencie havárií a pripravenosti na ich zdoľávanie v príslušnom podniku, ale aj kvalita, prípadne adekvátnosť výkonu verejnej správy v príslušnom podniku a v jeho okolí.

Preto je potrebné, aby tieto činnosti zabezpečovali a vykonávali iba *odborne spôsobilé osoby u prevádzkovateľa* (§ 11 a 12) alebo v prípadoch dodávateľského vykonávania činností uvedených v § 14 ods. 2 iba „odborne spôsobilí“ podnikatelia (právnické alebo fyzické osoby), ktorým na túto činnosť *ministerstvo udelilo autorizáciu*. V záujme zracionalnenia práce a zabezpečenia potrebnej kvality a koordinovanosti v prípade menších podnikov, najmä nachádzajúcich sa v spoločnom areáli či v bezprostrednej blízkosti (§ 4 ods. 6), môže byť vhodným a efektívnym spôsobom zabezpečenia plnenia niektorých povinností prevádzkovateľa práve dodávateľský spôsob zmluvného vykonávania týchto činností cudzou autorizovanou osobou. Tým sa však nevylučuje primárna zodpovednosť prevádzkovateľa za plnenie povinností vyplývajúcich z tohto zákona.

K povinnostiam autorizovaných osôb patrí napríklad spĺňanie kritérií odbornosti, spoľahlivosti a potrebného technického, materiálneho a personálneho zabezpečenia výkonu autorizovanej činnosti vrátane povinného poistenia zodpovednosti za škodu, ako aj oznamovacia povinnosť a povinnosť riadneho výkonu autorizovanej činnosti. Podrobnosti o autorizácii upravuje § 12 a 13 vyhlášky MŽP SR č. 489/2002 Z. z.

Pripravenosť na havárie. Predpokladom pripravenosti podniku na zdoľávanie havárií je vypracovanie havarijného plánu, existencia podkladov na vypracovanie plánu ochrany obyvateľstva, dostatok prostriedkov na zdoľávanie havárií a zabezpečenie záchranej služby.

Havarijný plán (§ 18). Jeho účelom je zabezpečenie včasnej a adekvátnej reakcie na haváriu alebo jej bezprostrednú hrozbu v záujme ochrany zamestnancov a ďalších osôb zdržujúcich sa s vedomím prevádzkovateľa v podniku, zabezpečenie ochrany a podľa možnosti nerušenej prevádzky zariadení a vylúčenie, resp. čo najväčšie obmedzenie účinkov (následkov) havárie na okolie podniku.

Vypracúvanie, precvičovanie a aktualizovanie havarijného plánu má bezprostrednú súvislosť s hodnotením rizika podľa § 6, s vypracúvaním a aktualizáciou bezpečnostnej správy (§ 9) a úzko súvisí aj s § 19 o poskytovaní príslušných podkladov na vypracovanie „vonkajšieho havarijného plánu“, t. j. plánu ochrany obyvateľstva. Je totiž nevyhnutná maximálne možná nadväznosť oboch druhov tejto havarijnej dokumentácie. Podrobnosti o náležitostiach havarijných plánov, o ich vypracúvaní, precvičovaní,

revízií a o oboznamovaní s nimi, ako aj o disponibilite prostriedkov na zdoľávanie havárií ustanovuje § 13 až 23 vyhlášky MŽP SR č. 490/2002 Z. z.

Povinnosť vypracúvať *plány ochrany obyvateľstva* vyplýva zo zákona NR SR č. 42/1994 Z. z. o civilnej ochrane obyvateľstva v znení neskorších predpisov. V § 19 zákona č. 261/2002 Z. z. sa iba upresňujú povinnosti prevádzkovateľov podnikov oboch kategórií, pokiaľ ide o náležitosti podkladov a súčinnosť, ktoré majú poskytnúť príslušnému orgánu podľa predpisov o civilnej ochrane obyvateľstva. Takáto súčinnosť je potrebná najmä v prípadoch existencie viacerých nebezpečných podnikov v konkrétnom území, pretože pri vypracúvaní a testovaní plánu ochrany obyvateľstva a prehodnocovaní možných kumulatívnych, resp. synergických účinkov, domino efektu a pod. môže spätne vyvstať potreba primeranej úpravy havarijného plánu príslušného podniku (podnikov), prípadne aj bezpečnostnej správy a pod. Takáto spolupráca, prípadne i spoločné cvičenia, vyjasňuje príslušné vzťahy, postupy, nasadenie osôb a prostriedkov, spôsob riadenia zdoľávania závažnej priemyselnej havárie a pod.

Podľa § 20 je prevádzkovateľ povinný mať alebo zabezpečiť prostriedky na zdoľávanie havárií. Rozsah prostriedkov závisí najmä od konkrétnej situácie, rizík a scenárov možných havárií v príslušnom podniku.

Záchranná služba (§ 21). Zriadenie a využívanie kvalifikovanej, organizačne, materiálne a personálne vybavenej služby, je jedným z veľmi dôležitých opatrení, prelinajúcim sa cez všetky tri oblasti boja proti haváriám. V zákone sa ustanovuje povinnosť prevádzkovateľa zabezpečiť vo svojom podniku záchrannú službu a oznámiť to okresnému úradu. Zároveň sa však umožňuje zabezpečenie plnenia úloh záchranej služby (so súhlasom okresného úradu) zriadeným, (personálne, materiálne, priestorovo a pod.) vybaveným závodným hasičským útvarom, závodným hasičským zborom alebo jednotkou civilnej ochrany (prípadne banskou záchrannou stanicou) toho istého prevádzkovateľa alebo iného podnikateľa. Sleduje sa tým zamedzenie zbytočným duplicitám a tým aj zvýšeným nákladom zo strany prevádzkovateľa, zabezpečenie lepšej koordinácie, odbornosti a akcieschopnosti pri plnení úloh na úseku protihavarijnej prevencie a pripravenosti.

Informovanie a účasť verejnosti (§ 22 a 23).¹⁵

¹⁵ Týmito ustanoveniami zákona sa transponuje do nášho právneho poriadku čl. 13 a Príloha V smernice „Seveso II“. Rovnaké povinnosti však vyplývajú napr. aj z čl. 9 a Príloha V a VIII Helsinského dohovoru, dodatku rozhodnutia - odporúčania Rady OECD č. C (88) 85 (Final) z 8. júla 1988 o poskytovaní informácií verejnosti a účasti verejnosti v rozhodovacom procese, vzťahujúcom sa na prevenciu a zdoľávanie havárií s výskytom nebezpečných látok, odporúčania Rady OECD č. C (77) 28 (Final) z 21. septembra 1978 o presadzovaní práva na rovnaký prístup a nediskrimináciu vo vzťahu k cezhraničnému znečisteniu.

V § 22 zákona sa informovanosť verejnosti zabezpečuje prakticky tromi spôsobmi:

- povinnosťou *aktívneho*, včasného a úplného poskytovania (sprístupňovania) informácií verejnosti, ktorá môže byť dotknutá závažnou haváriou (ďalej len „dotknutá verejnosť“), a to bez toho, že by o ne musela dotknutá verejnosť žiadať (o charaktere činnosti podniku, o možných rizikách a o vykonaných opatreniach na ich zníženie, o požadovanom správaní sa v prípade havárie),
- povinnosťou *pasívneho* spôsobu sprístupňovania takýchto informácií *verejnosti* (nielen dotknutej) na *požiadanie*,
- umožnením informovanosti a účasti verejnosti na rozhodovacích procesoch pri plánovaní výstavby nových podnikov a ich podstatných zmien, územnom plánovaní v blízkosti podnikov kategórie A a B.

Nositelmi povinností sú prevádzkovatelia podnikov kategórie B. V niektorých prípadoch (najmä v priemyselne nahustených zónach) môže okresný úrad prevziať povinnosť aktívneho informovania dotknutej verejnosti na seba, aby bola dotknutá verejnosť informovaná komplexne o všetkých rizikách v danej oblasti a nie od každého prevádzkovateľa osobitne. Okresný úrad pritom určí rozsah podkladov, ktoré mu jednotliví prevádzkovatelia musia na tento účel poskytnúť. Tento spôsob je prehľadnejší aj z dôvodu informovania dotknutej verejnosti o určitých komplexných rizikách a opatreniach uvedených v pláne ochrany obyvateľstva.

Nositelom povinnosti v rámci tzv. pasívneho sprístupňovania informácií verejnosti je:

- okresný úrad, pokiaľ ide o ním pripravenú a poskytnutú informáciu dotknutej verejnosti,
- jednotliví prevádzkovatelia, pokiaľ ide o príslušné informácie týkajúce sa ich podnikov.

Pre *účasť verejnosti na rozhodovacích procesoch* pri obstarávaní územných plánov týkajúcich sa podnikov (alebo ich podstatnej zmeny), ako aj pri plánovaní územného rozvoja v blízkosti týchto podnikov platia osobitné predpisy [napr. zákon č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku (stavebný zákon) v znení neskorších predpisov, zákon NR SR č. 127/1994 Z. z. o posudzovaní vplyvov na životné prostredie v znení neskorších predpisov].

Obdobné právo na informovanie a účasť na rozhodovacích procesoch má mať aj *verejnosť cudzieho štátu*, územie ktorého môže byť dotknuté značne nepriaznivými vplyvmi havárie vzniknutej na území Slovenskej republiky. V tejto súvislosti sa predpokladá, že za účelom upresnenia tohto práva verejnosti cudzieho štátu sa uzavru bilaterálne alebo multilaterálne zmluvy, a to na princípe vzájomnosti a rovnosti.

Podrobnosti o obsahu a spôsobe informovania verejnosti ustanovuje § 21 a príloha č. 4 vyhlášky MŽP SR č. 489/2002 Z. z.

Zhromažďovanie údajov o haváriách (§ 24 a 25). Touto úpravou sa implementuje princíp bezodkladnosti i následného oznamovania údajov o každej havárii (pre potreby analýzy jej príčin, okolností a následkov, ako aj účinnosti urobených opatrení vrátane ich kompletizácie a aktualizácie). Získané poznatky budú využité jednak v oblasti prevencie závažných priemyselných havárií, jednak pri medzinárodnej výmene skúseností (po vstupe Slovenskej republiky do Európskej únie tiež na plnenie ohlasovacej povinnosti členského štátu podľa čl. 15 a 19 smernice Seveso II).

Podľa § 24 ods. 1 prevádzkovateľ je povinný bez zbytočného odkladu, najneskôr však do 24 hodín, oznámiť haváriu okresnému úradu, ministerstvu a Ministerstvu vnútra SR.

Podľa rozsahu a závažnosti následkov zákon rozlišuje dve skupiny havárií, ktoré podmieňujú aj odlišnosť postupu subjektov:

- havárie, ktoré spĺňajú kritériá podľa § 24 ods. 5 a prílohy č. 2 zákona (ide o podstatne podrobnejšie nahlasovanie údajov podľa prílohy č. 5 vyhlášky MŽP SR č. 489/2002 Z. z.),
- ostatné havárie.

Podrobnosti ustanovujú § 22 až 26 a príloha č. 5 vyhlášky MŽP SR č. 489/2002 Z. z.

Štátnu správu na úseku prevencie závažných priemyselných havárií podľa zákona vykonávajú: ministerstvo, Ministerstvo vnútra SR, Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR, Slovenská inšpekcia životného prostredia, krajské úrady, okresné úrady, orgány inšpekcie práce, orgány štátnej správy na úseku ochrany pred požiarmi a na úseku civilnej ochrany, orgány na ochranu zdravia a štátne zdravotné ústavy, Hlavný banský úrad (§ 26).

Osobitnou *súčasťou štátneho dozoru* v tejto oblasti je vykonávanie kontrol v podnikoch, na ktoré sa vzťahuje zákon, koordinovaným spôsobom príslušnými orgánmi. Koordináciu kontrolnej činnosti v zmysle § 27 ods. 3 zabezpečuje Slovenská inšpekcia životného prostredia.

Zodpovednosť za škodu (§ 28). Ide o *špeciálnu* právnu úpravu, ktorá vychádza z inštitútu povinného zmluvného poistenia, resp. iného finančného krytia zodpovednosti prevádzkovateľa podniku kategórie B za škodu, ktorá môže vzniknúť v dôsledku havárie. Výška poistného plnenia (resp. iného spôsobu finančného krytia) musí zodpovedať rozsahu možných škôd.

V § 29 zákona sa ustanovujú skutkové podstaty správnych deliktov, výška, spôsob a kompetencia na ukládanie pokút.

Veľmi dôležité je prechodné ustanovenie § 31 zákona, ktorým sa pre *existujúce podniky* ustanovujú lehoty na plnenie určitých povinností vyplývajúcich z tohto zákona.

V. Ochrana pred geneticky modifikovanými organizmami

Genetické inžinierstvo a moderné biotechnológie sú veľmi perspektívnou a rýchlo sa rozvíjajúcou oblasťou vedy a výroby. Používaním genetických technológií sa dosiahli významné vedecké objavy v genofonde živočíchov a rastlín, ktoré umožnili dôkladnejšie poznať živé organizmy, odhaľovať ich genetické zákonitosti a ovplyvňovať genómy.

Genetické manipulácie na živých organizmoch sa rozšírili v osemdesiatych rokoch 20. storočia. V súvislosti s tým vznikla potreba etickej a právnej reglementácie používania genetických technológií a geneticky modifikovaných organizmov.

Na Slovensku sa zatiaľ nerozšírilo veľkopestovanie geneticky modifikovaných rastlín. Vývin modernej biotechnológie neprekročil štádiá pokusov a maloplošného zavádzania do životného prostredia. V oveľa väčšom rozsahu však na Slovensko prenikajú geneticky modifikované organizmy dovozom v podobe výrobkov (napr. lecitínu z geneticky zmenenej sóje) a v podobe prídavných látok (emulgátory, stabilizátory, farbivá, príchuť, kvasinky) v potravinách a v liečivách.

Cieľom právnej úpravy v tejto oblasti je preto reguláciou používania genetických technológií na živých organizmoch zamedziť nekontrolovateľný vývin vedy a výroby, ktorý by v konečnom dôsledku mohol mať bezprostredné alebo budúce negatívne dôsledky na zdravie ľudí, zvierat a rastlín, mohol ovplyvniť biologický reťazec organizmov v prírode alebo obmedziť prirodzenú rôznorodosť živej prírody.

Hlavným účelom zákona č. 151/2002 Z. z. je prispieť k regulácii trhu s výrobkami, ktoré sú geneticky zmenené alebo obsahujú organizmy zmenené použitím genetických technológií. Predmetom úpravy zákona je preto úprava práv a povinností používateľov (pri používaní genetických technológií a geneticky modifikovaných organizmov) a pôsobnosť orgánov štátnej správy (§ 1). Používateľom je osoba používajúca genetické technológie a geneticky modifikované organizmy (nie je ním však konečný spotrebiteľ výrobkov uvedených na trh).

Pojmy (§ 2 až 6). Ku kľúčovým zákonným pojmom patria genetické technológie, génové metódy a génové techniky, geneticky modifikovaný organizmus, posudzovanie environmentálneho rizika a havarijný plán.

Genetické technológie (§ 2) sú činnosti (genetického inžinierstva a modernej biotechnológie), ktorými sa vytvárajú a používajú živé geneticky modifikované organizmy vrátane mikroorganizmov, ich častí a výrobky z nich.

Zákon v súvislosti s používaním genetických technológií ustanovuje výslovné obmedzenia. Ich použitím sa:

- nesmie obmedzovať biologickú rôznorodosť druhov organizmov v prírode, ani narušovať rovnováhu prirodzeného biologického reťazca organizmov v prírode,
- nesmú do organizmov (určených na zavádzanie do životného prostredia alebo na uvádzanie na trh) zavádzať gény spôsobujúce odolnosť ľudí a zvierat proti antibiotikám používaným ako humánne alebo veterinárne liečivá.

Podľa § 3 ods. 5 je zakázané vykonávať génové techniky na ľudských genómoch.

Geneticky modifikovaný organizmus (§ 4 ods. 1) je organizmus (nie však ľudský organizmus), ktorého genetický materiál bol zmenený spôsobom, ktorý sa prirodzene pri pohlavnom rozmnožovaní a prirodzenej rekombinácii nevyskytuje (ďalej len „GMO“ aj v množnom čísle).

Vzhľadom na to, že využitie GMO predstavuje environmentálne riziko, zákon upravuje aj osobitný postup, ktorý označuje termínom *posudzovanie environmentálneho rizika* (§ 5). Predmetné posudzovanie treba chápať ako vyhodnocovanie možných škodlivých vplyvov GMO na ľudí a na životné prostredie, pri ktorom sa vychádza z princípu prevencie a predbežnej opatrnosti. Posudzovanie sa vykonáva pre každé použitie genetických technológií a GMO.

Havarijný plán je písomný dokument, v ktorom sú pre prípad vzniku havárie uvedené opatrenia a činnosti zamerané na zamedzenie ďalšieho šírenia uniknutých geneticky modifikovaných organizmov a na odstraňovanie (zmiernenie) následkov havárie na ľudí a na životné prostredie. Havarijný plán vypracúva používateľ pre každé použitie genetických technológií a GMO. Spôsob zostavovania a obsah havarijného plánu upravuje § 6 zákona; podrobnosti o obsahu havarijného plánu upravuje vykonávací predpis k zákonu – vyhláška MŽP SR č. 252/2002 Z. z.

Zákon upravuje dva osobitné právne režimy, týkajúce sa používania genetických technológií a GMO.

Genetické technológie a GMO možno v zmysle § 7 zákona č. 151/2002 Z. z. používať:

- v uzavretých priestoroch s použitím ochranných opatrení (ďalej len „používanie v uzavretých priestoroch“),
- zámerným uvoľňovaním bez použitia ochranných opatrení (ďalej len „zámerné uvoľňovanie“).

Používanie v uzavretých priestoroch (§ 8 až 14). Predmetom úpravy druhej časti zákona je používanie GMO (napr. ich menenie, pestovanie, uchovávanie, premiestňovanie, ničenie, zneškodňovanie) v laboratóriách, skleníkoch, pestovateľských miestnostiach (t. j. v uzavretých priestoroch znemožňujúcich únik GMO) v rámci výskumných, vývojových alebo výrobných zariadení používateľa.

Zákon, ako aj jeho vykonávací predpis, ustanovujú požiadavky na takéto zariadenia. Podľa § 8 ods. 3 zariadenie musí byť zapísané v registri zariadení; prvým predpokladom na zápis je, že toto zariadenie zodpovedá požiadavkám podľa platnej úpravy (stavebno-konštrukčné, materiálovo-technické vybavenie, laboratórne postupy a systém práce atď.).

Povinnosti používateľa (§ 9). Používateľ je povinný:

- vytvoriť pre každé zariadenie výbor pre bezpečnosť používania v uzavretých priestoroch,
- určiť pre každé použitie genetických technológií a GMO vedúceho projektu,
- zabezpečiť uplatňovanie zásad bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci a správnej mikrobiologickej praxi,
- evidovať údaje o všetkých podstatných okolnostiach týkajúcich sa používania v uzavretých priestoroch v dokumentácii.

Špeciálne povinnosti má používateľ pred začatím každého používania v uzavretých priestoroch (§ 10) – napríklad zatriediť plánované využívanie do niektorých z rizikových tried (celkovo sú ustanovené štyri rizikové triedy, čím vyššie ich číslo, tým vyššia úroveň ochrany), vypracovať havarijný plán a zverejniť ho na internete, urobiť *ohlásenie* podľa § 12 (§ 13 ods. 2) zákona alebo podať žiadosť o vydanie súhlasu s používaním v uzavretých priestoroch (§ 13). *Súhlas* Ministerstva životného prostredia SR (ďalej len „ministerstvo“) je potrebný, ak ide o prvé použitie zariadenia na genetické technológie, činnosti zatriedené do rizikových tried 3 a 4 atď.

Zatriedovanie plánovaného používania v uzavretých priestoroch. Pri pochybnostiach sa plánované používanie zatriedi do vyššej rizikovej triedy, a to až do času, kým sa preukáže dôvod na zatriedenie do nižšej rizikovej triedy. Zatriedenie do rizikovej triedy je používateľ povinný počas používania v uzavretých priestoroch pravidelne prehodnocovať (§ 11 ods. 1). Obligatórne však musí prehodnotiť zatriedenie v zákonom ustanovenom prípade (napr. ak zistí, že zatriedenie prestalo byť primerané úrovni ochrany).

Postup pri havárii (§ 14). Ak nastala havária (§ 6 ods. 2), používateľ je povinný bezodkladne realizovať povinnosti ustanovené zákonom (napr. podať ohlásenie o havárii ministerstvu, upovedomiť v rozsahu ustanovenom zákonom bezprostredne ohrozené osoby v okolí zariadenia, a ak ide o haváriu s cezhraničnými vplyvmi, aj orgány ohrozených štátov). Používateľ je taktiež povinný zhromažďovať všetky dostupné údaje o havárii, analyzovať jej príčiny, zistiť jej následky, vypracovať návrhy opatrení na predchádzanie podobným haváriám v budúcnosti a na obmedzovanie ich účinkov.

Zámerné uvoľňovanie (§ 15 až 22). Tretia časť zákona upravuje režim zavádzania GMO (ich kombinácie) *do životného prostredia* (najmä výsev, výsadbu, hospodársky chov, vypustenie do voľnej prírody) alebo *ich uvá-*

dzanie na trh (t. j. každé odplatné alebo bezodplatné sprístupňovanie výrobkov obsahujúcich GMO v zmysle § 15 ods. 4 zákona tretím osobám na trhu), pri ktorom sa nepoužili ochranné opatrenia na obmedzenie ich styku s obyvateľstvom a so životným prostredím; *nie je* ním však *ex lege* preprava GMO.

Pri zavádzaní sa uplatňuje *zásada postupnosti* vykonávania zavádzania (§ 18 ods. 1).

Dôležitým ustanovením zákona č. 151/2002 Z. z. je § 15 ods. 6. Zakotvuje, že ustanovenia o zámernom uvoľňovaní *sú predpokladom na uplatnenie osobitných predpisov*.

Ide konkrétne o tieto osobitné predpisy upravujúce:

- povoľovanie a kontrolu liekov v humánnej a veterinárnej medicíne (zákon č. 140/1998 Z. z.),
- starostlivosť a ochranu genetických zdrojov rastlín (zákon č. 215/2002 Z. z.),
- výrobu potravín, manipuláciu s nimi a ich uvádzanie do obehu (zákon NR SR č. 152/1995 Z. z.),
- registráciu odrôd a ochranu práv k novým odrodám rastlín a plemenám zvierat (zákon NR SR č. 291/1996 Z. z., zákon č. 132/1989 Zb.),
- posudzovanie návrhov na uvádzanie potravín na osobitné výživové účely a nových potravín do obehu (zákon NR SR č. 272/1994 Z. z.).

Všeobecné povinnosti používateľa pred začatím každého zámerného uvoľňovania upravuje § 16 zákona č. 151/2002 Z. z. [napr. posúdiť riziko, vykonávať analýzu kumulatívnych dlhodobých účinkov geneticky modifikovaných organizmov na ľudí a na životné prostredie, poskytnúť podstatné informácie o obsahu havarijného plánu osobám, ktoré by mohli byť postihnuté v prípade havárie, požiadať o vydanie súhlasu (§ 17 a 21)]. *Súhlas ministerstva* sa vyžaduje na činnosti vypočítané v § 17 (napr. na prvé a každé ďalšie zavedenie do životného prostredia, dovoz GMO určených na zavedenie do životného prostredia).

Zavádzanie do životného prostredia (§ 17 až 20). Povinnosti používateľa pri zavádzaní do životného prostredia vyplývajú z § 19 zákona (ohlásovať ministerstvu každú zistenú zmenu alebo odchýlku od predpokladaného priebehu zavádzania, viesť dokumentáciu, predložiť ministerstvu správu o výsledku zavedenia do životného prostredia podľa § 20 atď.).

Uvádzanie výrobkov na trh (§ 21 až 22). Práva a povinnosti používateľa má pri uvádzaní výrobku na trh jeho výrobca, a ak ide o výrobok z dovozu, jeho prvý dovozca.

Ak by sa po uvedení výrobku na trh zistilo, že výrobok predstavuje väčšie riziko ako sa pôvodne predpokladalo (alebo že ohrozuje ľudí, životné prostredie pri používaní obvyklým spôsobom alebo pri používaní podľa návodu výrobcu), orgán štátneho dozoru je oprávnený pozastaviť (zakázať) ďalšie uvádzanie výrobku na trh a prikázať jeho stiahnutie z trhu.

Zákon vypočítava činnosti, na ktoré je a na ktoré nie je potrebný – v súvislosti s uvedením výrobkov obsahujúcich GMO na trh – *súhlas ministerstva*. Súhlas možno vydať len na určitý čas (najviac však na 10 rokov odo dňa právoplatnosti rozhodnutia o súhlase). Výnimkou v tomto ohľade je však súhlas na uvedenie semena geneticky modifikovaného organizmu alebo jeho potomstva na trh, keďže podľa zákona možno prvý súhlas na takúto činnosť vydať najviac na 10 rokov (§ 21 ods. 6).

Osobitné ustanovenie rieši špecifickú situáciu, keď sa GMO zavedú do životného prostredia (resp. výrobky dovezú alebo uvedú na trh) bez súhlasu. Orgán štátneho dozoru môže rozhodnúť, že takéto GMO alebo výrobky budú zničené na náklady používateľa; odvolanie proti takému rozhodnutiu nemá odkladný účinok (§ 21 ods. 7).

Orgánmi štátnej správy vo veciach používania genetických technológií a GMO sú podľa § 23 zákona č. 151/2002 Z. z. ministerstvo a Slovenská inšpekcia životného prostredia.

Zákon zakotvuje *osobitné procesnoprávne ustanovenia* týkajúce sa postupu pri posudzovaní ohlásení (§ 32) a konania o súhlase (§ 33 až 36).

VI. Environmentálna bezpečnosť a vhodnosť stavieb

Predmet a systém právnej úpravy. Každá stavba je vážnym a dlhodobým zásahom do územia. Skutočnosť, že stavby pretrvávajú aj stáročia, je dôvodom na úpravu spoločenských vzťahov týkajúcich sa stavieb.

Platnú právnu reguláciu možno rozčleniť na úpravu týkajúcu sa:

- umiestňovania stavieb v území a
- samotnej stavby.

V *prvej skupine* ide o reguláciu vzťahov, ktoré vznikajú v súvislosti s *existenciou stavby voči jej okoliu*, najmä o úpravu:

- napojenia stavby na prístupové pozemné komunikácie (cesty, ulice) a na verejné rozvody elektriny, plynu, tepla, pitnej vody, kanalizácie,
- obmedzenia pôsobenia rôznych vplyvov stavby voči okoliu (hlukom, dymom, zápachom, úletom alebo vypúšťaním znečisťujúcich látok, rušením rádiových vln a pod.),
- súladu stavby s okolitým prostredím (zabraňujúcu alebo obmedzujúcu na prijateľnú mieru tienenie a iné obťažovanie susedov, poškodzovanie prírody, znehodnocovanie krajiny a pod.).

Týmto okruhom reglementácie spoločenských vzťahov sa zaoberá predovšetkým *územné plánovanie*. Územný plán (v ňom obsiahnuté pravidlá usporiadania územia) a územnoplánovacie regulatívy (ako pravidlá využívania územia) sú základom pre umiestňovanie všetkých stavieb

v území. Vždy platí *zásada*, že stavba musí byť umiestnená v súlade s územným plánom a jej umiestnenie musí rešpektovať regulatívy uvedené v záväznej časti územného plánu.

V *druhej skupine* ide o úpravu vzťahov, ktoré vznikajú s *výstavbou, užívaním a odstraňovaním* každej konkrétnej stavby, najmä o úpravu povoľovania stavby, jej zmien a odstraňovania, o úpravu základných bezpečnostných požiadaviek na stavby, na stavebné práce a na stavebné výrobky, o úpravu všeobecných technických požiadaviek na projektovanie a uskutočňovanie stavieb, o úpravu starostlivosti o stavbu (o jej bežnú údržbu, prevádzkovanie a opravy). Súhrnne sa tento okruh vzťahov týkajúcich sa stavieb, zvykne označovať ako *stavebný poriadok*.

Územné konanie v zmysle zákona č. 50/1976 Zb. je postup, v ktorom sa rozhoduje:

- o konkrétnom umiestnení plánovanej stavby na konkrétnej parcele (konanie o umiestnenie stavby) alebo
- o novom spôsobe využívania presne vymedzeného územia, o určení hraníc chráneného územia (alebo ochranného pásma) a o podmienkach jeho využívania alebo o stavebnej uzávere (t. j. o zákaze výstavby na vymedzenom území po určitú dobu).

Konanie o umiestnenie stavby. Obsahom a účelom tohto konania je umiestniť novú stavbu na pozemku, resp. prístavbu existujúcej stavby. Výsledok konania je záväzným podkladom pre projekt stavby (rieši prístup k stavbe, napojenia na inžinierske siete, určuje kapacitu využívania stavby) a pre následné *stavebné konanie*, v ktorom už ide o samotnú stavbu (jej technické, praktické a estetické parametre).

Územné konanie sa však môže v zákonom ustanovených prípadoch spojiť s konaním o povolenie stavby (t. j. so stavebným konaním) do jedného konania. Územné konanie sa nevyžaduje, ak ide o drobné stavby, ktoré plnia doplnkovú funkciu k hlavnej stavbe (kôlne, prístrešky, oplietanie, čakárne, a pod.), o stavebné úpravy bez zmeny pôdorysu stavby (vnútorné rekonštrukcie a modernizácie stavieb), o udržiavacie práce na stavbe (napr. o maľovanie, o výmenu strešnej krytiny a okien) a o informačné, reklamné a propagačné zariadenia alebo ak podmienky na umiestnenie stavby vyplývajú priamo zo záväznej časti územného plánu zóny.

Účastníkom územného konania je:

- navrhovateľ, t. j. osoba, ktorá hodlá umiestniť stavbu na pozemku (spravidla stavebník),
- obec, v ktorej je pozemok (parcely), na ktorom sa má stavba umiestniť,
- osoby, ktorých práva a právom chránené záujmy môžu byť dotknuté umiestňovanou stavbou (napr. susedia),

- ten, komu postavenie účastníka konania vyplýva zo zákona (napr. Ministerstvo životného prostredia SR, ak ide o stavbu, ku ktorej umiestneniu treba jeho stanovisko z hľadiska posudzovania vplyvov stavby na životné prostredie, Úrad jadrového dozoru SR, ak ide o stavbu s jadrovým zariadením, Ministerstvo obrany SR, ak ide o vojenskú stavbu).

Zákon č. 50/1976 Zb. výslovne vylučuje ako účastníkov územného konania nájomcov bytov a nebytových priestorov. Ich práva sú totiž len odvodené od práv vlastníkov bytov a nebytových priestorov v rozsahu uvedenom v nájomnej zmluve.

Stavebný úrad (od 1. 1. 2003 je ním obec) v územnom konaní posúdi návrh z hľadiska starostlivosti o životné prostredie (napr. posúdi dôsledky stavby na okolie), preskúma súlad návrhu s podkladmi (napr. s územným plánom, so stanoviskami dotknutých orgánov a správcov inžinierskych sietí), porovná návrh so všeobecnými technickými požiadavkami na výstavbu (napr. s urbánnymi a architektonickými požiadavkami a s environmentálnymi zásadami na začleňovanie stavieb do územia, na napojenie na verejný vodovod a verejnú kanalizáciu, na dispozičné a prevádzkové riešenie budúcej stavby), s právnymi predpismi (hygienickými, požiarovými a dopravnými a pod.) a s technickými normami.

Územné rozhodnutie o umiestnení stavby (§ 39a) je výsledný efekt územného konania. Ide o dôležitý správny akt, ktorý má zásadný význam pre budúcu stavbu. Bez tohto rozhodnutia sa nemôže uskutočniť stavebné konanie, a teda ani povoliť, ani uskutočniť stavba alebo jej zmena.

Rozhodnutie o umiestnení stavby obsahuje identifikačné údaje o stavebníkovi (vlastníkovi parcely) a všetky potrebné údaje a regulatívy na zhotovenie projektovej dokumentácie potrebnej v stavebnom konaní, najmä:

- konkrétne identifikuje pozemok ako stavebnú parcelu (uvedením parcelného čísla a katastrálneho územia),
- konkrétne určuje umiestnenie stavby na parcele a jej situovanie voči prístupovej komunikácii (svetovou stranou, kótami, uličnou čiarou) spolu s vyznačením v grafickej prílohe návrhu,
- konkrétne požiadavky (regulatívy) na spracovanie projektu stavby (napr. spôsob napojenia na verejné technické vybavenie územia, pôdorysné a výškové parametre stavby, odstupy od susediacich stavieb, požiadavky na okolie stavby a ochranu prírody a krajiny, ktorá by mohla byť prevádzkou stavby ohrozená, podiel zastavanej plochy a nezastavanej plochy).

V rozhodnutí o umiestnení stavby môže stavebný úrad určiť, že sa vyžaduje podrobnejšie spracovanie podkladov alebo projektovej dokumentácie alebo jej niektorej časti, a že na základe nich dodatočne upraví ale-

bo doplní niektoré podmienky, ktoré bude potrebné zohľadniť v projektovej dokumentácii na stavebné konanie. Praktické je to pri rozsiahlych, zložitých a líniových stavbách, pri súboroch stavieb a pri stavbách, ktorých uskutočňovanie sa predpokladá po etapách v dlhších časových úsekoch, keď nie je možné naraz obsiahnuť všetku zložitosť stavby alebo súboru stavieb a nie je účelné alebo efektívne zdržiavať stavebníka v príprave na stavebné konanie. Takýmto novým rozhodnutím sa buď obsahovo dopĺňa už vydané územné rozhodnutie, alebo sa zmení tak, že jeho niektorá časť sa nahradí novým textom.

Rozhodnutie o umiestnení stavby má vždy obmedzenú platnosť. Dôvodom je skutočnosť, že jeho obsah vychádza z určitého konkrétneho stavu, ktorý nie je nemenný, a že jeho účel je orientovaný na prípravu stavebného povolenia. Lehota platnosti územného rozhodnutia je lehotou, do ktorej treba podať návrh na začatie stavebného konania. Stavebný úrad môže na žiadosť navrhovateľa platnosť územného rozhodnutia predĺžiť aj dodatočne (ale ešte pred uplynutím jeho platnosti), ak je na to dôvod a nezmenili sa podklady, na ktorých je založené. Stavebný úrad môže na návrh (z vlastného podnetu) právoplatné územné rozhodnutie taktiež zmeniť počas lehoty jeho platnosti a nahradiť ho novým. Procesná zásada prekážky rozhodutej veci (*res iudicata*) sa v tomto prípade neuplatňuje.

Stavebný poriadok. Zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov neupravuje pojem stavba, a tak jej definícia ustanovená v stavebnom zákone je jedinou legálnou definíciou vymedzujúcou pojem stavby v našom právnom poriadku. Podľa § 43 zákona č. 50/1976 Zb. je stavbou každá stavebná konštrukcia postavená stavebnými prácami zo stavebných výrobkov, ktorá je pevne spojená so zemou alebo ktorej osadenie vyžaduje úpravu podkladu [pričom pojmom stavba treba v zmysle § 139 ods. 2 písm. a) rozumieť aj jej časť].

Stavebný zákon za *pevné spojenie so zemou považuje:*

- spojenie pevným základom, čo zodpovedá *definícii nehnuteľnosti* podľa § 119 ods. 2 Občianskeho zákonníka a je typické pre budovy (domy),
- rôzne iné druhy spojenia so zemou typické pre tzv. inžinierske stavby, a to upevnenie strojnými súčiastkami (skrutkami a maticami, nitmi) alebo zvarom o pevný základ v zemi (napr. obilné silá) alebo o inú stavbu, ukotvenie pilótami alebo lanami s kotvou v zemi alebo na inej stavbe (napr. mosty, anténne vysieláče a prijímače, radarové zariadenia), pripojenie na siete a zariadenia technického vybavenia územia (napr. vodovodné a kanalizačné prípojky), ako aj všetky stavby umiestnené pod zemou (napr. studne, kryty, pivnice). Definícia stavby je veľmi dôležitá pre aplikáciu zákona č. 50/1976 Zb., pretože zákon sa vzťahuje len na také stavebné konštrukcie, ktoré zodpovedajú uve-

denému vymedzeniu. Každá iná konštrukcia, ktorú nemožno stotožniť naraz so všetkými štyrmi znakmi definície stavby (t. j. 1. stavebná konštrukcia, 2. postavená stavebnými prácami, 3. zo stavebných výrobkov, 4. pevne spojená so zemou alebo osadená na stavebný podklad), nie je stavbou, a teda nepodlieha režimu tohto zákona.

Definícia *stavebných prác* je obsiahnutá v § 43g ods. 1 zákona č. 50/1976 Zb. Sú nimi všetky odborné činnosti, ktorými sa uskutočňuje stavba zo stavebných výrobkov. Tým treba rozumieť zemné práce, betónovanie, murovanie, omietanie a pod., ako aj tzv. montážne práce, ak sa nimi stavebné výrobky trvalo a pevne zabudujú do stavby (alebo sa z nej vyberajú) alebo sa stavba pripája na verejné dopravné a technické vybavenie územia (t. j. na cestnú sieť, na vodovodné a kanalizačné rady a na elektrické, telekomunikačné, tepelné a plynové siete).

Stavby sú konštrukčne i účelovo veľmi rôznorodé. Táto rôznorodosť vyžaduje aj rôzny prístup k jednotlivým skupinám stavieb. V záujme zjednotenia právnych predpisov a technických noriem štatistického výkazníctva a z ďalších praktických dôvodov došlo k zjednoteniu *klasifikácie stavieb* na medzinárodnej úrovni. Túto klasifikáciu založenú na dvoch kritériách – na stavebno-technickom vyhotovení a na účele stavby – prevzalo aj Slovensko a je od 1. augusta 2000 zohľadnená v zákone č. 50/1976 Zb. Podľa medzinárodnej klasifikácie stavieb sa všetky stavby členia do dvoch základných skupín: na *pozemné* stavby a na *inžinierske* stavby.

Pozemné stavby sú po stavebno-konštrukčnej stránke budovy, t. j. priestorovo sústredené zastrešené stavby (vrátane podzemných priestorov, napr. pivníc, skladov, podzemných garáží, ktoré sú ich súčasťou), ak sú stavebno-technicky vhodné a určené na ochranu ľudí, zvierat alebo vecí. Podľa účelu stavby sa budovy členia na: bytové budovy a na nebytové budovy.¹⁶

¹⁶ *Bytové budovy* sú podľa klasifikácie stavieb stavby, ktorých najmenej polovica podlahovej plochy je určená na bývanie.

Do skupiny bytových budov patria:

- bytové domy, t. j. budovy určené na trvalé bývanie, ktoré majú viac ako tri byty so spoločným hlavným vstupom (vchodom) z verejnej komunikácie (z ulice),
- rodinné domy, t. j. budovy určené predovšetkým na rodinné bývanie so samostatným vstupom z verejnej komunikácie, ktoré majú najviac tri byty, dve nadzemné podlažia a podkrovia,
- ostatné budovy určené na trvalé bývanie v bytoch alebo v obytných miestnostiach, napr. detské domovy, študentské domovy, domovy dôchodcov, útulky pre bezdomovcov.

Podstatným znakom bytových budov je, že obsahujú aspoň jeden byt alebo obytnú miestnosť určenú na trvalé bývanie, a že obytná funkcia je základnou funkciou stavby. Prípadné iné využitie bytových budov (napr. na podnikanie, na administratívu) môže byť len doplnkové, bez ohrozenia základnej funkcie.

Inžinierske stavby sú všetky ostatné stavby, ktoré nie sú budovami. To, že nemajú strechu, je aj ich základný definičný znak. Ide o stavby rôznych stavebno-technických vyhotovení a funkčných určení, ktoré možno členíť podľa rôznych kritérií. Z hľadiska aplikácie stavebného zákona má právny význam členenie inžinierskych stavieb na *líniové stavby* (cesty, chodníky, železničné trate atď.) a *na ostatné inžinierske stavby* (napr. čistiarnie odpadových vôd, skládka odpadu, kúpaliská, zoologické a botanické záhrady, nekryté parkoviská, rybníky a vodné nádrže). Územné i stavebné konanie týkajúce sa líniových stavieb má totiž určité odlišnosti.

Základné požiadavky na stavby. Podľa § 43d zákona č. 50/1976 Zb. každá stavba musí po celý čas ekonomicky odôvodnenej životnosti vyhovovať základným požiadavkám na stavby. Takýmito základnými požiadavkami sú: mechanická odolnosť a stabilita, požiarne bezpečnosť, hygiena a ochrana zdravia a životného prostredia, bezpečnosť stavby pri jej užívaní, ochrana pred hlukom a vibráciami, energetická úspornosť a ochrana tepla stavby.

Jednotlivé základné požiadavky majú konkrétny obsah vyjadrený v pravidlách a technických údajoch pre navrhovanie, uskutočňovanie a užívanie stavieb. V základných črtách ich upravuje zákon č. 50/1976 Zb. a zákon č. 90/1998 Z. z. o stavebných výrobkoch v znení neskorších predpisov; rozpracované sú vo vykonávacích predpisoch z oblasti požiarnej ochrany, zdravotnej bezpečnosti, bezpečnosti pri práci a detailne v tech-

---

Bytom podľa stavebného zákona je obytná miestnosť alebo súbor obytných miestností určených na trvalé bývanie spolu s príslušenstvom, ktorý je usporiadaný do funkčného celku s vlastným uzavierateľným vstupom. *Obytnou miestnosťou* je miestnosť (izba), ktorá stavebno-technickým usporiadaním (výškou stropov, podlahovou plochou, tepelnoizolačnými parametrami, priamym osvetlením, vetraním a vykurovaním) a vybavením (priestor na spanie, varenie, odpočinok, prácu a hygienické vybavenie) umožňuje trvalé bývanie. *Príslušenstvom bytu* sú miestnosti, ktoré plnia komunikačné (chodba, predsieň, hala), hospodárske (komora, pivnica) a hygienické (kúpeľňa, záchod) funkcie bytu. Z definície nevyplýva, že všetky miestnosti príslušenstva musia byť nevyhnutne pod spoločným uzavierateľným vstupom do bytu. Príslušenstvo bytu môže byť aj mimo bytu, avšak dostupné bez potreby opustenia budovy (napr. na rovnakom poschodí ako je byt, alebo v mezonete, na prízemí alebo v suteréne). *Nebytové budovy* sú stavby, v ktorých je viac ako polovica ich využiteľnej podlahovej plochy určená na nebytové účely.

Sem teda patria:

- budovy, ktoré s bývaním nemajú nič spoločné, napr. výrobné haly, sklady, železničné stanice, banky, obchodné domy, športové haly, krematóriá, garáže a pod.,
- budovy, ktoré umožňujú bývanie, a to buď ako doplnkovú funkciu k hlavnej funkcii budovy (napr. škola s bytom pre školníka), alebo ako hlavnú funkciu budovy, ak ide výlučne o určenie budovy na prechodné ubytovanie určitých skupín osôb (napr. hotely, nemocnice, kasárne, väznice, turistické ubytovne).

nických normách upravujúcich stavebné práce. Napríklad z hľadiska hygieny a ochrany zdravia a životného prostredia sa musí stavba navrhnuť a postaviť tak, aby spĺňala environmentálnu vhodnosť a bezpečnosť a neohrozovala hygienu a zdravie jej užívateľov, ani susedov, vypúšťaním znečisťujúcich látok, prítomnosťou nebezpečných látok alebo plynov v ovzduší, emisiou nebezpečného žiarenia, znečisťovaním alebo poškodzovaním životného prostredia (napr. zamorením vôd alebo pôdy), nedostatočným zneškodňovaním odpadových vôd, dymu a tuhého a tekutého odpadu alebo výskytom vlhkosti v stavebných konštrukciách alebo na povrchu stien vo vnútri stavby. Konkrétne prípustné hodnoty upravujú predpisy o ochrane zdravia, predpisy o ochrane ovzdušia, predpisy o ochrane vôd, predpisy o odpadoch atď., ako aj technické normy určujúce parametre konštrukcií a vybavenia stavby.

Všeobecné technické požiadavky na výstavbu. Na rozdiel od základných požiadaviek na stavby sú pravidlami na prípustné územno-technické riešenie výstavby a na stavebno-technické a účelové riešenie stavieb (t. j. kde, čo a ako možno stavať). Tieto pravidlá sú všetci účastníci výstavby (vlastníci pozemkov, stavebníci, architekti, geodeti, statici, stavební dodávatelia i štátne orgány a obce) povinní rešpektovať a zohľadňovať v priebehu celej výstavby, t. j. pri umiestňovaní, navrhovaní, projektovaní, povoľovaní, uskutočňovaní, kolaudovaní, užívaní a odstraňovaní stavieb. Sú samostatne vyjadrené v stavebnom zákone v rámci zásad pre navrhovanie stavieb a pre uskutočňovanie stavieb; podrobne sú rozpracované vo vykonávacích predpisoch a v technických normách. Obsahovo nadväzujú na základné požiadavky na stavby, ktoré konkretizujú do stavebných pravidiel.¹⁷

¹⁷ Napríklad podľa § 47 sa stavby musia navrhovať tak, aby boli po celý čas životnosti v súlade so základnými požiadavkami na stavby, so zastavovacími podmienkami, tak aby boli zhotovené z vhodných stavebných výrobkov, a pritom aby:

- stavba bola začlenená do územia v súlade s urbanistickými, architektonickými a environmentálnymi zásadami a požiadavkami ochrany prírody a krajiny a pamiatkovej starostlivosti tak, aby sa vylúčili negatívne účinky stavby na okolie z hľadiska ochrany zdravia a životného prostredia, prípadne aby sa obmedzili na prípustnú mieru,
- stavba bola prístupná z cesty, miestnej komunikácie alebo z účelovej komunikácie,
- stavba svojím stavebno-technickým vybavením zodpovedala účelu a spôsobu užívania, a ak ide o stavbu, ktorá je určená len na užívanie osobami s obmedzenou schopnosťou pohybu a orientácie alebo o stavbu, ktorá je prístupná širokej verejnosti, aby spĺňala aj osobitné požiadavky na užívanie stavby osobami s obmedzenou schopnosťou pohybu a orientácie, najmä požiadavku bezbariérovosti a ďalšie.

Stavenisko je priestor, ktorý je počas uskutočňovania stavby určený na vykonávanie stavebných prác na stavbe, na uskladňovanie stavebných výrobkov a dopravných a iných zariadení potrebných na uskutočňovanie stavby (napr. miešačky, dopravné pásy, žeriav) a na umiestnenie zariadenia staveniska (bunky na ubytovanie robotníkov, sociálne zariadenia, sklad materiálu). Stavenisko zahŕňa stavebný pozemok, prípadne i iné (napr. susediace) pozemky alebo verejné priestranstvo.

Stavenisko musí byť vymedzené už v projektovej dokumentácii stavby, pretože jeho umiestnenie, veľkosť a vybavenie je predmetom rozhodovania stavebného úradu v stavebnom konaní, osobitne dôležité je to v prípade, že stavenisko má byť zriadené aj na cudzom (napr. susednom) pozemku alebo na verejnom priestranstve. Okrem toho vymedzenie staveniska a jeho vybavenie je dôležité aj pre stavebníka (napr. na výpočet stavebných nákladov, pretože zriadenie staveniska a jeho vybavenie nie je zadarmo), aj pre zhotoviteľa (dodávateľa stavby) na zistenie potrieb jeho vybavenia a určenia jeho ceny. Navyiac, ak má byť stavenisko zriadené na verejnom priestranstve (napr. na ulici alebo na chodníku) je potrebný aj súhlas vlastníka komunikácie.

Požiadavky na umiestnenie a vybavenie staveniska upravuje stavebný zákon.

Stavenisko musí:

- byť zabezpečené pred vstupom cudzích osôb na miesta, kde môže dôjsť k ohrozeniu života alebo zdravia (napr. na skládku materiálu, na žeriav, do vápennej jamy),
- byť označené ako stavenisko s uvedením potrebných údajov o stavbe a účastníkoch výstavby (označenie stavebníka, autora stavby, stavbyvedúceho a zhotoviteľa stavby),
- mať zriadený a udržiavaný vjazd a výjazd z miestnej komunikácie alebo z účelovej komunikácie na prísun stavebných výrobkov, na odvoz zeminy a stavebného odpadu a na prístup vozidiel záchranej služby a požiarna ochrany,
- umožňovať bežné uloženie stavebných výrobkov a stavebných mechanizmov a umiestnenie ostatného zariadenia staveniska,
- umožňovať bezpečný pohyb osôb vykonávajúcich stavebné práce,
- mať zabezpečený odvoz a likvidáciu odpadu a musí byť prevádzkovaná tak, aby bola zabezpečená ochrana zdravia ľudí na stavenisku a v jeho okolí a ochrana životného prostredia,
- mať vybavenie potrebné na vykonávanie stavebných prác a na pobyt osôb vykonávajúcich stavebné práce.

Ak ide o stavenisko v zastavanom území (napr. v stiesnených pomeroch vytvorených existujúcimi stavbami), o stavenisko líniovej stavby alebo rozsiahle stavenisko inej inžinierskej stavby (napr. atómovej elektrárne, vodnej priehrady), stavebný úrad môže určiť v stavebnom povolení

odchylné požiadavky (napr. nemusí požadovať úplné oplatenie celej stavby alebo označenie stavby). Čo však musí byť splnené vždy je to, že na stavenisku musí byť po celý čas výstavby *projektová dokumentácia stavby* overená stavebným úradom (je potrebná na uskutočňovanie stavby i na výkon štátneho stavebného dohľadu a inšpekcie práce). Jej súčasťou je i *stavebný denník*, do ktorého sa zaznamenávajú všetky podstatné udalosti, ktoré sa stali na stavenisku (najmä všetky dôležité údaje o stavebných prácach, údaje o vykonaní štátneho stavebného dohľadu, autorského dozoru a dozoru projektanta, o iných udalostiach ovplyvňujúcich stavebné práce a priebeh výstavby). Do stavebného denníka môžu robiť zápisy len osoby určené stavebným zákonom (§ 46d ods. 3).

Povoľovanie stavieb a zmien stavieb a udržiavacie práce. V slovenskom stavebnom práve platí, že stavbu možno postaviť (alebo uskutočniť jej zmenu) *len na základe stavebného povolenia*. Toto pravidlo sa vzťahuje na *všetky druhy* stavieb. Výnimkou podľa § 55 ods. 2 a § 56 zákona č. 50/1976 Zb. sú taxatívne vypočítané prípady, keď namiesto stavebného povolenia *postačuje tzv. ohlásenie*¹⁸ alebo keď *nie je potrebné ani ohlásenie*. Výnimky sú odôvodnené buď tým, že ide o stavby, ktoré podliehajú povoľovaniu podľa iných predpisov (napr. banské diela, banské stavby podľa banských predpisov), alebo tým, že ide o stavby alebo zmeny stavieb, ktoré nezasahujú podstatným spôsobom do životného prostredia, ani neohrozujú svoje okolie (napr. drobné stavby, stavebné práce vo vnútri stavieb, scénické stavby, prenosné predajné stánky a pod.).

Stavebné konanie je postup podľa zákona č. 50/1976 Zb., v ktorom sa vydáva stavebné povolenie. V zásade sa uplatňuje správny poriadok, ale s odchýlkami uvedenými v stavebnom zákone.

Správnym orgánom je stavebný úrad a účastníkmi konania sú:

- stavebník (t. j. žiadateľ hodlajúci uskutočniť stavbu alebo zmenu stavby), ktorým je v zásade vlastník stavebného pozemku alebo stavby, ktorá sa zmeniť; inak ten, kto má právo uskutočniť stavbu alebo jej zmenu (napr. nájomca),
- projektant, ale len v tej časti stavebného konania, ktoré sa týka projektovej dokumentácie,
- osoby, ktoré majú vlastnícke alebo iné práva k pozemkom a stavbám na nich, ak tieto ich práva môžu byť stavebným povolením priamo dotknuté.

Ak ide o stavbu (zmenu stavby), ktorú uskutočňuje stavebník bez dodávateľa stavby (t. j. svojpomocne) a sám nemá potrebnú spôsobilosť na

¹⁸ Rozdiel medzi stavebným povolením a ohlásením je v tom, že stavebné povolenie je správnym rozhodnutím stavebného úradu vydaným v stavebnom konaní a ohlásenie je právny úkon stavebníka, ktorým vopred jednostranne ohlasuje stavebnému úradu plánované uskutočňovanie stavby (jej zmeny).

vedenie stavby, je účastníkom konania aj osoba, ktorá bude vykonávať na stavbe stavebný dozor, resp. kvalifikovaná osoba.

Ďalšími účastníkmi stavebného konania môžu byť osoby, ktorým postavenie účastníka stavebného konania priznáva zákon. Napríklad ak ide o stavbu, na ktorej povolenie je potrebné v stavebnom konaní podať *stanovisko z posudzovania vplyvu stavby na životné prostredie*, je účastníkom stavebného konania aj orgán, ktorý takéto stanovisko vypracoval.

Stavebné konanie začína na návrh stavebníka. Návrh – zákonom č. 50/1976 Zb. označovaný ako *žiadosť o stavebné povolenie* – musí okrem všeobecných náležitostí podľa správneho poriadku obsahovať aj ďalšie náležitosti podrobne uvedené vo *vyhláske MŽP SR č. 453/2000 Z. z.*, vrátane preukázania vlastníctva k stavebnému pozemku (resp. k stavbe, ktorá sa má meniť) a projektovej dokumentácie, ktorá musí byť vyhotovená len oprávnenou osobou, t. j. autorizovaným architektom alebo autorizovaným stavebným inžinierom (k tomu pozri *zákon SNR č. 138/1992 Zb.*).

Obsahom stavebného konania je overiť podstatné okolnosti potrebné na povolenie stavby, najmä:

- zistiť, či stavebník je oprávnený na uskutočnenie stavby (či je vlastníkom alebo nájomcom stavebného pozemku),
- zistiť, či projektovú dokumentáciu vypracovala oprávnená osoba,
- zistiť, či projektová dokumentácia je vypracovaná na základe požiadaviek a regulatívov vyplývajúcich z územného plánu, resp. z územného rozhodnutia, či obsahuje všetky predpísané náležitosti (správy, projekty), či zohľadňuje stanoviská dotknutých orgánov (napr. požiarnej ochrany, hygienickej služby, civilnej ochrany) a vlastníkov (správcov) sietí verejného technického vybavenia územia (pozemných komunikácií, elektriny, plynu, a pod.),
- preskúmať a vyhodnotiť stanoviská ostatných účastníkov stavebného konania (najmä susedov), ako aj prípadných postojov verejnosti (petície, verejné zhromaždenia),
- vyžiadať a vyhodnotiť stanoviská dotknutých orgánov štátnej správy a obce (ak nie sú zohľadnené v projektovej dokumentácii alebo priložené k žiadosti stavebníka),
- preskúmať, či je zabezpečená komplexnosť a plynulosť výstavby a včasné vybudovanie technického vybavenia potrebného na užívanie stavby,
- overiť, či stavbu bude uskutočňovať oprávnená osoba (podnikateľ s oprávnením dodávať stavby).

Na uvedený účel stavebný úrad zvoláva ústne pojednávanie spravidla spojené s miestnou obhliadkou budúceho staveniska. Vzhľadom na zložitost' a časovú náročnosť (a pre stavebníka i nákladnosť) stavebného konania sa uplatňuje tzv. *koncentračná zásada* (§ 61 ods. 1 stavebného

zákona). Táto spočíva v tom, že na výzvu stavebného úradu je každý povinný uplatniť svoje stanovisko (pripomienky, námietky) k predmetu konania najneskôr na ústnom pojednávaní s tým, že na neskôr uplatnené stanovisko už stavebný úrad nebude prihliadať.

Stavebné konanie sa končí zastavením konania,¹⁹ zamietnutím žiadosti alebo vydaním stavebného povolenia. Vo všetkých prípadoch sa môžu účastníci proti rozhodnutiu stavebného úradu odvolať.

Hlavným účelom stavebného konania je vydanie stavebného povolenia. Stavebný úrad ním nielen povoľuje stavbu (zmenu stavby), ale určuje záväzné podmienky jej uskutočňovania a jej následného užívania, rozhoduje o námietkach účastníkov konania a dotknutých orgánov. Záväzné podmienky môžu byť rôzne podľa druhu stavby, jej umiestnenia, účelu a spôsobu užívania a iných okolností.

Spravidla však ide o určenie:

- umiestnenia stavby na pozemku, ak sa neuskutočnilo územné konanie alebo ak išlo o spojené konanie,
- požiadaviek na ochranu zdravia a životného prostredia pri užívaní (napr. určenie spôsobu prístupu k stavbe, určenie regulatívu pre emisie, určenie spôsobu vykurovania, zásobovania, parkovania, a pod.),
- splnenia určitých technických parametrov (napr. určenie bezbariérového prístupu k stavbe, určenie použitia len určitých stavebných výrobkov alebo len určitej triedy vhodnosti),
- lehoty na dokončenie stavby,
- osoby stavebného dozoru alebo kvalifikovanej osoby,
- povinnosti ohlásiť začatie stavebných prác alebo určitej fázy výstavby,
- vypracovania vykonávacích projektov ešte pred začatím stavebných prác,
- povinnosti vypracovať expertízu, spodobnenie statických alebo dynamických výpočtov alebo merania,
- miesta a vybavenia staveniska a spôsob označenia stavby,
- požiadaviek na vytýčenie stavby, prípadne iné geodetické vymeriavanie.

¹⁹ Zastaviť stavebné konanie môže stavebný úrad len z niektorého dôvodu uvedeného v § 60 ods. 2 zákona č. 50/1976 Zb. Toto ustanovenie je odchýlkou od všeobecnej úpravy správneho konania, t. j. správny poriadok (§ 30) sa v tomto prípade neuplatní.

Stavebný úrad zastaví konanie, ak:

- stavebník nepredložil projektovú dokumentáciu vypracovanú oprávnenou osobou (napr. autorizovaným architektom),
- nepreukázal, že je vlastníkom (ani nájomcom) pozemku (stavby),
- nedoplnil žiadosť v určenej lehote o chýbajúce náležitosti (teda neodstránil nedostatok podania),
- neuviedol projektovú dokumentáciu v určenej lehote do súladu s podmienkami územného rozhodnutia,
- vzal žiadosť späť.

Ohlásenie stavebnému úradu (§ 57) je postup, na ktorý sa nevzťahuje správne konanie. Začína písomným ohlásením stavby, ktoré musí mať náležitosti predpísané stavebným zákonom (písomný text, opis stavby, jednoduchý situačný výkres umiestnenia stavby a jej vyhotovenia). Dňom doručenia ohlása stavebnému úradu postup nielen začína, ale tým je aj uskutočnený. Stavebný úrad by mal stavebníkovi oznámiť, že k uskutočneniu stavby nemá námietky, prípadne ho upozorniť na jeho povinnosti (napr. dodržať technické predpisy, požiadať o povolenie zabráť verejné priestranstvo a pod.). Stavebný zákon však vydanie oznámenia neustanovuje ako povinnosť stavebného úradu, a preto neustanovuje ani lehotu. Očakáva sa však, že stavebník vyčká so začatím výstavby do oznámenia stavebného úradu. Len pri ohlásení udržiavacích prác zákon č. 50/1976 Zb. ustanovuje, že ich stavebník môže vykonať, pokiaľ stavebný úrad do 30 dní neurčí, že tieto práce podliehajú stavebnému povoleniu.

V zmysle § 57 ods. 2 zákona má teda stavebný úrad možnosť po preskúmaní podaného ohlása určiť, že na uskutočnenie ohlasovanej stavby (zmeny stavby, udržiavacích prác) je potrebné stavebné povolenie. V takom prípade vyzve stavebníka, aby predložil kompletne podanie na začatie stavebného konania. Na „určenie“ tejto povinnosti nie sú v stavebnom zákone ustanovené nijaké pravidlá a keďže „určenie“ nemá formu správneho rozhodnutia (v praxi má formu listu starostu obce), nemožno proti nemu podať odvolanie. Po takomto určení podlieha povoľovaniu aj ohlásená stavba.

Užívanie stavieb, údržba stavieb a ich odstraňovanie. Užívanie stavby je naplnením účelu výstavby. V občianskoprávnom zmysle užívanie začína prevzatím stavby a nasťahovaním sa do nej (alebo jej prenajatím alebo predajom), pretože odvtedy sa naplňa obsah vlastníckeho práva k stavbe ako k veci (vec držať, užívať, brať z nej úžitky a nakladať s ňou). Tomu však z hľadiska stavebného zákona predchádza tzv. kolaudačné konanie a ukončenie stavebných prác (napr. odstránenie kolaudačných nedostatkov, dokončenie terénnych úprav exteriéru stavby).

Kolaudačné konanie je správne konanie, ktorého základným obsahom je preskúmať:

- či je stavba postavená v súlade so stavebným povolením (s podmienkami v ňom určenými) a podľa projektovej dokumentácie overenej stavebným úradom v stavebnom konaní,
- či sa dodržali zastavovacie podmienky územného plánu zóny alebo územného rozhodnutia a
- či stavba spĺňa základné požiadavky na stavby.

Na kolaudačné konanie je príslušný stavebný úrad, ktorý vydal stavebné povolenie. Účastníkom kolaudačného konania je stavebník (vlastník stavby). Ďalším účastníkom kolaudačného konania je jej budúci uží-

vateľ (prevádzkovateľ), ak ním nie je stavebník, a v čase kolaudačného konania je už známy.

Kolaudačné konanie sa začína na návrh stavebníka. Návrh musí byť písomný a musí obsahovať požadované náležitosti (označenie stavby a miesta stavby, predpokladaný termín úplného dokončenia stavby a jej okolía, vrátane likvidácie staveniska a odvozu odpadu, a údaj o tom, či a ako dlho sa bude vykonávať skúšobná prevádzka).

Stavebný úrad oznámi termín uskutočnenia ústneho pojednávania spojeného s miestnou obhliadkou účastníkovi (účastníkom) konania, ako aj obci, dotknutým orgánom a vlastníkom (správcov) sietí verejného technického vybavenia územia spolu s výzvou, aby podali svoje pripomienky a námietky najneskôr na tomto pojednávaní, inak na ne nebude prihliadať (tzv. koncentračná zásada). Stavebný úrad môže na ústne pojednávanie prizvať aj iné osoby, ak sú potrebné na konanie, najmä projektanta, prípadne dodávateľa stavby.

Ústne pojednávanie spojené s miestnou obhliadkou stavby je jadrom kolaudačného konania. Drobné nedorobky sa môžu odstrániť namiesto, na iné určí stavebný úrad lehotu na odstránenie. O priebehu kolaudácie a o zistených odchýlkach od projektovej dokumentácie sa spíše *zápisnica*, ktorá je následne aj podkladom pre vydanie kolaudačného rozhodnutia. Ak by sa kolaudáciou zistili závažné nedostatky ovplyvňujúce základné požiadavky na stavby, stavebný úrad stavbu neskolauduje, ale určí lehotu na ich odstránenie s podmienkou novej kolaudácie. Iné kolaudačné nedostatky, na ktorých odstránenie určil lehotu, spravidla nie sú prekážkou skolaudovania stavby.

Kolaudačné rozhodnutie je rozhodnutím o povolení užívania stavby na určený účel. Ním sa potvrdzuje, že stavba je postavená podľa stavebného povolenia a ostatných požiadaviek určených stavebníkovi a že je spôsobilá na užívanie, pretože spĺňa základné požiadavky na stavby. Uvádza sa v ňom aj zistené odchýlky, ukladá povinnosť ich v určenej lehote odstrániť a určuje spôsob užívania. Ak je stavba prevádzkarňou, určuje spôsob a pravidlá prevádzky.

Kolaudačné rozhodnutie je podkladom pre pridelenie súpisného (i orientačného) čísla, pre zápis stavby do katastra nehnuteľností (ak nebola zapísaná už rozostavaná stavba) a pre evidenciu trvalého pobytu. *Kolaudačné rozhodnutie spolu s overenou projektovou dokumentáciou* (prípadne s dodatočne vyhotovenou projektovou dokumentáciou skutočného vyhotovenia stavby, ktorá sa vyhotovuje, ak sa stavba skolaudovala s veľkými zmenami od overeného projektu stavby) sú trvalo uložené na stavbe počas jej celej životnosti a prechádzajú spolu s vlastníctvom stavby. Sú podkladom pre prípadné zmeny stavby a udržiavacie práce.

Údržba stavby je inštitút, ktorý sa vzťahuje na čas od dokončenia stavby až po jej odstránenie (zbúranie). Vlastník stavby (resp. jej oprávnený užívateľ, prevádzkovateľ) je povinný udržiavať stavbu tak, aby po

celý čas ekonomickej životnosti bola v súlade so základnými požiadavkami na stavby a bola spôsobilá užívania na skolaudovaný účel. Zahŕňa rôzne druhy udržiavacích prác (práce, ktorými sa zasahuje do konštrukcie stavby alebo mení vzhľad alebo funkcia stavby, napr. prestavby, rekonštrukcie, modernizácia, prístavba, nadstavba, ako aj drobné stavebné práce, t. j. maľovanie, natieranie a ďalej práce, ktoré nie sú stavebnými prácami, ale sú na údržbu dôležité (napr. čistenie, vysávanie, umývanie okien, starostlivosť o okolie stavby).

Podľa druhu prác a dôležitosti zásahu do konštrukcie stavby, resp. ovplyvnenia jej užívania, sa údržba stavby člení na údržbu:

- ktorá vyžaduje stavebné povolenie,
- na ktorú postačuje ohlásenie,
- ktorá nepotrebuje nijakú súčinnosť verejnej správy.

Keďže údržba stavby je povinnosťou jej vlastníka, je vynutiteľná jednak uložením pokuty za jej zanedbanie, resp. možnosťou stavebného úradu nariadiť jej uskutočnenie z úradnej moci. Krajným riešením ochrany verejného záujmu je možnosť, aby stavebný úrad nariadil uskutočnenie údržby oprávnenej osobe (stavebnej firme) aj bez súhlasu vlastníka stavby, avšak na jeho náklady.

Odstraňovanie stavieb je záverečná fáza existencie stavby, je to jej „úmrtie“. Stavbu možno odstrániť z dôvodu, že ju jej vlastník nechce, ale chce uvoľnený pozemok použiť inak (spravidla na postavenie novej stavby) alebo preto, lebo stavba má po ekonomickej životnosti a je nespôsobilá na užívanie (teda nie je finančne výhodné ju opraviť) alebo preto, že ohrozuje okolie (napr. v dôsledku výbuchu, zemetrasenia alebo zosuvu pôdy, úplného zanedbania údržby, rozpadom konštrukcie po povodni).

Tak, ako nemožno bez povolenia stavbu postaviť, nemožno ju bez povolenia ani odstrániť. Na odstránenie je potrebné *povolenie stavebného úradu* vydané v konaní začatom buď na návrh vlastníka stavby alebo z úradnej moci.

Podľa § 88 zákona č. 50/1976 Zb. stavebný úrad nariadi vlastníkovi stavby odstránenie:

- závadnej stavby ohrozujúcej život alebo zdravie osôb, pokiaľ ju nemožno hospodárne opraviť,
- stavby postavenej bez stavebného povolenia (v rozpore s ním) pričom toto sa nenariadi, iba ak *dodatočné povolenie stavby* (v zmysle § 88a) nie je v rozpore s verejným záujmom,
- stavby, na ktorú bolo zrušené stavebné povolenie (§ 102 ods. 3),
- dočasnej stavby, pri ktorej uplynul určený čas jej trvania alebo účel, na ktorý bola zriadená.

Účastníkom konania je vlastník stavby. Ak odstránenie stavby môže zasiahnuť do výkonu práv vlastníkov susediacich pozemkov a stavieb (napr. odstránenie stavby môže narušiť statiku inej stavby), sú aj títo vlastníci pozemkov a stavieb účastníkmi konania.

Požiadavky na špeciálne stavby. Niektoré stavby – bez ohľadu na to, či sú pozemnými stavbami alebo inžinierskymi stavbami – podliehajú odlišnému režimu.²⁰

V zásade pri špeciálnych stavbách²¹ platí stavebný zákon s odchýlkami uvedenými v osobitných predpisoch upravujúcich problematiku týkajúcu sa takýchto stavieb (okrem banských stavieb, lomov a banských diel, pri ktorých stavebný zákon neplatí vôbec a celú problematiku upravuje banský zákon), ale kompetenciu stavebného úradu (okrem územného rozhodovania a vyvlastňovania stavieb) vykonávajú namiesto (všeobecného) stavebného úradu tzv. špeciálne stavebné úrady, vrátane vojenských a iných stavebných úradov.

Špeciálne stavebné úrady sú orgány štátnej správy vo veciach dopravy (Letecký úrad, dráhový správny orgán, odbory dopravy okresných úradov), vodného hospodárstva (odbory vodného hospodárstva okresných úradov), obrany (Ministerstvo obrany SR), bezpečnosti (Ministerstvo vnútra SR), justície (Ministerstvo spravodlivosti SR) a uránového priemyslu (Ministerstvo hospodárstva SR).

Pri rozhodovaní špeciálnych stavebných úradov je *všeobecný stavebný úrad* v postavení dotknutého orgánu štátnej správy. V stavebnom

²⁰ V rozhodujúcej väčšine ide o pozostatky minulých právnych úprav, ktoré pretrvávajú doteraz (niektoré ešte z čias Rakúskeho cisárstva, napr. pri stavbách železničných dráh a stavbách v ochrannom pásme dráhy, pri vojenských stavbách). Mnohé z týchto odchýlok od všeobecnej úpravy sa zachovali, hoci svoj pôvodný význam už stratili. Napríklad ochranné pásmo železničnej dráhy bolo ešte v 19. storočí určené šírkou 100 m od telesa dráhy (od vonkajšej kofajnice), pretože parné lokomotívy ohrozovali okolie a hrozil vznik požiaru. V tomto ochrannom pásme sa mohli stavať len určité stavby, a preto ich povoľoval dráhový správny orgán. Takéto ochranné pásmo sa v nezmenenej podobe spolu s kompetenciou dráhového správneho orgánu zachovalo dodnes, hoci parná trakcia bola zrušená ešte v roku 1980.

²¹ Stavby, na povoľovanie ktorých sú príslušné špeciálne stavebné úrady, sú podrobne vymedzené v zákonoch upravujúcich problematiku leteckej dopravy (stavby letísk, stavby v územných obvodoch letísk, stavby leteckých pozemných zariadení), dopravy na dráhach (stavby dráh a stavby na dráhach, vrátane stavieb v ochranných pásmach dráh), cestnej dopravy (stavby pozemných komunikácií), využívania vodnej sily a vodnej dopravy (vodohospodárske diela, najmä priehrady, plavebné kanály, doky, prístavy, ochranné povodňové hrádze, vzdúvadlá), obrany (vojenské stavby a stavby vo vojenských obvodoch), bezpečnosti (stavby polície a vojsk ministerstva vnútra, stavby Slovenskej informačnej služby, stavby Zboru väzenskej a justičnej stráže).

konaní, v ktorom ide o niektorú z vyššie uvedených stavieb, stavebný úrad v podstate len overuje dodržanie podmienok územného rozhodnutia.

Právne aspekty bezpečnosti stavieb. Bezpečnosť stavieb nemá len technický aspekt. Základné požiadavky na stavby i všeobecné požiadavky na výstavbu sú síce formulované a vyjadrené ako stavebno-technické požiadavky na navrhovanie, projektovanie a uskutočňovanie stavieb, ale treba ich chápať súčasne ako zákonnú povinnosť účastníkov výstavby, ktorá je plne vynutiteľná štátnou správou.

V záujme zabezpečenia bezpečnosti stavieb právo upravuje:

- kvalifikačné požiadavky na účastníkov výstavby, ktorí bezprostredne ovplyvňujú navrhovanie, projektovanie a uskutočňovanie stavieb, najmä projektanta stavby, geodeta stavby, stavebného dozoru, vedúceho stavby, zhotoviteľa (dodávateľa) stavby, kominára, požiarného technika, inšpektora práce,
- základné požiadavky na stavby a všeobecné požiadavky na výstavbu, ktoré je nevyhnutné zohľadňovať v procese navrhovania a projektovania stavieb, v procese ich umiestňovania a povoľovania a v procese ich uskutočňovania (výstavby), ako aj požiadavky na bežnú údržbu stavby počas celej ekonomickej životnosti stavby,
- požiadavky na vhodnosť stavebných výrobkov a proces preukazovania zhody,
- zriaďovanie stavenísk, ich povinné vybavenie a režim v nich,
- obsah územnoplánovacej dokumentácie (stavebných plánov) a územných rozhodnutí, stavebných povolení a kolaudačných rozhodnutí, rozhodnutí o údržbe stavby a o odstránení stavby, ako aj konania, v ktorých sa vydávajú,
- opatrenia na bezprostredné zabezpečovanie bezpečnosti stavieb, najmä opatrenia štátneho stavebného dohľadu, inšpektorov práce, dohľadu nad trhom so stavebnými výrobkami (napr. vykonávanie kontrol a inšpekcií vo výrobe, v skladoch, u predajcov a na staveniskách, ukladanie poriadkových pokút a pokút v blokovom konaní, okamžité zastavenie stavebných prác a výroby a distribúcie stavebných výrobkov, stiahnutie nevhodných stavebných výrobkov z trhu alebo zo stavby, nariadenie údržby stavby, nariadenie odstránenia stavby),
- zodpovednosť za správne delikty, priestupky a trestné činy týkajúce sa bezpečnosti stavby,
- zodpovednosť za škodu a náhrady za škody spôsobené porušením povinností v oblasti výstavby (za chyby projektu, za stavebné nedostatky a vady, za použitie nevhodných stavebných výrobkov a pod.).

VII. Požiadavky na výrobky

1. Predmet a systém právnej úpravy

V rámci právnej úpravy ochrany životného prostredia pred environmentálnymi rizikami zohrávajú dôležitú úlohu právne predpisy ustanovujúce požiadavky na výrobky (a v širšom zmysle slova aj na poskytované služby), ktoré by mohli za určitých okolností predstavovať nebezpečenstvo pre zdravie, bezpečnosť a životné prostredie.

V slovenskom právnom poriadku je predmetná problematika rozptýlená vo veľkom počte právnych predpisov.

Z hľadiska predmetu ich regulácie, možno tieto predpisy rozčleniť do nasledujúcich skupín:

- a) predpisy ustanovujúce všeobecné požiadavky na kvalitu výrobkov predovšetkým z hľadiska základných environmentálnych požiadaviek (napr. § 4 zákona č. 469/2002 Z. z. o environmentálnom označovaní výrobkov), bezpečnostných a hygienických požiadaviek (§ 4, § 6a zákona č. 634/2002 Z. z. o ochrane spotrebiteľa v znení neskorších predpisov), z hľadiska ochrany zdravia (zákon NR SR č. 272/1994 Z. z. o ochrane zdravia ľudí v znení neskorších predpisov),
- b) predpisy ustanovujúce takéto požiadavky na konkrétne výrobky (napr. zákon NR SR č. 152/1995 Z. z. o potravinách v znení neskorších predpisov, zákon č. 163/2002 Z. z. o chemických látkach a chemických prípravkoch v znení zákona č. 128/2002 Z. z., zákon č. 76/1998 Z. z. o ochrane ozónovej vrstvy Zeme a o doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní v znení neskorších predpisov, vyhláška MH SR č. 18/1999 Z. z., ktorou sa ustanovujú podrobnosti o označovaní zloženia a spôsobe zaobchádzania s textilnými výrobkami, vyhláška MZ SR č. 29/2002 Z. z. o požiadavkách na pitnú vodu a kontrolu kvality pitnej vody, vyhláška MŽP SR č. 144/2000 Z. z. o požiadavkách na kvalitu palív, o vedení prevádzkovej evidencie a o rozsahu a spôsobe poskytovania údajov orgánom ochrany ovzdušia, zákon č. 529/2002 Z. z. o obaloch a o zmene a doplnení niektorých zákonov atď.)
- c) predpisy ustanovujúce spôsob určovania technických požiadaviek na výrobky a postupy súvisiace s ich overovaním (zákon č. 90/1998 Z. z., zákon č. 264/1999 Z. z.).

2. Technické požiadavky na výrobky a posudzovanie zhody

Cieľom zákona č. 264/1999 Z. z. je upraviť spôsob ustanovovania technických požiadaviek na výrobky, ktoré by mohli ohroziť zdravie, bezpečnosť, majetok osôb alebo životné prostredie, ako aj postupy posudzovania zhody výrobkov s technickými požiadavkami (§ 1).

Podľa § 2 ods. 1 písm. a) výrobkom treba rozumieť každú vec, ktorá bola vyrobená, vyťažená alebo inak získaná bez ohľadu na stupeň jej spracovania a je určená na uvedenie na trh (resp. aj služba v zmysle § 2 ods. 2). Technickými požiadavkami na výrobok sú požadované charakteristiky výrobku obsiahnuté v technickom predpise alebo v technickej norme, ako napríklad úroveň kvality, bezpečnosť, balenie, označovanie výrobku, výrobné metódy a procesy, ktoré majú vplyv na charakteristiky výrobku [§ 2 ods. 1 písm. h)].

Technické predpisy a technické normy. Technický predpis je všeobecne záväzný právny predpis, ktorý obsahuje technické požiadavky na výrobky, dodržiavanie ktorých je povinné pri uvádzaní výrobku na trh, pri jeho používaní, alebo ktorý zakazuje alebo obmedzuje výrobu, dovoz, predaj alebo používanie určitého výrobku (§ 4).

Technická norma obsahuje pravidlá, usmernenia, charakteristiky alebo výsledky činností, ktoré sú zamerané na dosiahnutie ich najvhodnejšieho usporiadania v danej oblasti a pri všeobecnom a opakovanom použití.

Technická norma je:

- medzinárodná norma, ktorú prijala medzinárodná organizácia pre normalizáciu, a ktorá je verejne prístupná,
- európska norma, ktorú prijala európska organizácia pre normalizáciu, a ktorá je verejne prístupná,
- slovenská technická norma, ktorá je verejne prístupná (označuje sa značkou STN a oznamuje sa vo Vestníku Úradu pre normalizáciu, metrológiu a skúšobníctvo SR (ďalej len „úrad“),
- zahraničná norma, ktorú prijala zahraničná národná normalizačná organizácia a ktorá je verejne prístupná.

Medzinárodné a európske normy sa vydávajú v Slovenskej republike iba ako slovenské technické normy a sú súčasťou sústavy slovenských technických noriem. Tvorbu, schvaľovanie a vydávanie slovenských technických noriem podľa zákona č. 264/1999 Z. z. zabezpečuje úrad.

Zhoda so slovenskými technickými normami (§ 7) je dobrovoľná okrem prípadov, keď ich dodržiavanie vyžaduje zákon č. 264/1999 Z. z. alebo iný technický predpis. Odkaz na slovenské technické normy, s ktorými je zhoda povinná, sa uvádza priamo v technickom predpise. Dodržanie harmonizovanej slovenskej technickej normy alebo slovenskej technickej normy vhodnej na posudzovanie zhody sa považuje za splnenie technických požiadaviek určených technickým predpisom.

Určené výrobky podľa § 9 ods. 1 zákona č. 264/1999 Z. z. sú také výrobky, ktoré predstavujú zvýšené riziko ohrozenia pre zdravie, bezpečnosť, majetok, životné prostredie. Nesmú sa uviesť na trh, ak nie je preukázaná zhoda ich vlastností s technickými predpismi. Úrad môže výnimočne za zákonom ustanovených podmienok rozhodnúť o uvedení určeného výrobku na trh, ak neboli použité postupy posudzovania zhody

(a keď si to vyžaduje ochrana oprávneného záujmu – napr. havária, experimentálne účely a pod.).

Povinnosti výrobcov, dovozcov a distribútorov pri uvádzaní výrobkov na trh (§ 10). Zákon ustanovuje všeobecnú povinnosť výrobcu, dovozcu, ich splnomocnenca *uvádzať na trh iba bezpečné výrobky* (bez ohľadu na to, či sú určené na osobnú potrebu alebo na profesijné použitie). Ak nemožno identifikovať výrobcu alebo dovozcu, za splnenie podmienok uvedenia výrobku na trh zodpovedá distribútor. Výrobca alebo dovozca určeného výrobku môže uviesť na trh len taký výrobok, ktorý spĺňa všetky technické požiadavky, ktoré sa na určený výrobok vzťahujú.

Výrobca alebo dovozca je povinný pred uvedením určeného výrobku na trh vydať písomné *vyhlásenie o zhode s technickými predpismi* (ďalej len „vyhlásenie o zhode“), ak sa naň nevzťahuje § 13 ods. 6 (v zmysle ktorého vyhlásenie o zhode môže pri výrobkoch s pôvodom v Slovenskej republike alebo v štátoch, s ktorými je uzavretá medzinárodná zmluva, ktorou je Slovenská republika viazaná, nahradiť označením CE). Výrobca alebo dovozca musí distribútorovi na jeho žiadosť poskytnúť vyhlásenie o zhode. Podľa § 13 ods. 1 výrobca alebo dovozca určeného výrobku zodpovedá za obsah písomného vyhlásenia o zhode s technickými predpismi vrátane spôsobu posudzovania zhody.

Distribútor nesmie:

- distribuovať výrobok, o ktorom na základe svojich informácií alebo svojich odborných znalostí vie, alebo o ktorom môže predpokladať, že môže ohroziť oprávnený záujem,
- distribuovať určený výrobok, na ktorý výrobca alebo dovozca nevydal vyhlásenie o zhode (§ 13) alebo na ktorý nemá písomné potvrdenie, že výrobca alebo dovozca vydal vyhlásenie o zhode, alebo ak ho výrobca neoznačil slovenskou značkou zhody.

Autorizácia a posudzovanie zhody určených výrobkov. Vykonávať posudzovanie zhody môže len poverený podnikateľ alebo iná právnická osoba v súlade s § 11 zákona č. 264/1999 Z. z. Úrad je oprávnený vykonávať kontrolu, či ním autorizované osoby dodržiavajú ustanovenia zákona a podmienky uvedené v rozhodnutí o autorizácii. Úrad má taktiež právomoc rozhodnutie o autorizácii zmeniť alebo zrušiť. Ak nie je posudzovaním zhody určeného výrobku poverená autorizovaná osoba, zabezpečí posudzovanie zhody úrad. Pri tejto činnosti sa využívajú technické zistenia vykonané akreditovanými osobami alebo technické zistenia zahraničných subjektov.

Posudzovanie zhody (§ 12) je zisťovanie, či skutočné vlastnosti určeného výrobku zodpovedajú ustanoveným technickým požiadavkám na určený výrobok *postupmi* uvedenými v zákone (napr. posúdenie zhody výrobcom alebo dovozcom, posúdenie zhody výrobku s certifikovaným typom výrobku, posúdenie systému kvality výroby alebo jeho zložiek

v podniku autorizovanou osobou a vykonávanie inšpekcie nad jeho riadnym fungovaním). Zhoda sa považuje za preukázanú, ak určený výrobok spĺňa všetky technické požiadavky, ktoré sa naň vzťahujú.

Certifikácia (§ 14) je činnosť autorizovanej osoby, ktorá vydaním certifikátu osvedčí, že vlastnosti určeného výrobku a činnosti súvisiace s výrobou alebo vlastnosti určeného výrobku alebo činnosti súvisiace s výrobou sú v súlade s technickými požiadavkami na určené výrobky v technických predpisoch.

Skúšanie určeného výrobku (§ 16) je činnosť autorizovanej osoby, akreditovanej osoby, výrobcu alebo dovozcu, pri ktorej sa zisťujú vlastnosti alebo charakteristiky určeného výrobku s cieľom posúdiť jeho zhodu s technickými požiadavkami. Podľa § 17 ods. 1 určený výrobok, na ktorom sa vykonalo posúdenie zhody, možno označiť *značkou zhody*. Zákon rozoznáva slovenskú značku zhody (C SK), ostatné značky zhody, označenie CE a zahraničné značky zhody. Osobitné postavenie má podľa § 21 označenie CE. Toto označenie možno umiestniť na výrobok, len ak bolo vydané na výrobok, alebo ak je ku každému výrobku priložené *vyhlásenie o zhode s technickými predpismi Európskych spoločností*.

Zákon č. 264/1999 Z. z. upravuje i podmienky *akreditačnej činnosti* (§ 22 a nasl.). Ide o činnosť, ktorou sa osvedčuje spôsobilosť na vykonávanie skúšania výrobkov, kalibrovanie meradiel, vykonávanie certifikačnej, inšpekčnej alebo obdobnej technickej činnosti.

3. Stavebné výrobky a preukazovanie zhody

V oblasti technických požiadaviek na výrobky má osobitné postavenie právna úprava požiadaviek na stavebné výrobky. Kým úprava technických požiadaviek na všetky ostatné výrobky má spoločné znaky a spoločný (jednotný) postup *posudzovania zhody* (pozri zákon č. 264/1999 Z. z.), právna úprava o stavebných výrobkoch je autonómna nielen formálne, ale aj obsahovo (pozri zákon č. 90/1998 Z. z., *vyhlášku MVRR SR č. 520/2001 Z. z.*).

Pri zjednocovaní požiadaviek na stavebné výrobky sa vychádzalo zo skutočnosti, že každá stavba sa navrhuje a projektuje individuálne, a to aj vtedy ak ide o opakované použitie projektu stavby (napr. z komerčného katalógu). Zákony preto vyžadujú, aby všetky stavby spĺňali jednotné základné požiadavky po celý čas svojej životnosti, ale nevyžadujú, aby boli vzhľadom, veľkosťou, umiestnením, funkčnosťou atď. rovnaké. Stavebný výrobok sa na rozdiel od iných výrobkov neužíva (nespotrebúva) samostatne u kupujúceho, ale je východiskovým konštrukčným materiálom na zhotovenie veci (stavby). Preto stavebné výrobky, z ktorých sa stavba skladá, musia zabezpečiť, že akákoľvek stavba bude spĺňať základné požiadavky bezpečnosti a funkčnosti, a to nielen v čase jej postavenia, ale trvalo. Konštrukčné stavebné výrobky (napr. tehly, ce-

ment, panely, a pod.) musia požadované vlastnosti stavby zabezpečovať po celú životnosť stavby, teda aj stáročia, iné stavebné výrobky, ktoré sú vybavením stavby (napr. technické a energetické vybavenie stavby, podlahy, okná a dvere, a pod.), musia zabezpečiť požadované vlastnosti stavby najmenej počas svojej životnosti a zároveň musia umožňovať výmenu po skončení svojej životnosti, alebo pri zmenách stavby.

Stavebný výrobok. Podľa zákona č. 90/1998 Z. z. je ním každý výrobok, ktorý je určený na trvalé a pevné zabudovanie do stavby.

Termínom „určenie“ sa rozumie, že niekto (spravidla výrobca) rozhodne o tom, že nejaký výrobok je vhodný na použitie v stavbe a s týmto zámerom ho uvedie na trh. Napríklad, výrobca stolných ventilátorov sa rozhodne, že tie isté ventilátory po malej technickej úprave sú vhodné aj na použitie v stavbe na odvetrávanie malých miestností. Stolný ventilátor je spotrebným výrobkom určeným na tzv. konečnú spotrebu u zákazníka, a preto sa naň vzťahujú *predpisy o technických požiadavkách na výrobky a posudzovaní zhody*. Ten istý ventilátor v úprave určenej na použitie v stavbe (teda na tzv. výrobnú spotrebu), je však už stavebným výrobkom, na ktorý sa vzťahujú *predpisy o stavebných výrobkoch a proces preukazovania zhody*.

Druhým definičným znakom je, že ide o určenie *na trvalé a pevné zabudovanie* do stavby. Termínom „trvalé a pevné zabudovanie“ do stavby zákon rozumie vstavenie, vmontovanie alebo inštalovanie výrobku do konštrukcie stavby takým spôsobom, keď jeho prípadné vyňatie zo stavby je buď nemožné (napr. cement, malta), alebo je síce technicky možné, ale iba so znížením úžitkových vlastností stavby (napr. vybratie elektrických rozvodov, demontáž vykurovacej sústavy, odstránenie strešnej krytiny), alebo ak činnosť, ktorými sa stavebný výrobok do stavby zabuduje alebo z nej vyberie, sú stavebnými prácami (napr. murovanie, betónovanie, montáž).

Z uvedenej definície vyplýva podstatná okolnosť, že stavebným výrobkom sú nielen tie produkty ľudskej činnosti nepochybne navrhnuté, priemyselne vyrobené, uvedené na trh a použiteľné na výstavbu (napr. tehly, škridle, okná, cement), ale aj rôznorodo použiteľné prírodné materiály (napr. piesok, štrk, drevo, kameň) a spotrebné výrobky vyrábané a používané aj na všeobecnú (konečnú) spotrebu u kupujúcich (napr. svietidlá, vykurovacie telesá, ventilátory), a to od momentu, keď boli určené na trvalé a pevné zabudovanie do stavby. Tento moment je dôležitý aj preto, že *pri výrobkoch použiteľných i na všeobecnú spotrebu nastáva konkurencia dvoch skupín právnych predpisov*. Túto konkurenciu rieši zákon č. 90/1998 Z. z. v § 5 ods. 3 tak, že výrobca a autorizovaná osoba zabezpečia *súčasne aj posudzovanie zhody podľa zákona č. 264/1999 Z. z., aj preukazovanie zhody podľa zákona č. 90/1998 Z. z.*

Technické špecifikácie. Tento termín je charakteristický len pre predpisy o stavebných výrobkoch, v iných predpisoch sa nevyskytuje.

Sú nimi:

- slovenské technické normy, ktoré sa vzťahujú na stavebné výrobky,
- tzv. technické osvedčenia.

Rozdiel medzi technickou normou a technickým osvedčením spočíva v tom, že technická norma je všeobecná a vopred schválená norma vzťahujúca sa na veľkú skupinu stavebných výrobkov (napr. na tehly, na cement, na stavebné železo a pod.), existujúca ešte pred začatím výroby stavebného výrobku, kým *technické osvedčenie* je individuálnym rozhodnutím správneho orgánu vydaným na žiadosť výrobcu na stavebný výrobok, na ktorý v čase jeho výroby a pred uvedením na trh neexistuje technická norma. Technické osvedčenie sa vydáva v prípadoch, keď ide o úplne nový stavebný výrobok, na ktorý ešte nie je vydaná technická norma, alebo ktorý sa podstatným spôsobom odchyľuje od existujúcej technickej normy schválenej na podobné výrobky, alebo ide o stavebný výrobok vyrobený jednorazovo, v malej sérii alebo len v jednotlivých kusoch.

Prijímanie (schvaľovanie) technických noriem je zložitý, finančne nákladný a časovo náročný postup trvajúci viacero rokov, pretože vyžaduje mnohé praktické skúšky a overovanie v stavbách. Výsledkom môže byť, že na základe používania stavebného výrobku podľa technického osvedčenia sa časom schváli technická norma, ktorá nahradí technické osvedčenie, alebo naopak, ukáže sa, že nový stavebný výrobok je neperspektívny alebo jeho hromadná výroba je nemožná alebo neekonomická a technické osvedčenie zostane platiť bez toho, aby ho niekedy nahradila technická norma. Vydané technické osvedčenie platí ako jednorazová technická norma na výrobok, na ktorý sa vydalo, a zároveň ako technická norma pre každý ďalší rovnaký výrobok iného výrobcu alebo dovozcu.

Slovenské technické normy pre stavebné výrobky schvaľuje a vydáva úrad na návrh Ministerstva výstavby a regionálneho rozvoja SR (ďalej len „ministerstvo“). Technické osvedčenie môže vydať tzv. osvedčovací miesto (§ 4 ods. 3), ktorým je právnická alebo fyzická osoba, ktorej udelilo ministerstvo na takúto činnosť oprávnenie.

Ukazovatele úžitkových vlastností. Aby stavba mohla byť v súlade so základnými požiadavkami na stavby, musia mať stavebné výrobky určité vlastnosti. V technických špecifikáciách sa požadované vlastnosti stavebných výrobkov uvádzajú ako tzv. ukazovatele úžitkových vlastností stavebných výrobkov s uvedením vhodnosti ich použitia v stavbe (napr. tehly musia mať ukazovatele vyplývajúce z ich predpokladaného zaťaženia, ktorému budú vystavené počas celej životnosti stavby, a to vrátane extrémnych situácií spôsobených prírodou alebo človekom – povodeň, zemetrasenie, náraz, výbuch, požiar). Podľa toho, ako úspešne stavebné výrobky spĺňajú ukazovatele úžitkových vlastností, zatriedujú sa do tried alebo úrovní, v akých zabezpečujú svoje použitie v stavbe (napr. tehly

budú mať na základe toho rôzne použitie v stavbe – v nosných múroch, vo vlhkom prostredí, v obytných domoch, v chemických prevádzkach).

Vhodnosť použitia v stavbe. Podľa § 43f zákona č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku v znení neskorších predpisov na zhotovenie stavby možno použiť len stavebné výrobky, ktoré sú vhodné na použitie v stavbe na zamýšľaný účel. Z tohto dôvodu možno na trh uvádzať len taký stavebný výrobok, ktorý spĺňa túto podmienku.

Overené a preukázané úžitkové vlastnosti stavebného výrobku ho môžurobiť vhodným na určité zamýšľané použitie v stavbe (napr. na základy stavby, na omietnutie stavby, na vykurovanie a pod.), ale zároveň nevhodným na iné použitie. Preto každý stavebný výrobok musí mať *vopred určené a výslovne deklarované* vhodné a nevhodné využitie (napr. piesok vhodný na omietku nie je vhodný do betónu, tehla určená na priečky je nevhodná do nosného muriva). Dôležité je to, že každý stavebný výrobok musí mať úžitkové vlastnosti zabezpečujúce každej stavbe plnenie všetkých základných požiadaviek.

Preukazovanie zhody (§ 5). Preukazovanie zhody je postup, v ktorom sa *overuje* vhodnosť stavebného výrobku na použitie v stavbe na zamýšľaný účel. Preukazovanie zhody je povinné. Na trh nemožno uviesť, ani použiť v stavbe stavebný výrobok, pri ktorom nebola preukázaná zhoda úžitkových vlastností s ukazovateľmi úžitkových vlastností podľa technických špecifikácií.

Obsahovo ide v preukazovaní zhody o postupy a metódy, ktorými sa zisťuje, či skutočné vlastnosti stavebného výrobku sú v zhode s ukazovateľmi úžitkových vlastností, ktoré technické špecifikácie požadujú pre rovnakú skupinu stavebných výrobkov (napr. či skutočné úžitkové vlastnosti lepenky ABC od výrobcu XY, ktoré hodlá uviesť na trh ako stavebný výrobok určený na podzemnú izoláciu základov stavby proti vlhkosti a vode, sú v zhode s ukazovateľmi úžitkových vlastností podľa technickej normy Izolácie proti vlhkosti a vode, a či teda sú vhodné na toto použitie v stavbe).

Preukazovanie zhody vykonávajú výrobcovia stavebných výrobkov a tzv. autorizované osoby. Ak ide o dovoz zahraničných stavebných výrobkov, práva a povinnosti výrobcu stavebných výrobkov má jeho tuzemský zástupca, tuzemský dovozca alebo tuzemský predajca.

Postupy preukazovania zhody (§ 6).

Preukazovanie zhody sa vykonáva:

- vyhlasovaním výrobcu stavebného výrobku o preukázaní zhody,
- vyhlasovaním výrobcu stavebného výrobku o preukázaní zhody, doplneným o posúdenie uplatňovanej vnútro podnikovej kontroly alebo jej certifikátom,
- vyhlasovaním výrobcu stavebného výrobku o preukázaní zhody, doplneným o preukaznú skúšku vzorky stavebného výrobku,
- certifikáciou preukázania zhody vykonanou autorizovanou osobou.

Kedy a ktorý postup sa použije, ustanovuje *vyhláška MVRR SR č. 520/2001 Z. z.* Ak pre stavebný výrobok právny predpis neukladá určitý postup, je na voľbe výrobcu stavebného výrobku, aký postup si zvolí. Pri voľbe postupu však výrobcovia musia zohľadňovať funkciu stavebného výrobku v stavbe, druh stavebného výrobku (najmä jeho stabilitu pri výrobe), vplyv prípadnej zmeny úžitkových vlastností stavebného výrobku na jeho vhodnosť na použitie v stavbe a pravdepodobnosť výskytu výrobných chýb (uvedené poradie postupov znamená *vzostupnú líniu preukazovateľnosti*, t. j. najnižšiu preukaznú hodnotu má vyhlásenie výrobcu stavebného výrobku o preukázaní zhody bez doplnenia a najvyššiu má certifikácia preukázania zhody, ktorá nahrádza všetky postupy vyhlasovania zhody výrobcom). To sa zvykne odraziť na trhu stavebných výrobkov vyšším dopytom po certifikovaných stavebných výrobkoch, a spravidla aj ich vyššou cenou.

Výsledkom postupov preukazovania zhody sú dokumenty deklarujúce zhodu, a to *vyhlásenie výrobcu o zhode a certifikát zhody*, ktoré umožňujú výrobcovi uviesť stavebný výrobok na trh. Ak je postup preukazovania zhody predpísaný právnym predpisom, uviesť na trh možno stavebný výrobok len s takým dokumentom deklarujúcim zhodu, ktorý zodpovedá predpísanému postupu preukazovania zhody (napr. asfalt možno ako stavebný výrobok uviesť na trh len na základe certifikátu zhody, nemožno ho uviesť na základe vyhlásenia výrobcu o zhode).

Metódy preukazovania zhody sú spôsoby zabezpečovania postupov preukazovania zhody. Zákon č. 90/1998 Z. z. pozná šesť metód preukazovania zhody. Ich podstatu tvoria skúšky, inšpekcie a činnosť vnútro podnikovej kontroly (§ 8).

Kým skúšky overujú úžitkové vlastnosti stavebného výrobku, inšpekcie sú zamerané na vnútorné pomery podniku výrobcu, predovšetkým na uplatňovanie vnútro podnikovej kontroly a na organizáciu práce podniku. Zákon rozoznáva inšpekciu počiatočnú, priebežnú a neplánovanú.

Účelom *počiatočnej inšpekcie* je zistiť, či má výrobca vytvorenú účinnú vnútro podnikovú kontrolu podľa § 8a a či má vytvorené organizačné a technické predpoklady na trvalé udržiavanie kvality výroby stavebného výrobku. Vykonáva sa spravidla na začiatku výroby stavebného výrobku, môže sa však vykonávať aj pri obnove výroby po prerušení výroby. Účelom je zistiť dôveryhodnosť uplatňovaného systému vnútro podnikovej kontroly na účely vyhlasovania výrobcu o preukázaní zhody a na účely zabezpečenia trvalej kvality výroby stavebných výrobkov.

Účelom *priebežnej inšpekcie* je sledovať, či uplatňovaná vnútro podniková kontrola výrobcu je počas celej výroby stavebného výrobku účinná a v súlade so zákonom a s technickými špecifikáciami, a či výrobca splnil opatrenia uložené autorizovanou osobou pri počiatočnej inšpekcii a pri predchádzajúcich priebežných inšpekciách. Interval medzi jednotlivými plánovanými priebežnými inšpekciami nesmie byť dlhší ako 12 mesiacov.

Popri priebežných inšpekciách na základe plánu inšpekcií možno vykonávať aj *neplánované* inšpekcie za zákonom ustanovených podmienok (napr. na žiadosť ministerstva, na základe nedostatkov zistených predchádzajúcou priebežnou inšpekciou).

Písomná správa z každej vykonanej inšpekcie je podkladovým materiálom pri následnej inšpekcii, aby počiatočná a nasledujúce priebežné inšpekcie tvorili rad inšpekcií utvárajúci systém permanentnej inšpekcie. Preto, ak sa pri priebežnej inšpekcii zistí, že uplatňovaný systém vnútro podnikovej kontroly nie je v súlade so zákonom a s technickými špecifikáciami a zistené nedostatky nemožno odstrániť ihneď na mieste, autorizovaná osoba, ktorá vykonáva inšpekciu, vyzve výrobcu, aby ich v určenej lehote odstránil. Takýto záver je základom pre priebežnú inšpekciu nasledujúcu po uplynutí určenej lehoty, ktorej obsahom je vždy kontrola, či zistené nedostatky boli odstránené. Ak sa však pri následnej priebežnej inšpekcii zistí, že výrobca neodstránil v určenej lehote zistené nedostatky, autorizovaná osoba je oprávnená uložiť *nápravné opatrenie* (napr. zrušiť certifikát zhody).

Autorizované osoby (§ 15) sú fyzické alebo právnické osoby, ktorým ministerstvo udelilo rozhodnutím vydaným v správnom konaní autorizáciu na výkon činností pri preukazovaní zhody, ak táto osoba splnila zákonom ustanovené podmienky (§ 16 ods. 1). Na udelenie autorizácie nie je právny nárok. Z toho vyplýva, že splnenie všetkých zákonných požiadaviek ešte automaticky neznamená, že uchádzačovi sa autorizácia udelí. Na druhej strane je zákonnou povinnosťou ministerstva sledovať pokrytie potrieb preukazovania zhody, aby sa nestalo, že pre niektorú skupinu stavebných výrobkov nie je autorizovaná osoba. Autorizované osoby môžu mať autorizáciu na certifikáciu preukazovania zhody, na vykonávanie inšpekcií alebo ako skúšobné laboratórium, a to samostatne alebo v kumulácii podľa rozsahu, v akom splnia predpoklady autorizácie. Autorizovanou osobou nemôže byť výrobca, dovozca alebo predajca stavebného výrobku, pretože by išlo o konflikt záujmov a konanie proti pravidlám trhu.

Zákon taxatívnym spôsobom vypočítava dôvody pre *odňatie* udelenej autorizácie ministerstvom. *Vzdanie sa* alebo požiadanie autorizovanej osoby o odňatie autorizácie bez súčasného splnenia niektorého z uvedených dôvodov odňatia, samo osebe nie je dôvodom zániku alebo odňatia autorizácie. Výkon činnosti autorizovanej osoby totiž nie je len podnikaním, ale aj plnením verejných záujmov (preto napr. nečinnosť autorizovanej osoby je postihnutelná pokutou).

Dozor nad preukazovaním zhody. Jediným orgánom dozoru nad preukazovaním zhody je ministerstvo, ktoré je zároveň aj ústredným orgánom štátnej správy na úseku stavebných výrobkov (§ 17). Ako orgán dozoru je oprávnené ukladať autorizovaným osobám a osvedčovaciemu miestu povinnosť odstrániť v určenej lehote zistený nedostatok v ich činnosti, navrhovať autorizovanej osobe zrušenie certifikátu zhody a osvedčovaciemu

miestu vydané technické osvedčenie, poveriť autorizovanú osobu vykonať kontrolu výrobcu stavebných výrobkov a ukladať autorizovanej osobe a osvedčovaciemu miestu pokuty.

Dohľad nad trhom so stavebnými výrobkami (§ 18). Zatiaľ čo dozor nad preukazovaním zhody je zameraný na správnosť preukazovania zhody, dohľad nad trhom je zameraný na správnosť distribúcie, skladovania, dopravy a predaja stavebných výrobkov, teda ich uvádzania na trh. Orgánmi dohľadu sú orgány inšpekcie práce, Slovenská obchodná inšpekcia, orgány inšpekcie požiarnej ochrany a orgány ochrany zdravia (hygienici).

Procesné predpisy. Zákon č. 71/1967 Zb. o správnom konaní sa v plnom rozsahu a bez odchýlok vzťahuje na konanie podľa zákona č. 90/1998 Z. z., ak tento zákon neustanovuje inak. Z režimu správneho konania sú podľa § 20 ods. 2 vyňaté konania o certifikáciu preukazovania zhody a o zrušenie certifikátu zhody, o námietkach proti postupu autorizovanej osoby (§ 23) a o preskúmanie jej postupu (§ 24), o vyhlásovanie zhody a o vydanie technického osvedčenia. Tieto konania podrobne upravuje zákon o stavebných výrobkoch.

Konanie o vydanie a odňatie certifikátu zhody (§ 21). Správnym orgánom príslušným na konanie je autorizovaná osoba, ktorá má autorizáciu na certifikáciu preukazovania zhody, a účastníkom konania je výrobca stavebného výrobku, ktorý sa uchádza o vydanie certifikátu zhody na ním vyrábaný stavebný výrobok, resp. ktorému sa má odňať certifikát zhody na stavebný výrobok.

Konanie sa začína na návrh účastníka konania (ak ide o vydanie certifikátu zhody), alebo z vlastného podnetu správneho orgánu (ak ide o odňatie certifikátu zhody). Konanie o *vydanie certifikátu zhody* je začaté dňom doručenia žiadosti účastníka konania správneho orgánu. Ak správny orgán konanie nezastaví a nevráti žiadosť výrobcovi (v prípade, že sa splnia podmienky ustanovené v § 21), doručí účastníkovi konania návrh zmluvy o podmienkach vykonania certifikácie preukázania zhody do 10 dní odo dňa doručenia žiadosti (resp. odstránenia jej nedostatkov). Základom tejto zmluvy je *typová zmluva o kontrolnej činnosti* podľa § 591 až 600 Obchodného zákonníka. Ak účastník konania odmietne zmluvu alebo je nečinný najmenej tri mesiace, správny orgán konanie zastaví a žiadosť vráti účastníkovi konania.

Zmluvou sa autorizovaná osoba zaväzuje uskutočniť nestranné overenie úžitkových vlastností stavebného výrobku podľa technických špecifikácií a vydať certifikát zhody a výrobca stavebného výrobku sa zaväzuje zaplatiť náklady overovania a odmenu autorizovanej osoby. Ak sa overovaním úžitkových vlastností zistí, že sú v súlade s ukazovateľmi úžitkových vlastností podľa technickej špecifikácie alebo sa od nich odchyľujú len nepodstatne, autorizovaná osoba vydá *certifikát zhody*; inak mu oznámi, že certifikát zhody nevydá, lebo sa nepreukázala zhoda, a uvedie

dôvody nevydania certifikátu. Certifikát zhody i oznámenie o nevydaní certifikátu sa doručuje výrobcovi stavebného výrobku a ministerstvu, ktoré ich zverejní vo svojom vestníku. Certifikát zhody je platný odo dňa, ktorý je v ňom uvedený (teda nie odo dňa uverejnenia vo vestníku).

Konanie o *zrušení certifikátu zhody* (§ 22) možno začať v zákonom ustanovených prípadoch. Odňatie certifikátu zhody sa doručuje výrobcovi a ministerstvu na uverejnenie vo vestníku. Odo dňa doručenia odňatia certifikátu zhody výrobcovi už nemožno uvádzať stavebný výrobok na trh, ktorého sa odňatie certifikátu zhody týka.

Postupy podľa § 21 až 24 zákona č. 90/1998 Z. z. sa týkajú *len certifikácie*, t. j. iba jedného z postupov preukazovania zhody.

Konanie o vyhlásenie zhody (§ 25) začína výrobca stavebného výrobku; jeho začatie oznamuje ministerstvu. Obsahom konania je, že výrobca musí uskutočniť všetky úkony preukazovania zhody, ktoré vyplývajú z predpísaného postupu preukazovania zhody podľa zákona, vykonávacej vyhlášky a technických špecifikácií. Ak treba vykonať počiatočnú inšpekciu alebo skúšku, požiadajú o ich vykonanie autorizovanú osobu. Ak sa v konaní preukáže, že stavebný výrobok je vhodný na použitie v stavbe na zamýšľaný účel, pretože je v zhode s technickými špecifikáciami, výrobca vydá *vyhlásenie o zhode*. Jeho vydanie oznámi ministerstvu, ktoré jeho vydanie na žiadosť výrobcu oznámi vo svojom vestníku (§ 25 ods. 9).

Konanie o vydanie technického osvedčenia (§ 26) začína dorúčením žiadosti výrobcu (dovozcu) stavebného výrobku osvedčovaciemu miestu. Žiadosť možno podať len jednému osvedčovaciemu miestu, čím sa má vylúčiť kompetenčný konflikt a najmä možnosť vydania dvoch technických osvedčení na jeden stavebný výrobok.

Osvedčovacie miesto (na základe uzatvorenej zmluvy o podmienkach vydania technického osvedčenia) overí úžitkové vlastnosti stavebného výrobku postupmi a metódami preukazovania zhody a zistené výsledky porovná so zahraničnými špecifikáciami (keď existujú) alebo s európskym technickým osvedčením (keď existuje). Ak ide o stavebný výrobok, na ktorý neexistuje technická špecifikácia ani v zahraničí, osvedčovacie miesto zisťuje jeho vhodnosť na použitie v stavbe porovnávaním úžitkových vlastností stavebného výrobku so základnými požiadavkami na stavby a s požiadavkami na bezpečnosť osôb pri stavebných prácach a pri bežnej údržbe stavby.

Ak sa preukáže, že stavebný výrobok je vhodný na použitie v stavbe, osvedčovacie miesto vydá technické osvedčenie, inak žiadosť zamietne s odôvodnením, prečo nemožno technické osvedčenie vydať. Ak sa má zmeniť (resp. zrušiť) už vydané technické osvedčenie, musí sa uskutočniť nové konanie, pričom príslušným na konanie je výlučne osvedčovacie miesto, ktoré vydalo technické osvedčenie.

Slovenský register stavebných výrobkov (§ 27) je úradný zoznam stavebných výrobkov, ktoré možno uvádzať na trh na základe certifikácie

zhody alebo vyhlásenia výrobcu stavebného výrobku o zhode. Týka sa tak stavebných výrobkov vyrábaných na Slovensku, ako aj všetkých dovozených stavebných výrobkov. Zápisy v registri majú evidenčný charakter a nie konštitutívny, takže sa môže stať, že výrobca už môže uvádzať na trh stavebný výrobok, hoci ešte nie je zapísaný v registri (konštitutívny charakter má totiž vydanie certifikátu zhody, resp. vyhlásenia výrobcu o zhode).

Do registra môže nahliadnuť každý, kto preukáže právny záujem, prípadne požadovať vyhotovenie výpisu alebo odpisu. Údaje v registri sa zverejňujú raz ročne.

Tretia časť

Ochrana zdravia ľudí a životné prostredie

I. Ochrana zdravia ľudí a starostlivosť o zdravé životné podmienky

1. Predmet a systém právnej úpravy

Ekonomický a sociálny rozvoj priniesol človeku nielen celkové spríjemnenie a obohatenie života, ale i podstatne dokonalejšiu ochranu zdravia. Mnohé choroby, hlavne infekčné, boli dnes buď zlikvidované alebo značne potlačené. Výrazne poklesla úmrtnosť detí, hlavne v dojčenskom veku. V súvislosti s tým sa značne predĺžila dĺžka ľudského života.

Na druhej strane však pozorujeme v zdravotnom stave obyvateľstva niektoré znepokojujúce javy a tendencie. Patrí k nim rastúci výskyt degeneratívnych cievnych chorôb, zvýšenie krvného tlaku, chorôb srdca, infarktov, nádorového bujnenia, neuróz, toxikománií, úrazov, zubných kazov a iných ochorení, vrátane duševných chorôb. Súvislosť týchto chorôb s podmienkami moderného životného prostredia je nesporná. Bývajú preto označované aj ako *choroby civilizácie*.

Právna regulácia ochrany zdravia ľudí je zabezpečovaná celým radom právnych predpisov rôznej právnej sily. *Právo na ochranu zdravia* patrí k základným právam zaručeným Ústavou Slovenskej republiky (čl. 40). Na základe zdravotného poistenia majú občania právo na bezplatnú zdravotnú starostlivosť a na zdravotnícke pomôcky za podmienok ustanovených zákonom.

Systém právnej úpravy ochrany zdravia. Cieľom právnej regulácie v tejto oblasti je zabezpečiť ochranu zdravia ľudí (reguláciou ochrany zdravých životných podmienok, súčasťou ktorého sú aj zdravé pracovné podmienky) a ochranu spotrebiteľa (úpravou požiadaviek na potraviny v rámci starostlivosti o zdravú výživu obyvateľstva, resp. ďalšie produkty).

Kľúčovými právnymi predpismi sú:

- zákon NR SR č. 272/1994 Z. z. a jeho vykonávacie predpisy (napr. vyhláška MZ SR č. 29/2002 Z. z., nariadenie vlády SR č. 39/2002 Z. z., nariadenie vlády SR č. 47/2002 Z. z.),
- zákon NR SR č. 277/1994 Z. z.,
- zákon NR SR č. 152/1995 Z. z. a jeho vykonávacie predpisy (napr. vyhláška MP SR č. 239/2002 Z. z., vyhláška MP SR č. 240/2002 Z. z., oznámenie MP SR a MZ SR č. 290/2002 Z. z.).

2. Starostlivosť o zdravé životné podmienky a pracovné podmienky

Zákon NR SR č. 272/1994 Z. z. ochranu zdravia nechápe len v úzkom zmysle slova (teda len ako liečebnú starostlivosť, hmotné zabezpečenie v chorobe, v starobe a pod.), ale naopak zdôrazňuje, že je nutné vidieť ju v širokom význame v súvislosti s celkovým vytváraním zdravých životných podmienok. *Cieľom zákona* je dosiahnuť také podmienky, ktoré nepôsobí nepriaznivo na zdravie ľudí, ale ho chránia a kladne ovplyvňujú, t. j. regulovať zdravé životné podmienky a pracovné podmienky.

Už v úvodných ustanoveniach zákona sa uvádzajú *základné pojmy*, ktorými sú zdravie, ochrana zdravia, životné podmienky, pracovné podmienky, spôsob života, zdraviu škodlivé faktory, hodnotenie zdravotných rizík a primárna prevencia.

Zdravie (§ 2 ods. 1) je stav úplnej (telesnej, duševnej a sociálnej) pohody, nielen neprítomnosť choroby; je výsledkom vzťahov medzi ľudským organizmom a faktormi životného prostredia (sociálno-ekonomickými, fyzikálnymi, chemickými a biologickými), pracovného prostredia a spôsobom života.

Ochrana zdravia (§ 2 ods. 2) je súhrn opatrení spočívajúcich:

- v predchádzaní vzniku a šíreniu ochorení,
- v obmedzovaní výskytu ochorení a iných porúch zdravia,
- v zlepšovaní zdravia prostredníctvom starostlivosti o zdravé životné podmienky, pracovné podmienky a zdravý spôsob života,
- vo výkone štátneho zdravotného dozoru.

Životné podmienky (§ 2 ods. 3) sú:

- faktory životného prostredia (fyzikálne, chemické a biologické) vo vzťahu k zdraviu ľudí,
- podmienky bývania, odpočinku, telesnej kultúry, rekreácie, kultúry a iných záujmových činností, dopravy,
- podmienky poskytovania zdravotnej starostlivosti a poskytovania ďalších služieb,
- podmienky výživy a spôsobu stravovania, stavu a spôsobu používania predmetov prichádzajúcich do styku s požívatinami a predmetov bežného používania,
- podmienky na zdravý vývoj, výchovu, psychický a fyzický rozvoj detí a mládeže, ako aj každého jedinca.

Zákon charakterizuje *pracovné podmienky* (§ 2 ods. 4) ako faktory (fyzikálne, chemické, biologické, fyziologické, psychologické a sociologické) pôsobiace na zdravie a pracovnú výkonnosť človeka v pracovnom procese, ovplyvňované režimom práce, odpočinkom a technickým stavom pracovného prostredia.

Spôsob života (§ 2 ods. 6) je správanie človeka, ktorého základom je vzájomné pôsobenie životných podmienok, sociálno-ekonomických faktorov a osobnostných vlastností (spôsob života významne ovplyvňuje vyživa, spoločenská komunikácia, zvládnutie psycho-sociálnych záťaží, činnosť vo voľnom čase, pohybová aktivita, požívanie alkoholických nápojov, užívanie liekov, omamných a psychotropných látok a fajčiarske návyky).

Zákon NR SR č. 272/1994 Z. z. venuje primeranú pozornosť problematike *predchádzaniu ochoreniam*, a to prostredníctvom vhodných opatrení, ktoré člení na opatrenia:

- na predchádzanie vzniku a šíreniu prenosných ochorení (iných hromadne sa vyskytujúcich ochorení),
- na predchádzanie vzniku ochorení podmienených prácou,
- pri epidémiách a pri nebezpečenstve ich vzniku,
- pri haváriách a iných mimoriadnych situáciách.

Starostlivosť o zdravé životné podmienky a pracovné podmienky.

Podľa § 13a zákona zdravé životné podmienky a pracovné podmienky sa utvárajú a zabezpečujú:

- starostlivosťou o ovzdušie, vodu, pôdu a ostatné zložky životného prostredia,
- starostlivosťou o územie obcí, bytové budovy, zariadenia poskytujúce služby obyvateľstvu, kúpaliská a telovýchovné a rekreačné zariadenia,
- starostlivosťou o deti a mládež (uplatňovaním a dodržiavaním zásad ochrany a podpory zdravia a pohybového režimu pri výchovno-vzdelávacej činnosti detí a mládeže),
- zdravou výživou obyvateľstva,
- starostlivosťou o pracovné prostredie a spôsob práce.

Všeobecné požiadavky na zabezpečenie zdravých životných podmienok a pracovných podmienok upravuje § 13b zákona.

Priestorové usporiadanie územia, umiestňovanie a uskutočňovanie stavieb sa musia riešiť tak, aby životné podmienky a pracovné podmienky v nich nepôsobili negatívne na zdravie ľudí, ale aby ho chránili a kladne ovplyvňovali. Usporiadanie stavieb a spôsob zástavby musia umožňovať prevetranie, preslnenie a presvetlenie, vhodné dopravné riešenie a pripojenie na siete a zariadenia technického vybavenia územia. *Na území určenom na bývanie* sa môžu umiestňovať len také výrobné zariadenia a prevádzky služieb, ktoré svojimi vplyvmi neohrozia zdravé bývanie.

Územia obcí sa musia chrániť pred znečisťovaním a musia sa v nich utvárať priaznivé životné podmienky. V obciach sa musia zabezpečovať podmienky na upevňovanie zdravia, a to najmä zriaďovaním zelene, výstavbou zariadení na pohybovú aktivitu, krátkodobú rekreáciu a oddych.

Bytové domy a ostatné budovy na bývanie sa umiestňujú na pozemku, ktorý umožní výsadbu zelene. Môžu sa v nich umiestňovať len také

prevádzky služieb, ktoré svojimi vplyvmi (najmä zdraviu škodlivými faktormi, zápachom, nadmerným hlukom a elektromagnetickým žiarením), neohrozia ich vnútorné prostredie a okolie.

Umiestnenie, riešenie a udržiavanie stanovišť zberných nádob na odpady a odvodu odpadu sa musia zabezpečovať tak, aby nemali negatívny vplyv na životné podmienky, najmä v dôsledku nadmerného hluku a znečisťovania ovzdušia. Stanovišťa zberných nádob na odpady musia byť stavebne upravené tak, aby boli ľahko čistiteľné a aby boli chránené pred poveternostnými vplyvmi.

Voda určená na ľudskú spotrebu (§ 13c). Nevyhnutnou zložkou potrebnou pre ľudskú spotrebu je *pitná voda*, ktorá spĺňa kritérium zdravotnej bezchybnosti, ak ani pri trvalom požívaní (alebo používaní) nezmení zdravotný stav ľudí prítomnosťou mikroorganizmov a organizmov alebo látok ovplyvňujúcich zdravie ľudí akútnym, chronickým alebo neskorým pôsobením, a ktorej vlastnosti vnímateľné zmyslami nezabraňujú jej požívaniu alebo používaniu. Zdravotná bezchybnosť pitnej vody sa hodnotí a kontroluje podľa *ukazovateľov kvality pitnej vody* a ich *hygienických limitov*. Teplú vodu, dodávanú rozvodom teplej úžitkovej vody, možno vyrábať len z pitnej vody.

Ak voda v domových rozvodoch nespĺňa hygienické limity, vlastníci bytových a nebytových budov sú povinní bez meškania zabezpečiť nápravné opatrenia a informovať spotrebiteľov (o stave vody v domových rozvodoch a o ďalších nápravných opatreniach, ktoré musia vykonať).

Pitná voda určená na hromadné zásobovanie sa dezinfikuje; druh a spôsob jej dezinfekcie schvaľuje príslušný orgán na ochranu zdravia [§ 27 ods. 2 písm. f) a g)]. Pitná voda sa nemusí dezinfikovať, ak je vodný zdroj spoľahlivo chránený, voda vo vodnom zdroji dlhodobo spĺňa hygienické limity, preukázateľne nehrozí kontaminácia vody v rozvodnej sieti.

Požiadavky na pitnú vodu ustanovuje bližšie *vyhláška MZ SR č. 29/2002 Z. z.*

Voda na kúpanie, prírodné kúpaliská a umelé kúpaliská (§ 13d). Zákon ustanovuje *povinnosti prevádzkovateľov kúpalísk* (prírodných aj umelých), ako aj požiadavky na kvalitu vody využívanej veľkým počtom ľudí na kúpanie, v ktorej je kúpanie povolené.

Voda na kúpanie nesmie prekračovať medzné hodnoty ukazovateľov kvality vody na kúpanie, ani obsahovať toxický vodný kvet, decht, materiály a predmety, ktoré by mohli ohroziť zdravie ľudí. Ak by sa zistili ďalšie faktory znečistenia, príslušný orgán na ochranu zdravia nariadi ich vyšetrenie, vykonanie opatrenia na ochranu zdravia alebo zakáže používanie vody na kúpanie. Ak voda na kúpanie nespĺňa zákonné požiadavky alebo jej používanie bolo orgánom na ochranu zdravia zakázané, musí byť táto skutočnosť viditeľne a zreteľne uvedená v mieste, na ktoré sa vzťahuje.

Požiadavky na vodu na kúpanie ustanovuje bližšie *vyhláška MZ SR č. 30/2002 Z. z.*

Zákon NR SR č. 272/1994 Z. z. kladie dôraz na kvalitu obytného prostredia (§ 13e a 13f).

Ovzdušie v bytových budovách a nebytových budovách určených na dlhodobý pobyt nesmie predstavovať riziko vzniku poškodenia zdravia (napr. v dôsledku prítomnosti fyzikálnych, chemických, zdraviu škodlivých faktorov). Vnútorne prostredie budov musí spĺňať požiadavky na denné a umelé osvetlenie a požiadavky na tepelno-vlhkostnú mikroklimu, vykurovanie a vetranie (podľa charakteru budov a účelu ich použitia).

Bytové domy možno navrhovať a povoľovať do výšky štyroch nadzemných podlaží aj bez výťahu, s vertikálnym prepojením vonkajšími schodiskami ako chodbové alebo pavlačové typy domov. Byty v takých bytových domoch možno navrhovať a povoľovať aj bez balkónov a lodžií. Ich obytná plocha a úžitková plocha, denné osvetlenie a vybavenie musia zodpovedať najnižším hygienickým požiadavkám.

Špeciálne požiadavky ustanovuje zákon vzhľadom na *ubytovacie zariadenia*. Ich prevádzkovatelia sú nositeľmi zákonných povinností, pričom platí, že takéto zariadenia možno prevádzkovať, len ak spĺňajú hygienické požiadavky (k tomu pozri bližšie *vyhlášku MZ SR č. 326/2002 Z. z. a vyhlášku MZ SR č. 505/2002 Z. z.*).

Zákon NR SR č. 272/1994 Z. z. v § 13n až 13o upravuje ochranu zdravia pred hlukom, vibráciami a neionizujúcim žiarením (k tomu pozri ďalej) a v § 17a až 17y problematiku radiačnej ochrany (k tomu pozri druhú časť učebnice, kapitolu III. 2.).

Starostlivosť o zdravé pracovné podmienky. Podstatnou súčasťou života človeka je práca a úroveň jeho pracovného začlenenia v spoločnosti. Výkon konkrétnej činnosti (výrobnej a nevýrobnej), prítomnosť človeka v špecifických pracovných podmienkach a kvalita pracovného prostredia, sú činitele, ktoré sa rôznou intenzitou odrážajú na zdraví zamestnanca, a tým si vyžadujú ich reguláciu garantovanú právom. Konkrétne pracovné podmienky sú tak *nehmotnej povahy* (organizácia práce, ekonomicko-sociálne vzťahy, sociálno-psychologické aspekty práce), ako aj *hmotnej povahy* (faktory fyzikálne, chemické a biologické).²²

Právna regulácia pracovných podmienok je zastúpená viacerými právnymi predpismi. Popri zákone NR SR č. 272/1994 Z. z. je potrebné spomenúť *Zákoník práce* (zákon č. 311/2001 Z. z. v znení zákona č. 135/2002 Z. z.),²³ ako aj *zákon NR SR č. 330/1996 Z. z. o bezpečnosti a ochrane zdravia pri práci v znení neskorších predpisov*.²⁴

²² Porovnaj *Pirč, J. a kol.: Právo a životné prostredie*. UPJŠ, Košice 2000, s. 155.

²³ V zmysle ustanovení *Zákonníka práce* majú zamestnanci právo na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci, ako aj na odpočinok a zotavenie po práci. Zamestnávateľia sú povinní robiť opatrenia v záujme ochrany života a zdravia zamestnancov pri práci, pričom zodpovedajú za škody spôsobené zamestnancom pracovným úrazom alebo chorobou z povolania.

Zákon NR SR č. 272/1994 Z. z. upravuje požiadavky na ochranu zdravia pri práci v § 13p až 13v. Prácu posudzuje predovšetkým z pohľadu zdravotných rizík, pričom samotná práca sa takto zaraďuje do štyroch kategórií (§ 13p). Osobitný dôraz kladie zákon na *rizikovú prácu* (§ 13r), ktorou rozumie prácu spojenú so zvýšeným ohrozením zdravia, pri ktorej je nebezpečie vzniku choroby z povolania alebo iného ochorenia podmieneného prácou (je to práca zaradená do tretej a štvrtej kategórie). Z uvedeného dôvodu je v tomto právnom predpise venovaná pozornosť predovšetkým ochrane zdravia pri práci s chemickými faktormi (§ 13s), pri práci s karcinogénnymi a mutagénnymi faktormi (§ 13t), pri práci s azbestom (§ 13u) a pri práci s biologickými faktormi (§ 13v).

Ochrana zdravia pri práci s chemickými faktormi. Zákon ustanovuje špeciálne povinnosti zamestnávateľa (napr. zisťovať nebezpečné chemické faktory na pracovisku, vypracovať posudok o riziku, dodržiavať všeobecné zásady prevencie). Ak existuje riziko, zamestnávateľ je povinný vylúčiť ho vykonaním opatrení; ak to nie je možné, je povinný obmedziť riziko na najnižšiu možnú mieru vykonaním špecifických ochranných a preventívnych opatrení. Pri posudzovaní rizika je zamestnávateľ povinný zohľadniť výsledky meraní a pri prekročení najvyšších prípustných hodnôt vystavenia zamestnancov chemickým faktorom je povinný vykonať preventívne a ochranné opatrenia na odstránenie rizika z ich prekročenia.

Pracovným podmienkam a životným podmienkam zamestnancov je venovaná šiesta časť *Zákonníka práce – ochrana práce* (§ 146 a nasl.) a tiež siedma časť *Zákonníka práce – podniková sociálna politika* (§ 151 a nasl.).

V zmysle tejto právnej úpravy *ochrana práce* predstavuje systém opatrení, ktoré vyplývajú z právnych predpisov, organizačných, technických, zdravotníckych a sociálnych opatrení, ktoré sú zamerané na utváranie pracovných podmienok zaisťujúcich bezpečnosť a ochranu zdravia pri práci. Súčasne ochrana práce sa považuje za neoddeliteľnú súčasť pracovnoprávných vzťahov. Tak zamestnávateľom, ako aj zamestnancom ukladá *Zákoník práce* viaceré povinnosti s cieľom zabezpečovania ochrany zdravia zamestnancov a dostatočnej prevencie. S tým bezprostredne súvisí aj právo zamestnancov na informácie o nebezpečenstvách, ktoré vyplývajú z pracovného procesu a pracovného prostredia.

Podľa siedmej časti *Zákonníka práce* zamestnávateľ utvára primerané pracovné podmienky a stará sa o vzhľad a úpravu pracovísk, sociálnych zariadení a zariadení na osobnú hygienu. Osobitná pozornosť je venovaná pracovným podmienkam žien a mužov starajúcich sa o deti, ako aj mladistvým zamestnancom.

²⁴ Zákon ustanovuje základné podmienky na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci, na vylúčenie alebo obmedzenie rizika a faktorov podmieňujúcich vznik pracovných úrazov, chorôb z povolania a iných poškodení zdravia z práce, ako aj všeobecné zásady prevencie. S cieľom naplnenia zámeru tohto zákona sa realizuje systém *vonkajšej kontroly* (vykonávajú ju orgány inšpekcie práce, orgány štátnej správy, obce) a *vnútornej kontroly* (vykonávajú ju samotní zamestnávateľia, zamestnanci, bezpečnostnotechnická služba).

Na pracoviskách s nebezpečnými chemickými faktormi môže zamestnávateľ zamestnávať len osoby zdravotne a odborne spôsobilé, ktoré dosiahli 18 rokov veku. Zamestnávateľ je povinný poskytovať zamestnancom (zástupcom zamestnancov) údaje a informácie v rozsahu ustanovenom zákonom.

Požiadavky na ochranu zdravia pri práci s chemickými faktormi ustanovuje *nariadenie vlády SR č. 45/2002 Z. z.*

V rámci *regulácie zdravia pri práci s karcinogénnymi a mutagénnymi faktormi* je zamestnávateľ povinný obmedzovať používanie karcinogénnych alebo mutagénnych faktorov na pracovisku, ak je to technicky možné (najmä ich nahradením látkami, prípravkami alebo postupmi, ktoré nie sú nebezpečné alebo sú menej nebezpečné pre zdravie zamestnancov). Ak výsledky posúdenia rizika preukážu riziko vyplývajúce z takýchto faktorov, zamestnávateľ je povinný zabrániť vystaveniu zamestnancov týmto faktorom, dodržiavať technické smerné hodnoty a expozičné ekvivalenty karcinogénnych a mutagénnych faktorov, poskytovať príslušnému orgánu na ochranu zdravia na požiadanie informácie o výsledkoch posudzovania, informovať zamestnancov a zástupcov zamestnancov o opatreniach na vylúčenie alebo obmedzenie rizika vyplývajúceho z karcinogénnych alebo mutagénnych faktorov. Na pracoviskách s karcinogénnymi a mutagénnymi faktormi nesmú pracovať tehotné ženy, matky do konca 9. mesiaca po pôrode a dojčiacie ženy.

Zamestnávateľ je povinný viesť zoznamy zamestnancov vystavených karcinogénnym a mutagénnym faktorom, záznamy o výsledkoch ich merania, uchovávať ich alebo zabezpečiť ich uchovávanie najmenej 40 rokov od skončenia práce a umožniť k nim prístup zákonom určeným osobám (zamestnancom, zástupcom zamestnancov, lekárom poskytujúcemu zdravotnú preventívnu zdravotnú starostlivosť, orgánu na ochranu zdravia).

Karcinogénne alebo mutagénne faktory sa nesmú používať pri výučbe v základných školách a stredných školách. Na vysokých školách a výskumných pracoviskách ich možno používať na základe oznámenia príslušnému orgánu na ochranu zdravia.

Požiadavky na ochranu zdravia pri práci s karcinogénnymi a mutagénnymi faktormi ustanovuje *nariadenie vlády SR č. 46/2002 Z. z.*

Ochrana zdravia pri práci s azbestom (§ 13u zákona NR SR č. 272/1994 Z. z.). Pri akejkoľvek činnosti, pri ktorej by mohlo vzniknúť riziko pôsobenia prachu z azbestu alebo materiálov, ktoré obsahujú azbest, je zamestnávateľ povinný určiť charakter a stupeň vystavenia zamestnancov prachu z azbestu alebo materiálov, ktoré obsahujú azbest, aby mohol posúdiť riziko pre zdravie zamestnancov, pričom prihliada aj na vyjadrenie zamestnancov a zástupcov zamestnancov. Takúto činnosť musí oznámiť príslušnému orgánu na ochranu zdravia pred jej začatím a pri každej zmene použitia azbestu alebo materiálov obsahujúcich azbest.

Zákon výslovne *zakazuje* používanie azbestu pomocou rozprašovania a pracovné metódy, pri ktorých sa používajú izolačné alebo zvukotesné materiály s obsahom azbestu. Vystavenie zamestnancov prachu z azbestu alebo z materiálov obsahujúcich azbest musí byť obmedzené na najnižšiu dosiahnuteľnú úroveň a nesmie prekročiť najvyššie technické smerné hodnoty.

Ak nemožno účinne obmedziť pôsobenie prachu z azbestu alebo z materiálov obsahujúcich azbest, zamestnávateľ je povinný poskytnúť zamestnancom osobné ochranné pracovné prostriedky na ochranu dýchacích orgánov a výkon práce zabezpečiť tak, aby tieto prostriedky zamestnanci používali len v nevyhnutne potrebnom a prísne obmedzenom čase.

Pred začiatkom búracích prác alebo prác na odstránenie azbestu alebo výrobkov obsahujúcich azbest zo stavieb a zariadení je zamestnávateľ povinný vyhotoviť plán práce.

Požiadavky na ochranu zdravia pri práci s azbestom upravuje *nariadenie vlády SR č. 39/2002 Z. z.*

Ochrana zdravia pri práci s biologickými faktormi (§ 13v zákona NR SR č. 272/1994 Z. z.). Pri akejkoľvek činnosti, pri ktorej by mohlo vzniknúť riziko vystavenia zamestnancov biologickým faktorom, je zamestnávateľ povinný posúdiť riziko pre zdravie zamestnancov a určiť ochranné opatrenia. Ďalej je povinný bezodkladne informovať príslušný orgán na ochranu zdravia o akejkoľvek mimoriadnej udalosti spojenej s možnosťou úniku biologického faktora, ktorý môže spôsobiť závažné prenosné ochorenie ľudí, viesť zoznam zamestnancov vystavených biologickým faktorom zaradených do tretej a štvrtej skupiny a príslušnému orgánu na ochranu zdravia, vopred oznámiť príslušnému orgánu prvé použitie biologického faktora najmenej 30 dní pred začiatkom práce a každé použitie ďalšieho biologického faktora atď. Použitie biologických faktorov (ako aj každá zmena použitia biologických faktorov) musí byť *schválené* príslušným orgánom na ochranu zdravia.

Požiadavky na ochranu zdravia pri práci s biologickými faktormi upravuje *nariadenie vlády SR č. 47/2002 Z. z.*

Štátna správa na úseku ochrany zdravia.

Vykonávajú ju tieto orgány:

- Ministerstvo zdravotníctva SR (ďalej len „ministerstvo“),
- štátni okresní hygienici na okresných úradoch (okresní hygienici),
- štátni krajskí hygienici na krajských úradoch (krajskí hygienici).

Na plnenie úloh ministerstva sa ustanovuje *funkcia hlavného hygienika SR*, ktorého vymenúva a odvoláva minister zdravotníctva SR a ktorý je zároveň riaditeľom Štátneho zdravotného ústavu Slovenskej republiky.

Krajskí a okresní hygienici vykonávajú svoju činnosť v príslušných územných obvodoch v spolupráci s referátom štátneho lekára. Títo predstavujú miestnu štátnu správu na úseku zdravotníctva.

Súbežne s týmto členením je zabezpečená odborná sieť *hygienických služieb*, dbajúca o dodržiavanie povinností pri ochrane zdravia s nasledovným členením:

- hygiena všeobecná a komunálna (resp. hygiena životného prostredia),
- hygiena výživy (zabezpečuje starostlivosť o požívatinu tak, aby boli zdravotne nezávadné a mali potrebnú biologickú hodnotu, neboli mikrobiologicky alebo ináč narušené),
- hygiena predmetov bežného užívania (spočíva v zabezpečení zdravotnej nezávadnosti zloženia predmetov, ktoré prichádzajú pri bežnom užívaní do styku s ľudským organizmom, aby pri obvyklom spôsobe používania nemohli poškodiť zdravie spotrebiteľov),
- hygiena detí a dorastu,
- hygiena práce.

Hlavný dôraz pri plnení povinností pri vytváraní a ochrane zdravých životných podmienok sa kladie na *prevenciu*. Má sa tak predchádzať škodám (ujmám) na zdraví a majetku občanov i ekonomickým škodám vôbec.

Posudková činnosť orgánov na ochranu zdravia (§ 27). Orgány podľa osobitných predpisov (napr. podľa zákona č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku v znení neskorších predpisov) oprávnené schvaľovať opatrenia, ktoré musia posúdiť orgány na ochranu zdravia z hľadiska ich možného vplyvu na zdravie, nesmú dať na tieto opatrenia svoj súhlas bez kladného posudku orgánu na ochranu zdravia. Orgán na ochranu zdravia vydáva posudok vtedy, ak vec nie je upravená všeobecne záväzným právnym predpisom. Posudky vydané orgánmi na ochranu zdravia sú rozhodnutiami podľa zákona č. 71/1967 Zb. o správnom konaní.

V rámci svojej činnosti vydáva okresný hygienik individuálne správne akty slúžiace na zabezpečenie jeho kontrolnej činnosti.

Konkrétne ide o tieto akty:

- záväzné posudky v rámci tzv. preventívneho hygienického dozoru (ktorými sa schvaľujú nové stavby, nové prevádzky, vymedzujú sa pásma hygienickej ochrany, určujú sa vodné zdroje pre zásobovanie pitnou a úžitkovou vodou a pod.),
- záväzné pokyny v rámci tzv. bežného hygienického dozoru a kontroly (slúžia na odstránenie už zistených závad, teda majú povahu bežného hygienického dozoru a kontroly, pričom môžu zakázať výkon určitej činnosti, zakázať alebo obmedziť organizovanie hromadných podujatí, zakázať používanie studní, kúpalísk, vodných nádrží, pracovní a iných zariadení).

Zákon NR SR č. 272/1994 Z. z. upravuje aj administratívno-právnu zodpovednosť, ktorú možno vyvodiť vtedy, ak neboli dodržané zákonné povinnosti, prípadne ak vznikli vážne škody na zdraví alebo hrozí nebezpečenstvo ich vzniku. Okrem pokuty (ako typickej sankcie v rámci administratívnej zodpovednosti) pozná zákon aj *iné sankcie* (zákaz činnosti alebo prevádzky, zákaz výroby, spracovania a uvádzania do obehu zdravotne závadných požívatin alebo iných výrobkov). Ide teda o prostriedok, ktorý môže porušovateľa povinností ustanovených na ochranu zdravia postihnúť najcitlivejšie, a ktorý okresný hygienik uplatní vtedy, keď hrozí nebezpečenstvo vážnej škody na zdraví, alebo ak takáto škoda už vznikla.

Pri porušení povinností na úseku ochrany zdravia fyzickou osobou sa postupuje podľa osobitného predpisu, ktorým je zákon SNR č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov.

3. Kúpeľná starostlivosť

Problematika *liečebno-preventívnej starostlivosti*, ktorá má konkrétny dopad na zdravie ľudí a v širšom zmysle aj na zdravé životné podmienky, je riešená *zákonom NR SR č. 277/1994 Z. z.*

Podľa § 2 ods. 2 zákona *zdravotná starostlivosť* zahŕňa všetku ambulantnú aj ústavnú starostlivosť vrátane kúpeľnej starostlivosti, závodnej preventívnej starostlivosti, lekárenskej starostlivosti, lekárskej posudkovej činnosti vykonávanej ošetrojúcim lekárom, a ošetrovateľskej starostlivosti.

Ako už bolo uvedené, súčasťou zdravotnej starostlivosti je aj *kúpeľná starostlivosť*, ktorá sa v zmysle § 21 ods. 5 zákona poskytuje v *prírodných liečebných kúpeľoch*, ktoré sú v zmysle § 24 súčasťou sústavy zdravotníckych zariadení.

Prírodným liečebným kúpeľom sa v zmysle § 59 ods. 1 poskytuje osobitná ochrana a utvárajú sa priaznivé podmienky na ich rozvoj. Prírodné liečebné kúpele využívajú na účely kúpeľnej starostlivosti predovšetkým prírodné liečivé zdroje (zákon zakazuje využívať na účely kúpeľnej starostlivosti prírodné zdroje vôd, rašelin, slatín, bahien, plynov a emanácií, ktoré nie sú vyhlásené za prírodné liečivé zdroje) alebo klimatické podmienky vhodné na liečenie. Územie, na ktorom sa majú zriadiť prírodné liečebné kúpele, vyhlasuje vláda SR na návrh ministerstva za *kúpeľné miesto* (§ 61). Žiadosť o vyhlásenie podáva obec, na ktorej území má byť kúpeľné miesto vyhlásené.

Obce, ktorých územie je vyhlásené za kúpeľné miesto, sú povinné dodržiavať opatrenia na ochranu prírodných liečebných kúpeľov, prírodných liečivých zdrojov a klimatických podmienok priaznivých na liečenie a zabezpečiť ich dodržiavanie všetkými orgánmi a osobami pôsobiacimi a zdržiavajúcimi sa v kúpeľnom mieste. Kúpeľné územie sa na návrh ministerstva vyznačuje v katastri nehnuteľností.

Každé kúpeľné miesto má svoj vlastný *štatút*, ktorý vydáva vláda SR uznesením (§ 62 ods. 1). V štatúte sa vymedzí rozsah kúpeľného miesta, jeho *vnútorné kúpeľné územie*, určí sa v ňom, ktoré činnosti sa v kúpeľnom mieste nesmú vykonávať, ako aj opatrenia súvisiace s výstavbou a rozvojom kúpeľného miesta a podmienky na podnikateľskú a inú činnosť na tomto území. Podľa § 63 vo vnútornom kúpeľnom území možno zriadiť a prevádzkovať len zariadenia, ktoré slúžia prevádzke prírodných liečebných kúpeľov. Zariadenia, ktoré tejto funkcii nezodpovedajú, sa musia v termíne určenom ministerstvom premiestniť z vnútorného kúpeľného územia, alebo svoju činnosť prispôbiť funkcii tohto územia.

Zákon taktiež taxatívnym spôsobom vypočítava zákazy činností viažúcich sa na vnútorné kúpeľné územie (napr. zákaz chemického posypu komunikácií, intenzívneho chovu zvierat, táborenia v stanoch, rušenia nočného kľudu a pod.). Na území kúpeľného miesta mimo vnútorného kúpeľného územia možno zriaďovať a prevádzkovať len zariadenia, ktoré nepôsobia rušivo na poskytovanie kúpeľnej starostlivosti a na kúpeľné prostredie.

Okrem opatrení určených na ochranu prírodných liečebných kúpeľov týmto zákonom alebo štatútom kúpeľného miesta, ministerstvo môže v zmysle § 64 určiť v prípade potreby *nevyhnutné dočasné ochranné opatrenia* záväzné pre všetky subjekty pôsobiace v určenom území. Platnosť týchto opatrení je časovo obmedzená.

Ak prírodné liečebné kúpele prestali spĺňať podmienky nevyhnutné na ich činnosť, môže ich ministerstvo zrušiť (§ 68).

4. Požiadavky na výrobky z hľadiska ochrany zdravia ľudí

Z hľadiska ochrany ľudského zdravia má význam i právna regulácia ustanovujúca požiadavky na vlastnosti určitých druhov výrobkov a na zaobchádzanie s nimi. V tejto súvislosti možno spomenúť predovšetkým úpravu týkajúcu sa jedovatých látok a prípravkov, kozmetických prostriedkov, potravín, tabakových výrobkov, alkoholu a omamných a psychotropných látok.

Podľa § 13y zákona NR SR č. 272/1994 Z. z. *veľmi jedovaté látky a prípravky* sa nesmú predávať a vydávať fyzickým osobám.

Jedovaté látky (prípravky) a žieravé látky a prípravky sa nesmú:

- predávať (vydávať) osobám mladším ako 18 rokov,
- predávať v predajniach požívateľov a hračiek; pri samoobslužnom predaji ich môže vydávať len predavač.

Fyzické osoby môžu s takýmito látkami a prípravkami zaobchádzať len za podmienok ustanovených týmto zákonom (§ 13s ods. 10).

Podľa § 14 výrobca alebo dovozca *kozmetických prostriedkov* je povinný zabezpečiť, aby ním vyrábané alebo dovážané kozmetické prostried-

ky spĺňali požiadavky ustanovené zákonom (napr. za zvyčajných alebo bežne predpokladaných podmienok nespôsobili poškodenie zdravia ľudí, vyhovovali hygienickým požiadavkám na ich zloženie, boli balené do zdravotne neškodných obalov, boli vybavené písomným vyhlásením a návodom na použitie). Zákon NR SR č. 272/1994 Z. z. upravuje podmienky na výrobu kozmetických prostriedkov a na ich uvedenie do obehu. Podľa § 15 ods. 2 je výrobca i dovozca povinný zabezpečiť hodnotenie zdravotnej neškodnosti kozmetického prostriedku podľa zásad správnej výrobných praxe na skúšanie chemických látok.

Potraviny. V záujme podpory a ochrany zdravia ľudí a ochrany spotrebiteľa na trhu potravín bol prijatý zákon NR SR č. 152/1995 Z. z.

Tento zákon ustanovuje podmienky výroby potravín a ostatných požívateľov, manipuláciu s nimi a ich uvádzanie do obehu. V ustanovenom rozsahu sa vzťahuje aj na tabakové výrobky a kozmetické prostriedky.

Zákon vymedzuje v § 2 také *pojmy*, akými sú napríklad potraviny, biopotraviny, zdravotne neškodné potraviny, potraviny nového typu, skazené potraviny, falšované potraviny, prídavné látky, kontaminanty, ako aj niektoré ďalšie.

Potraviny (§ 2 ods. 1) sú látky určené na to, aby ich ľudia požívali (v nezmenenom, upravenom alebo spracovanom stave) predovšetkým na výživové účely (s výnimkou liekov, omamných látok a psychotropných látok).

Sú nimi aj:

- pochutiny a nápoje, prídavné látky a látky určené na aromatizáciu, ktoré sú určené na predaj spotrebiteľovi na účel konzumácie,
- dietetické potraviny na osobitné medicínske účely ustanovené zákonom NR SR č. 277/1994 Z. z.

Osobitnú kategóriu potravín tvoria biopotraviny a potraviny nového typu. *Biopotraviny* sú potraviny vyrobené len zo surovín pochádzajúcich z ekologickej poľnohospodárskej výroby. *Potraviny nového typu* sú potraviny, alebo zložky potravín, ktoré sa doteraz významnou mierou v Slovenskej republike na ľudskú spotrebu nepoužívali. Potraviny nového typu sú napríklad potraviny pozostávajúce alebo obsahujúce geneticky modifikované organizmy (ich časti, deriváty a metabolity), potraviny s novou alebo úmyselne modifikovanou primárnou molekulárnou štruktúrou, potraviny pozostávajúce (izolované) z mikroorganizmov, húb alebo rias, ďalšie potraviny vyrobené doteraz nepoužívanými technológiami atď.

V súlade s § 3 zákona konkrétne požiadavky vo vzťahu k jednotlivým potravinám, resp. ich skupinám (požiadavky na zdravotnú neškodnosť, hygienu, požiadavky na zloženie a kvalitu potravín, zložky, ako aj technologické postupy používané pri ich výrobe), rozsah a spôsob ich označovania, ich skladovanie, prepravu, manipuláciu s nimi a ich obeh, ako aj zásady na odber vzoriek a ich vyšetrovanie ustanovuje *Potravinový kódex*

Slovenskej republiky. Od roku 1996 sa postupne vydávajú formou výnosov Ministerstva pôdohospodárstva SR jednotlivé hlavy tohto kódexu (v plnom znení sú zverejňované vo vestníku ministerstva). Doposiaľ boli vydané pre výrobky z mlieka, vaječné výrobky, čerstvé ovocie a zeleninu, výrobky z medu, pochutiny a sladidlá atď. (bližšie k tomu pozri vecný register). Požiadavky a postupy ustanovené v potravinovom kódexe je povinný dodržiavať každý, kto potraviny vyrába, manipuluje s nimi a uvádza ich do obehu; sú nimi povinné spravovať sa aj orgány potravinového dozoru (§ 21 ods. 1).²⁵

Zákon NR SR č. 152/1995 Z. z. upravuje nielen základné povinnosti podnikateľov (§ 4), ale následne aj povinnosti podnikateľov pri výrobe potravín (§ 5), ohlasovaní výroby potravín (§ 6), povinnosti prevádzkovateľov bitútku (§ 6a), povinnosti podnikateľov pri dovoze potravín (§ 7), požiadavky na balenie potravín (§ 8) a ich označovanie (§ 9), požiadavky na skladovanie potravín (§ 10), povinnosti pri preprave potravín (§ 11) a pri predaji potravín (§ 12).

Podnikatelia, ktorí vyrábajú potraviny, manipuluju s nimi a uvádzajú ich do obehu, sú povinní zabezpečovať podmienky dodržiavania hygieny, požiadavky zdravotnej neškodnosti a kvality vyrábaných potravín a zabezpečovať podmienky a predpoklady, aby potraviny zodpovedali ustanoveniam zákona. Súčasne nesmú pri výrobe potravín, manipulácii s nimi a ich uvádzaní do obehu zamestnávať fyzické osoby, ktorým ich zdravotný stav nedovoľuje vykonávať epidemiologicky závažnú činnosť. Zamestnanci musia preto absolvovať vstupnú lekársku prehliadku, dodržiavať zásady osobnej hygieny, mať znalosti o výrobe a manipulácii s potravinami, ako aj plniť ďalšie povinnosti ustanovené právnymi predpismi.

Podľa § 5 ods. 3 do obehu je zakázané uvádzať potraviny:

- iné ako zdravotne neškodné,
- klamlivo označené alebo ponúkané na spotrebu klamlivým spôsobom (t. j. informácia o potravine oznamovaná predávajúcim spotrebiteľovi nesmie byť nepravdivá, zavádzajúca alebo skresľujúca),
- neznámeho pôvodu,
- po uplynutí dátumu spotreby alebo dátumu minimálnej trvanlivosti.

Tabakové výrobky (§ 13 a 14).

Zákon zakazuje:

- používať pri výrobe tabakových výrobkov iné suroviny ako je tabak a látky, ktoré sú od prírody vlastné tabaku, prídavné či iné látky ako sú povolené,

²⁵ Blížšie pozri Štefanovič, M. - Košičiarová, S. - Pirč, J.: Právo životného prostredia. Iura Edition, Bratislava 2001, s. 186 - 187.

- používať pri obehú tabakových výrobkov názvy, údaje, vonkajšie úpravy, zobrazenia a iné informácie, ktorými sa vyvoláva dojem, že ich používanie neškodí zdraviu alebo je vhodné na priaznivé ovplyvňovanie funkcií tela, výkonnosti, pohody, alebo vzhľadom na ich stvárnenie je vhodné na to, aby podnecovalo k fajčeniu.

Výrobca tabakových výrobkov je povinný zabezpečiť, aby na obale, v ktorom sa tieto uvádzajú do obehu, bol vyznačený obsah nikotínu, kondenzátu a upozornenie, že fajčenie škodí zdraviu.

Pôsobnosť vo veciach potravinového dozoru podľa § 21 vykonávajú:

- Ministerstvo pôdohospodárstva SR a ministerstvo,
- orgány na ochranu zdravia podľa zákona NR SR č. 272/1994 Z. z.,
- Štátna veterinárna a potravinová správa SR, krajské a regionálne veterinárne a potravinové správy.

Potravinový dozor v ozbrojených silách vykonáva Ministerstvo obrany SR, v Policajnom zbore Ministerstvo vnútra SR a v Zbore väzenskej a justičnej stráže SR Ministerstvo spravodlivosti SR.

Zákon ustanovuje aj povinnosť obce (§ 26). Ak obec zistí porušenie povinností, bezodkladne to oznámi príslušnému orgánu potravinového dozoru. Obec je taktiež povinná pri vydávaní trhových poriadkov spolupracovať s príslušným orgánom potravinového dozoru.

Aktuálnym spoločenským, zdravotným a právnym problémom súčasnosti, a to nielen v Slovenskej republike, je fajčenie. Účelom zákona č. 67/1997 Z. z. o ochrane nefajčiarov v znení neskorších predpisov je vytvoriť podmienky na ochranu ľudí pred vznikom závislosti od tabaku, pred škodlivými účinkami fajčenia a pred inými spôsobmi používania tabakových výrobkov, ktoré sú osobitným druhom toxikománie a poškodzujú zdravie nielen fajčiarov, ale aj nefajčiarov bezprostredne vystavených účinkom fajčenia.

Podľa § 4 každé balenie tabakových výrobkov a všetkých druhov tabaku musí mať na viditeľnom mieste varovné označenie s upozornením na škodlivosť fajčenia „Varovanie ministra zdravotníctva: Fajčenie vážne ohrozuje Vaše zdravie“. Varovné označenie sa musí každých 12 mesiacov doplniť iným dodatočným varovaním, ktoré fajčiarov upozorní na rozličné zdravotné riziká.

Zákon v § 5 ustanovuje zákonné limitné hodnoty pre škodlivé látky obsiahnuté v tabakových výrobkoch. Horná hranica obsahu dechtu nesmie od 1. decembra 1998 presahovať 15 mg v 1 cigarete (ďalej len „mg/cig.“), od 1. januára 2001 12 mg/cig. Obsah nikotínu nesmie od 1. januára 1998 presahovať 1,2 mg/cig.

Zákon ustanovuje obmedzenia a zákazy týkajúce sa predaja tabakových výrobkov (§ 6), fajčenia (podľa § 7 je zakázané fajčiť napríklad v pracovných miestnostiach, kde účinkom fajčenia sú vystavení nefajčiari,

v priestoroch vysokých škôl, s výnimkou priestorov vyhradených na daný účel pre pedagógov a študentov, pri práci, ak dôsledkom fajčenia môže byť bezprostredne ohrozený život, zdravie alebo majetok, vo verejne prístupných priestoroch atď.) a ustanovuje osobitné pravidlá pre fajčenie v stravovacích zariadeniach (§ 8).

Aktuálnou skutočnosťou života našej populácie, ktorá podmieňuje jej zdravotný stav, sa stal prudký rozmach distribúcie a používania *omamných látok*. Na odbornú stránku problematiky je orientovaný zákon č. 139/1998 Z. z. o *omamných látkach, psychotropných látkach a prípravkoch v znení zákona č. 260/1999 Z. z., ako aj zákon č. 268/2000 Z. z. o zaobchádzaní s prekurzormi omamných látok a psychotropných látok a o doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov*.

Omamné látky sú také látky, ktoré vyvolávajú návyk a psychickú a fyzickú závislosť ľudí charakterizovanú zmenami správania sa so závažnými zdravotnými a psychosociálnymi následkami. *Psychotropné látky* sú látky ovplyvňujúce stav ľudskej psychiky pôsobením na centrálny nervový systém s menej závažnými zdravotnými a psychosociálnymi následkami.

Zákon č. 139/1998 Z. z. upravuje zákaz pestovania koky a konopy na účely výroby omamných a psychotropných látok na celom území Slovenska. Pestovanie maku siateho na ploche väčšej ako 100 m² je možné iba na základe povolenia. Zoznam jednotlivých látok, prípravkov a ich prekurzorov je súčasťou prílohy obidvoch zákonných predpisov.

II. Ochrana zdravia pred hlukom, vibráciami a neionizujúcim žiarením

Medzi negatívne faktory, ktoré nepriaznivo ovplyvňujú zdravie ľudí, ako aj životné prostredie, patrí hluk, vibrácie v pracovnom, obytnom i rekreačnom prostredí a neionizujúce žiarenie. Cieľom právnej úpravy je chrániť ľudské zdravie, predchádzať zníženiu telesnej a duševnej činnosti človeka.

Zvuk je mechanické kmitanie častíc pružného prostredia a jeho intenzita sa meria pomocou zvukomerov (udávajúcich hladinu v decibeloch – dB). Za *hluk* sa považuje každý nežiadúci zvuk, rušivý, nepríjemný alebo škodlivý zvuk (resp. zmes nesúrodých tónov, ktoré obťažujú alebo rušia človeka pri práci a pri odpočinku, a ktoré za určitých okolností môžu mať nepriaznivý vplyv na ľudské zdravie). Podľa Z. Madara a A. Pfeffera „hluk je nehudobná, neľubozvukná zmes tónov, ktoré nie sú v hudobnom pomere“.²⁶ Ak prevažuje tón s nižším počtom kmitočtov, vzniká nízky hluk – tzv. *infrazvuk*; pri veľmi vysokých kmitočtoch vysoký hluk – tzv. *ultrazvuk*.

²⁶ Madar, Z. - Pfeffer, A.: Životní prostředí. Orbis, Praha 1973, s. 94.

Z psychologického hľadiska možno hluk definovať ako zvuk, ktorý pôsobí rušivo na funkciu vyššej nervovej sústavy.

Vibráciami rozumieme také mechanické kmitanie a chvenie, ktoré spôsobuje uvoľňovanie mechanickej energie pri niektorých činnostiach a zariadeniach (na stavbách, ťažkej cestnej i železničnej doprave, v priemysle a pod.). Pri prevádzke v týchto zariadeniach dochádza k prenosu vibrácií s vysokým počtom kmitočtov na telo človeka alebo na jeho jednotlivé časti (napr. ruky), a to tak, že rezonujú.

Ochrana zdravia pred nepriaznivými účinkami hluku, vibrácií a neionizujúcim žiarením reguluje zákon NR SR č. 272/1994 Z. z.

Ochrana pred hlukom a vibráciami (§ 13n). Ochrana zdravia pred nepriaznivými účinkami hluku sa vykonáva jednak opatreniami na zníženie hlučnosti zariadení, čiže obmedzením tzv. *emisii hluku*, jednak opatreniami na ochranu pred účinkami hluku v miestach pobytu osôb, čiže obmedzením *imisií hluku*. Na ochranu pred nepriaznivými účinkami hluku v miestach pobytu osôb sa musia vykonávať technické, organizačné a ďalšie opatrenia, aby sa na týchto miestach obmedzil hluk na najmenšiu možnú mieru, najmä aby sa neprekročili najvyššie dovolené hodnoty hluku určené pre jednotlivé miesta pobytu osôb. Pritom treba dbať o to, aby osoby, ktoré sú vystavené hluku, boli v hlučnom prostredí čo najkratší možný čas, prípadne aby sa pobyt v hlučnom prostredí prerušoval.

Zákon zakotvuje *všeobecnú povinnosť každého* (kto používa alebo prevádzkuje zdroje hluku alebo vibrácií) technickými, organizačnými a ďalšími opatreniami zabezpečiť, aby hluk *neprekračoval najvyššie prípustné hodnoty* pre vonkajšie priestory a stavby, a aby sa zamedzilo prenosu vibrácií na fyzické osoby.

Hluk zo zariadení poskytujúcich služby obyvateľstvu a hluk z verejnej produkcie hudby nesmú *prekročiť najvyššie prípustné hodnoty pre denný a nočný čas*. Na účely kontroly dodržania hygienických limitov pre denný a nočný čas sa za nočný čas považuje čas medzi 22.00 a 6.00 hodinou. Za splnenie tejto povinnosti ustanovenej § 13n ods. 2 zákona zodpovedá zákonom určená osoba (ktorá prevádzkuje zariadenie poskytujúce služby obyvateľstvu, usporiadateľ verejnej hudby alebo osoba, ktorá prevádzkuje verejnú hudbu).

Ochrana pred hlukom a vibráciami na pracoviskách. Na pracoviskách používajúcich (prevádzkujúcich) zdroje hluku a vibrácií, je *zamestnávateľ* povinný zabezpečiť pravidelné *meranie a hodnotenie* hluku a vibrácií tak, aby sa umožnilo zistiť, či úroveň hluku a vibrácií neprekračuje najvyššie prípustné hodnoty.

Ak by sa meraním a hodnotením preukázalo prekročenie najvyšších prípustných hodnôt, *zamestnávateľ* je povinný:

- oboznámiť zamestnancov (príslušný odborový orgán a zástupcov zamestnancov pre bezpečnosť a ochranu zdravia pri práci) o výške

prekročenia, poučiť ich o význame tohto prekročenia a poskytnúť im informácie a poučenie o riziku ohrozenia zdravia hlukom a vibráciami a o možnostiach a spôsoboch účinnej prevencie,

- poučiť zamestnancov o predpísaných pracovných postupoch a vyžadovať a kontrolovať ich dodržiavanie,
- informovať o výške prekročenia najvyšších prípustných hodnôt aj príslušný orgán na ochranu zdravia.

Pracoviská, na ktorých úroveň hluku prekročí najvyššiu prípustnú hodnotu, musia byť *označené* (ak je to možné, tak aby označenie poskytlo dostatočné informácie o riziku ohrozenia zdravia hlukom a o spôsoboch účinnej prevencie). Rovnako musia byť *označené aj pracovné miesta*, na ktoré sa prekročenie najvyššej prípustnej hodnoty vzťahuje. Prístup na tieto miesta musí byť obmedzený, ak je to možné a odôvodnené rizikom vyplývajúcim z vystavenia zamestnancov hluku (ďalej len „riziko“).

Riziko sa musí *obmedziť na najnižšiu dosiahnuteľnú úroveň* s prihliadnutím na technicky pokrok a dostupnosť opatrení na zníženie hluku a vibrácií predovšetkým pri zdroji. Uvedené sa vzťahuje aj na navrhovanie, uskutočňovanie a rekonštrukciu výrobných objektov a na navrhovanie a konštrukciu strojov a strojových zariadení.

Na pracoviskách, na ktorých úroveň hluku prekročí najvyššiu prípustnú hodnotu, je zamestnávateľ taktiež povinný plniť ďalšie zákonom určené povinnosti - napríklad určiť príčiny prekročenia najvyšších prípustných hodnôt hluku a vibrácií, zabezpečiť zamestnancom účinné osobné ochranné pracovné prostriedky na ochranu sluchu a na ochranu pred vibráciami (pritom za účinné osobné ochranné pracovné prostriedky na ochranu sluchu sa považujú také, pri ktorých v prípade ich správneho použitia možno očakávať zníženie rizika ohrozujúceho sluch pod úroveň najvyššej prípustnej hodnoty), viesť záznamy o výsledkoch merania hluku a vibrácií u zamestnancov vykonávajúcich rizikové práce (§ 13r ods. 1), uchovávať ich 20 rokov od skončenia práce a umožniť k nim prístup (zamestnancom, zástupcom zamestnancov, lekárovi poskytujúcemu závodnú preventívnu starostlivosť a príslušnému orgánu na ochranu zdravia), odovzdať tieto záznamy po skončení svojej činnosti (zrušení pracoviska) príslušnému orgánu na ochranu zdravia.

Požiadavky na ochranu zdravia pred rizikom z vystavenia hluku a vibráciám (t. j. mechanickému kmitaniu a otrasom) a na predchádzanie tohto riziku upravuje *nariadenie vlády SR č. 40/2002 Z. z.*

V prílohe nariadenia sú vysvetlené pojmy (napr. zvuk, počuteľný zvuk, hluk, frekvenčné pásmo, ultrazvuk, infrazvuk) a ustanovené najvyššie prípustné:

- hodnoty hluku vo vonkajších priestoroch a v stavbách,
- hodnoty vibrácií v stavbách a
- hodnoty hluku a vibrácií pri práci.

Najvyššie prípustné hodnoty určujúcich veličín hluku na *pracoviskách* sa vzťahujú na pracovné miesta a časti priestorov, v ktorých sa zamestnanci zdržiavajú počas pracovného času a tiež na hluk pozadia a hluk z pracovnej činnosti, ktorý je pre pracoviská typický a z dlhodobého hľadiska sa vyskytuje trvale alebo opakovane. Ak počas pracovnej zmeny vykonáva zamestnanec práce patriace do rôznych skupín prác, ekvivalentné hladiny počas práce v jednotlivých skupinách nesmú číselne prekročiť najvyššie prípustné hladiny, ktoré prislúchajú jednotlivým skupinám prác.²⁷

Najvyššie prípustné hodnoty hluku *vo vonkajších priestoroch* sa vzťahujú na priestor mimo budov, na miesta, ktoré ľudia používajú dlhodobo alebo opakovane, napríklad na liečenie, oddych, šport, rekreáciu, ďalej priestor pred fasádami obytných miestností s oknom, učebni a budov vyžadujúcich tiché prostredie, okrem priestoru komunikácií a vonkajších pracovísk.

Najvyššie prípustné hodnoty určujúcich veličín hluku *v stavbách* sa vzťahujú na chránené priestory budov, ktorými sú obytné miestnosti, miestnosti slúžiace na dlhodobý pobyt osôb (napr. pacientov), učebne a priestory, v ktorých sa vykonávajú aktivity vyžadujúce tiché prostredie (študovne). Najvyššie prípustné hodnoty hluku v chránených priestoroch budov sú uvedené v tabuľke č. 5 nariadenia.

Najvyššie prípustné hodnoty určujúcich veličín *vibrácií v pracovnom prostredí* sa vzťahujú na vibrácie vyskytujúce sa na povrchu konštrukcií a predmetov v miestach, z ktorých sa môžu prenášať na človeka. Podľa druhu prenosu sú nariadením ustanovené najvyššie prípustné hodnoty pre vibrácie prenášané na ruky, na celé telo a najvyššie prípustné hodnoty pre miestne vibrácie.

Ochrana pred neionizujúcim žiarením. Zákon NR SR č. 272/1994 Z. z. v § 13o definuje *neionizujúce žiarenie* ako elektromagnetické pole s frekvenčným rozsahom ustanoveným všeobecne záväzným právnym predpisom, ultrafialové žiarenie, infračervené žiarenie a laserové žiarenie.

²⁷ Podľa tabuľky č. 1, ktorá je uvedená v prílohe k nariadeniu vlády č. 40/2002 Z. z., sú práce zaradené do šiestich skupín, a to podľa druhu práce, druhu činnosti a pracovných priestorov, s tým, že pri každej skupine prác je zároveň ustanovená najvyššia prípustná hodnota hluku. Tak napríklad koncepčná práca, zasadacie a konferenčné miestnosti, mimoriadne tiché pracovné prostredie – 40 dB, práca spojená s veľkým sústredením, kde sú zvýšené nároky, (napr. ak v dôsledku chýb pri práci môže dôjsť k významnej škode alebo poškodeniu zdravia) – 45 dB. Ak hluk preniká zvonku, zo susedných oddelených priestorov, alebo je spôsobený nevýrobným zariadením, je najvyššia prípustná hodnota hluku v skupinách IV., V. a VI. znížená o 5 dB.

Fyzické osoby oprávnené na podnikanie a právnické osoby, ktoré používajú (prevádzkujú) generátory nízkych a vysokých frekvencií a zariadenia, ktoré takéto generátory obsahujú (ďalej len „zdroj“), sú povinné zabezpečiť technické a organizačné opatrenia, ktoré:

- obmedzia ožiarenie osôb na najnižšiu možnú úroveň a
- zabezpečia neprekročenie najvyšších prípustných hodnôt.

V zákonom určených prípadoch (pri haváriách, nevyhnutných meraniach a opravách zdrojov počas prevádzky a v ďalších výnimočných prípadoch) sa môžu najvyššie prípustné hodnoty elektromagnetického poľa *prekročiť najviac do výšky ustanovenej vyhláškou MZ SR č. 123/1993 Z. z.*

Pri navrhovaní a uskutočňovaní stavieb nachádzajúcich sa v okruhu pôsobenia zdrojov, sa musia vykonať také opatrenia, ktoré zabezpečia neprekročenie najvyššie prípustných hodnôt.

Na pracoviskách so zdrojmi môžu pracovať len osoby zdravotne spôsobilé, poučené o povahe práce a oboznámené s prevádzkovým poriadkom. Fyzické osoby oprávnené na podnikanie a právnické osoby prevádzkujúce zdroje elektromagnetického žiarenia, sú povinné viesť záznamy o pobyte jednotlivých zamestnancov na takýchto pracoviskách a uchovávať ich 20 rokov.

Špeciálne ustanovenia zakotvil zákon vo vzťahu k podmienkam používania zdrojov ultrafialového a infračerveného žiarenia, ako aj laserov. Základným východiskom právnej úpravy ochrany zdravia človeka, resp. pracovníkov, je neprekročenie najvyšších prípustných hodnôt pre takéto žiarenia. Pracoviská, na ktorých sa používajú lasery II. až IV. triedy, musia mať vypracovaný a príslušným orgánom na ochranu zdravia schválený *prevádzkový poriadok*. Z tohto dôvodu musia fyzické osoby oprávnené na podnikanie a právnické osoby, ktoré vyrábajú a dovážajú lasery, *zaraďovať lasery do tried* (zabezpečiť ich označenie a vybavenie v súlade s požiadavkami na ochranu zdravia a uvádzať údaje v technickej dokumentácii laserov v rozsahu ustanovenom právnym predpisom).

Vyhláška MZ SR č. 123/1993 Z. z. upravuje hygienické požiadavky na prácu a pobyt v elektromagnetických poliach, na vývoj, konštrukciu, výrobu, dovoz, montáž, opravu, skúšanie, prevádzku a používanie zdrojov (§ 1).

Vyhláška ustanovuje *najvyššie prípustné hodnoty ožiarenia* (pracovníkov, obyvateľstva) elektromagnetickým poľom a medzné úrovne elektromagnetického poľa.

Najvyššie prípustné hodnoty ožiarenia sa môžu prekročiť najviac do výšky desaťnásobku, a to pri haváriách, nevyhnutných opravách zdrojov počas prevádzky a v ďalších výnimočných prípadoch. Dočasné prekročenie najvyšších prípustných hodnôt ožiarenia sa musí prerokovať

s príslušným orgánom štátnej správy, aby sa vykonali opatrenia na ochranu zdravia obyvateľstva.

Vyhláška ďalej ustanovuje povinnosť prevádzkovateľom zdrojov vysokých a veľmi vysokých frekvencií *pred začatím prevádzky*:

- vypracovať prevádzkový poriadok,
- bezodkladne informovať príslušný orgán štátnej správy o poruche zdroja, ktorá má za následok zvýšenie ožiarenia okolia a takúto poruchu okamžite odstrániť,
- až do odstránenia poruchy prevádzku zastaviť, zreteľne označiť výstrahou miesta (oblasti alebo pásma), v ktorých úroveň ožiarenia môže byť vyššia ako je prípustná,
- udržiavať zdroje v bezchybnom stave a pod.

Register platných predpisov

z osobitnej časti environmentálneho práva a súvisiacich právnych predpisov uverejnených v Zbierke zákonov ku dňu 30. 10. 2002

Ochrana prírody a krajiny¹⁾

- Zákon SNR č. 11/1949 Zb. SNR o Tatranskom národnom parku v znení neskorších predpisov (bude zrušený dňom nadobudnutia účinnosti nariadenia vlády SR ustanovujúceho vymedzenie hraníc Tatranského národného parku a jeho ochranného pásma a podrobnosti o územnej ochrane vrátane ich územnej a časovej platnosti)
- Zákon č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku (stavebný zákon) v znení neskorších predpisov
- Vyhláška MK SSR č. 64/1976 Zb., ktorou sa vyhlasuje Chránená krajinná oblasť Malé Karpaty v znení zákona NR SR č. 287/1994 Z. z.
- Vyhláška MK SSR č. 110/1979 Zb., ktorou sa vyhlasuje Chránená krajinná oblasť Malé Karpaty v znení zákona NR SR č. 287/1994 Z. z.
- Vyhláška MK SSR č. 124/1979 Zb., ktorou sa vyhlasuje Chránená krajinná oblasť Štiavnické vrchy v znení zákona NR SR č. 287/1994 Z. z.
- Vyhláška MK SSR č. 97/1981 Zb., ktorou sa vyhlasuje Chránená krajinná oblasť Poľana v znení zákona NR SR č. 287/1994 Z. z.
- Vyhláška MK SSR č. 68/1984 Zb., ktorou sa vyhlasuje Chránená krajinná oblasť Kysuce v znení zákona NR SR č. 287/1994 Z. z.
- Vyhláška MK SSR č. 58/1985 Zb., ktorou sa vyhlasuje Chránená krajinná oblasť Ponitrie v znení zákona NR SR č. 287/1994 Z. z.
- Nariadenie vlády SSR č. 12/1987 Zb. o vyhlásení časti Západných Tatier za súčasť Tatranského národného parku v znení neskorších predpisov (bude zrušené dňom nadobudnutia účinnosti nariadenia vlády SR ustanovujúce vymedzenie hraníc Tatranského národného parku a jeho ochranného pásma a podrobnosti o územnej ochrane vrátane ich územnej a časovej platnosti)
- Nariadenie vlády SSR č. 23/1988 Z. z. o Národnom parku Slovenský raj v znení zákona NR SR č. 287/1994 Z. z.
- Nariadenie vlády SSR č. 24/1988 Z. z. o Národnom parku Malá Fatra v znení zákona NR SR č. 287/1994 Z. z.
- Vyhláška MK SSR č. 220/1988 Zb., ktorou sa vyhlasuje Chránená krajinná oblasť Záhorie v znení zákona NR SR č. 287/1994 Z. z.
- Vyhláška MK SSR č. 14/1989 Zb., ktorou sa vyhlasuje Chránená krajinná oblasť Strážovské vrchy v znení zákona NR SR č. 287/1994 Z. z.

¹⁾ Súčasťou zoznamu nie sú registrované platné úpravy, týkajúce sa vyhlasovania chránených území.

- Vyhláška MK SSR č. 65/1989 Zb., o Chránenej krajinnej oblasti Biele Karpaty v znení zákona NR SR č. 287/1994 Z. z.
- Vyhláška SKŽP č. 278/1990 Zb. o Chránenej krajinnej oblasti Latorica v znení zákona NR SR č. 287/1994 Z. z.
- Vyhláška SKŽP č. 166/1991 Zb. o štátnych prírodných rezerváciách a chránených náleziskách v Tatranskom národnom parku v znení zákona NR SR č. 287/1994 Z. z.
- Vyhláška MŽP SR č. 83/1993 Z. z. o štátnych prírodných rezerváciách v znení neskorších predpisov
- Vyhláška MŽP SR č. 293/1996 Z. z., ktorou sa uverejňuje zoznam chránených areálov a prírodných pamiatok a vyhlasujú sa národné prírodné pamiatky v Slovenskej republike
- Nariadenie vlády SR č. 47/1997 Z. z. o Pieninskom národnom parku
- Nariadenie vlády SR č. 182/1997 Z. z. o Národnom parku Nízke Tatry
- Nariadenie vlády SR č. 258/1997 Z. z., ktorým sa vyhlasuje Národný park Poloniny
- Nariadenie vlády SR č. 259/1997 Z. z., ktorým sa vyhlasuje Národný park Muránska Planina
- Vyhláška MŽP SR č. 81/1998 Z. z. o Chránenej krajinnej oblasti Dunajské luhy
- Vyhláška MŽP SR č. 111/1999 Z. z., ktorou sa územie Vihorlat ustanovuje za chránenú krajinnú oblasť
- Vyhláška MŽP SR č. 112/1999 Z. z., ktorou sa prírodná rezervácia Skalka a prírodná rezervácia Zadná Poľana ustanovujú za národné prírodné rezervácie
- Vyhláška MŽP SR č. 292/2001 Z. z., ktorou sa vyhlasujú národné prírodné pamiatky
- Vyhláška MŽP SR č. 431/2001 Z. z. o Chránenej krajinnej oblasti Poľana
- Vyhláška MŽP SR č. 433/2001 Z. z. o Chránenej krajinnej oblasti Cerová vrchovina
- Vyhláška MŽP SR č. 530/2001 Z. z. o Chránenej krajinnej oblasti Východné Karpaty
- Nariadenie vlády SR č. 24/2002 Z. z. o spôsobe výpočtu a úhrady majetkovej ujmy vzniknutej obmedzením bežného hospodárenia na pozemku, ktorý nie je vo vlastníctve štátu
- Nariadenie vlády SR č. 40/2002 Z. z., ktorým sa vyhlasuje Národný park Slovenský kras
- Nariadenie vlády SR č. 140/2002 Z. z., ktorým sa vyhlasuje Národný park Veľká Fatra
- Zákon č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny

Ochrana nehnuteľných kultúrnych pamiatok

- Uznesenie Zboru povereníkov z 5. 10. 1954 o zriadení mestskej pamiatkovej rezervácie Bratislava (čiastka 132/1954 Ú. v.)
- Opatrenie Povereníctva kultúry č. 16 119/1955 – leg. o zriadení štátnej mestskej pamiatkovej rezervácie v Banskej Bystrici (čiastka 53/1955 Ú. v.)
- Vyhláška povereníka kultúry č. 104/1955 Ú. v. o určení štátneho kultúrneho majetku
- Uznesenie Predsedníctva SNR z 27. 2. 1961 č. 24 o národných kultúrnych pamiatkach (reg. v čiastke 36/1962 Zb.) zmenené nariadením vlády SR č. 229/1991 Zb.
- Vládne uznesenie z 30. 3. 1962 č. 251 o národných kultúrnych pamiatkach (reg. v čiastke 36/1962 Zb.) zmenené nariadením vlády SR č. 299/1991 Zb.
- Uznesenie Predsedníctva SNR z 21. 11. 1967 č. 240, ktorým bol vyhlásený Martinský cintorín za národnú kultúrnu pamiatku (reg. v čiastke 44/1967 Zb.)
- Uznesenie Predsedníctva SNR z 6. 6. 1968 č. 99, ktorým vyhlásilo mohyly generála Milana Rastislava Štefánika na Bradle pri Brezovej za národnú kultúrnu pamiatku (reg. v čiastke 25/1968 Zb.)
- Uznesenie Predsedníctva SNR z 6. 6. 1968 č. 99, ktorým vyhlásilo skupinu vybraných architektonicky a umelecko-historicky najvýznamnejších drevených kostolíkov za národnú kultúrnu pamiatku (reg. v čiastke 45/1968 Zb.)
- Zákon č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku (stavebný zákon) v znení neskorších predpisov
- Úprava MK SSR z 29. 6. 1981 č. 2684/81-32 o vymedzení ochranného pásma národnej kultúrnej pamiatky „Bratislava – hrad a jeho areál“ (reg. v čiastke 32/1981 Zb.)
- Uznesenie vlády SSR z 15. 9. 1982, ktorým vyhlásilo súbor pamiatok Slovenského národného povstania v Banskej Bystrici za národnú kultúrnu pamiatku (reg. v čiastke 15/1983 Zb.)
- Nariadenie vlády SR č. 479/1990 Zb. o vyhlásení pamiatkových rezervácií v meste Jur pri Bratislave a v obci Plavecký Peter
- Nariadenie vlády SR č. 300/1991 Zb. o vyhlásení pamiatkovej rezervácie v meste Podolíneec
- Nariadenie vlády SR č. 201/1995 Zb. o vyhlásení pamiatkovej rezervácie Štiavnické Bane
- Nariadenie vlády SR č. 280/2000 Z. z. o pamiatkovej rezervácii Banská Štiavnica
- Zákon č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu
- Zákon č. 100/2002 Z. z. o ochrane a rozvoji územia Banskej Štiavnice a okolia
- Zákon č. 176/2002 Z. z. o ochrane a rozvoji územia Bardejov

Ochrana ovzdušia a ozónovej vrstvy Zeme

- Úprava MZ SSR – hlavného hygienika SSR z 20. 1. 1981 č. Z-4546/1980-B/3-04 o zásadných hygienických požiadavkách pri určovaní najvyššie prípustných koncentrácií najzávažnejších škodlivín vo voľnom ovzduší a o hodnotení stupňa znečistenia (reg. v čiastke 18/1981 Zb.)
- Úprava MZ SSR – hlavného hygienika SSR z 24. 1. 1981 č. Z-353/1980-B/3-04 o zriaďovaní a prevádzke sietí staníc na meranie znečisteného ovzdušia (reg. v čiastke 18/1981 Zb.)
- Výnos FMD z 30. 3. 1984 č.j. 10 729/84 o zisťovaní dymivosti vznetrových motorov vozidiel v doprave (reg. v čiastke 20/1984 Zb.)
- Výnos FMDS z 24. 8. 1988 č.j. 6636/88-20, ktorým sa vydáva Predpis L 16/II – Ochrana životného prostredia zv. II – Exhalácia lietadlových motorov (reg. v čiastke 35/1988 Zb.)
- Vyhláška MŽP SR č. 111/1993 Z. z. o vydávaní odborných posudkov vo veciach ochrany ovzdušia alebo odpadov, ustanovovaní osôb oprávnených na vydávanie posudkov a o overovaní odbornej spôsobilosti týchto osôb v znení neskorších predpisov
- Zákon NR SR č. 258/1993 Z. z. o Železniciach Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov
- Vyhláška MŽP SR č. 299/1995 Z. z. o podmienkach na udeľovanie oprávnenia na vykonávanie meraní emisií a imisí a o zásadách výkonu tejto činnosti v znení vyhlášky MŽP SR č. 155/2000 Z. z.
- Vyhláška MŽP SR č. 208/1996 Z. z. o programe znižovania emisií
- Vyhláška MDPT SR č. 265/1996 Z. z. o emisných kontrolách cestných motorových vozidiel v znení neskorších predpisov
- Vyhláška MDPT SR č. 116/1997 Z. z. o podmienkach premávky vozidiel na pozemných komunikáciách v znení neskorších predpisov
- Vyhláška MDPT SR č. 327/1997 Z. z. o kontrolách technického stavu vozidiel
- Zákon č. 76/1998 Z. z. o ochrane ozónovej vrstvy Zeme a o doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov
- Zákon č. 143/1998 Z. z. o civilnom letectve (letecký zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov
- Vyhláška MŽP SR č. 283/1998 Z. z., ktorou sa vykonáva zákon o ochrane ozónovej vrstvy Zeme a o doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov v znení vyhlášky MŽP SR č. 437/2000 Z. z.
- Zákon č. 401/1998 Z. z. o poplatkoch za znečisťovanie ovzdušia v znení neskorších predpisov
- Vyhláška MŽP SR č. 200/1999 Z. z. o požiadavkách na vedenie prevádzkovej evidencie zdrojov znečisťovania a o rozsahu ďalších úda-

gov, ktoré sú prevádzkovatelia zdrojov znečisťovania povinní poskytovať orgánu ochrany ovzdušia

- Vyhláška MŽP SR č. 127/2000 Z. z. o ustanovení najväčších prípustných množstiev znečisťujúcich látok vypúšťaných do ovzdušia
- Vyhláška MŽP SR č. 144/2000 Z. z. o požiadavkách na kvalitu palív, o vedení prevádzkovej evidencie a o rozsahu a spôsobe poskytovania údajov orgánom ochrany ovzdušia
- Zákon č. 338/2000 Z. z. o vnútrozemskej plavbe a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení zákona č. 575/2001 Z. z.
- Vyhláška MŽP SR č. 474/2000 Z. z. o zisťovaní množstva vypúšťaných znečisťujúcich látok, o spôsobe a podmienkach zisťovania, sledovania a preukazovania údajov o dodržaní určených emisných limitov a všeobecných podmienok prevádzkovania a o požiadavkách na technické prostriedky na monitorovanie emisií a imisí
- Zákon č. 478/2002 Z. z. o ochrane ovzdušia a ktorým sa dopĺňa zákon č. 401/1998 Z. z. o poplatkoch za znečisťovanie ovzdušia v znení neskorších predpisov (zákon o ovzduší)

Starostlivosť o vodu

- Smernica MLVH SSR z 22. 9. 1975 čj. 313/75-240 na vypracovanie kanalizačných poriadkov (reg. v čiastke 21/1975 Zb.)
- Zákon SNR č. 135/1974 Zb. o štátnej správe vo vodnom hospodárstve v znení neskorších predpisov
- Nariadenie vlády SSR č. 32/1975 Zb. o ochrane pred povodňami
- Nariadenie vlády SSR č. 46/1978 Zb. o chránenej oblasti prirodzenej akumulácie vôd na Žitnom ostrove v znení neskorších predpisov
- Nariadenie vlády SSR č. 35/1979 Zb. o odplatách vo vodnom hospodárstve v znení neskorších predpisov
- Nariadenie vlády SSR č. 13/1987 Zb. o niektorých chránených oblastiach prirodzenej akumulácie vôd v znení zákona č. 184/2002 Z. z.
- Zákon č. 44/1988 Zb. o ochrane a využití nerastného bohatstva (banský zákon) v znení neskorších predpisov
- Zákon NR SR č. 272/1994 Z. z. o ochrane zdravia ľudí v znení neskorších predpisov
- Zákon NR SR č. 277/1994 Z. z. o zdravotnej starostlivosti v znení neskorších predpisov
- Zákon č. 184/2002 Z. z. o vodách a o zmene a doplnení niektorých zákonov
- Vyhláška MŽP SR č. 398/2002 Z. z. o podrobnostiach určovania ochranných pásiem vodárenských zdrojov a o opatreniach na ochranu vôd
- Zákon č. 442/2002 Z. z. o verejných vodovodoch a verejných kanalizáciách a o zmene a doplnení zákona č. 276/2001 Z. z. o regulácii v sieťových odvetviach

- Nariadenie vlády SR č. 491/2002 Z. z., ktorým sa ustanovujú kvalitatívne ciele povrchových vôd a limitné hodnoty ukazovateľov znečistenia odpadových vôd a osobitných vôd
- Vyhláška MŽP SR č. 524/2002 Z. z., ktorou sa ustanovujú podrobnosti o výkone odborného technicko-bezpečnostného dohľadu a o zaradovaní vodných diel do jednotlivých kategórií
- Vyhláška MŽP SR č. 525/2002 Z. z., ktorou sa ustanovuje zoznam vodohospodársky významných vodných tokov a vodárenských vodných tokov
- Vyhláška MŽP SR č. 556/2002 Z. z. o vykonaní niektorých ustanovení vodného zákona

Starostlivosť o prírodné liečivé zdroje a prírodné zdroje minerálnych stolových vôd

- Vyhláška MZ SSR č. 15/1972 Zb. o ochrane a rozvoji prírodných liečebných kúpeľov a prírodných liečivých zdrojov v znení neskorších predpisov
- Úprava MZ SSR zo 16. júna 1975 č. Z-2041-2050/1975-D/4, ktorou sa vyhlasujú za prírodné liečivé zdroje prirodzene sa vyskytujúce vody prameňov Jesenius v Bojniciach, okres Prievidza, Prameň mládeže v Nimnici, okres Považská Bystrica, Ženský bazén I, Ženský bazén II a Mužský bazén v Rajeckých Tepliciach, okres Žilina, Modrý bazén, Červený bazén, Kollár a Živena v Turčianskych Tepliciach, okres Martin, a Fatra v Záturčí, okres Martin (reg. v čiastke 40/1975 Zb.)
- Úprava MZ SSR zo 16. júna 1975 č. Z-2041-2053/1975-D/4, ktorou sa vyhlasujú za zdroje prírodných stolových minerálnych vôd prirodzene sa vyskytujúce vody prameňov Santovka II v Santovke, okres Levice, Slatina II v Slatine, okres Levice, a Slatina III v Slatine, okres Levice (reg. v čiastke 40/1975 Zb.)
- Úprava MZ SSR z 1. marca 1978 č. Z-4611-4616/1978-D/4, ktorou sa vyhlasujú niektoré prirodzene sa vyskytujúce vody v katastrálnom území Bardejovských Kúpeľov za prírodné liečivé zdroje (reg. v čiastke 31/1979 Zb.)
- Úprava MZ SSR z 28. 12. 1979 č. Z-9308/1979-D/4 o označovaní kúpeľných území a ochranných pásiem prírodných liečivých zdrojov a prírodných stolových minerálnych vôd (reg. v čiastke 24/1980 Zb.)
- Zákon NR SR č. 277/1994 Z. z. o zdravotnej starostlivosti v znení neskorších predpisov
- Vyhláška MZ SR č. 116/1996 Z. z. o parametroch, za ktorých možno vyhlásiť klimatické podmienky za priaznivé na liečenie a spôsobe ich vyhlasovania

- Oznámenie MZ SR č. 117/1996 Z. z. o vydaní výnosu z 11. marca 1996 č. 694/1996-A o vyhlásení prírodných zdrojov za prírodné liečivé zdroje a za zdroje minerálnych stolových vôd
- Vyhláška MZ SR č. 2/2000 Z. z., ktorou sa vyhlasuje prírodný zdroj minerálnej vody v obci Budiš a v obci Trenčianske Mitice za prírodný zdroj minerálnej stolovej vody
- Vyhláška MZ SR č. 16/2000 Z. z., ktorou sa vyhlasujú ochranné pásma prírodných liečivých zdrojov v Bardejove
- Vyhláška MZ SR č. 17/2000 Z. z., ktorou sa vyhlasujú ochranné pásma prírodných liečivých zdrojov v Brusne
- Vyhláška MZ SR č. 18/2000 Z. z., ktorou sa vyhlasujú ochranné pásma prírodných liečivých zdrojov v Číži
- Vyhláška MZ SR č. 19/2000 Z. z., ktorou sa vyhlasujú ochranné pásma prírodných liečivých zdrojov v Dudinciach a prírodných zdrojov minerálnych stolových vôd v Santovke a v Slatine
- Vyhláška MZ SR č. 20/2000 Z. z., ktorou sa vyhlasujú ochranné pásma prírodných liečivých zdrojov a prírodných zdrojov minerálnych stolových vôd v Martine
- Vyhláška MZ SR č. 21/2000 Z. z., ktorou sa vyhlasujú ochranné pásma prírodných liečivých zdrojov v Sklených Tepliciach
- Vyhláška MZ SR č. 22/2000 Z. z., ktorou sa vyhlasujú ochranné pásma prírodných liečivých zdrojov v Kováčovej a v Sliači
- Vyhláška MZ SR č. 23/2000 Z. z., ktorou sa vyhlasujú ochranné pásma prírodných liečivých zdrojov v Turčianskych Tepliciach
- Vyhláška MZ SR č. 24/2000 Z. z., ktorou sa vyhlasujú ochranné pásma prírodných liečivých zdrojov vo Vyšných Ružbachoch
- Vyhláška MZ SR č. 66/2000 Z. z., ktorou sa vyhlasujú ochranné pásma prírodných zdrojov minerálnych stolových vôd v Trenčianskych Miticiach
- Vyhláška MZ SR č. 89/2000 Z. z. o vyhlásení prírodných liečivých zdrojov a prírodných zdrojov minerálnych stolových vôd
- Vyhláška MZ SR č. 178/2000 Z. z., ktorou sa vyhlasujú ochranné pásma prírodných zdrojov minerálnych stolových vôd v Budiši
- Vyhláška MZ SR č. 179/2000 Z. z., ktorou sa vyhlasuje prírodný zdroj vody v obci Dudince za prírodný liečivý zdroj
- Vyhláška MZ SR č. 212/2000 Z. z. o rozdelení, rozsahu sledovania a obsahu analýz prírodných liečivých zdrojov a prírodných zdrojov minerálnych stolových vôd
- Vyhláška MZ SR č. 287/2000 Z. z., ktorou sa vyhlasuje prírodný zdroj minerálnej vody v obci Mníchova Lehota za prírodný zdroj minerálnej stolovej vody a ochranné pásma prírodných zdrojov minerálnych stolových vôd v Mníchovej Lehote
- Vyhláška MZ SR č. 477/2001 Z. z., ktorou sa vyhlasuje zdroj podzemnej vody v obci Mošovce za prírodný zdroj minerálnej stolovej vody a

- vyhlasujú ochranné pásma prírodných zdrojov minerálnych stolových vôd v Mošovciach
- Vyhláška MZ SR č. 478/2001 Z. z., ktorou sa vyhlasujú ochranné pásma prírodných zdrojov minerálnych stolových vôd v Baldovciach
- Vyhláška MZ SR č. 479/2001 Z. z., ktorou sa vyhlasujú ochranné pásma prírodných zdrojov minerálnych stolových vôd v Lipovciach
- Vyhláška MZ SR č. 480/2001 Z. z., ktorou sa vyhlasujú ochranné pásma prírodných liečivých zdrojov v Cigeľke
- Vyhláška MZ SR č. 481/2001 Z. z., ktorou sa vyhlasujú ochranné pásma prírodných liečivých zdrojov v Rajeckých Tepliciach
- Vyhláška MZ SR č. 482/2001 Z. z., ktorou sa vyhlasujú ochranné pásma prírodných liečivých zdrojov v Smrdákoch
- Vyhláška MZ SR č. 525/2001 Z. z., ktorou sa vyhlasujú ochranné pásma prírodných zdrojov minerálnych stolových vôd v Kláštore pod Znievom
- Vyhláška MZ SR č. 112/2002 Z. z., ktorou sa vyhlasuje zdroj podzemnej vody v meste Vysoké Tatry, v katastrálnom území Starý Smokovec za prírodný zdroj minerálnej stolovej vody a vyhlasujú ochranné pásma prírodných zdrojov minerálnych stolových vôd v Starom Smokovci
- Vyhláška MZ SR č. 113/2002 Z. z., ktorou sa vyhlasuje zdroj podzemnej vody v obci Liptovská Osada za prírodný liečivý zdroj a vyhlasujú ochranné pásma prírodných liečivých zdrojov v Liptovskej Osade
- Vyhláška MZ SR č. 114/2002 Z. z., ktorou sa vyhlasujú ochranné pásma prírodných zdrojov minerálnych stolových vôd v Tornali
- Vyhláška MZ SR č. 115/2002 Z. z., ktorou sa vyhlasuje zdroj podzemnej vody v obci Budiš za prírodný zdroj minerálnej stolovej vody a vyhlasujú ochranné pásma prírodných zdrojov minerálnych stolových vôd v Budiši
- Vyhláška MZ SR č. 116/2002 Z. z., ktorou sa vyhlasujú ochranné pásma prírodných liečivých zdrojov v Liptovskej Osade

Starostlivosť o pôdu a o poľnohospodársky pôdny fond

- Zákon č. 229/1991 Zb. o úprave vlastníckych vzťahov k pôde a k inému poľnohospodárskemu majetku v znení neskorších predpisov
- Zákon SNR č. 330/1991 Zb. o pozemkových úpravách, usporiadaní pozemkového vlastníctva, pozemkových úradoch, pozemkovom fonde a o pozemkových spoločenstvách v znení neskorších predpisov
- Zákon SNR č. 307/1992 Zb. o ochrane poľnohospodárskeho pôdneho fondu v znení neskorších predpisov
- Nariadenie vlády SR č. 76/1993 Z. z., ktorým sa upravujú podmienky a spôsob poskytovania prostriedkov Štátneho fondu ochrany a zvefadenia poľnohospodárskeho pôdneho fondu (pozn. aj keď splnomocňovacie ustanovenie § 12 ods. 5 zákona SNR č. 307/1992 Zb. na vydanie

tohto nariadenia bolo zrušené zákonom č. 553/2001 Z. z., nariadenie je zatiaľ súčasťou platného právneho poriadku)

- Nariadenie vlády SR č. 152/1996 Z. z. o základných sadzbách odvodov za odňatie poľnohospodárskej pôdy z poľnohospodárskeho pôdneho fondu v znení neskorších predpisov
- Oznámenie MP SR č. 207/1997 Z. z. o vydaní výnosu zo 4. júla 1997 č. 1375/1997-100 o podmienkach nakladania s pôdou a so zeminou upravenou očistením od škodlivých látok ropného pôvodu metódami biodegradácie

Starostlivosť o lesy

- Zákon č. 61/1977 Zb. o lesoch v znení neskorších predpisov
- Zákon SNR č. 100/1977 Zb. o hospodárení v lesoch a štátnej správe lesného hospodárstva v znení neskorších predpisov
- Vyhláška MLVH SSR č. 103/1977 Zb. o postupe pri ochrane lesného pôdneho fondu v znení vyhlášky MP SR č. 329/1996 Z. z.
- Vyhláška FMTIR č. 12/1978 Zb. o ochrane lesného pôdneho fondu pri územno-plánovacej činnosti
- Zákon č. 229/1991 Zb. o úprave vlastníckych vzťahov k pôde a k inému poľnohospodárskemu majetku v znení neskorších predpisov
- Zákon SNR č. 330/1991 Zb. o pozemkových úpravách, usporiadaní pozemkového vlastníctva, pozemkových úradoch, pozemkovom fonde a o pozemkových spoločenstvách v znení neskorších predpisov
- Zákon NR SR č. 259/1993 Z. z. o Slovenskej lesníckej komore
- Nariadenie vlády SR č. 1/1994 Z. z. o sadzbách odvodov za vyňatie lesných pozemkov z lesného pôdneho fondu v znení neskorších predpisov
- Vyhláška MP SR č. 5/1995 Z. z. o hospodárskej úprave lesov v znení vyhlášky MP SR č. 119/2002 Z. z.
- Vyhláška MP SR č. 65/1995 Z. z. o evidencii lesných pozemkov a stavieb
- Vyhláška MP SR č. 79/1995 Z. z. o lesnej stráži
- Zákon NR SR č. 291/1996 Z. z. o odrodách a osivách
- Nariadenie vlády SR č. 49/1997 Z. z., ktorým sa vyhlasujú oblasti lesov
- Vyhláška MP SR č. 244/1997 Z. z. o vyznačovaní a evidencii ťažby dreva
- Vyhláška MP SR č. 31/1999 Z. z. o lesnej hospodárskej evidencii
- Vyhláška MP SR č. 21/2001 Z. z. o agrochemickom skúšaní pôd a zisťovaní pôdnych vlastností lesných pozemkov
- Vyhláška MP SR č. 64/2001 Z. z. o reprodukčnom materiáli lesných drevín, jeho získavaní a evidencii

- Zákon č. 215/2001 Z. z. o ochrane genetických zdrojov rastlín pre výživu a poľnohospodárstvo
- Oznámenie MP SR č. 332/2002 Z. z. o vydaní výnosu z 11. júna 2002 č. 720/4/2002-100 o poskytovaní dotácií na zveľaďovanie lesného fondu

Starostlivosť o rastlinstvo

- Zákon č. 135/1961 Zb. o pozemných komunikáciách (cestný zákon) v znení neskorších predpisov
- Zákon č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku (stavebný zákon) v znení neskorších predpisov
- Zákon SNR č. 100/1977 Zb. o hospodárení v lesoch a štátnej správe lesného hospodárstva v znení neskorších predpisov
- Zákon č. 132/1989 Zb. o ochrane práv k novým odrodám rastlín a plemenám zvierat v znení neskorších predpisov
- Vyhláška FMPV č. 133/1989 Zb., ktorou sa vykonávajú niektoré ustanovenia zákona č. 132/1989 Zb. o ochrane práv k novým odrodám rastlín a plemenám zvierat
- Vyhláška FMPV č. 134/1989 Zb., ktorou sa vydáva zoznam hospodársky významných druhov a odrôd rastlín a zvierat v znení neskorších predpisov
- Zákon NR SR č. 285/1995 Z. z. o rastlinolekárskej starostlivosti v znení zákona č. 471/2001 Z. z.
- Zákon NR SR č. 164/1996 Z. z. o dráhach a o zmene zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov, v znení neskorších predpisov
- Zákon NR SR č. 291/1996 Z. z. o odrodách a osivách
- Vyhláška MP SR č. 13/1997 Z. z. o spôsobe vykonávania kontroly dovážaných rastlín, rastlinných produktov alebo predmetov a o miestach na vykonávanie tejto kontroly
- Oznámenie MP SR č. 61/1998 Z. z. o vydaní výnosu z 2. februára 1998 č. 3053/1/1997-100, ktorým sa vykonáva § 22 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 291/1996 Z. z. o odrodách a osivách
- Oznámenie MP SR č. 62/1998 Z. z. o vydaní výnosu z 2. februára 1998 č. 3053/2/1997-100, ktorým sa vykonáva § 12 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 291/1996 Z. z. o odrodách a osivách
- Zákon č. 70/1998 Z. z. o energetike a o zmene zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov
- Zákon č. 143/1998 Z. z. o civilnom letectve (letecký zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov, v znení neskorších predpisov
- Zákon č. 195/2000 Z. z. o telekomunikáciách v znení zákona č. 308/2000 Z. z.

- Vyhláška MP SR č. 64/2001 Z. z. o reprodukčnom materiáli lesných drevín, jeho získavaní a evidencii
- Zákon č. 215/2001 Z. z. o ochrane genetických zdrojov rastlín pre výživu a poľnohospodárstvo
- Vyhláška MP SR č. 41/2002 Z. z., ktorou sa ustanovujú podrobnosti o výkone rastlinolekárskej starostlivosti
- Zákon č. 184/2002 Z. z. o vodách a o zmene a doplnení niektorých zákonov (vodný zákon)
- Zákon č. 237/2002 Z. z. o obchode s ohrozenými druhmi voľne žijúcich živočíchov a voľne rastúcich rastlín a o zmene a doplnení niektorých zákonov
- Vyhláška MŽP SR č. 346/2002 Z. z., ktorou sa vykonávajú niektoré ustanovenia zákona o obchode s ohrozenými druhmi voľne žijúcich živočíchov a voľne rastúcich rastlín a o zmene a doplnení niektorých zákonov
- Oznámenie MP SR č. 418/2002 Z. z. o vydaní výnosu zo 17. septembra 2001 č. 2365/2001-100, ktorým sa vykonáva § 12 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 291/1996 Z. z. o odrodách a osivách
- Zákon č. 442/2002 Z. z. o verejných vodovodoch a verejných kanalizáciách a o zmene a doplnení zákona č. 276/2001 Z. z. o regulácii v sieťových odvetviach
- Oznámenie MP SR č. 531/2002 Z. z. o vydaní výnosu z 8. októbra 2001 č. 2366/2001-100, ktorým sa vykonáva § 22 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 291/1996 Z. z. o odrodách a osivách
- Zákon č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny

Ochrana živočíchov¹⁾

- Zákon č. 237/2002 Z. z. o obchode s ohrozenými druhmi voľne žijúcich živočíchov a voľne rastúcich rastlín a o zmene a doplnení niektorých zákonov
- Vyhláška MŽP SR č. 346/2002 Z. z., ktorou sa vykonávajú niektoré ustanovenia zákona o obchode s ohrozenými druhmi voľne žijúcich živočíchov a voľne rastúcich rastlín a o zmene a doplnení niektorých zákonov
- Zákon č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny

Veterinárna starostlivosť

- Vyhláška FMPV č. 105/1983 Zb. o osvedčeniach na nové spôsoby prevencie, diagnostiky a liečenia zvierat a na nové spôsoby ochrany rastlín proti škodcom a chorobám a o odmeňovaní ich autorov

¹⁾ Register zohľadňuje stav k 1. 1. 2003.

- Zákon SNR č. 10/1992 Z. z. o súkromných veterinárnych lekároch a o Komore veterinárnych lekárov Slovenskej republiky v znení zákona č. 337/1998 Z. z.
- Zákon č. 140/1998 Z. z. o liekoch a zdravotníckych pomôckach, o zmene zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 220/1996 Z. z. o reklame v znení neskorších predpisov
- Zákon č. 488/2002 Z. z. o veterinárnej starostlivosti a o zmene niektorých zákonov

Starostlivosť o hospodárske zvieratá

- Zákon č. 132/1989 Zb. o ochrane práv k novým odrodám rastlín a plemenám zvierat v znení neskorších predpisov
- Vyhláška FMPV č. 133/1989 Zb., ktorou sa vykonávajú niektoré ustanovenia zákona č. 132/1989 Zb. o ochrane práv k novým odrodám rastlín a plemenám zvierat v znení vyhlášky FMH č. 514/1991 Zb.
- Vyhláška FMPV č. 134/1989 Zb., ktorou sa vydáva zoznam hospodársky významných druhov a rodov rastlín a zvierat v znení neskorších predpisov
- Zákon NR SR č. 184/1993 Z. z. o krmivách
- Oznámenie MP SR č. 104/1998 Z. z. o vydaní výnosu zo 7. októbra 1997 č. 1497/1/1997-100 o krmných surovinách na výrobu krmných zmesí a o hospodárskych krmivách v znení výnosu MP SR č. 80/2002 Z. z.
- Oznámenie MP SR č. 105/1998 Z. z. o vydaní výnosu zo 7. októbra 1997 č. 1497/2/1997-100, ktorým sa ustanovujú požiadavky na technologické zariadenia a technologické postupy na výrobu krmných zmesí, ktoré sa neoverujú, ukazovatele výživnej hodnoty a použiteľnosti krmných zmesí, ich bližšie hodnotenie a podmienky uvádzania do obehu v znení oznámenia MP SR č. 81/2002 Z. z. o vydaní výnosu z 31. januára 2002 č. 39/2/2002-100
- Oznámenie MP SR č. 106/1998 Z. z. o vydaní výnosu zo 7. októbra 1997 č. 1497/3/1997-100, ktorým sa ustanovujú požiadavky na uvádzanie doplnkových látok do obehu, na ich zloženie, skúšanie a hodnotenie a bližšie požiadavky biologického overovania krmív v znení neskorších oznámení MP SR
- Oznámenie MP SR č. 118/1998 Z. z. o vydaní výnosu zo 7. októbra 1997 č. 1497/4/1997-100 o úradnom odbere vzoriek a o laboratórnom skúšaní a hodnotení krmív
- Zákon č. 194/1998 Z. z. o šľachtení a plemenitbe hospodárskych zvierat a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov

- Zákon č. 224/1998 Z. z. o ekologickom poľnohospodárstve a výrobe biopotravín v znení zákona č. 415/2002 Z. z.
- Vyhláška MP SR č. 230/1998 Z. z. o chove hospodárskych zvierat a o usmrcovaní jatočných zvierat
- Vyhláška MP SR č. 17/2001 Z. z., ktorou sa upravujú podrobnosti o označovaní hovädzieho dobytku, o evidencii hovädzieho dobytku a o vedení centrálného registra hovädzieho dobytku
- Vyhláška MP SR č. 18/2001 Z. z. o vykonávaní kontroly úžitkovosti, kontroly dedičnosti a testovania úžitkových vlastností, kontroly zdravia, kontroly dedičnosti a testovania zdravia, hodnotenia zovňajška hospodárskych zvierat, o založení a vedení plemennej knihy, založení a vedení plemenného registra, vedení predpísanej evidencie a o overovaní pôvodu hospodárskych zvierat

Starostlivosť o iné zvieratá

- Vyhláška MPLH č. 81/1958 Ú. I. o chove, výkupe a výkupných cenách laboratórných a pokusných zvierat
- Vyhláška MP SR č. 231/1998 Z. z. o chove spoločenských zvierat, divých zvierat a nebezpečných živočíchov a o ochrane pokusných zvierat
- Zákon č. 163/2001 Z. z. o chemických látkach a chemických prípravkoch v znení zákona č. 128/2002 Z. z.
- Zákon č. 282/2002 Z. z., ktorým sa upravujú niektoré podmienky držania psov
- Zákon č. 488/2002 Z. z. o veterinárnej starostlivosti a o zmene niektorých zákonov

Starostlivosť o zver podľa predpisov o poľovníctve

- Zákon č. 23/1962 Zb. o poľovníctve v znení neskorších predpisov
- Vyhláška MPV č. 59/1967 Zb., ktorou sa vydávajú vykonávacie predpisy k zákonu o poľovníctve v znení neskorších predpisov
- Vyhláška MPV SSR č. 171/1975 Zb., ktorou sa mení výpočet zveri v znení neskorších predpisov
- Vyhláška MPV SSR č. 172/1975 Zb. o ochrane a o čase, spôsobe a podmienkach lovu niektorých druhov zveri v znení neskorších predpisov
- Oznámenie MP SR č. 99/1994 Z. z. o vydaní výnosu z 29. 3. 1994 č. 46/1994-100, ktorým sa vydáva jednotný poľovnícky a disciplinárny poriadok
- Oznámenie MP SR č. 260/1994 Z. z. o vydaní výnosu z 18. júla 1994 č. 2164/1994-100, ktorým sa vydáva sadzobník spoločenskej hodnoty poľovnej zveri

- Vyhláška MP SR č. 91/1997 Zb. o poľovných oblastiach a o akostných triedach poľovných revírov
- Vyhláška MP SR č. 368/1997 Zb. o chovateľských prehliadkach poľovníckych trofejí
- Vyhláška MP SR č. 229/2001 Z. z. o spôsobe kontroly ulovenej zveri

Starostlivosť o ryby podľa predpisov o rybárstve

- Vyhláška MP SR č. 230/1998 Z. z. o chove hospodárskych zvierat a o usmrcovaní jatočných zvierat
- Zákon č. 194/1998 Z. z. o šľachtení a plemenitbe hospodárskych zvierat a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov
- Zákon č. 139/2002 Z. z. o rybárstve
- Vyhláška MP SR č. 238/2002 Z. z., ktorou sa vykonávajú niektoré ustanovenia zákona o rybárstve
- Zákon č. 488/2002 Z. z. o veterinárnej starostlivosti a o zmene niektorých zákonov

Ochrana živočíchov pred chemizáciou

- Vyhláška MPLVH č. 37/1963 Zb. o ochrane včiel, vód a rýb pri ničení škodcov rastlín chemickými prostriedkami v znení neskorších predpisov
- Zákon č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny

Starostlivosť o nerasty

- Zákon č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku (stavebný zákon) v znení neskorších predpisov
- Zákon č. 44/1988 Zb. o ochrane a využití nerastného bohatstva (banský zákon) v znení neskorších predpisov
- Zákon č. 51/1988 Zb. o banskej činnosti a o štátnej banskej správe v znení neskorších predpisov
- Vyhláška SBÚ č. 79/1988 Zb. o chránených ložiskových územiach a dobývacích priestoroch v znení neskorších predpisov
- Vyhláška SBÚ č. 89/1988 Zb. o racionálnom využívaní výhradných ložísk, o povoľovaní a ohlasovaní banskej činnosti a ohlasovaní činností vykonávaných bankským spôsobom v znení vyhlášky SBÚ č. 16/1992 Zb.
- Nariadenie vlády SR č. 520/1991 Zb. o podmienkach využívania ložísk nevyhradených nerastov
- Vyhláška MH SR č. 333/1996 Z. z., ktorou sa ustanovujú obvody pôsobnosti obvodných bankských úradov

- Vyhláška MŽP SR č. 213/2000 Z. z. o chránených nerastoch a chránených skamenelinách a o ich spoločenskom ohodnocovaní
- Nariadenie vlády SR č. 50/2002 Z. z. o úhrade za dobývací priestor, úhrade za vydobyté nerasty a o úhrade za uskladňovanie plynov alebo kvapalín
- Zákon č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny

Právna úprava geologických prác

- Vyhláška SGÚ č. 9/1989 Zb. o registrácii geologických prác, o odovzdávaní a sprístupňovaní ich výsledkov, o zisťovaní starých banských diel a vedení ich registra v znení vyhlášky MŽP SR č. 141/2000 Z. z.
- Vyhláška SGÚ č. 127/1989 Zb. o projektovaní, vykonávaní a vyhodnocovaní geologických prác, o udeľovaní povolenia a o odbornej spôsobilosti na ich výkon
- Vyhláška MF SR č. 305/1993 Z. z. o spôsobe a rozsahu financovania geologických prác a zabezpečenia alebo likvidácie banských diel a ich následkov zo štátneho rozpočtu
- Zákon č. 313/1999 Z. z. o geologických prácach a o štátnej geologickej správe (geologický zákon)
- Vyhláška MŽP SR č. 141/2000 Z. z., ktorou sa vykonáva geologický zákon

Nakladanie s odpadmi

- Vyhláška MŽP SR č. 111/1993 Z. z. o vydávaní odborných posudkov vo veciach ochrany ovzdušia alebo odpadov, ustanovovaní osôb oprávnených na vydávanie posudkov a o overovaní odbornej spôsobilosti týchto osôb v znení neskorších predpisov
- Zákon NR SR č. 272/1994 Z. z. o ochrane zdravia ľudí v znení neskorších predpisov
- Zákon NR SR č. 327/1996 Z. z. o poplatkoch za uloženie odpadov v znení neskorších predpisov
- Zákon č. 130/1998 Z. z. o mierovom využívaní jadrovej energie a o zmene a doplnení zákona č. 174/1968 Zb. o štátnom odbornom dozore nad bezpečnosťou práce v znení zákona Národnej Rady Slovenskej republiky č. 256/1994 Z. z. v znení zákona č. 470/2000 Z. z.
- Vyhláška MZ SR č. 12/2001 Z. z. o požiadavkách na zabezpečenie radiačnej ochrany
- Zákon č. 223/2001 Z. z. o odpadoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov
- Vyhláška MŽP SR č. 234/2001 Z. z. o zaradení odpadov do Zeleného zoznamu odpadov, Žltého zoznamu odpadov a Červeného zoznamu

odpadov a o vzoroch dokladov požadovaných pri preprave odpadov v znení vyhlášky MŽP SR č. 410/2002 Z. z.

- Vyhláška MŽP SR č. 273/2001 Z. z. o autorizácii, o vydávaní odborných posudkov vo veciach odpadov, o ustanovovaní osôb oprávnených na vydávanie odborných posudkov a o overovaní odbornej spôsobilosti týchto osôb v znení vyhlášky MŽP SR č. 399/2002 Z. z.
- Vyhláška MŽP SR č. 283/2001 Z. z. o vykonaní niektorých ustanovení zákona o odpadoch v znení vyhlášky MŽP SR č. 509/2002 Z. z.
- Vyhláška MŽP SR č. 284/2001 Z. z., ktorou sa ustanovuje Katalóg odpadov v znení vyhlášky MŽP SR č. 409/2002 Z. z.
- Vyhláška MŽP SR č. 516/2001 Z. z. o sadzbách pre výpočet príspevkov do Recyklačného fondu v znení vyhlášky MŽP SR č. 337/2002 Z. z.
- Oznámenie MŽP SR č. 75/2002 Z. z. o vydaní výnosu z 12. februára 2002 č. 1/2002, ktorým sa ustanovujú jednotné metódy analytickej kontroly odpadov
- Zákon č. 488/2002 Z. z. o veterinárnej starostlivosti a o zmene niektorých zákonov
- Zákon č. 529/2002 Z. z. o obaloch a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Zaobchádzanie s chemickými látkami a prípravkami

- Vyhláška MPLVH č. 37/1963 Zb. o ochrane včiel, vŕd a rýb pri ničení škodcov rastlín chemickými prostriedkami v znení neskorších predpisov
- Vyhláška MPLVH a MS č. 62/1964 Zb., ktorou sa vydávajú vykonávacie predpisy k zákonu o rozvoji rastlinnej výroby
- Vyhláška MPLVH č. 63/1964 Zb. o ochrane proti zavliekaniu škodcov a chorôb rastlín a burín pri dovoze, tranzite a vývoze (vnútorná karanténa) v znení vyhlášky MPLVH č. 51/1977 Zb.
- Vyhláška FMD č. 1/1980 Zb., ktorou sa vydávajú základné podmienky leteckých prác v poľnohospodárstve, lesnom a vodnom hospodárstve v znení neskorších predpisov
- Vyhláška FMPV č. 105/1983 Zb. o osvedčeniach na nové spôsoby prevencie, diagnostiky a liečenia zvierat a na nové spôsoby ochrany rastlín proti škodcom a chorobám a o odmeňovaní ich autorov
- Zákon NR SR č. 285/1995 Z. z. o rastlinolekárskej starostlivosti v znení zákona č. 471/2001 Z. z.
- Vyhláška MP SR č. 13/1997 Z. z. o spôsobe vykonávania kontroly dovažovaných rastlín, rastlinných produktov alebo predmetov a o miestach na vykonávanie tejto kontroly
- Vyhláška MP SR č. 33/1999 Z. z. o prípravkoch na ochranu rastlín
- Zákon č. 136/2000 Z. z. o hnojivách

- Vyhláška MP SR č. 20/2001 Z. z., ktorou sa ustanovujú podrobnosti o registrácii hnojív a uznávaní výsledkov laboratórnych a vegetačných skúšok hnojív
- Vyhláška MP SR č. 21/2001 Z. z. o agrochemickom skúšaní pôd a zisťovaní pôdnych vlastností lesných pozemkov
- Vyhláška MP SR č. 26/2001 Z. z., ktorou sa ustanovujú typy hnojív, obsah rizikových prvkov, podmienky odberu, skladovania a metódy skúšania hnojív, pestovateľských substrátov a pôdnych pomocných látok v znení vyhlášky MP SR č. 595/2002 Z. z.
- Zákon č. 163/2001 Z. z. o chemických látkach a chemických prípravkoch v znení zákona č. 128/2002 Z. z.
- Vyhláška MH SR č. 330/2001 Z. z., ktorou sa ustanovujú podrobnosti o požiadavkách na aerosólové rozprašovače
- Vyhláška MH SR č. 331/2001 Z. z., ktorou sa ustanovujú podrobnosti o klasifikácii a označovaní di(2-etylhexyl)ftalátu
- Vyhláška MH SR č. 401/2001 Z. z. o podrobnostiach o postupe pri dovoze alebo vývoze vybraných nebezpečných chemických látok a vybraných nebezpečných chemických prípravkov, ktorých uvedenie na trh je obmedzené pre ich účinky na život a zdravie ľudí a na životné prostredie, a o podrobnostiach o postupe pri dovoze alebo vývoze vybraných nebezpečných chemických látok alebo vybraných nebezpečných chemických prípravkov, ktoré sú predmetom predbežného súhlasu po predchádzajúcom ohlásení
- Oznámenie MH SR č. 402/2001 Z. z. o vydaní výnosu z 21. septembra 2001 č. 7 Zoznam vybraných nebezpečných chemických látok a vybraných nebezpečných chemických prípravkov, ktorých uvedenie na trh je obmedzené pre ich účinky na život a zdravie ľudí a na životné prostredie, a zoznam vybraných nebezpečných chemických látok alebo vybraných nebezpečných chemických prípravkov, ktoré sú predmetom predbežného súhlasu po predchádzajúcom ohlásení
- Oznámenie MH SR č. 403/2001 Z. z. o vydaní výnosu z 21. septembra 2001 č. 8 Zoznam chemických látok nepodliehajúcich oznámeniu
- Vyhláška MH SR č. 423/2001 Z. z. o podrobnostiach o metódach kontroly biologickej odbúrateľnosti povrchovo aktívnych látok v pracích prostriedkoch a v čistiacich prostriedkoch a o požiadavkách pri ich uvádzaní na trh
- Vyhláška MH SR č. 511/2001 Z. z. o podrobnostiach o hodnotení rizík existujúcich chemických látok a nových chemických látok pre život a zdravie ľudí a pre životné prostredie
- Vyhláška MH SR č. 515/2001 Z. z. o podrobnostiach o obsahu karty bezpečnostných údajov
- Vyhláška MP SR č. 41/2002 Z. z., ktorou sa ustanovujú podrobnosti o výkone rastlinolekárskej starostlivosti

- Vyhláška MH SR č. 65/2002 Z. z. o podrobnostiach postupu pri overovaní zásad správnej laboratórnej praxe a ich dodržiavaní, o podrobnostiach o vydaní a zrušení osvedčenia správnej laboratórnej praxe a postupe kontroly dodržiavania zásad správnej laboratórnej praxe (zásady správnej laboratórnej praxe) v znení vyhlášky MH SR č. 406/2002 Z. z.
- Vyhláška MH SR č. 67/2002 Z. z., ktorou sa vydáva zoznam vybraných chemických látok a vybraných chemických prípravkov, ktorých uvedenie na trh a používanie je obmedzené alebo zakázané
- Oznámenie MP SR č. 78/2002 Z. z. o vydaní výnosu č. 3322/1/2001-100, ktorým sa ustanovujú podrobnosti o pravidelných kontrolách mechanizačných prostriedkov na ochranu rastlín
- Oznámenie MP SR č. 79/2002 Z. z. o vydaní výnosu z 21. januára 2002 č. 3322/2/2001-100, ktorým sa ustanovujú podrobnosti o prípravkoch na posilnenie odolnosti rastlín
- Zákon č. 184/2002 Z. z. o vodách a o zmene a doplnení niektorých zákonov (vodný zákon)
- Oznámenie MP SR č. 224/2002 Z. z. o vydaní výnosu č. 3322/3/2001-100, ktorým sa ustanovujú podrobnosti o prípravkoch na ochranu rastlín
- Oznámenie MH SR č. 384/2002 Z. z. o vydaní výnosu č. 2/2002 na vykonanie zákona č. 163/2001 Z. z. o chemických látkach a chemických prípravkoch
- Zákon č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny

Jadrová bezpečnosť a radiačná ochrana

- Vyhláška ČSKAE č. 67/1987 Zb. o zaistení jadrovej bezpečnosti pri zaobchádzaní s rádioaktívnymi odpadmi
- Vyhláška ČSKAE č. 191/1989 Zb., ktorou sa ustanovuje spôsob, lehoty a podmienky overovania osobitnej odbornej spôsobilosti vybraných pracovníkov jadrových zariadení
- Vyhláška ČSKAE č. 436/1990 Zb. o zabezpečení akosti vybraných zariadení z hľadiska jadrovej bezpečnosti jadrových zariadení
- Úprava ČSKAE č. 2/1978 z 27. októbra 1978 o zaistení jadrovej bezpečnosti pri navrhovaní, povoľovaní a vykonávaní stavieb s jadroveoenergetickým zariadením (reg. v čiaske 28/1978 Zb.)
- Úprava ČSKAE č. 4/1979 z 31. marca 1979 o všeobecných kritériách zaistenia jadrovej bezpečnosti pri umiestňovaní stavieb s jadroveoenergetickým zariadením (reg. v čiaske 9/1979 Zb.)
- Úprava ČSKAE č. 6/1980 z 23. januára 1980 o zaistení jadrovej bezpečnosti pri spúšťaní a prevádzke jadroveoenergetických zariadení (reg. v čiaske 13/1980 Zb.)

- Úprava ČSKAE č. 9/1985 zo 16. mája 1985 o zaistení jadrovej bezpečnosti výskumných jadrových zariadení (reg. v čiastke 11/1985 Zb.)
- Zákon NR SR č. 254/1994 Z. z. o Štátnom fonde likvidácie jadrovej energetických zariadení a nakladania s vyhoretým jadrovým palivom a rádioaktívnymi odpadmi v znení neskorších predpisov
- Zákon NR SR č. 272/1994 Z. z. o ochrane zdravia ľudí v znení neskorších predpisov
- Zákon č. 130/1998 Z. z. o mierovom využívaní jadrovej energie a o zmene a doplnení zákona č. 174/1968 Zb. o štátnom odbornom dozore nad bezpečnosťou práce v znení zákona Národnej Rady Slovenskej republiky č. 256/1994 Z. z. v znení zákona č. 470/2000 Z. z.
- Vyhláška ÚJD SR č. 29/1999 Z. z., ktorou sa vydáva zoznam špeciálnych materiálov a zariadení
- Vyhláška ÚJD SR č. 30/1999 Z. z., ktorou sa ustanovujú podrobnosti o maximálnych limitoch množstiev jadrových materiálov, pri ktorých sa nepredpokladá spôsobenie vzniku jadrovej škody
- Vyhláška ÚJD SR č. 186/1999 Z. z., ktorou sa ustanovujú podrobnosti o zabezpečení fyzickej ochrany jadrových zariadení, jadrových materiálov a rádioaktívnych odpadov
- Vyhláška ÚJD SR č. 187/1999 Z. z. o odbornej spôsobilosti zamestnancov jadrových zariadení v znení vyhlášky ÚJD SR č. 317/2002 Z. z.
- Vyhláška ÚJD SR č. 198/1999 Z. z. o evidencii a kontrole jadrových materiálov
- Vyhláška ÚJD SR č. 245/1999 Z. z. o havarijnom plánovaní pre prípad nehody alebo havárie v znení vyhlášky ÚJD SR č. 318/2002 Z. z.
- Vyhláška ÚJD SR č. 246/1999 Z. z. o dokumentácii jadrových zariadení pri ich vyradovaní z prevádzky
- Vyhláška ÚJD SR č. 284/1999 Z. z. o podrobnostiach prepravy jadrových materiálov a rádioaktívnych odpadov
- Vyhláška ÚJD SR č. 31/2000 Z. z. o udalostiach na jadrových zariadeniach
- Vyhláška ÚJD SR č. 190/2000 Z. z., ktorou sa ustanovujú podrobnosti o nakladaní s rádioaktívnymi odpadmi a vyhoretým jadrovým palivom
- Vyhláška MZ SR č. 12/2001 Z. z. o požiadavkách na zabezpečenie radiačnej ochrany
- Zákon č. 560/2001 Z. z. ktorým sa mení a dopĺňa zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 254/1994 Z. z. o Štátnom fonde likvidácie jadrovej energetických zariadení a nakladania s vyhoretým jadrovým palivom a rádioaktívnymi odpadmi v znení zákona č. 78/2000 Z. z. a ktorým sa mení a dopĺňa zákon Slovenskej národnej rady č. 544/1990 Zb. o miestnych poplatkoch v znení neskorších predpisov
- Vyhláška ÚJD SR č. 317/2002 Z. z. o požiadavkách na systémy kvality držiteľov oprávnení a o zmene a doplnení vyhlášky Úradu jadrového

- dozoru Slovenskej republiky č. 187/1999 Z. z. o odbornej spôsobilosti zamestnancov jadrových zariadení
- Vyhláška ÚJD SR č. 318/2002 Z. z. o bezpečnostnej dokumentácii jadrových zariadení a o zmene a doplnení vyhlášky Úradu jadrového dozoru Slovenskej republiky č. 245/1999 Z. z. o havarijnom plánovaní pre prípad nehody alebo havárie

Ochrana pred priemyselnými haváriami

- Zákon č. 261/2002 Z. z. o prevencii závažných priemyselných havárií a o zmene a doplnení niektorých zákonov
- Vyhláška MŽP SR č. 489/2002 Z. z., ktorou sa vykonávajú niektoré ustanovenia zákona o prevencii závažných priemyselných havárií a o zmene a doplnení niektorých zákonov
- Vyhláška MŽP SR č. 490/2002 Z. z. o bezpečnostnej správe a o havarijnom pláne

Ochrana pred geneticky modifikovanými organizmami

- Zákon č. 132/1989 Zb. o ochrane práv k novým odrodám rastlín a plemenám zvierat v znení neskorších predpisov
- Zákon NR SR č. 272/1994 Z. z. o ochrane zdravia ľudí v znení neskorších predpisov
- Zákon NR SR č. 152/1995 Z. z. o potravinách v znení neskorších predpisov
- Zákon NR SR č. 291/1996 Z. z. o odrodách a osivách
- Zákon č. 140/1998 Z. z. o liekoch a zdravotníckych pomôckach, o zmene zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 220/1996 Z. z. o reklame v znení neskorších predpisov
- Zákon č. 215/2001 Z. z. o ochrane genetických zdrojov rastlín pre výživu a poľnohospodárstvo
- Zákon č. 151/2002 Z. z. o používaní genetických technológií a geneticky modifikovaných organizmov
- Vyhláška MŽP SR č. 252/2002 Z. z., ktorou sa vykonáva zákon o používaní genetických technológií a geneticky modifikovaných organizmov

Environmentálna bezpečnosť a vhodnosť stavieb

- Zákon č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku (stavebný zákon) v znení neskorších predpisov
- Zákon SNR č. 138/1992 Zb. o autorizovaných architektoch a autorizovaných stavebných inžinieroch v znení neskorších predpisov

- Vyhláška MV SR č. 297/1994 Z. z. o stavebnotechnických požiadavkách na stavby a o technických podmienkach zariadení vzhľadom na požiadavky civilnej ochrany v znení neskorších predpisov
- Vyhláška MV SR č. 138/1995 Z. z., ktorou sa ustanovujú zásady požiarnej bezpečnosti pri výstavbe a užívaní prevádzkárni a iných priestorov, v ktorých sa vykonáva povrchová úprava výrobkov náterovými hmotami v znení neskorších predpisov
- Zákon NR SR č. 129/1996 Z. z. o niektorých opatreniach na urýchlenie prípravy výstavby diaľnic a ciest pre motorové vozidlá v znení zákona NR SR č. 160/1996 Z. z.
- Vyhláška MV SR č. 84/1997 Z. z., ktorou sa ustanovujú technické podmienky a požiadavky požiarnej bezpečnosti pri inštalácii a prevádzkovaní palivových spotrebičov, elektrotepelných spotrebičov a zariadení ústredného vykurovania a pri výstavbe a používaní komínov a dymovodov
- Zákon č. 90/1998 Z. z. o stavebných výrobkoch v znení neskorších predpisov
- Opatrenie ŠU SR č. 128/2000 Z. z., ktorým sa vyhlasuje Klasifikácia stavieb
- Vyhláška MV SR č. 288/2000 Z. z., ktorou sa ustanovujú technické požiadavky na požiaru bezpečnosť pri výstavbe a pri užívaní stavieb
- Vyhláška MŽP SR č. 436/2000 Z. z., ktorou sa upravujú podrobnosti o obsahu žiadosti o overenie odbornej spôsobilosti na obstarávanie územnoplánovacích podkladov a územnoplánovacej dokumentácie obcí a o spôsobe overovania odbornej spôsobilosti
- Vyhláška MŽP SR č. 453/2000 Z. z., ktorou sa vykonávajú niektoré ustanovenia stavebného zákona
- Vyhláška MŽP SR č. 55/2001 Z. z. o územnoplánovacích podkladoch a územnoplánovacej dokumentácii
- Nariadenie vlády SR č. 510/2001 Z. z. o minimálnych bezpečnostných a zdravotných požiadavkách na stavenisko
- Vyhláška MŽP SR č. 532/2002 Z. z., ktorou sa ustanovujú podrobnosti o všeobecných technických požiadavkách na výstavbu a o všeobecných technických požiadavkách na stavby užívané osobami s obmedzenou schopnosťou pohybu a orientácie

Požiadavky na výrobky

- Zákon č. 90/1998 Z. z. o stavebných výrobkoch v znení neskorších predpisov
- Zákon č. 264/1999 Z. z. o technických požiadavkách na výrobky a o posudzovaní zhody a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení zákona č. 436/2001 Z. z.

- Nariadenie vlády SR č. 391/1999 Z. z., ktorým sa ustanovujú podrobnosti o technických požiadavkách na strojové zariadenia v znení neskorších predpisov
- Nariadenie vlády SR č. 392/1999 Z. z., ktorým sa ustanovujú podrobnosti o technických požiadavkách a postupoch posudzovania zhody pre elektrické zariadenia, ktoré sa používajú v určitom rozsahu napätia v znení neskorších predpisov
- Nariadenie vlády SR č. 393/1999 Z. z., ktorým sa ustanovujú podrobnosti o technických požiadavkách na spotrebiče plyných palív v znení neskorších predpisov
- Nariadenie vlády SR č. 394/1999 Z. z., ktorým sa ustanovujú podrobnosti o technických požiadavkách na výrobky z hľadiska elektromagnetickej kompatibility v znení neskorších predpisov
- Nariadenie vlády SR č. 399/1999 Z. z., ktorým sa ustanovujú podrobnosti o technických požiadavkách na váhy s neautomatickou činnosťou v znení nariadenia vlády SR č. 150/2002 Z. z.
- Nariadenie vlády SR č. 400/1999 Z. z., ktorým sa ustanovujú podrobnosti o technických požiadavkách na ostatné určené výrobky v znení neskorších predpisov
- Nariadenie vlády SR č. 425/2000 Z. z., ktorým sa ustanovujú podrobnosti o technických požiadavkách na energetickú účinnosť a postupoch posudzovania zhody na elektrické chladničky a mrazničky pre domácnosť a ich kombinácie v znení nariadenia vlády SR č. 295/2002 Z. z.
- Nariadenie vlády SR č. 433/2000 Z. z., ktorým sa ustanovujú podrobnosti o technických požiadavkách na účinnosť a postupoch posudzovania zhody teplovodných kotlov spaľujúcich kvapalnú palivá alebo plynú palivá v znení nariadenia vlády SR č. 293/2002 Z. z.
- Nariadenie vlády SR č. 29/2001 Z. z., ktorým sa ustanovujú podrobnosti o technických požiadavkách a postupoch posudzovania zhody na osobné ochranné prostriedky v znení nariadenia vlády SR č. 323/2002 Z. z.
- Nariadenie vlády SR č. 117/2001 Z. z., ktorým sa ustanovujú podrobnosti o technických požiadavkách a postupoch posudzovania zhody zariadení a ochranných systémov určených na použitie v prostredí s nebezpečenstvom výbuchu v znení nariadenia vlády SR č. 296/2002 Z. z.
- Nariadenie vlády SR č. 179/2001 Z. z., ktorým sa ustanovujú podrobnosti o technických požiadavkách a postupoch posudzovania zhody na výbušniny na civilné použitie v znení nariadenia vlády SR č. 294/2002 Z. z.
- Nariadenie vlády SR č. 243/2001 Z. z., ktorým sa ustanovujú podrobnosti o technických požiadavkách a postupoch posudzovania zhody na námorné vybavenie v znení nariadenia vlády SR č. 307/2002 Z. z.

- Nariadenie vlády SR č. 420/2001 Z. z., ktorým sa ustanovujú podrobnosti o technických požiadavkách a postupoch posudzovania zhody na rádiové zariadenia a koncové telekomunikačné zariadenia
- Nariadenie vlády SR č. 425/2001 Z. z., ktorým sa ustanovujú podrobnosti o technických požiadavkách na energetickú účinnosť a postupoch posudzovania zhody na elektrické chladničky a mrazničky pre domácnosť a ich kombinácie v znení nariadenia vlády SR č. 295/2002 Z. z.
- Nariadenie vlády SR č. 433/2001 Z. z., ktorým sa ustanovujú podrobnosti o technických požiadavkách a postupoch posudzovania zhody na rádiové zariadenia a koncové telekomunikačné zariadenia
- Nariadenie vlády SR č. 513/2001 Z. z., ktorým sa ustanovujú podrobnosti o technických požiadavkách a postupoch posudzovania zhody na jednoduché tlakové nádoby
- Vyhláška MVRR SR č. 520/2001 Z. z., ktorou sa určujú skupiny stavebných výrobkov a podrobnosti o preukazovaní zhody
- Nariadenie vlády SR č. 569/2001 Z. z., ktorým sa ustanovujú podrobnosti o technických požiadavkách a postupoch posudzovania zhody diagnostických zdravotníckych pomôcok in vitro
- Nariadenie vlády SR č. 570/2001 Z. z., ktorým sa ustanovujú podrobnosti o technických požiadavkách a postupoch posudzovania zhody aktívnych implantovaných zdravotníckych pomôcok
- Nariadenie vlády SR č. 571/2001 Z. z., ktorým sa ustanovujú podrobnosti o technických požiadavkách a postupoch posudzovania zhody na výťahy
- Nariadenie vlády SR č. 572/2001 Z. z., ktorým sa ustanovujú podrobnosti o technických požiadavkách a postupoch posudzovania zhody zdravotníckych pomôcok
- Opatrenie ÚNMS SR č. 84/2002 Z. z. o zaradení výrobkov medzi určené výrobky
- Nariadenie vlády SR č. 572/2001 Z. z., ktorým sa ustanovujú podrobnosti o technických požiadavkách a postupoch posudzovania zhody zdravotníckych pomôcok
- Nariadenie vlády SR č. 177/2002 Z. z., ktorým sa ustanovujú podrobnosti o označovaní hluku na spotrebičoch pre domácnosť
- Nariadenie vlády SR č. 178/2002 Z. z., ktorým sa ustanovujú podrobnosti označovania práčok pre domácnosť energetickým štítkom
- Nariadenie vlády SR č. 183/2002 Z. z., ktorým sa ustanovujú podrobnosti o technických požiadavkách a postupoch posudzovania zhody na zariadenia určené na osobnú lanovú dopravu
- Nariadenie vlády SR č. 188/2002 Z. z., ktorým sa ustanovujú podrobnosti označovania svietidiel pre domácnosť energetickým štítkom

- Nariadenie vlády SR č. 193/2002 Z. z., ktorým sa ustanovujú podrobnosti označovania elektrických bubnových sušičiek pre domácnosť energetickým štítkom
- Nariadenie vlády SR č. 199/2002 Z. z., ktorým sa ustanovujú podrobnosti označovania elektrických chladničiek a elektrických mrazničiek a ich kombinácií pre domácnosť energetickým štítkom
- Nariadenie vlády SR č. 210/2002 Z. z., ktorým sa ustanovujú podrobnosti označovania kombinovaných práčok so sušičkou pre domácnosť energetickým štítkom
- Nariadenie vlády SR č. 211/2002 Z. z., ktorým sa ustanovujú podrobnosti označovania umývačiek riadu pre domácnosť energetickým štítkom
- Nariadenie vlády SR č. 222/2002 Z. z., ktorým sa ustanovujú podrobnosti o technických požiadavkách a postupoch posudzovania zhody emisií hluku zariadení používaných vo vonkajšom priestore
- Nariadenie vlády SR č. 453/2002 Z. z. o postupoch pri poskytovaní informácií v oblasti technických predpisov a technických noriem
- Nariadenie vlády SR č. 576/2002 Z. z., ktorým sa ustanovujú podrobnosti o technických požiadavkách a postupoch posudzovania zhody na tlakové zariadenia a ktorým sa mení a dopĺňa nariadenie vlády Slovenskej republiky č. 400/1999 Z. z., ktorým sa ustanovujú podrobnosti o technických požiadavkách na ostatné určené výrobky v znení neskorších predpisov

Ochrana zdravia ľudí a starostlivosť o zdravé životné podmienky

- Oznámenie MZ SSR – hlavného hygienika SSR o vydaní výnosu z 20. 8. 1979 čj. Z-1524/1979-B/3-04 o základných hygienických zásadách na zriaďovanie, vymedzenie a využívanie ochranných pásiem vodných zdrojov určených na hromadné zásobovanie pitnou vodou a úžitkovou vodou pre zriaďovanie vodárenských nádrží (reg. v čiaske 17/1978 Zb.)
- Úprava MZ SSR z 28. 12. 1979 č. Z-9308/1979-D/4 o označovaní kúpeľných území a ochranných pásiem prírodných liečivých zdrojov a prírodných stolových minerálnych vôd (reg. v čiaske 24/1980 Zb.)
- Zákon NR SR č. 272/1994 Z. z. o ochrane zdravia ľudí v znení neskorších predpisov
- Zákon NR SR č. 277/1994 Z. z. o zdravotnej starostlivosti v znení neskorších predpisov
- Vyhláška MZ SR č. 29/2002 Z. z. o požiadavkách na pitnú vodu a kontrolu kvality pitnej vody
- Vyhláška MZ SR č. 30/2002 Z. z. o požiadavkách na vodu na kúpanie, kontrolu kvality vody na kúpanie a na kúpaliská
- Nariadenie vlády SR č. 39/2002 Z. z. o ochrane zdravia pri práci s azbestom

- Nariadenie vlády SR č. 40/2002 Z. z. o ochrane zdravia pred hlukom a vibráciami
- Nariadenie vlády SR č. 45/2002 Z. z. o ochrane zdravia pri práci s chemickými faktormi
- Nariadenie vlády SR č. 46/2002 Z. z. o ochrane zdravia pri práci s karcinogénnymi a mutagénnymi faktormi
- Nariadenie vlády SR č. 47/2002 Z. z. o ochrane zdravia pri práci s biologickými faktormi
- Vyhláška MZ SR č. 326/2002 Z. z., ktorou sa ustanovujú najvyššie prípustné hodnoty zdraviu škodlivých faktorov vo vnútornom ovzduší budov
- Vyhláška MZ SR č. 505/2002 Z. z., ktorou sa ustanovujú najnižšie hygienické požiadavky na byty v bytových domoch, hygienické požiadavky na ubytovacie zariadenia a náležitosti prevádzkového poriadku ubytovacích zariadení
- Vyhláška MZ SR č. 586/2002 Z. z. o hygienických požiadavkách na pieskoviská, hracie, športové a rekreačné plochy pre deti a mládež
- Vyhláška MZ SR č. 592/2002 Z. z., ktorou sa ustanovujú požiadavky na zotavovacie podujatia

Potraviny

- Výnos MZ SSR – hlavného hygienika SSR z 30. 11. 1977 č. Z-6852/1977-B/3-09 o hygienických požiadavkách na plastické látky prichádzajúce do styku s potravinami (reg. v čiaske 17/1978 Zb.)
- Úprava MZ SSR – hlavného hygienika SSR z 1. 10. 1979 č. Z-5753/79-B/3-08 o hygienických požiadavkách na výrobu, skladovanie, prepravu, podávanie mrazených a chladených hotových pokrmov pre spoločné stravovanie (reg. v čiaske 21/1980 Zb.)
- Úprava MZ SSR – hlavného hygienika SSR z 5. 1. 1981 č. Z-1090/1981/3-08 o hygienických požiadavkách na stánkový predaj požívatín (reg. v čiaske 16/1981 Zb.)
- Úprava MZ SSR – hlavného hygienika SSR z 15. 9. 1982 č. Z-2596/1982-B/3-09 o hygienických požiadavkách na gumu a predmety z gumy prichádzajúce do styku s požívatínami a ľudským organizmom (reg. v čiaske č. 25/1982 Zb.)
- Vyhláška MZ SR č. 2/1994 Z. z., ktorou sa ustanovujú hygienické požiadavky na cudzorodé látky v požívatínach
- Zákon NR SR č. 277/1994 Z. z. o zdravotnej starostlivosti v znení neskorších predpisov
- Zákon NR SR č. 152/1995 Z. z. o potravinách v znení neskorších predpisov
- Oznámenie MP SR a MZ SR č. 195/1996 Z. z. o vydaní výnosu z 20. mája 1996 č. 981/1996-100, ktorým sa vydáva prvá časť a prvá,

- druhá a tretia hlava druhej časti Potravinového kódexu Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov
- Vyhláška MP SR č. 36/1997 Z. z. o ohlasovaní výroby potravín, tabakových výrobkov a kozmetických prostriedkov a o podmienkach ich uvádzania do obehu v znení vyhlášky MP SR č. 27/2001 Z. z.
- Zákon č. 224/1998 Z. z. o ekologickom poľnohospodárstve a výrobe biopotravín v znení zákona č. 415/2002 Z. z.
- Oznámenie MP SR a MZ SR č. 350/1998 Z. z. o vydaní výnosu z 19. októbra 1998 č. 2015/1998-100, ktorým sa vydáva hlava Potravinového kódexu Slovenskej republiky upravujúca tabakové výrobky
- Oznámenie MP SR a MZ SR č. 191/1999 Z. z. o vydaní výnosu z 2. júna 1999 č. 1781/1/1999-100, ktorým sa vydáva hlava Potravinového kódexu Slovenskej republiky upravujúca cukrárske výrobky
- Oznámenie MP SR a MZ SR č. 192/1999 Z. z. o vydaní výnosu z 2. júna 1999 č. 1781/2/1999-100, ktorým sa vydáva hlava Potravinového kódexu Slovenskej republiky upravujúca potravinársky škrob, výrobky zo škrobu a škrobárenské výrobky
- Oznámenie MP SR a MZ SR č. 193/1999 Z. z. o vydaní výnosu z 2. júna 1999 č. 1781/3/1999-100, ktorým sa vydáva hlava Potravinového kódexu Slovenskej republiky upravujúca jedlé soli
- Oznámenie MP SR a MZ SR č. 194/1999 Z. z. o vydaní výnosu z 2. júna 1999 č. 1781/4/1999-100, ktorým sa vydáva hlava Potravinového kódexu Slovenskej republiky upravujúca dehydrované pokrmy a polievkové prípravky
- Oznámenie MP SR a MZ SR č. 195/1999 Z. z. o vydaní výnosu z 2. júna 1999 č. 1781/5/1999-100, ktorým sa vydáva hlava Potravinového kódexu Slovenskej republiky upravujúca termosterilizované pokrmy
- Oznámenie MP SR a MZ SR č. 56/2000 Z. z. o vydaní výnosu z 15. decembra 1999 č. 4312/1/1999-100, ktorým sa vydáva hlava Potravinového kódexu Slovenskej republiky upravujúca hydínové mäso a králičie mäso
- Oznámenie MP SR a MZ SR č. 57/2000 Z. z. o vydaní výnosu z 15. decembra 1999 č. 4312/2/1999-100, ktorým sa vydáva hlava Potravinového kódexu Slovenskej republiky upravujúca mrazené krémy, zmrzliny a polotovary na ich výrobu
- Oznámenie MP SR a MZ SR č. 58/2000 Z. z. o vydaní výnosu z 15. decembra 1999 č. 4312/3/1999-100, ktorým sa vydáva hlava Potravinového kódexu Slovenskej republiky upravujúca kozmetické prostriedky
- Oznámenie MP SR a MZ SR č. 163/2000 Z. z. o vydaní výnosu z 22. marca 2000 č. 636/1/2000-100, ktorým sa vydáva hlava Potravinového kódexu Slovenskej republiky upravujúca mlieko a výrobky z mlieka

- Oznámenie MP SR a MZ SR č. 164/2000 Z. z. o vydaní výnosu z 22. marca 2000 č. 636/2/2000-100, ktorým sa vydáva hlava Potravinového kódexu Slovenskej republiky upravujúca vajcia, vaječné výrobky a majonézy
- Oznámenie MP SR a MZ SR č. 270/2000 Z. z. o vydaní výnosu zo 7. júna 2000 č. 1541/1/2000-100, ktorým sa vydáva hlava Potravinového kódexu Slovenskej republiky upravujúca konzumné zemiaky a výrobky z nich
- Oznámenie MP SR a MZ SR č. 271/2000 Z. z. o vydaní výnosu zo 7. júna 2000 č. 1541/2/2000-100, ktorým sa vydáva hlava Potravinového kódexu Slovenskej republiky upravujúca čerstvé ovocie a čerstvú zeleninu
- Oznámenie MP SR a MZ SR č. 272/2000 Z. z. o vydaní výnosu zo 7. júna 2000 č. 1541/3/2000-100, ktorým sa vydáva hlava Potravinového kódexu Slovenskej republiky upravujúca jedlé huby a výrobky z jedlých húb
- Oznámenie MP SR a MZ SR č. 354/2000 Z. z. o vydaní výnosu z 10. augusta 2000 č. 2313/1/2000-100, ktorým sa vydáva hlava Potravinového kódexu Slovenskej republiky upravujúca med a výrobky z medu
- Oznámenie MP SR a MZ SR č. 355/2000 Z. z. o vydaní výnosu z 10. augusta 2000 č. 2313/2/2000-100, ktorým sa vydáva hlava Potravinového kódexu Slovenskej republiky upravujúca olejiny a orechy
- Oznámenie MP SR a MZ SR č. 356/2000 Z. z. o vydaní výnosu z 10. augusta 2000 č. 2313/3/2000-100, ktorým sa vydáva hlava Potravinového kódexu Slovenskej republiky upravujúca droždie a sušené pivoarské kvasnice
- Oznámenie MP SR a MZ SR č. 357/2000 Z. z. o vydaní výnosu z 10. augusta 2000 č. 2313/4/2000-100, ktorým sa vydáva hlava Potravinového kódexu Slovenskej republiky upravujúca nápoje
- Oznámenie MP SR a MZ SR č. 186/2001 Z. z. o vydaní výnosu z 26. marca 2001 č. 877/2001-100, ktorým sa vydáva hlava Potravinového kódexu Slovenskej republiky upravujúca produkty rybolovu a výrobky z nich
- Oznámenie MP SR a MZ SR č. 194/2001 Z. z. o vydaní výnosu z 3. mája 2001 č. 787/1/2001-100, ktorým sa vydáva hlava Potravinového kódexu Slovenskej republiky upravujúca spracované ovocie a spracovanú zeleninu
- Oznámenie MP SR a MZ SR č. 195/2001 Z. z. o vydaní výnosu z 3. mája 2001 č. 787/2/2001-100, ktorým sa vydáva hlava Potravinového kódexu Slovenskej republiky upravujúca lieh a liehoviny
- Oznámenie MP SR a MZ SR č. 300/2001 Z. z. o vydaní výnosu z 25. júna 2001 č. 1867/2001-100, ktorým sa vydáva hlava Potravinového

- ho kódexu Slovenskej republiky upravujúca strukoviny a výrobky zo strukovín
- Oznámenie MP SR a MZ SR č. 301/2001 Z. z. o vydaní výnosu z 25. júna 2001 č. 1809/2001-100, ktorým sa vydáva hlava Potravinového kódexu Slovenskej republiky upravujúca pochutiny
- Oznámenie MP SR a MZ SR č. 102/2002 Z. z. o vydaní výnosu z 21. januára 2002 č. 3235/1/2001-100, ktorým sa vydáva hlava Potravinového kódexu Slovenskej republiky upravujúca jedlé rastlinné tuky a jedlé rastlinné oleje a výrobky z nich
- Oznámenie MP SR a MZ SR č. 103/2002 Z. z. o vydaní výnosu z 21. januára 2002 č. 3235/2/2001-100, ktorým sa vydáva hlava Potravinového kódexu Slovenskej republiky upravujúca sladidlá
- Oznámenie MP SR a MZ SR č. 104/2002 Z. z. o vydaní výnosu z 21. januára 2002 č. 3235/3/2001-100, ktorým sa vydáva hlava Potravinového kódexu Slovenskej republiky upravujúca dehydrované pokrmy, polievkové prípravky a ochucovadlá
- Vyhláška MP SR č. 239/2002 Z. z. o klasifikácii jatočných ošípaných
- Vyhláška MP SR č. 240/2002 Z. z. o registrácii vyrábaných potravín a dovážaných potravín
- Oznámenie MP SR a MZ SR č. 290/2002 Z. z. o vydaní výnosu zo 6. mája 2002 č. 1035/1/2002-100, ktorým sa vydáva hlava Potravinového kódexu Slovenskej republiky upravujúca jedlé obilie a výrobky z obilia
- Oznámenie MP SR a MZ SR č. 304/2002 Z. z. o vydaní výnosu zo 6. mája 2002 č. 1035/2/2002-100, ktorým sa vydáva hlava Potravinového kódexu Slovenskej republiky upravujúca čokoládu a cukrovinky
- Oznámenie MP SR a MZ SR č. 308/2002 Z. z. o vydaní výnosu zo 17. apríla 2002 č. 811/1/2002-100, ktorým sa vydáva hlava Potravinového kódexu Slovenskej republiky upravujúca mäso jatočných zvierat
- Oznámenie MP SR a MZ SR č. 309/2002 Z. z. o vydaní výnosu zo 17. apríla 2002 č. 811/2/2002-100, ktorým sa vydáva hlava Potravinového kódexu Slovenskej republiky upravujúca zverinu
- Oznámenie MP SR a MZ SR č. 310/2002 Z. z. o vydaní výnosu zo 17. apríla 2002 č. 811/3/2002-100, ktorým sa vydáva hlava Potravinového kódexu Slovenskej republiky upravujúca mäsové výrobky a jedlé tuky živočíšneho pôvodu
- Oznámenie MP SR a MZ SR č. 394/2002 Z. z. o vydaní výnosu z 24. júna 2002 č. 1519/2002-100, ktorým sa ustanovuje rozsah výživového tvrdenia, spôsob uvádzania výživovej hodnoty potravín a spôsob jej výpočtu
- Nariadenie vlády SR č. 554/2002 Z. z. o kontrole zhody čerstvého ovocia a čerstvej zeleniny s požiadavkami na kvalitu

Ochrana pred hlukom, vibráciami a neionizujúcim žiarením

- Oznámenie FMD o vydaní výnosu z 30. 3. 1984 čj. 10 729/84 o schvaľovaní motorových vozidiel z hľadiska hladiny ich vnútorného hluku (reg. v čiastke 20/1984 Zb.)
- Oznámenie FMD o vydaní výnosu z 30. 3. 1984 čj. 10 729/84 o schvaľovaní funkcie výfukového systému vozidiel v prevádzke z hľadiska hladiny vnútorného hluku (reg. v čiastke 20/1984 Zb.)
- Oznámenie FMD č. 360/1990 Zb. o vydaní výnosu z 9. 8. 1990 čj. 17 780/90-0220, ktorým sa mení a dopĺňa výnos o Predpise L 16 Ochrana životného prostredia zväzok I – Hluk lietadiel
- Vyhláška MZ SR č. 123/1993 Z. z. o ochrane zdravia pred nepriaznivými účinkami elektromagnetického poľa
- Zákon NR SR č. 272/1994 Z. z. o ochrane zdravia ľudí v znení neskorších predpisov
- Nariadenie vlády SR č. 40/2002 Z. z. o ochrane zdravia pred hlukom a vibráciami
- Nariadenie vlády SR č. 177/2002 Z. z., ktorým sa ustanovujú podrobnosti o označovaní hluku na spotrebičoch pre domácnosť
- Nariadenie vlády SR č. 222/2002 Z. z., ktorým sa ustanovujú podrobnosti o technických požiadavkách a postupoch posudzovania zhody emisii hluku zariadení používaných vo vonkajšom priestore

Zoznam monografickej literatúry

- Gašparíková, B. - Mojík, I. - Rosa, B.:* Právo životného prostredia - ovzdušie. Iura Edition, Aspek, 1997.
- Dobšovič, D. - Mintál, J.:* Zákon o odpadoch. Komentár. Eurounion spol. s r. o., Bratislava 2002.
- Holý, M. - Říha, J. - Sládek, J.:* Společnost a životní prostředí. Svoboda, Praha 1975.
- Klinda, J.:* Environmentalistika a právo I. Krátky slovník environmentalistiky a environmentálního práva. Ministerstvo životného prostredia SR, Bratislava 1999.
- Klinda, J.:* Svetové kultúrne a prírodné dedičstvo. Ministerstvo životného prostredia SR, Bratislava 2000.
- Kolektiv autorů:* Právo životního prostředí, 2. díl. Masarykova univerzita, Brno 1998.
- Košičiarová, S.:* Verejná správa a životné prostredie. Akadémia Policajného zboru v Bratislave, Bratislava 1999.
- Košičiarová, S. a kolektiv:* Právo životného prostredia. Vydavateľstvo Manz a Vydavateľské oddelenie Právnickej fakulty UK, Bratislava 1995.
- Košičiarová, S. a kolektiv:* Právo životného prostredia. Všeobecná časť. Heuréka 2002, Šamorín.
- Madar, Z. - Pfeffer, A.:* Životní prostředí. Orbis, Praha 1973.
- Petková, O. a kolektiv:* Stavebný zákon s vysvetlivkami. Iura Edition, Bratislava 1995.
- Pirč, J. a kolektiv:* Právo a životné prostredie. UPJŠ, Košice 2000.
- Rapant, R. - Štefanovič, M.:* Právna ochrana poľnohospodárskeho pôdneho fondu. Príroda, Bratislava 1984.
- Romančíková, E.:* Životné prostredie, ekonómia a financie. Eco Instrument, Bratislava 1997.
- Šáro, Š. - Tölgyessy, J.:* Rádioaktivita prostredia. Alfa, Bratislava 1985.
- Štefanovič, M.:* Pozemkové právo, MANZ, Bratislava 1997.
- Štefanovič, M. - Košičiarová, S. - Pirč, J.:* Právo životného prostredia. Iura Edition, Trnava 2001.

Knižnica a informačné
stredisko Sjf STU
812 31 Bratislava
Tel.: 5729 62 18